

Commentarii in Job

1 ὅπερ ἀρμόζει παντὶ προτιθεμένῳ ἐξέτασιν ποιήσασθαι λόγου τινὸς τὰ εἰς τὴν ὑπόθεσιν προδιαλαμβάνοντι τοῦ λόγου, ἐν τοῖς νῦν ποιητέον, καὶ μάλιστα εἴπει τὸ προκείμενον βιβλίον ὠφελιμώτατον ὑπάρχον οὐκ εὐκαταφρόνητον ἔχει τὴν νόησιν. κινεῖται γὰρ ἐν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ἰώβ ὄλος ὁ περὶ τῶν τοῦ θεοῦ κριμάτων λόγος, καὶ ὡς οὐδὲν τῶν συμβαινόντων ἐπιπόνων ἀνθρώποις ἐκτὸς τῆς τοῦ θεοῦ συνχωρήσεως γίνεται, καὶ ἕτερα δογματικὰ θεωρήματα καὶ ἔτι ἐν τῷ προηγουμένῳ λόγῳ καρτερίας πέρι καὶ ὑπομονῆς καὶ τῆς τῶν ἀδιαφόρων καταφρονήσεως- χρημάτων λέγω καὶ κτημάτων καὶ πολυπαιδίας καὶ εὐπαιδίας-, πρὸς τούτοις καὶ τοῦ αὐτεξουσίου φανέρωσις καὶ τῶν ποικίλων δογμάτων διδασκαλία, ὡς καθ' ἕκαστον τῶν λογίων, εἰς ἃ ταῦτά ἐστιν, θεοῦ διδόντος ὀψόμεθα. εἰ δεῖ τοίνυν τῆς ὑποθέσεως, ἀρκτέον. διάφορος ἢ τῆς τιμῆς τῶν οὐσιῶν φαίνεται μεταβολή, τοῦτο μὲν σωμάτων φθειρομένων καὶ αὐξομένων, τοῦτο δὲ καὶ προαιρετικῆς συμβαινούσης μεταβολῆς. καὶ ὅσαι μὲν κατὰ σῶμα γίνονται, οὔτε μεμπτὸν ὑποκείμενον οὔτε ἐπαινετὸν δεικνύουσιν. οὐδεὶς γὰρ οὔτε ἐπὶ φθορᾷ σώματος οὔτε ἐπὶ αὐξήσει ἀποδεκτός· ἔξω γὰρ ταῦτα τοῦ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν. ὅσα δὲ λογισμῶ προαιρετικῶς κινουμένου 2 τοῦ ἐνεργοῦντος πράττεται, ταῦτα ἢ ψεκτὸν ἢ ἐπαινετὸν αὐτὸν δείκνυσιν. τοῦτο δ' ἀκολουθεῖ τοῖς ἐκ κακίας εἰς ἀρετὴν ἢ ἐξ ἀρετῆς εἰς κακίαν μεταβάλλουσιν. γέγονεν τοίνυν λογικὴ οὐσία ἀποστάτις θεοῦ, "ἐνώπιον κυρίου παντοκράτορος τραχηλιάσασα". δ αὕτη δ' ἐστὶν ὁ διάβολος οὐ διάβολος γεγεννημένη-"ὁ θεὸς" γὰρ "θάνατον οὐκ ἐποίησεν"-, ἀλλὰ τελεία καὶ ἐνάρετος-"πάντα" γὰρ "ὁ θεὸς καλὰ λίαν ἐποίησεν"-, ἥτις ἐκπεσοῦσα τῆς ὀρθῆς καταστάσεως καὶ μακαριότητος φθονεῖ τοῖς ἐπὶ ταύτην τρεπομένοις· "φθόνῳ" γὰρ "διαβόλου θάνατος εἰσηλθεν εἰς τὸν κόσμον". λογίζεται γὰρ ὡς ἔκβολος πρὸς ἑαυτὸν ὅτι· ἐμποδιστέον τοῖς οὐράνιον ἔχουσιν πολιτείαν, ὅπως μὴ ἐξ ὧν ἐγὼ ἐκπέπτωκα, οὗτοι ἀνέλθωσιν. ἰδίαν γὰρ κατηγορίαν οἴεται τὴν τῶν ἀνθρώπων προκοπὴν, διότι αὐτὸς μὲν "ἔωσφόρος" οὐρανῶν καὶ "πρωῖ ἀνατέλλων" ἀστήρ ἐστὶ καταυγάζων, διὰ δὲ τὸ παρασκευάζειν τοὺς ὑπὸ τοῦ "ἡλίου τῆς δικαιοσύνης" φωτισθησομένους ἐξέπεσεν τῶν οὐρανίων χωρίων. οὗτοι δὲ ὡ·δ·α τῆς ἐναρέτου πολιτείας σπεύδουσιν, οἵτινες πλείονα ῥοπήν εἰς κακίαν ἔχουσιν. "ἐπιμελῶς" γὰρ "ἢ διάνοια τῶν ἀνθρώπων ἔνκειται ἐπὶ τὰ πονηρά", 3 ὅπερ παραστῆσαι ὁ ἀπόστολος βουλόμενός φησιν· "οὐκ ἀγγέλους κρινοῦμεν;" δηλῶν ὡς ὅτι· ἡμεῖς οἱ τὸν οὐράνιον βίον ζῶντες ἐπὶ γῆς κατακρινοῦμεν τοὺς τὴν ἰδίαν μὴ φυλάξαντας τάξιν, καθὰ καὶ Νινευῖται τοὺς Ἰουδαίους κατακρινουσι μὴ πεισθέντας τῷ ζωτῆρι, αὐτοὶ πεπεισμένοι τῷ κηρύγματι Ἰωνᾶ περὶ μετανοίας καταγγείλαντος. ἀλλὰ καὶ τὸ περὶ τῆς βασιλίδος Σαβὰ λεγόμενον τῆς αὐτῆς διανοίας ἐστὶ παραστατικόν· γυνὴ γὰρ καὶ βασιλὶς καὶ πόρρω καθεστῶσα καὶ διὰ ξένων τοπαρχῶν διαβαίνειν μέλλουσα πάντα ταῦτα ὑπεριδοῦσα τῆς τοῦ Σολομῶνος σοφίας ἔσπευσεν εἶναι κατήκοος, τῶν Ἰουδαίων ἐγγυῶς ἐχόντων τὸν παιδευτὴν καὶ μηδὲν ἐθελόντων ἐξ αὐτοῦ ὠφελῆθαι καίτοι πλεῖον ἔχοντος Σολομῶνος. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐξ αὐτοῦ σοφισθεὶς ὠφέλει, ὁ δὲ ζωτῆρ πρὸς τῇ ἀπὸ τῶν λόγων ὠφελία καὶ σημείων καὶ τεραστίων ἐπεδείκνυτο θαυματουργίαν ἱκανὴν μεταπεῖθειν τοὺς σφόδρα ἀπιστοτάτους· νεκρῶν γὰρ ἀναστάσεις, τυφλῶν ἀναβλέψεις, λεπρῶν καθαρισμοὶ καὶ συνόλως "πάσης νόσου καὶ μαλακίας" ἴασις παρ' αὐτοῦ ἐπετελεῖτο. ὁ φθόνος οὖν ὁ διαβολικὸς οὗτος ἦν, ὅτι ἄνθρωποι τούτων ἐπιλαβέσθαι 4 ἔσπευδον, ὧν αὐτὸς ἐξέπεσεν. διὸ καὶ οὐκ ἀμελεῖ τῆς κατὰ τοῦ γένους ἐπηρείας· ὁ γὰρ "ἀντίδικος ἡμῶν

διάβολος ὡς λέων περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίη". οὕτω καὶ τῷ Ἰούδα λογισμὸν φιλαργυρίας ἐμβαλὼν προδότην αὐτὸν τοῦ ζωτήρος πεποίηκεν, καθάπερ εἰς οἰκεῖον φωλεὸν εἰς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ εἰσελθὼν. οὕτω καὶ οἱ περὶ Ὑμέναιον καὶ Ἀλέξανδρον "περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν" διὰ τοῦτο παθόντες ὄργανόν τε διαβολικὸν διὰ τοῦ ἔκουσιου γεγεννημένοι, οὐστίνας καὶ "παρέδωκεν αὐτῷ τῷ σατανᾶ" ὁ μακάριος Παῦλος, "ἵνα παιδευθῶσιν μὴ βλασφημεῖν". καὶ ὅλως ποικίλη ἡ τοῦ διαβόλου κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἔνεδρα γίνεται "ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας ἐνεργοῦντος", οὐκ ἀπεχομένου δὲ καὶ τῶν ἐναρέτων, ἀλλὰ κάκεῖνοις ἐπιτρέχοντος. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ λόγιον παραινοῦν· "ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῆ ἔπι σέ, τόπον σου μὴ ἀφῆς." ἐπιχειρεῖ μὲν καὶ ἀνῆκεν εἰς αὐτὸν καταβαίνων, ἀσφαλῆς δὲ ὁ ἐνάρετος γεγεννημένος κωλύει τὴν ἐπιβουλήν. καὶ ὁ Ἰώβ οὖν τέλειος ὑπάρχων ἀνὴρ καὶ πάντῃ ἀπεχόμενος κακίας καὶ ἀρετῆς μετέχων "οὐ παρεῖχεν τόπον τῷ διαβόλῳ". εἴρηται γὰρ "δίκαιος, ἀληθινός, ἄμεμπτος, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος", ἅπερ τελειότατον αὐτὸν ἀποδείκνυσιν, οὐ μόνον κακίας ἀπεχόμενον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄκρον ἀρετῆς φθάσαντα. τότε γὰρ κυρίως τις ἀρετὴν ἔχη, ὅταν τῶν ἐναντίων διαθέσεων προαιρέσει ἀπέχηται. τοῦτο γὰρ ὁ μακάριος Δαυὶδ παιδεύει λέγων· "ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσον ἀγαθόν." ἀλλὰ καὶ τό· "παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν" τῆς αὐτῆς ἐστὶ διανοίας. ὁ Ἰώβ οὖν ἀπεχόμενος κακίας οὐχ οὕτως ἀπέχετο ὡς τὰ βρέφη, ἀλλ' ὡς ἐνεργῶν τελείως τὴν ἀρετὴν. ἀπὸ ἀνδρείας δὲ αὐτῷ ὁ ἔπαινος ἐγένετο οὐχ ὡς τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἀπολειπομένῳ – ἠκολούθουν γὰρ αὐτῷ ἅπαντα ἀλλήλων ἠρτημέναί–, ἀλλ' ἐξ ἐπικρατείας τῆς κατὰ τὴν ἀνδρείαν, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν μακαρισμῶν ἔχει· ὁ γὰρ "πτωχὸς τῷ πνεύματι" ἔχει τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τοῖς ἄλλοις κεκοσμημένος καὶ πρᾶος καὶ δίκαιος ὢν. εἶχεν οὖν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ὁ Ἰώβ, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς δηλοῦται· ὡς γὰρ πρὸς φιλοξενίαν ἦν ἔτοιμος, οὕτως καὶ πρὸς ἐλεημοσύνην, "πατήρ μὲν ὀρφάνοις γιγνώμενος, τοῖς δὲ ἀδυνάτοις βοηθός, ὀφθαλμὸς τυφλοῖς, πούς δὲ χωλῶν" εὐρισκόμενος. τὸν οὕτως οὖν ἠσφαλισμένον πάντοθεν πρακτικῆ τε 6 καὶ διανοητικῆ ἀρετῆ–διὰ γὰρ ταύτην ἀληθινὸς εἴρηται ὡς καὶ ἄμεμπτον εἶναι–ἐπειράτο διάβολος τῆς τοσαύτης ἀρετῆς μεθιστᾶν, πολλάκις ὡς εἰκὸς ὑποβάλλων λογισμοὺς, οὓς ὁ ἅγιος οὐκ ἐδέχετο κατὰ τὸν λέγοντα· "ἔκκλινοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ οὐκ ἐγίγνωσκον", ὃ δηλοῖ ὅτι· πολλάκις προσελθόντος τοῦ ἀντικειμένου οὐκ ὤκλασα, ὥστε γνῶναι μὲν αὐτὸν παρόντα διὰ τοῦ ἁμαρτάνειν. οὐ γὰρ ἠγνόει παρόντα ἐς ὅσον ἐπολέμει ὁ ἅγιος, ἀλλ' οὕτως οὐκ ἐγίγνωσκεν, ὡς πεῖραν δέχεσθαι τῶν φαύλων αὐτοῦ ἐνθυμήσεων. τελευταίαν δ' ἐπιβουλήν τὴν τῆς ἐξαιτήσεως καθῆκεν, οἴομενος διὰ ταύτης αὐτὸν τῆς προσβολῆς τῆς ἀρετῆς μεθιστᾶν, ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἀβραὰμ πεποίηκεν, εἴ τῳ φίλον παραδέξασθαι τὴν βίβλον τῆς διαθήκης. πολλὰ καὶ πολλάκις ἐπιχειρήσας κατὰ τοῦ ἀγίου καὶ πρὸς ἅπαντα ἠττηθείς, ἐπεὶ ἄτε πρὸς ὀψίγονον καὶ ἀγαπητὸν διακείμενον τὸν Ἀβραὰμ ἠλιζεν διαστρέψειν, προφέρει τὴν ἐξαίτησιν τοῦ παιδός, ἣν ὁ θεὸς δι' ἑαυτοῦ ποιεῖται καταισχυῖναι τὸν ἀντικείμενον βουλόμενος λέγων· "λαβὲ τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητὸν ὃν ἠγάπησας", διὰ τῶν ποικίλων ῥημάτων 7 των διεγείρων τοῦ πατρὸς τὸ φιλόστοργον, ἵνα τὸ ἀνδρεῖον αὐτοῦ φανερόν ποιήσῃ, ὅπερ διετήρησεν μήτε τῇ γυναικὶ ἀνενεγκῶν τὸ ἐσόμενον μήτε τοῖς παισίν, ἵνα μὴ τι ἐμπόδιον τῷ κατορθώματι γίνηται. ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς λόγους τοῦ παιδός οὐκ ὤκλασεν εἰπόντος· "πάτερ, ἰδοὺ τὸ πῦρ καὶ τὰ ξύλα· ποῦ τὸ πρόβατον τὸ εἰς τὴν ὀλοκάρπωσιν;" διόπερ πιστεύων, ὅτι κἂν νεκρὸς ὁ παῖς γίνηται δυνατὸς ὁ θεὸς αὐτὸν ἀναστήσαι, οὐκ ἐνδέδωκεν πρὸς τὸ πρόσταγμα, ἀλλὰ ἐσφαγίασεν ἂν τὸν μονογενῆ, εἰ μὴ θεὸς τὴν προθυμίαν ἀποδεξάμενος περιέσωσεν

αὐτῷ τὸν υἱόν. ὅτι δὲ τοιαύτης ἐπιβουλευτικῆς προθέσεώς ἐστιν διάβολος καὶ ἐκ τοῦ εὐαγγελίου παιδευόμεθα λέγοντος τοῦ ζωτῆρος πρὸς τοὺς ἰδίους μαθητάς· "ἴδου ἐξητήσατο ὑμᾶς ὁ σατανᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον." ὁμώνυμον δὲ τῷ ἀνδρὶ καὶ τὸ βιβλίον ἔχει τὴν ἐπιγραφὴν ἀκολουθῶς, ἐπεὶ πᾶσα ἡ βίβλος τὴν περὶ αὐτοῦ ἱστορίαν περιέχει, οὐδενὸς ἑτέρου παραβαλλομένου. κάκεινο δὲ ἀκόλουθον προσθεῖναι, ὡς ἐζήτηταί τισιν, τίνος ἂν εἴη τὸ βιβλίον. καὶ οἱ μὲν 8 τῷ ἀγίῳ Ἐσδρα αὐτὸ προσνέμουσιν, ἡξατ οἱ δὲ καὶ ἐπεὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου εἴρηται ἡξατ ἡξατ φασίν, ὡς ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἄτε βασιλεῖς ὄντες οἱ φίλοι τοῦ Ἰωβ ἀρεσθέντες τῷ κατορθώματι τὴν περὶ τούτου γραφὴν ἀπέθεντο. ζητεῖτω δὲ ὁ φιλόκαλος περὶ τούτου, εἰ μὴ τὰ εἰρημένα ἐνκρίνει. ἔστιν δὲ ὁ Ἰωβ πέμπτος ἀπὸ Ἀβραάμ, ὡς καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου εἴρηται. ἡξατ ἡξατ ἡξατ ἡξατ ἄνθρωπος τις ἦν ἐν χώρᾳ τῇ Αὐσίτιδι, ᾧ ὄνομα Ἰωβ. καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἀληθινός, ἄμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος. ἐγένοντο δὲ αὐτῷ υἱοὶ ἑπτὰ καὶ θυγατέρες τρεῖς, καὶ ἦν τὰ κτήνη αὐτοῦ πρόβατα ἑπτακισχίλια, κάμηλοι τρισχίλια, ζεύγη βοῶν πεντακόσια, ὄνοι θήλειαι νομάδες πεντακόσιαι, καὶ ὑπηρεσία πολλή σφόδρα, καὶ ἔργα μεγάλα ἦν αὐτῷ ἐπὶ τῆς γῆς. ἀκολουθῶς μέλλων ἀρετὴν ὑπερβάλλουσαν τοῦ μακαρίου Ἰωβ ὁ λόγος διηγείσθαι καὶ χώρας 9 μνημονεύει καὶ τρόπου ἀμέμπτου καὶ πολυπαιδίας καὶ εὐπαιδίας καὶ πλούτου ἐν τε ἀγέλαις καὶ τοῖς ἄλλοις, ἵνα διδάξῃ, ὡς οὐκ εὐτελῶν ὑπερεφρόνησεν –οὐδὲ γὰρ ἔχων αὐτὰ μέγα ἐφρόνει– πάντων τούτων ἀφαιρεθεὶς ἐν τῷ πειρασμῷ. ἀπαγγελῶν δὲ αὐτοῦ καὶ τὸ καθαρὸν τῆς ψυχῆς δείκνυσιν, ὡς οὐκ ἡμελημένον ἄνθρωπον διάβολος ἐξητήσατο. ἔδει γὰρ πρὸ τῆς πάλης τῆς πρὸς τὸν ἀντικείμενον τὸ μέγεθος τοῦ ἀθλητοῦ διαγράψαι, ὡς παντὸς πράγματος πονηροῦ ἀπεχόμενος οὐκ ἄχρι τούτου ἠρκέσθη, ἀλλὰ καὶ τελειότητος ἐπεμελεῖτο, ὅπερ ἀνατρεπτικόν ἐστιν τῶν λεγόντων, ὡς καὶ τὰ παιδιά καὶ τὰ ἄλογα πονηροῦ πράγματος ἀπέχεται. οὗτος γὰρ καὶ δίκαιος καὶ ἄμεμπτος ὑπῆρχεν. τοῦτ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου ψαλμοῦ λέγοντες οἱ ἐνιστάμενοι ἐλέγχονται. φασίν γάρ, ὅτι "μακαρίζεσθαι ἐπὶ τῷ μὴ πεπορευθῆναι ἐν βουλήν ἄσεβων καὶ ἐπὶ καθέδραν λοιμῶν μὴ κεκαθικέναι" ἀρμόσει καὶ τοῖς ἀλόγοις καὶ βρέφειν. ἀλλ' ἐλέγχονται ἐκ τοῦ ἐπιφερομένου· εἴρηται γάρ· ἡξατ "ἀλλ' ἦν ἐν νόμῳ κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσῃ 10 ἡμέρας καὶ νυκτός", ὅπερ ἐπὶ τῶν βρεφῶν καὶ ἀλόγων οὐκ ἀρμόζει. εὗ δὲ καὶ τὸ ἐν τῇ Αὐσίτιδι τοῦτον οἰκεῖν, ἥτις ἐρμηνεύεται βουλή· οὐδὲν γὰρ ὁ δίκαιος ἀβούλως ποιεῖ, ἀλλ' οἶκος αὐτῷ καὶ πόλις ἢ καθαρὰ βουλή. "καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος εὐγενῆς τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν." καὶ πρὸς τὸ αἰσθητὸν δυνατὸν τοῦτο. εἰ δὲ πρὸς ἀναγωγὴν νοοῖτο, λεχθεῖν ἂν, ὅτι ὁ δίκαιος εὐγένειαν κτᾶται, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ φωτός τοῦ "ἡλίου τῆς δικαιοσύνης" καταλαμπομένην. "συνπορευόμενοι δὲ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους ἐποίουν πότον καθ' ἑκάστην ἡμέραν συνπαραλαμβάνοντες ἅμα καὶ τὰς τρεῖς ἀδελφὰς αὐτῶν ἐσθίειν καὶ πίνειν μετ' αὐτῶν." εὗ ἀνατεθραμμένοι οἱ τοῦ Ἰωβ υἱοὶ οὐ πρὸς ἄλλους ἐποιοῦντο τὰς ἐπιμειξίας καὶ τὸν πότον ἢ πρὸς ἑαυτοὺς κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς λεγόμενον· "ἴδου δὴ, τί καλὸν ἢ τί τερπνὸν ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό." σύμφωνον παρέχοντες τὴν ἀρετὴν καὶ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἦσαν ἀστασίαστοι "πρὸς ἀλλήλους" πορευόμενοι καὶ οὐ πόρρω· τὰς γὰρ συνηλύσεις "ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ 11 ἀδελφοῦ αὐτῶν τοῦ πρεσβυτέρου" οὐ μόνον οὐ κατὰ χρόνον ἀλλ' ἴσως καὶ κατὰ ἀρετὴν ἐποιοῦντο τὰ πρὸς ὠφελίαν παρ' αὐτοῦ παιδευόμενοι. εὗ δὲ καὶ τὸ συνπαραλαμβάνειν τὰς ἰδίας ἀδελφὰς, ὅπερ ἐστὶν σημεῖον ἐναργὲς σωφροσύνης καὶ κοσμιότητος. "καὶ ὡς ἂν συνετελέσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ πότου, ἀπέστειλεν Ἰωβ καὶ ἐκαθάριζεν αὐτοὺς ἀνιστάμενος τὸ πρῶτ' καὶ προσέφερεν

περὶ αὐτῶν θυσίας κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν καὶ μόσχον ἓνα περὶ ἀμαρτίας περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν." κατὰ τὸν λέγοντα· "ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά μου πρὸς σέ, ὁ θεός", καί· "ὁ θεός μου, πρὸς σέ ὀρθρίζω", καί· "τὸ πρῶτ' παραστήσομαί σοι καὶ ἐπόψομαι" οὐ πρὸς ἕτερον ἔργον ὁ μακάριος Ἰὼβ τὸ πρῶτ' ἀνίστατο ἀλλὰ πρὸς τὸ θεῷ ὑπὲρ τῶν παιδίων θυσίαν προσάγειν "κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν", ὃ ἐστὶν καθ' ἕκαστον καὶ εὐτάκτως· οὐδὲν γὰρ συγκεχυμένον ἐν σπουδαίῳ. ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦτο ὑπὲρ αὐτῶν τὸν μόσχον προσῆγεν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τὴν τῶν παίδων ἀγωγήν συνεθίζων.

12 οὕτως οὖν ἐκαθάριζεν αὐτοὺς μετὰ τὸ συντελεσθῆναι τὸν πότον, μετὰ τῆς αἰσθητῆς καθάρσεως καὶ τὰ πρὸς διάνοιαν συντελοῦντα καθαρτήρια παραδεικνύς. εἰ δὲ τὸν πρὸς ὑπὲρ ἀπάντων προσαγόμενον "μόσχον" τὸν ὑπὲρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων "σταυρὸν ὑπομείναντα" ζωτῆρα δηλοῖ, συνεπίσκεψαι, ὅστις καὶ "σιτευτὸς" ἐν τῇ παραβολῇ τοῦ εὐαγγελίου εἴρηται διὰ τὸ θρηπτικὸς εἶναι τῆς θείας διδασκαλίας. μὴ θαύμαζε δέ, εἰ ἐπὶ τὸν ζωτῆρα ὁ μόσχος αἰνίττεται· καὶ γὰρ οὐκ ἀμύητος ἦν ὁ Ἰὼβ τῆς ἐπιδημίας τοῦ ζωτῆρος· περὶ γὰρ αὐτοῦ εἶπεν· "ὁ μέλλων τὸ μέγα κῆτος χειρώσασθαι". "ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰὼβ· μήποτε ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν οἱ υἱοὶ μου κακὰ ἐνενόησαν πρὸς τὸν θεόν." μεγάλη καθαρότης ἐν τούτῳ τῶν παιδίων δείκνυται· μὴ γὰρ ὀρῶν αἰσθητὸν τι ἀμάρτημα αὐτῶν περὶ τῶν κατὰ διάνοιαν τὴν θυσίαν προσῆγεν λογιζόμενος, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ἀσθένεια καὶ μαλακία ἐν νεότητι ὄλισθον ἔχει πολλάκις. διόπερ καὶ ὁ ἅγιος Παῦλος ἔλεγεν· "οὐδὲν ἐμαυτῶι σύννοϊδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ 13 δεδικαίωμα", καὶ ὁ ψαλμῳδός· "ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με." ὅθεν παρατηρητέον, οὐχ ὡς ἀμαρτημάτων ἔνεκεν τοιοῦτωι θανάτῳ ὑπεβλήθησαν. "οὕτως οὖν ἐποίει Ἰὼβ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ." τὸ ἀδιάστατον τοῦ τόνου τοῦ ἀγίου ἐνταῦθα δηλοῦται, ὡς οὐ ποτὲ μὲν ποτὲ δὲ οὐ τὴν ἀρετὴν ἐνεργοῦντος. τοῦτο καὶ Δαυὶδ περὶ ἑαυτοῦ φησι ψάλλων· "εὐλογήσω τὸν κύριον ἐν παντὶ καιρῶι." "καὶ ὡς ἐγένετο ἡ ἡμέρα αὕτη, καὶ ἰδοὺ ἦλθον οἱ ἄγγελοι παραστῆναι ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὁ διάβολος ἦλθεν μετ' αὐτῶν." τὸ μὲν σχῆμα τῆς λέξεως ὁ λόγος ἐμφαίνων διηγηματικώτερον τὰ περὶ τῆς παραστάσεως τῶν ἀγγέλων διηγείτο ἐν τῷ· "καὶ ὡς ἐγένετο ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη", ἡμῶν ἀκολούθως νοούντων καιρὸν καὶ κατάλληλον κατάστασιν τῆς παραστάσεως τῆς ἐνώπιον κυρίου τῶν ἀγγέλων τὰς ἰδίας λειτουργίας καὶ τὸν ἴδιον πόνον τὸν πρὸς θεὸν παρασχόντων. αὐτῶν καθιστώντων παρέστη δὴ καὶ ὁ διάβολος. εἰ καὶ πολύπτυχός ἐστι καὶ πολύτροπος, οὐ λανθάνει θεόν. εἴρηται, ὡς καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἀγγέλων ἐλήλυθεν οὐ "παραστῆναι ἐνώπιον" αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ πάντα ἐφορῶντος ὀφθαλμοῦ τοῦ θεοῦ γινωσκόμενος. εἴη δὲ καὶ τὸ ὑποκριτικὸν τοῦ διαβόλου δηλοῦν τὸ ῥητόν, "μετασηματιζομένου" μὲν "εἰς ἄγγελον φωτὸς" καὶ ταῦτα λανθάνοντος τοὺς γεννητούς, θεὸν δὲ μὴ δυναμένου λαθεῖν τὸν πάντων γενεσιάρχην καὶ τὸν "δι' οὗ τὰ πάντα" καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα· τῆς γὰρ αὐτῆς οὐσίας ἡ τριάς. ὡς γὰρ περὶ τοῦ λόγου εἴρηται ὡς "κριτικὸς ἐστὶν ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας καὶ οὐκ ἔστιν κτίσις ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ· πάντα δὲ γυμνά καὶ τετραηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ", οὕτω καὶ περὶ τοῦ πνεύματος· "τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ." καὶ περὶ πατρὸς πρὸς τῶν ἀποστόλων εἴρηται· "σὺ κύριε καρδιογνώστα πάντων." καὶ εἰκότως μόνης τῆς θεότητός ἐστι τὸ τὰς διανοίας ὀρᾶν. εἰ γὰρ ἦν καὶ τοῖς γεννητοῖς τοῦτο δῆλον μὴ ἔχουσιν θεοῦ ἀγαθότητα, ἡλλοτριοῦντο ἂν τῶν ἀμαρτανόντων ὡς μὴ ἐπικουρεῖν αὐτοῖς ἀλλ' ἀποστρέφεται διὰ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν εὐλαβούμενοι, μὴ συνκινδυνεύσωσιν ὑπὲρ τοιούτων πρεσβεύοντες. εἰ δὲ καὶ ἔκ τινων 15 τεκμηρίων κατελάμβανον τὴν τοῦ διαβόλου πρόθεσιν, ἀλλὰ γοῦν,

ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ "παρεστήκασιν ἐνώπιον τοῦ κυρίου" ἐλθόντος καὶ τοῦ διαβόλου μετ' αὐτῶν μεθ' ὑποκρίσεως, εἰκότως θεῶ τὴν περὶ τῆς παραστάσεως αὐτοῦ κρίσιν συνενέβαλον, ὃ καὶ γέγονεν. αὐτὸς γὰρ ὁ θεὸς πρὸς αὐτὸν τὰ ἐξῆς φησιν. "καὶ εἶπεν ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ· πόθεν παραγέγονας;" τοῦτο εἶπεν αὐτῷ, ὅπως ἀκούοντες νοήσωμεν τό· "πόθεν παραγέγονας;" οὗτοι οἱ ἄγγελοι οἱ ἡμέτεροι ὑπηρεσίας θείας πρὸς ἐμοῦ ποιεῖν προσταττόμενοι ταύτας ἐκτελοῦντες παρεστήκασιν μοι αὐτὸ τοῦτο ἀντὶ παραστάσεως ἐνεργοῦντες—οὐ γὰρ τοπικὴ τούτων παράστασις· σὺ δὲ πόθεν; οὐ γὰρ ὑπάρχεις λειτουργὸς ἐμός. "πόθεν" οὖν "παραγέγονας"; ὅμοιον τούτῳ ἐκλήμψῃ τὸ εἰρημένον πρὸς τὸν Ἀδάμ ὑπὸ θεοῦ· "Ἀδάμ, ποῦ εἶ;" ἢ ἔλεγκτικὸν τῆς ματαίας κινήσεως τοῦ διαβόλου τό· "πόθεν παραγέγονας;". "καὶ ἀποκριθεὶς ὁ διάβολος τῷ κυρίῳ εἶπεν· περιελθὼν τὴν γῆν καὶ ἐνπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν πάρειμι." εἰ ἦν ἐνθύμησις τοῦ διαβόλου ἢ πρὸς τὴν ὑπὸ θεοῦ ἐρώτησιν συστάσῃ ἐν αὐτῷ ἀπόκρισις, αὐτοῦ ἂν εἶη 16 πρὸς τοῦ θεοῦ ὀρωμένη. ὁ μὲν γὰρ θεὸς βουλόμενος λαλήσαι γεννητῷ τὸ ἑαυτοῦ βούλημα τῇ ἐκείνου ἐντίθησι διανοία. διάβολος δὲ ἀποκρινόμενος τῷ κυρίῳ οὐχ οὕτως ἀλλ' ὡς προαιρεῖται ἀποκρίνεσθαι λέγεται. τίς δὲ αὐτοῦ ἢ ἀπόκρισις, ἴδωμεν. "περιελθὼν", φησίν, "τὴν γῆν καὶ ἐνπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν πάρειμι". οὐ δεῖ ξενίζεσθαι, εἰ λεπτὸν ὑπάρχων πνεῦμα διέβη τοὺς προειρημένους τόπους, καὶ γὰρ οὐδ' ὁ θεὸς ὡς ψευδόμενον αὐτὸν ἤλεγξεν. εἰ δὲ καὶ τὸ "περιελθὼν"· οὐ γὰρ περιέχων. περιέρχεται δὲ ὡς "ἀντίδικος ζητῶν τίνα καταπή", ὅπως τοὺς μὲν ταῖς ὑποβολαῖς αὐτοῦ ταῖς πονηραῖς πειθομένους ἐλκύσῃ, τοὺς δ' ἀντιτείνοντας ἐξαιτήσῃται, ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰώβ γεγένηται. ὅθεν οὐ βιάζεται οὐδὲ παρὰ δύναμιν ἡμῖν ἐπέρχεται. ὡς γὰρ δυναμένοις ἀντιστῆναι προστάττεται· "ἀντιστήτε στερεοὶ τῇ πίστει", καί· "ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῇ ἐπὶ σέ, τόπον σου μὴ ἀφήσῃ." ὅτι δὲ καὶ τὴν δύναμιν παρέχει ὁ θεὸς εἴρηται, ὃς δώσει "καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν". σημειωτέον, δέ, ὅτι διάφοροι τόποι ἢ γῆ καὶ ἢ ὑπ' οὐρανὸν εἰσιν, τῆς μὲν γῆς 17 ὑπὸ τὸν οὐρανὸν οὔσης, τῶν δὲ ὑπ' οὐρανὸν τόπων οὐ πάντως γῆς ὑπαρχόντων. κάκεινους δὲ περιήει τοὺς τόπους διάβολος ἐνευφραίνόμενος "τοῖς πνευματικοῖς τῆς πονηρίας" δαίμοσιν. τούτους οὖν, φησίν, περιελθὼν πάρειμι, ὅπερ νοητέον οὕτως ὅτι· διὰ πάντων τούτων ἐλθὼν καὶ εὐρῶν τὸν μακάριον Ἰώβ μὴ δυνάμενον δέξασθαι τι τῶν ἡμετέρων πάρειμι, ὃ ἐστὶ· δείκνυμι τὸ κρυπτόν μου τῷ ἀναποδράστῳ σου ὀφθαλμῶν βουλόμενος αὐτὸν ἐξαιτήσασθαι. "καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ κύριος· προσέσχεσ ὡς τῇ διανοίᾳ σου κατὰ τοῦ παιδός μου Ἰώβ, ὅτι οὐκ ἔστιν κατ' αὐτὸν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπος ἄμεμπτος, ἀληθινός, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος." τό· εἶπεν ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ ὡσαύτως τοῖς φθάσασιν ἐκκλημπτέον, οὐκ ἀπεμφαίνοντος, εἰ ὅπερ ὁ θεὸς βούλεται νοῆσαι τὸν διάβολον, ἐνιῆται πρὸς ἔλεγχον αὐτοῦ χαλεπώτατον, ὅτι οὐ παρήκεν ὁ θεὸς διανοούμενος. οὐ γὰρ ἀγνοητέον μὴ εἰκαίαν εἶναι τὴν τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν διάβολον ὁμιλίαν· οὐδὲν γὰρ παρὰ τῷ τὰ ὅλα συστησαμένῳ εἰκαίον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο πρὸς τὸ συμφέρον, ὅπως καταισχύνηται τῇ τοῦ δικαίου καὶ ἀμέμπτου ἀνδρὸς πα18 ραθέσει. "παῖδα" τὸν Ἰώβ ὁ κύριος κέκληκεν κατ' ἀμφοτέρα τὰ σημαινόμενα· καὶ γὰρ θεράπων αὐτοῦ ὑπῆρχεν κατὰ τὸ εἰρημένον πρὸς τοῦ ψαλμωδοῦ· "ἐγὼ δοῦλος σὸς καὶ υἱὸς τῆς παιδίσκης σου", καὶ υἱὸς ἀπὸ τῆς θεραπείας καὶ γνησίας δουλείας τῆς τοῦ πνεύματος ἀξιωθεὶς χάριτος, καὶ λέγων καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν σοφὸν Παῦλον· "αὐτὸ τὸ πνεῦμα συνμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ." "ὁ" γὰρ "ποιῶν τὴν δικαιοσύνην ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται". ἐμφατικὸν δὲ καὶ τοῦ λογικὸν εἶναι τὸν διάβολον τὸ ρηθῆναι· "προσέσχεσ τῇ διανοίᾳ σου"· λογικοῦ γὰρ οἰκειὸν τὸ διανοεῖσθαι. οὐκ ἐνταῦθα δὲ μόνον τοῦτο περὶ τοῦ διαβόλου εἴρηται, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ·

"σὺ δὲ εἶπας ἐν τῇ διανοίᾳ σου· εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι", ὅπερ ὡς εἴρηται παραστατικὸν ἐστὶ τοῦ λογικὸν αὐτὸν εἶναι. γίνεται δὲ εἰ δὲ τὸ διανοεῖσθαι ἐπ' αὐτοῦ γίνεται, ζητητέον, μὴ ἄρα καὶ τὸ μετανοεῖν.

μετὰ γὰρ τὸ νοεῖν τὸ διανοεῖσθαι καὶ τὸ μετανοεῖν. καὶ ὡς ἐν τῇ βουλήσει αὐτοῦ κεῖται τὸ διανοεῖσθαι, μήποτε καὶ τὸ μετανοεῖν. ὁ δὲ ταῦτα μὴ διδοὺς ὁράτω, μὴ τὸν θεὸν αἴτιον τῆς κακίας αὐτοῦ λάθῃ τιθέμενος—εἰ γὰρ 19 οὐ κέκτηται λόγον καὶ νοῦν. εἰ δὲ καὶ ἐξήλλακται κατὰ τι, ἀλλὰ τῷ λογικὸς εἶναι κοινωνεῖ τοῖς ταύτης οὔσι φύσεως. εἰ γὰρ καὶ ἄνθρωποι θνητοί, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ θνητὸν τὴν κοινωνίαν εἶναι φαμεν, ἀλλὰ κατὰ τὸ λογικόν, ὅπερ κοινὸν καὶ ἀθανάτοις καὶ θνητοῖς ὑπάρχει. καὶ τὸ διανοεῖσθαι δὲ οὐ μόνους σπουδαίους ἢ μόνους φαύλους πρόσσεστιν. ὡς γὰρ τὸ αἰσθήσει χρῆσθαι καὶ σπουδαίῳ καὶ φαύλῳ κοινόν, ὅπερ ὁ μὲν σπουδαῖος καλῶς μεθοδεύων οὐ κέχρηται αὐτῷ κατὰ τὸν φαῦλον ἀναβλέποντα εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ θεοποιῶντα τοῦτον, οὕτω καὶ τὸ διανοεῖσθαι· ἐν σπουδαίῳ καὶ φαύλῳ εὐρισκόμενον κατὰ τὴν χρῆσιν ἐξήλλακται. "προσέσχες οὖν", φησί, "τῇ διανοίᾳ σου κατὰ τοῦ παιδός μου Ἰώβ, ὅτι οὐκ ἔστι κατ' αὐτὸν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς". οὐ μάτην δὲ πρόσκειται· "τῶν ἐπὶ γῆς." εἰσὶν γὰρ κατ' αὐτὸν καὶ ὑπὲρ αὐτὸν λογικὰ ὑπὲρ γῆν τυγχάνοντα. οὐ γὰρ ταῦτον τὸ εἰπεῖν «οὐκ ἔστιν κατ' αὐτόν» τῷ εἰπεῖν· "οὐκ ἔστιν κατ' αὐτόν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς". πῶς γὰρ οὐχ ὑπερβάλλων ἅπαντας τοὺς ἐπὶ γῆς ἐτύχχανε τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων αὐτῷ μαρτυροῦντος ἐν τῷ· "ἄνθρωπος ἄμεμπτος, ἀληθινός, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ 20 πράγματος". ἀπέχεται δὲ κυρίως κακίας ὁ πεφυκῶς αὐτὴν δέχεσθαι. τότε γὰρ καὶ ὁ ἔπαινος χώραν ἔχει, ὅτε δυνάμενος εἶναι φαῦλος ἀπέχεται κακίας μίσει τῷ πρὸς αὐτήν. οὐ γὰρ πᾶς ὁ μὴ χρώμενος κακία ἀπέχεσθαι ταύτης λέγεται· τὰ γὰρ βρέφη ταύτη μὴ χρώμενα οὐκ ἂν εἴποι τις κυρίως ἀπέχεσθαι κακίας· ὁ γὰρ τοῦτο ἐνεργῶν κρίσει καὶ λόγῳ τοῦτο ποιεῖ. τὰ δὲ κακίας καὶ ἀρετῆς αἰτεῖ ἐπιτηδειότητα. καὶ οὐκ ἂν τις εἴποι τὸ βρέφος ἀκολασίας ἀπέχεσθαι ἢ σωφρονεῖν· οὕτω γὰρ εἰς τὴν τούτων ἴκει διάκρισιν. διαλαβόντες δὲ περὶ τούτων ἐν τοῖς φθάσασιν, ὅτε καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ πρώτου ψαλμοῦ παρετιθέμεθα, εἶναι κατ' αὐτόν θεοσεβῆ ταῦτα ἠλέγξαμεν. ἐκεῖνος γὰρ τῷ ὄντι θεοσεβής ἐστὶν ὁ τὸν σεβασμοῦ βίον σέβων, τῶν τὰ μὴ σεπτὰ σεβομένων ἀσεβῶν τυγχανόντων. πρόσσεστι δὲ τῷ μακαρίῳ καὶ τὸ "ἀληθινόν" κατὰ τε θεωρίαν τῆς ἀληθείας καὶ τὸ ἐν τοῖς ἠθικοῖς ἀνυπόκριτον· οὐ γὰρ ὁ διὰ τι τὴν ἀρετὴν ἐπιτηδεύων ἀληθινός ἐστιν. "ἀπεκρίθη δὲ ὁ διάβολος καὶ εἶπεν ἐναντίον τοῦ κυρίου." δυνατὸν πιθανῶς εἰπεῖν εἰς τό· "ἐναντίον τοῦ κυρίου", ὅτι ἐναντίως τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ θεοῦ εἶπεν φιλόκα²¹κος ὢν ἢ ὅτι θρασέως ἐνενόησεν· ἀναίσχυντον γὰρ ἢ κακία. οὕτω γοῦν καὶ ἂ ἐπιφέρει ἀπὸ φιλοκάκου γνώμης προφέρει τῆς τοῦ δικαίου ἐλαττωτικὰ ἀρετῆς. τί γὰρ φησιν; "μὴ δωρεὰν σέβεται Ἰώβ τὸν κύριον; οὐ σὺ περιέφραξας τὰ ἔξω αὐτοῦ καὶ τὰ ἔσω τῆς οἰκίας αὐτοῦ καὶ τὰ ἔξω πάντων τῶν ὄντων αὐτῷ κύκλῳ; τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ εὐλόγησας καὶ τὰ κτήνη αὐτοῦ πολλὰ ἐποίησας ἐπὶ τῆς γῆς." ἴδιον τῶν φιλοκάκων καὶ πρὸς ἀρετὴν ἀπεχθανομένων τὸ μὴ λογίζεσθαι γνήσια τὰ καλὰ τῶν πέλας, ἀλλὰ πάντως λέγειν, ὡς ὅδε τις δίκαιός ἐστιν δι' ἀδυναμίαν τοῦ ἀδικεῖν, ὅδε τις σώφρων διὰ τὴν καλουμένην ἠλιθιότητα, ὅδε πρὸς χρήματα καὶ πορισμοὺς οὐκ ἔχει διὰ τὸ πρὸς ταῦτα ἀνεπιτήδειον, ἐσθότε καὶ τὸν πρᾶον ὑποκριτὴν λογιζομένους, καὶ ὅλως οὐδεὶς φαῦλος ἀποδέχεται τινος ἀρετὴν ὡς γνησίαν. ταύτης ἀρχηγὸς ὢν τῆς κακίας ὁ διάβολος τοιαῦτα ἐννοῶν περὶ τοῦ Ἰώβ ἐφανέρου αὐτὰ τῷ τὸ κρυπτὸν ἐπισταμένῳ λέγων, ὡς διὰ τὰ ἐκτὸς ἀγαθὰ δίκαιός ἐστιν ὁ Ἰώβ. τὸ δὲ "περιέφραξας" ἀντὶ ἀσφαλείας αὐτῷ εἴρηται ἔμφασιν παρέχοντος, ὡς διὰ ταῦτα ἀκαθαίρετός ἐστιν καὶ ἔφοδον οὐκ ἔχει, τὴν 22 πληθὺν τῶν ἀδιαφόρων αἰτίαν αὐτῷ

τῆς ἀρετῆς εἶναι λογιζόμενος, ὅπερ οὐ καλῶς λέγων ἠλέγχθη. καὶ τούτων γὰρ ἀφαιρεθεὶς ἔμεινεν ὁμοίως ἀήττητος. καὶ τῷ ὄντι πλούτου περιουσία πρὸς μὲν τὸν καλῶς αὐτῆι χρώμενον συντελεῖ τι πρὸς ἀρετὴν, αὐτὴ δὲ καθ' αὐτὴν οὐδὲν εἰς τοῦτο συμβάλλεται. καὶ ἔδειξεν ὁ μακάριος Ἰώβ καὶ ἐν πενίᾳ καὶ ἐν πλούτῳ τὴν ἀρετὴν ἀδιάστροφον. "ἀλλὰ ἀπόστειλον τὴν χεῖρά σου καὶ ἄψαι πάντων ὧν ἔχει· εἴ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογῆσει." χεῖρα αὐτοῦ καλεῖν ἐκκλημπτόν α διαφόρως ἢ τὴν κολαστικὴν καὶ εἰς τοῦτο ὑπηρετικὴν δύναμιν, ἅπερ "σκευὴ ὀργῆς" ἢ θεία γραφὴ ὀνομάζειν εἴωθεν, ἢ τὴν σκεπαστικὴν καὶ φρουρητικὴν δύναμιν καθὸ εἴρηται· "οὐδεὶς δύναται ἀρπάσαι ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρὸς μου." δυνατὸν καὶ τὸν υἱὸν εἰς χεῖρα παραλαβεῖν σκέπουσιν καὶ στηρίζουσιν τοὺς ὑπ' αὐτὴν ὄντας καθὸ εἴρηται· "δεξιὰ κυρίου ὑψώσεν με, δεξιὰ κυρίου ἐποίησεν δύναμιν." τὸ δὲ "ἄψαι" μήποτε σημαίνει ἐνταῦθα τὸ κάθασθαι ἀντὶ τοῦ· ἐπάγαγε θλιβηρά. ἔχομεν γὰρ τοῦτο συνήθως ἐν τῇ γραφῇ φερόμενον. τὸ γάρ· "μὴ ἄψεσθε τῶν χριστῶν μου" οὐ τὴν ἀπλῆν ἀφὴν ἀπαγορεύει, ἀλλὰ τὴν κατὰ τῶν ἀγίων τόλμαν ἐπὶ κακώσσει. καὶ τό· "ὁ ἀπτόμενος 23 ὑμῶν ὡς ὁ ἀπτόμενος τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ" ὁμοίως τὸν ἐπὶ τοῦ κακοῦν ἀπτόμενον σημαίνει. εἰ δὲ καὶ ἀποστάτης ὁ διὰ βολος γέγονεν καὶ "ἐνώπιον κυρίου παντοκράτορος ἐτραχηλίασεν", ἀλλ' οὖν ἔχει τι σέβας πρὸς τὸν δημιουργὸν τῶν ὄλων. φησὶν γάρ· "εἴ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογῆσει", ἀντὶ τοῦ καταράσεται ἢ βλασφημήσει ταύτηι τῇ λέξει χρώμενος, ὅπως μὴ πρὸς θεὸν τὴν τραχυτέραν προσενέγκηται, ὡς προεῖρηται προφέρων. "τότε εἶπεν ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ· ἰδοὺ πάντα ὅσα ἔστιν αὐτῷ δίδωμι ἐν τῇ χειρὶ σου, ἀλλ' αὐτοῦ μὴ ἄψῃ." τὰ ἐκκείμενα παραστατικὰ τυγχάνει τοῦ μὴ ... χωρὶς θείας συνχωρήσεως ὑποπίπτειν τινὰ πειρασμοῖς. φησὶν γάρ ὁ θεός· "ἰδοὺ δέδωκα πάντα ἐν τῇ χειρὶ σου." ἵνα δὲ φανερόν γένηται, ὅτι μέτρῳ καὶ τὴν συνχώρησιν ποιεῖται, ἐπιφέρεται· "ἀλλ' αὐτοῦ μὴ ἄψῃ." ὅθεν οὔτε εἰμαρμένη αἱ περιστάσεις συμβαίνουσιν οὔτε ἐκ ταυτομάτου, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ θεοῦ συνχωρήσεως κατὰ μὲν τὰ ἤδη προκείμενα ἐπὶ ἀποδείξει τῆς ἀρετῆς τοῦ Ἰώβ, ἐσθότε καὶ καθ' ἑτέρας αἰτίας, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἐπο μένοις εἰρηθῆσεται. "καὶ ἐξῆλθεν ὁ διάβολος ἀπὸ τοῦ κυρίου." 24 κυριολεκτεῖται μᾶλλον ἐπὶ τοῦ διαβόλου, ὅτι ἔξω γίνεται τοῦ κυρίου, ὑπὲρ τὸν Κάιν. καὶ γὰρ περὶ ἐκείνου εἴρηται· "ἐξῆλθεν γὰρ Κάιν ἀπὸ προσώπου κυρίου τοῦ θεοῦ." τὸ δὲ ἐξελεῖν τὸ ἀφάνταστον θεοῦ εἶναι αὐτὸν σημαίνει. καὶ οὗτος οὖν ἔξεισιν ἀεὶ τῶν ἔξω τυγχάνων, εἰ καὶ προσποιήτως ἦλθεν μετὰ τῶν παραστατῶν τοῦ θεοῦ. "καὶ ἦν ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, οἱ υἱοὶ Ἰώβ καὶ αἱ θυγατέρες αὐτοῦ ἔπινον οἶνον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν τοῦ πρεσβυτέρου." ἀκολουθῶς καὶ τῆς ἡμέρας μνημονεῖ καὶ τῆς συνηλύσεως τῶν τέκνων, ἵν' οὕτω καὶ τὸ τοῦ θανάτου αὐτῶν γένηται πιστὸν ἀθρώως ὑφ' ἓνα καιρὸν ὑπὸ τὴν πτώσιν τῆς οἰκίας ἀποθανόντων. **κ'ταχι 0 ... α0 1 ... τ ... ε1** ἐν τῇ συνηθείᾳ πολλάκις· γραφῆ, τῶν πολλῶν ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς συνερχομένους εἰς τοιαύτας συνόδους πίνειν οἰομένων, οὐ μόνον πινόντων δ' αὐτῶν ἀλλὰ καὶ ἐσθιόντων καὶ λεγόντων ὡς ἐν συνελεύσει. καὶ κατ' ἀλληγορίαν τὰ προκείμενα συνεπίσκεισαι, μήποτε "οἶνον" τὸν "εὐφραίνοντα καρδίαν ἀνθρώπου" ἐποτιζόντο παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ καταρχομένου τῆς θείας παιδεύσεως. "καὶ ἰδοὺ ἄγγελος ἦλθεν πρὸς Ἰώβ 25 καὶ εἶπεν αὐτῷ· τὰ ζεύγη τῶν βοῶν ἡροτρία καὶ αἱ θήλειαι ὄνοι ἐβόσκοντο ἐχόμενοι αὐτῶν. καὶ ἐλθόντες οἱ αἰχμαλωτεύοντες ἠχμαλώτευσαν αὐτοὺς καὶ τοὺς παῖδας ἀπέκτειναν ἐν μαχαίραις. σωθεὶς δὲ ἐγὼ μόνος ἦλθον τοῦ ἀναγγεῖλαί σοι." παρίσταται διὰ τούτων, ὡς τὰ τῆς ἐφόδου ἐν ἡμέραι συνέστη· "ἡροτρία" γὰρ "τὰ ζεύγη τῶν βοῶν καὶ αἱ ὄνοι ἐχόμενοι ἐβόσκοντο". ἄγγελον δὲ τὸν ἀγγέλλοντα ἐκδεκτέον καθὰ καὶ ἐν ταῖς Βασιλείαις

ἀναγέγραπται. κατανοεῖν δὲ ἄξιον, ὅπως τὰ τῆς ἀπαγγελίας ἀθρώως γεγενημένα καὶ ἐκ τῆς διηγήσεως ἔχει τὸ βαρὺ καὶ πρὸς λύπην ὑπερβάλλουσαν ἐπιρρεπές· ἀροτριῶντα γὰρ τὰ ζεύγη τῶν βοῶν αἰχμαλωτευθέντα διπλοῦν ἐργάζεται τὸ λυπηρόν, καὶ ἐκ τῆς τῶν ζῶων ζημίας προσαφαιρεθειῶν καὶ τῶν νομάδων ὄνων, αἵτινες οὐ βραχείαν πρόσδοτον παρεῖχον, καὶ ἐκ τῆς τῶν προσδοκωμένων ἐκ τῆς κατασπορᾶς πόρου τε καὶ περιουσίας προσθήκης. ἀνίας ὑπερβαλλούσης καὶ ἦν ἡ τῶν παίδων ὑπὸ τῶν αἰχμαλωτιζόντων σφαγὴ μετὰ τῶν ἄλλων ἀπαγγελθεῖσα. ἰκανὰ μὲν οὖν, εἰ καὶ ψευδῶς ἀπηγγέλλετο, ἀθρώως ταράξει. καὶ ὅμως χαλεπῶν τῶν συμβάντων ὑπαρ26 χόντων οὐδὲν ἐταράχθη ὁ ἅγιος. εἴρηται ἐν ἐνὶ τῶν ψαλμῶν περὶ ἀγίου· "ἀπὸ ἀκοῆς πονηρᾶς οὐ φοβηθήσεται. ἐτοίμη ἡ καρδία αὐτοῦ ἐλπίζει ἐπὶ τὸν κύριον." εἰ δὲ καὶ κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον εἶπεν· "τίς χωρίσει τὸν πιστὸν ἀπὸ τῆς ἀγάπης θεοῦ; οὐ θλίψις ἢ στενοχωρία, οὐ διωγμός, οὐ λιμός ἢ μάχαιρα", ἀκολούθως ὁ ἀνδρειότατος Ἰὼβ ἀχώριστος τῆς τοῦ κυρίου ἀγάπης διετέλεσεν, τῶν τοσοῦτων ἐπιπόνων ἐπιρρηξάντων. καὶ γὰρ εἶποι τις ἄν, ὡς δυνατόν ἦν τῶν ἀλόγων καταφρονῆσαι καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ἐργασίας, τὸ δὲ καὶ περὶ τῆς σφαγῆς τῶν παίδων ἀκηκοέναι καὶ ἀνδρείως ἐνεγκεῖν τοῦτο διαδείκνυσιν τὴν ἀνδρείαν τοῦ ἀγίου καὶ καρτερίαν. παρατηρητέον δέ, μήποτε καὶ ὁ διασωθεὶς μόνος, ἵνα ἀπαγγείλῃ, πρὸς πλείονα πειρασμὸν ἐσώζετο. εἰ γὰρ ἀνήκουστος ἦν διατελέσας τῶν συμβεβηκότων ὁ Ἰὼβ ἄχρι τῆς ἐλκώσεως τοῦ ἰδίου σώματος, τῶν μειζόνων ἀνιαρῶν παρόντων οὐχ οὕτως ἦσαν ἀηδῆ τὰ ἐλάττονα. "ἔτι τούτου λαλοῦντος ἦλθεν ἕτερος ἄγγελος καὶ εἶπεν πρὸς Ἰὼβ· πῦρ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατέκαυσεν τὰ πρόβατα καὶ τοὺς ποιμένας κατέφαγεν ὁμοίως. καὶ σωθεὶς ἐγὼ μόνος ἦλθον τοῦ ἀναγγεῖλαί σοι." 27 τὸ ἀλλεπάλληλον τῆς τῶν ἀνιαρῶν ἀπαγγελίας τὴν περιττὴν καὶ θαυμάσιον ἀνδρείαν τοῦ μακαρίου παρίστησιν. ὅρα γὰρ τὴν παρατήρησιν, ὡς "ἔτι λαλοῦντος" τοῦ τὰ πρότερα ἀπαγγέλλοντος ὁ δεύτερος ἐπιστὰς οὐ πρὸς θεραπείαν αὐτῶν ἐπέστη, ἀλλὰ πρὸς ἐπίτασιν ἀπαγγέλλων χαλεπώτερα, εἰωθότος τοῦ τοιοῦτου τρόπου τῆς τῶν ἀνιαρῶν ἀπαγγελίας ἀντιπεριάγειν τὸν λογισμὸν καὶ θολοῦν οὕτω καὶ ἐκταράττειν, ὡς ἔξω τῆς πρεπούσης καταστάσεως ποιεῖν πρὸς τὰ διάφορα τῶν λυπηρῶν περιελκόμενον. ἀλλ' ὁ ἅγιος οὐκ ἦν τοιοῦτος. ἀλλ' ὡς ἄρρηκτον τεῖχος πλείστων ὄσων ἐπιρραξάντων τῶν ἐλεῖν αὐτὸ δυναμένων ἔμεινεν ὁμοίως ἀκλόνητον, οὕτως ὁ ἅγιος Ἰὼβ "ἐπὶ τὴν" σωτήριον "πέτραν" ἔχων "τὸν θεμέλιον" ἐπελθόντων τῶν πειρασμῶν οὐκ ἐκλονήθη. ἄξιον δὲ θεάσασθαι καὶ τὰ τῆς ἀπαγγελίας τοῦ δευτέρου, πῶς εἰς ἐπίτασιν ἐγείρει τὴν ἀνίαν. "πῦρ", φησὶν, "ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατέκαυσεν τὰ πρόβατα καὶ τοὺς ποιμένας ἔφαγεν ὁμοίως." εἰ γὰρ καὶ ὁ ἅγιος τὰ δόγματα τῆς ἀληθείας ἠκριβωκῶς ἐγίγνωσκεν, ὡς οὐκ ἄνευ θεοῦ ἢ τῶν πειρασμῶν ἐπιτροπὴ γέγονεν, ἀλλὰ 28 μεγίστην αὐτῶι ἔφερον τὸ γιγνόμενον λύπην διὰ τοὺς σκανδαλιζομένους ὡς καὶ θεοῦ κατ' αὐτοῦ χωροῦντος. τὸ γὰρ τοὺς αἰχμαλωτίζοντας ἐπελθόντας ἀφαιρῆσαι τε τὰ κτήνη καὶ τοὺς παῖδας κατασφάζει ἐδύνατο λογίζεσθαι οἱ ἀπλούστεροι, ὡς νόμωι πολεμίων ἐπελθόντων τῶν αἰχμαλωτιζόντων ἀταξία καὶ πρὸς ἔχθραν τοῦτο ποιούντων οὐκ ἀπὸ θεοῦ τὸ γιγνόμενον ἦν. ὅτε δὲ πῦρ ἀπήγγελλται ἀπ' οὐρανοῦ κατεληλυθός, δέος ἦν, μή τις λογίσηται τῶν ἀσθενῶν, ὡς οὐδὲν θαυμαστὸν ἢ ἀρετὴ καὶ παρὰ θεοῦ τιμωρουμένου τοῦ ταύτην ἔχοντος. ἀλλὰ καὶ τούτου συμβάντος ὁ ἅγιος οὐκ ὠκλασεν ὄλος τῆς τοῦ θεοῦ κατανοήσεως γιγνόμενος. οὐδὲ γὰρ ὁ διάβολος ἐξουσίαν ἔχει πῦρ ἀπ' οὐρανοῦ καταγαγεῖν, ἀλλὰ θεῖα κρίσει τοῦτο γεγένηται, ὅπως παραστήσῃ τῶι διαβόλῳ ὁ δεδωκῶς αὐτῶι τὴν ἐξουσίαν τῶν τοῦ Ἰὼβ θεός, ὡς ὅτι οὐδενὸς μέλει τῶι μακαρίῳ τῶν ἀνθρωπίνων, κἂν πολλὰς πλέκη μηχανάς. ἰδοὺ γὰρ καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ γενέσθαι μὴ δυνάμενον ὁ

θεὸς πεποίηκεν, ἵνα τὸ μέγεθος τοῦ ἀθλητοῦ παραστήσας ἐλέγξῃ τὸν ἀντικείμενον, γενναίως φέροντος τοῦ Ἰώβ οὐ μικράν τινα καὶ εὐτελεῆ προσβολήν, ἀλλ' ἐ29 πτακισχιλίων προβάτων φθορὰν καὶ μετὰ τῶν ποιμένων οὐκ ὀλίγων δηλονότι τυγχανόντων. ἐφυλάττετο δὲ πάλιν ὁ μηνύων δι' ἣν προειρήκαμεν αἰτίαν. "ἔτι τούτου λαλοῦντος ἦλθεν ἕτερος ἄγγελος καὶ εἶπεν πρὸς Ἰώβ· οἱ ἵππεῖς ἐποίησαν ἡμῖν κεφαλὰς τρεῖς καὶ ἐκύκλωσαν τὰς καμήλους καὶ αἰχμαλώτισαν αὐτὰς καὶ τοὺς παῖδας ἀπέκτειναν ἐν μαχαίρᾳ. ἐσώθην δὲ ἐγὼ μόνος καὶ ἦλθον τοῦ ἀναγγεῖλαί σοι." ἴσως στρατόπεδον ἦν ἐν τῇ χώρᾳ, ὅπερ ἐπῆλθεν εἰς τρεῖς ἀρχὰς διηρημένον κατὰ τῶν καμήλων. ὡς γὰρ εὐγνώστον φησιν· "οἱ ἵππεῖς ἐποίησαν ἡμῖν κεφαλὰς τρεῖς." ἐνδέχεται δὲ καὶ συνεχῆ καταδρομὴν ἵππέων πολεμίων γιγνομένην τότε καὶ ὑπὸ τῆς διαβολικῆς ὑποβολῆς κενεῖσθαι καὶ οὕτως διὰ τὸ ἐξ ἔθους γίνεσθαι εἰρηκεῖναι τὸν ἀγγέλλοντα· "οἱ ἵππεῖς ἐποίησαν ἡμῖν κεφαλὰς τρεῖς." οὐ μόνον τὰς καμήλους ἀφῆρπασαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς παῖδας ἀπέκτειναν. ἐπίστησον δέ, ὅπως ἐν τάξει τινὶ ἀνιαρωτέρα ἢ τῶν πειρασμῶν γίνεται συνέχεια. πρῶτα μὲν γὰρ αἰχμαλωτίζεται τὰ ζεύγη τῶν βοῶν ὄντα πεντακόσια καὶ αἱ θήλειαι ὄνοι νομάδες πεντακόσιαι, 30 ἔπειτα πῦρ κατὰ τῶν προβάτων ἑπτακισχιλίων ὄντων ἀπ' οὐρανοῦ κατενεχθὲν χαλεπώτερον ἐποίει τοῦ φθάσαντος τὸ πάθος. τρίτον οἱ κάμηλοι τρισχιλίοι ὄντες ἀφηρέθησαν καὶ τῶν παίδων σφαγιασθέντων ὡς καὶ ἐπὶ τῶν πρότερον, πρᾶγμα πολυτελὲς καὶ περιουσίας οὐκ εὐκαταφρονήτου γνώρισμα. μετὰ ταῦτα τῶν τέκνων ἀθρόος θάνατος, ὡς ἐν τοῖς ἐκτεθησομένοις ἔσται φανερόν. καὶ γὰρ εἰ πρότερον ὁ τῶν παίδων θάνατος ἠγγέλλετο, κοῦφα πάντα ἦν τὰ φθάσαντα. ὅτε δὲ κατ' ἐπίτασιν τινα λύπης συνέβαινε, τὸ ἀλλεπάλληλον αὐτῶν δριμὺ καὶ ταραξαι διάνοιαν ἰκανώτερον, ὅπερ καὶ ὁ διάβολος πονηρῶς πεποίηκεν ἐξαιτησάμενος. καὶ κατησχύνθη πρὸς μηδὲν τοῦ ἀγίου κναμφθέντος τὸν λογισμόν. "ἔτι τούτου λαλοῦντος ἄλλος ἄγγελος ἔρχεται λέγων τῷ Ἰώβ· τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων σου ἐσθιόντων καὶ πινόντων παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτῶν τῷ πρεσβυτέρῳ, ἐξαίφνης πνεῦμα μέγα ἐπῆλθεν ἐκ τῆς ἐρήμου καὶ ἤψατο τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῆς οἰκίας καὶ ἔπεσεν ἢ οἰκία ἐπὶ τὰ παιδιά σου καὶ ἐτελεύτησαν. ἐσώθην δὲ ἐγὼ μόνος καὶ ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι."

31 οὐ μάτην πρόσκειται τό· "τῶν υἱῶν σου καὶ τῶν θυγατέρων σου ἐσθιόντων καὶ πινόντων", ἀλλὰ πρὸς ἐπίτασιν ἀνίας καὶ τοῦτο τοῦ ἀρχεκάκου διαβόλου πραγματευομένου, ἵνα ἢ τῶν ἢ γεγενημένων ἀπαγγελία βαρεῖα γινομένη λύπην ὑπερβάλλουσαν τῷ ἀγίῳ ἐνποιῆ. κοιμωμένων γὰρ τῶν τέκνων εἰ συμβεβῆκει τὰ τῆς πτώσεως, ἀνεπαίσθητον τὸ δεινὸν λογιζόμενος οὐχ οὕτως ἠνιάτο. ὁπότε δὲ καὶ πρὸς θεραπείαν ἀναγκαίαν τοῦ σώματος ἀναστρεφομένων ἐπῆγε τὸν πειρασμόν, τοῦτο ἔχει τὴν λύπην χαλεπωτέραν. καὶ γὰρ οὐκ ἔστιν ἀμφίβολον, ὡς παρεστηκότες πλεῖστοι ὡς ἐν τοιούτῳ καιρῷ ἐτύχανον, ὧν οὐκ ἐμνήσθη ὁ ἀπαγγέλλων ἀρκούμενος τῷ ὑπερβάλλοντι τῶν τέκνων ἀηδεῖ ἔχοντι καὶ τὸ περὶ τῶν παρεστώτων ἐπόμενον. καὶ γὰρ τὸ τοιοῦτο δι' ἔθους ἐστὶ τῆι γραφῆι· τοῦ γὰρ ρωτῆρος τοὺς πέντε ἄρτους κλάσαντος, ἐξ ὧν ἐκόρεσεν πεντακισχιλίους ἄνδρας, ὁ εὐαγγελιστὴς ἀπομνημονεύει λέγων· "χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων", τοὺς προηγουμένους μόνους ἀριθμῶν. τί δὲ καὶ "τὸ πνεῦμά" ἐστὶν τὸ "ἐπελθὸν ἐκ τῆς ἐρήμου καὶ ἀψάμενον τῶν τεσσάρων γωνιῶν 32 τῆς οἰκίας" καὶ καταβεβληκὸς αὐτήν, συνεπίσκειψαι, πότερον λαίλαψ μεθ' ὑπερβολῆς κινήθησα καὶ οὕτως ἐπιρράξασα τῇ οἰκίᾳ καὶ κατενεγκοῦσα ταύτην ἢ πνεῦμα τῷ διαβόλῳ ὑπηρετούμενον ἢ αὐτὸς ὁ διάβολος. καὶ γὰρ οὗτος πνεῦμα μέγα, πονηρόν, ἀψάμενον τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῆς οἰκίας καὶ κατενεγκὸν αὐτήν. καὶ γὰρ ἀμφοτέρως

δυνατὸν ζητουμένου τούτου, εἰ ὁ ἀπαγγέλλων ἐδύνατο εἰδέναι, ὅτι πνεῦμα ὑπηρετούμενον τῷ διαβόλῳ ἦν τὸ τοῦτο πεπονηκὸς ἢ αὐτὸς ὁ διάβολος. εἰ δὲ λαῖλαψ εἶναι νοοῖτο τὸ πνεῦμα, οὕτως ἂν τοῦτο εἰρήσθαι ἐκδεκτέον ὡς τὴν κάθοδον τοῦ πυρὸς ἀπ' οὐρανοῦ κατὰ τῶν προβάτων, καὶ τὰ εἰς αὐτὸ εἰρημένα καὶ τούτῳ ἀρμόζοντα. διάβολος γὰρ κινεῖν ἄνεμον οὐ δύναται. πρόσκειται δὲ καὶ ἐπιτεθὲν τὸ ἐξαίφνης ἐμφατικὸν τοῦ μὴ δύνασθαι τινα διαδρᾶναι τῆς πτώσεως οὕτως συμβάντος τοῦ πράγματος, ἕξωθεν ἴσως τοῦ ἀγγέλλοντος εὐρεθέντος. "οὕτως ἀναστὰς Ἰώβ διέρρηξεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐκείρατο τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ πεσὼν χαμαὶ προσεκύνησεν καὶ εἶπεν· αὐτὸς γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι ἐκεῖ. ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλατο, 33 ὡς τῷ κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως ἐγένετο. εἶη τὸ ὄνομα κυρίου εὐλογημένον." προλαμβάνει τὰς κακοηθείας τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων τὸ θεῖον πνεῦμα καὶ αὐτοῦ τοῦ διαβόλου. ἴσως γὰρ τις τῶν τοιούτων ἔλεγεν, ὡς οὐκ ἦν φιλότεκνος ὁ Ἰώβ, ἐπεὶ μηδὲν συμπαθείας ἄξιον ἐπεποιήκει. τὸ δὲ αἰσθητικὸν αὐτοῦ καὶ ἀνδρεῖον ἅμα δείκνυται, ὅτι ἐφανέρου μῆτε ἀνεπαισθήτως τὸ δεινὸν τοῦ ἀθροῦ καὶ οἰκτροῦ θανάτου τῶν τέκνων δεδέχθαι μῆτε ἀγεννῶς· διὰ μὲν γὰρ τοῦ "διαρρηξαι τὰ ἱμάτια καὶ κείρασθαι τὴν κεφαλὴν" –τούτου τοῖς παλαιοῖς γὰρ ἐπὶ τετελευτηκόσιν εἰωθότος–τὸ συμπαθὲς δείκνυσιν καὶ φιλόστοργον. τὰ δ' ἐξῆς τῆς ἀνδρείας καὶ ὑπερβαλλούσης φρονήσεως δεῖγμα ἐκφέρει προδηλότατον, εἰ γὰρ φησιν· "καὶ πεσὼν χαμαί". οὐκ ἀπεδυσπέτησεν, οὐκ ἀφῆκε φωνὴν ἀνδρὶ συνετῷ ἀνάρμοστον, οὐ προήγαγε τὸ ῥῆμα ὀλιγωρίας, ἀλλὰ προσκυνεῖ τὸν πάντων γενεσιάρχην πεπεισμένος, ὡς οὐκ ἔξω τῆς θείας κρίσεως ταῦτα συμβαίνει καὶ συμβαίνοντα ἀπ' ἀρχῆς ἀκολουθῶς καὶ κατὰ λόγον τινα ὀρθὸν γίνεσθαι. ἐπιφέρει γὰρ καὶ μετὰ τὸ προσκυνῆσαι· "γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι ἐκεῖ. ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλατο. ὡς τῷ κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως ἐγένετο. εἶη τὸ ὄνομα κυρίου εὐλογημένον." κατανόησον 34 γὰρ, ὡς μετὰ τῆς ἀνδρείας καὶ φρόνησις ἐν τῷ μακαρίῳ Ἰώβ εὐρίσκεται, καθ' ἣν διὰ τῶν λόγων δόγματα εἰσάγει θεῖα καὶ παντὶ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων συμφέροντα. "γυμνός", φησίν, "ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρὸς, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι ἐκεῖ". περὶ οὗ ἐρωτητέον τοὺς μηδὲν θεῖον περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διανοομένους. ποῦ γὰρ ὁ Ἰώβ γυμνὸς ἀπελεύσεται; ἄρα γε ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς; ἐκεῖθεν γὰρ γυμνὸς ἐξεληλύθει κατὰ τὸ λεγόμενον. ἀλλ' ἅπαγε τῆς ψευδοῦς ταύτης διανοίας. ἦ δῆλον, ὅτι πρὸς διδασκαλίαν τοῦ μὴ συσπείρεσθαι τὴν ψυχὴν, καθὼς τισιν ἔδοξεν, τοῦτο εἴρηται. ὅμοιον γὰρ τούτῳ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος γράφει λέγων· "οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα." ὡς γὰρ τὸ ἐξενεγκεῖν ἐμφαίνει τὸν ἀποθανόντα ὑφεστῶτα, οὕτω ὁ μὴ εἰσενεγκῶν ὑφεστῶς ἐστὶ καὶ ἕκ τινος χώρου εἰσέρχεται μηδὲν τοιοῦτον ἐπαγόμενος. κάκεῖνο δὲ δόγμα πολλοῖς ἀγνοούμενον εἰσάγει λέγων· "ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλατο", μετὰ τούτου παριστῶν, ὡς οὐκ ἐτύγχανεν αὐτοῦ ἢ κτήσις ἄδικος καὶ ἀπὸ τινος μὴ προσηκούσης ἐπικουρίας λαβοῦσα τὴν ἀρχὴν. "κύριος πτωχίζει καὶ πλουτίζει", οὐκ ἀλόγῳ τινι ῥοπῇ, καθὰ οἱ τὴν εἰμαρμένον 35 νην εἰσάγοντες διανοοῦνται, ἀλλ' ἐπὶ τῷ γνωσθῆναι τὸν ἐν τούτοις τεινόμενον, εἰ προσηκόντως αὐτὰ φέρει, μετὰ τοῦ καὶ ἐτέρας αἰτίας εἶναι, ἐνίας μὲν καὶ ἀνθρώποις γνωρίμους, ἐνίας δὲ ἀπορρήτους μόνῳ θεῷ γινωσκομένας, ἅπερ ἐπιστάμενος ὁ μακάριός φησιν· "ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλατο. ὡς τῷ κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως καὶ ἐγένετο." τοῦ "ἔδοξεν" δ' ἀκουστέον μὴ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς τοῦ θεοῦ οὕτω βεβαίως κρίναντος. τούτῳ ὅμοιον ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων φέρεται, ὁπνίκα ἐπιστολὴν γράφοντες περὶ τοῦ μὴ περιτέμνειν τοὺς προσερχομένους τῇ θεοσεβείᾳ ἔλεγον οἱ ἀπόστολοι· "ἔδοξεν τῷ

ἀγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν", οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ κεκριμένως. εἶη δ' ἂν καὶ τὸν ἀντικείμενον τοῦτο τλητικὸν τὸ ῥῆμα δηλοῦν, ὡς οὐχ ἔνεκα τοῦ θυμηδῖαν ἐνβαλεῖν τῷ διαβόλῳ ἐξαιτήσαντι ὁ Ἰὼβ ἐκδέδοται, ἀλλ' ὅπως τὸ δόξαν τῷ κυρίῳ γένηται. ἦν δὲ τοῦτο, ὅπερ αὐτὸς ὁ θεὸς πρὸς τὸν Ἰὼβ εἶπε· "οἶμαι δέ με ἄλλως σοι κεχηματικέναι ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος", καὶ ὅτι οὔτε διὰ χρήματα οὔτε διὰ τέκνα τῆς ἀρετῆς ἀφίσταται. θαυμάσαι δὲ ἔστιν αὐτοῦ καὶ τὸ εὐχαριστητικὸν λέγοντος· "εἶη τὸ ὄνομα κυρίου εὐλογημένον", ὅπερ ἔλεγχός ἐστιν κατὰ τῶν ἀποκρίσεων 36 ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις συμπτώμασιν καὶ τοιαῦτα προφερόντων, ἅπερ οὐδὲ λέγειν καλόν. ἀλλ' ὁ ἅγιος οὐ τοιοῦτος ἀσύνετος ἀκαμψὴς τὸν λογισμὸν ὄσων καὶ τοιούτων συμβάντων κῆρυξ ἀληθῶν δογμάτων καὶ θείων γίνεται. τό· "οὕτως διέρρηξεν Ἰὼβ τὰ ἰμάτια αὐτοῦ" ἀντιτύπως λημπτέον. πιθανὸν δ' ἂν εἶη εἰπεῖν, ὅτι διὰ τοῦτο ἔαυτὸν ἐγύμνωσεν, πρῶτον μὲν δεικνύς τῷ πειράζοντι ὅτι· εἰ καὶ τῶν περιλειπομένων ἐπιθυμεῖς, ἔχε καὶ ταυτὰ, ἔπειτα συμβολικῶς δεικνύς, ὅτι ὡσπερ ἀγωνιστὴς πρὸς ἀντίπαλον ἐπαποδύεται. εἶη δὲ καὶ ἡ ἀφαίρεσις τῶν τριχῶν σύμβολον τοῦ λογίζεσθαι πάντα τὰ περιττὰ μηδὲν μέγα, ἀλλ' εὐκαταφρόνητα δικαίῳ καὶ συνετῷ, μῆτε ἐν ταῖς "ἀνέσεσιν" χαυνουμένου μῆτε ἐν ταῖς "θλίψεσιν" δυσφοροῦντος, ὅπερ παριστῶν καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ ἔψαλλεν· "εὐλογήσω τὸν κύριον ἐν παντὶ καιρῷ." "ἐν τούτοις πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ οὐδὲν ἤμαρτεν Ἰὼβ ἐναντίον τοῦ κυρίου καὶ οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ θεῷ." μεγάλη μαρτυρία ὑπὸ τοῦ ἀγίου πνεύματος δίδεται τῷ μακαρίῳ Ἰὼβ ἐν τῷ εἰρηῆσθαι· "ἐν τούτοις πᾶσιν οὐδὲν ἤμαρτεν Ἰὼβ ἐναντίον τοῦ κυρίου." ἔστιν γὰρ πολλάκις μὴ ἀμαρτάνειν μὲν κατὰ πρόδηλον, γίνεσθαι δὲ ἐν τῇ διανοίᾳ ταραχὴν καθὸ εἴρηται· "ἐταράχθη καὶ οὐκ ἐλάττωσεν." ἀλλὰ προσκείμενον τὸ "ἐναντίον" δείκνυσιν, ὡς οὐδὲν πταῖσμα γέγονεν· ἢ γὰρ ἂν ὑπὸ θεοῦ ἔθεωρεῖτο. οὐ γὰρ ταῦτόν ἐστι τό· «οὐδὲν ἤμαρτεν ὅδε τις» καὶ τό· "οὐδὲν ἤμαρτεν ἐναντίον κυρίου", ὅπερ ὑπερβάλλουσιν ἐμφαίνει καθαρότητα ὡς μῆτε λόγῳ μῆτε πράξει μῆτε λογισμῷ ἢ διανοίᾳ τοῦ ἀγίου πταίσαντος. εἰς τοῦτο γοῦν τοὺς μετανοοῦντας ὁ θεὸς καλῶν ἔλεγεν· "ἀφέετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου", ὃ δηλοῖ ὅτι· μὴ πράξει μόνη, ἀλλὰ καὶ διανοίᾳ τῆς κακίας ἀπεχώμεθα ὡς θεοῦ ὀρώμενος. τοῦτο καὶ ὁ σωτὴρ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ φησιν· "σὺ δὲ ὅταν ποιῆς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπῆσαι ὡσπερ οἱ ὑποκρίται ποιοῦσιν. ἡσυχάζει καὶ ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι." ὡς γὰρ ὁ οὕτω ποιῶν ἐλεημοσύνην οὐκ ἀκούει τὸν ἀπὸ τῶν πολλῶν ἔπαινον, οὕτως ὁ μὴ ἀπέναντι κυρίου ἀμαρτάνων πάσης ἐκτός ἐστι κακίας. εὖ δὲ καὶ τὸ εἰρηῆσθαι· "καὶ οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ θεῷ." ὁ γὰρ πεπεισμένος, ὅτι προνοία θεῖα οἰκονομεῖται τὰ συμβαίνοντα, οὐ δίδωσιν ἀφροσύνην τῷ δι' οἰκοῦντι θεῷ, τῶν ἀπίστων ἐν τούτοις πολλάκις αἰτιωμένων καὶ λεγόντων· «τοῦδε οὐκ ἔδει γενέσθαι 38 ἢ τότε, οὐκ ὄφειλεν ὁ δεῖνα πένεσθαι ἢ πλουτεῖν ἢ νοσεῖν ἢ ὑγιαίνειν», ἢ· «διὰ τί ὁ νέος ἀπῆλθεν τοῦ βίου τῶν γερόντων ἔτι ἐν αὐτῷ ὄντων;». καὶ ὅλως οἱ τοιαῦτα λέγοντες ἀφρονα ὑποτίθενται τὴν διοίκησιν. ἀλλ' ὁ ἅγιος καὶ ἐν τοῖς περιστατικοῖς τοσοῦτοις ὧν κύριον εὐλογεῖ δικαίαν εἶναι τὴν κρίσιν τοῦ θεοῦ πεπεισμένος. "ἐγένετο δὲ ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, καὶ ἦλθον οἱ ἄγγελοι τοῦ κυρίου παραστῆναι ἔναντι κυρίου καὶ ὁ διάβολος ἦλθεν ἐν μέσῳ αὐτῶν. καὶ εἶπεν ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ· πόθεν σὺ ἔρχῃ; τότε εἶπεν ὁ διάβολος ἐνώπιον τοῦ κυρίου· διαπορευθεὶς τὴν ὑπὸ οὐρανὸν καὶ ἐν περιπατήσας τὴν σύμπασαν πάρεμι." κατὰ προτέραν πρόσοδον ἐξουσίαν ὁ διάβολος θεόθεν λαβὼν πάντων τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Ἰὼβ καὶ τῶν τέκνων πάντα τε ἀπολέσας ἀνατρέψαι τὴν πρόθεσιν τὴν ἀνδρείαν τοῦ ἀγίου Ἰὼβ οὐ δεδύνηται. ἔμεινεν γὰρ διὰ μεγαλοψυχίαν ὁ αὐτός, ὁ αὐτὸς δὲ κατὰ τὴν θεοσέβειαν. καὶ εἰκότως· δέκεται γὰρ, ὅτι ὁ θεὸς πέμπει τὰ ἰδέα

καὶ ἀφαιρεῖται. δευτέραν ἐπιχειρεῖ ἐξαίτησιν κινήσασθαι κατὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ πόνους ἀνηκέστοις ὑποβαλεῖν αὐτὸν σπουδάζων. τῶν αὐτῶν στίχων τοῖς φθάσαι τυγχανόντων, τὰ εἰς ἐκείνους εἰρημένα καὶ τούτοις ἐφαρμοστέον, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ πολλάκις λέγηται, 39 τοσοῦτον μόνον προσθέντας, ὅτι τὸ διαβολικὸν δῶς ὑπερβαλλόντως δείκνυται. λεχθεῖη δὲ εἰς τό· "πόθεν σὺ ἔρχῃ;" τὸ ἐλεγκτικώτατα ὑπὸ κυρίου πρὸς τὸν διάβολον εἰρησθαι ὡς οὐκ ἔχοντος εἰπεῖν τι ἑαυτοῦ μετὰ παρρησίας κατόρθωμα καὶ ἐντρεπτικόν, ὅτι νενικημένος ἦν, ὅπερ αὐτὸς ἀναισχύντως οὐχ ὠμολόγει. σημειωτέον, ὡς οὐχ οὕτως νῦν ὁ διάβολος ἀποκρίνεται. τότε μὲν γὰρ εἶπεν· "περιελθὼν τὴν γῆν καὶ ἐνπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν πάρειμι", νῦν δέ· "διαπορευθεὶς τὴν ὑπ' οὐρανὸν καὶ ἐνπεριπατήσας τὴν σύμπασαν". καὶ συνεπίσκεψαι, μήποτε ὡς ψευστῆς οὐκ ἠθέλησεν μνημονεῦσαι, ὅτι "περιῆλθεν τὴν γῆν", ἵνα ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν προσβαλὼν τῷ Ἰὼβ νομισθῆ, τότε δὲ ἀπ' ἀναισχυντίας. οἶδεν γάρ, ὅτι οὐδὲν λανθάνει θεόν. οὐδὲ γὰρ εἶπεν ὅτι· «ὦν δέδωκάς μοι ἐξουσίαν, πεποίηκα· ἀφήρηκα τὰ ὑπάρχοντα τοῦ Ἰὼβ καὶ τὰ τέκνα ἀνείλον.» τοῦτο γὰρ ἦν ἀκόλουθον εἰπεῖν, καί· «ὁ αὐτὸς ἔμεινεν.» ἀλλ' ἐπὶ δευτέραν αἴτησιν χωρεῖ, ἐξ ἧς οἶεται ἀνατρέψαι τὴν πρόθεσιν τοῦ ἀγίου. εἰ δὲ καὶ διάβολος κρύπτει τὸ ἑαυτοῦ βούλημα ἐν τῷ ἀντὶ «τῆς γῆς» "τὴν σύμπασαν" εἰρηκέναι, ἀλλ' ἡμεῖς ἐκ τῶν γραφῶν παραστήσωμεν, 40 ὡς ἡ γῆ πολλάκις ἢ σύμπασα καλεῖται. εἴρηται γάρ· "ἐνεπλήσθη ἡ σύμπασα τοῦ γνῶναι τὸν κύριον." καὶ ὁ Ἰὼβ δὲ ἐν τοῖς ἐξῆς περὶ θεοῦ φησιν· "ὁ ποιῶν τὴν σύμπασαν ἐν ὑψίστοις" δηλῶν, ὅτι θεὸς ἀπὸ γῆς δι' ἀρετὴν ἔλκει εἰς οὐρανόν. "εἶπεν δὲ ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ· προσέσχες τῷ θεράποντί μου Ἰὼβ, ὅτι οὐκ ἔστιν κατ' αὐτὸν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπος δίκαιος, θεοσεβής, ἄκακος, ἄμεμπτος, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακοῦ. ἔτι δὲ ἔχεται ἀκακίας." καὶ νῦν τό· "προσέσχες τῆς διανοίᾳ σου" ὡς καὶ πρότερον εἴρηται, ἐπίτασιν ἔχον, ὅτι μετὰ τὴν πάλην κατησχύνθη. ὁ μὲν γὰρ διάβολος οἰόμενος, ὅτι ὡς ἐπὶ ἀγαθοῖς χαίρει τοῖς ἔξωθεν ὁ Ἰὼβ, ἔλεγεν· "οὐ σὺ περιέφραξας τὰ ἔσω καὶ τὰ ἔξω τῆς οἰκίας αὐτοῦ;" ὅτε δὲ ματαῖα γέγονεν αὐτοῦ ἢ προσβολή, τὸ "προσέσχες" λέγεται ἀντὶ τοῦ· «ἔγνωσ τῆι πείραι» ἀνδρείαν "θεοσεβοῦς, ἀμέμπτου, ἀκάκου, ἀπεχομένου τε παντὸς κακοῦ". καὶ πρὸς τούτοις ἐλέγχων ὁ κύριος ἐπάγει· "ἔτι δὲ ἔχεται ἀκακίας." προσέσχες οὖν, ὅτι οὐκ "εἰς πρόσωπόν" με "εὐλόγησai", ὡς ἐνόμιζες. σημειωτέον, ὡς ἐν τοῖς φθάσαι εἴρηται· "ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος", νῦν δέ· "ἀπὸ παντὸς κακοῦ". ἐξ οὗ γινώσκεται, ὡς τὸ κακὸν πονηρὸν εἴρηται. ἀλλὰ καὶ τὸ γεγραμμένον· "οἱ ἀγαπῶν⁴¹ τες τὸν κύριον μισεῖτε πονηρόν", ἀντὶ τοῦ· μισεῖτε τὴν κακίαν. νοεῖται δὲ ἡ ἀκακία διάφορα σημαίνειν· δηλοῖ γὰρ καὶ τὴν τῆς κακίας στέρησιν καὶ τὴν εὐήθειαν. ὅταν γὰρ λέγῃ ὁ ἅγιος· "κρίνόν με ὁ θεός, ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην", ἀκακίαν λέγει τὴν ἀρετὴν· ὁ γὰρ ἀρετὴν ἔχων στερεῖται κακίας. καὶ ἐν ἑτέροις· "ἄκακοι καὶ εὐθεεῖς ἐκολλῶντό μοι" τοὺς ἐναρέτους ἀκάκους φησίν· εὐθεεῖς γὰρ οὗτοι-, τὸ δὲ εὐθεὲς ἀρετῆς ἐστὶ γνῶρισμα. ὅταν δὲ λέγῃ· "ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων", καί· "ἄκακος πιστεύει παντὶ λόγῳ", καὶ πάλιν· "ἵνα δῶ ἀκάκοις πανουργίαν", τὸ ἀκέραιον σημαίνει. οἷς καὶ εὐχεται τὸ πανουργίαν δοθῆναι, οὐ τὴν ἰσοδυναμοῦσαν κακίᾳ, ἀλλὰ φρονήσει. ὁ Ἰὼβ οὖν "ἔτι εἶχεν ἀκακίαν" παντὶ λόγῳ κατορθουμένην. "σὺ δὲ εἶπας τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ διὰ κενῆς ἀπολέσαι." τὸ ματαιούργημα τοῦ διαβόλου κατὰ τῶν ἁγίων ὁ κύριος ἐλέγχει. ματαίως γὰρ πονεῖ ὁ χωρὶς αἰτίας ἐνεργῶν τι. εἰ οὖν καὶ ὁ διάβολος ἐλπίζων ἐλεῖν τὸν ἅγιον ἐπιχειρῶν τῆι φθορᾷ τῶν ὑπαρχόντων καὶ τέκνων ἀνήνυτον ἔγνω τὸ ἐπιχείρημα τῆι τῆς ἀνδρείας τοῦ ἀγίου περιουσίᾳ, ματαίως αὐτῷ ἐπολέμησεν· οὐδὲν γὰρ ὦν ἠλιπίζεν ἀπέβη. "ὑπολαβὼν 42 δὲ ὁ διάβολος εἶπεν τῷ κυρίῳ· δέρμα ὑπὲρ δέρματος. ὅσα

ὑπάρχει ἄνθρωπῳ, ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐκτεῖσει. οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ ἀποστεῖλον τὴν χεῖρά σου καὶ ἄψαι τῶν ὀστέων αὐτοῦ καὶ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ· εἴ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογῆσει." τριῶν ὄντων τῶν καλουμένων ἀγαθῶν, τῶν τε ἐκτός, ἃ διαιρεῖται εἰς τε χρήματα καὶ κτήματα καὶ ὑγίαν καὶ ἄλλα τὰ περὶ σῶμα, καὶ ἐτέρων τῶν ἀρετῶν, μόνον τὰ ἀδιάφορα ἀγαθὰ ἡγούμενος νομίζει καὶ τὸν Ἰὼβ ταύτης εἶναι τῆς διανοίας καὶ ἀναισχύντως λέγει πρὸς τὸν κύριον—τὸ λέγειν κατὰ τὰ ἔμπροσθεν εἰρημένα νοούντων ἡμῶν—, ὅτι πάντα ἂν ἐκτεῖσει ὁ ἄνθρωπος πρὸς ὑπὲρ τοῦ μὴ αὐτός τι παθεῖν. ὅπερ πιθανὸν μὲν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οὐ μὴν ἐπὶ πάντων ἀληθές· πολλοὶ γὰρ ὑπὲρ χρημάτων ἐκινδύνευσαν. εὐτελίζων δὲ ὁ φιλόκακος διάβολος τὴν ἀνδρείαν τοῦ μακαρίου καὶ βουλόμενος ἐπενεγκεῖν αὐτῷ καὶ κατὰ τοῦ σώματος ἄπερ ἐπήνεγκεν, εὐκαταφρόνητον εἶναί φησιν τὴν τῶν ἔξωθεν κτήσιν κρύπτων κακοήθως, ὅτι ὑπὲρ τέκνων μύριοι ἀπολέσθαι ἠΰξαντο· οὕτω γὰρ καὶ οἱ πόλεμοι τὴν σύστασιν ἔχουσιν ὑπὲρ τῶν τέκνων γενόμενοι· ἕκαστος γὰρ προβόλιον τῶν ἰδίων παιδίων ἰστάμενος ὑπερκινδυνεύει τούτων. ἀλλ' ὁ ἀντικείμενος πόθῳ τοῦ 43 κακῶσαι τὸν Ἰὼβ καὶ περὶ τῶν πραγμάτων ἀλλόκοτον φθέγγεται. διόπερ ὡς καὶ πρότερον φησιν· "ἀλλὰ ἀποστείλας τὴν χεῖρά σου ἄψαι τῶν ὀστέων αὐτοῦ καὶ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ· εἴ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογῆσει." οἶδεν γὰρ εἴπερ καὶ ἐξέπεσεν, ὅτι εἰ μὴ θεὸς ἐπιτρέψει, οὐδὲν αὐτὸς κατὰ τινος δύναται, τῆς ἐπιτροπῆς οὕτω νοουμένης, ὅτι σοφῶς γίγνεται ἅτε παρὰ θεοῦ γιγνομένη. "εἶπεν δὲ ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ· ἰδοὺ παραδίδωμί σοι αὐτόν, μόνον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διαφύλαξον." ἐπιτρέπει καὶ τοῦτο ὁ κύριος πρὸς ἡμετέραν ὠφελίαν, ἵνα χαρακτήρ καὶ τύπος ἀνδρείας καθάπερ ἐν στηλογραφίαις ὁ Ἰὼβ τεθεὶς σκοπὸς τῆς τοιαύτης ἀρετῆς καὶ τοῖς τότε καὶ τοῖς μεταγενεστέροις ὑπάρξῃ, ὃ καὶ γέγονεν. αὐτοῦ γὰρ ἔστιν τοῦ ἀθλητοῦ καὶ ἀγωνιστοῦ ἀκοῦσαι λέγοντος· "οἶδα, ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι." παραδιδούς δὲ ὁ κύριός φησιν· "μόνον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διαφύλαξον", ὅπερ νοηθεῖ οὕτως· παρακοπὰς πολλάκις καὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ διαστροφῆς ἐν τισιν ὀρώμεν γιγνομένης, δι' οὗς πάλιν οἶδεν λόγους ὁ τὸ κρυπτόν ἐπιστάμενος θεὸς τούτων οὕτω παραδοθέντων. ὃ φησιν οὖν ὁ κύριος, τοῦτό ἐστιν· μὴ κάρων αὐτῷ καὶ διαστροφὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ ἐρ44 γάσῃ, ἀλλὰ σαρκῶν ἄπτου καὶ ὀστέων ὧν καὶ ἐξητήσω. εἰ δὲ καὶ ἀντὶ τοῦ «μὴ ἀποκτείνῃς αὐτόν» κεῖται τό· "μόνον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διαφύλαξον", συνεπίσκεψαι. "ἐξῆλθεν δὲ ὁ διάβολος ἀπὸ τοῦ κυρίου καὶ ἔπαισεν τὸν Ἰὼβ ἔλκει πονηρῶι ἀπὸ ποδῶν μέχρι κεφαλῆς." πᾶς ἁμαρτωλὸς ἔξω θεοῦ ἐστιν, προηγουμένως δὲ ὁ διάβολος ὡς ἀρχέκακος. εἴρηται δὲ περὶ τούτου καὶ πρότερον. καὶ ἐπεὶ ἐν τῷ διηγήματι εἴρηται, ὡς "ἦλθεν ὁ διάβολος μετὰ τῶν ἀγγέλων", ἀκολουθῶς προσάγεται τὸ σχῆμα. τῆς ἱστορίας ἔχεται τό· "ἐξῆλθεν ὁ διάβολος ἀπὸ τοῦ κυρίου." ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἀναμένει, ἀλλ' εὐθύς ἐνεργεῖ τὸ τῆς ἐξαιτήσεως ὀλοσωμάτῳ τραύματι περιβαλὼν αὐτόν, προσβολῇ βουλόμενος τὸν τόνον τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ διαλύσειν. τῶν δ' ἄκρων μνημονεύει δηλῶν, ὅτι καὶ τῶν μέσων ἦψατο. "καὶ ἔλαβεν ὄστρακον, ἵνα τὸν ἰχῶρα ζύῃ." τὴν ἐρημίαν καὶ τὸ ἀβοήθητον αὐτοῦ σημαίνει ὁ στίχος μηδενὸς παρόντος αὐτῷ τοῦ νοσηλεύοντος, ἀλλὰ καὶ τῆς γυναικὸς ἀπουσίας διὰ τὴν πρὸς τὸ ἔργον σπουδῆν, ἐξ οὗ καὶ αὐτῇ καὶ αὐτὸς ἴσως ἐτρέφετο· ἐν γὰρ τοῖς ἐξῆς ἡ γυνὴ λέγουσα πρὸς αὐτόν· "κάγῳ πλανωμένη καὶ λάτρις τόπον ἐκ τόπου καὶ οἰκίαν ἐξ οἰκίας προσδεχομένη τὸν ἥλιον πότε δύσεται" τὸ εἰρημέ45 νον παρίστησιν. εἰς τοσοῦτον αὐτῷ τὸ σῶμα διελέλυτο, ὥστε εἰς ἰχῶρας ἀναλύεσθαι. διὸ τῷ ὀστράκῳ ἔξυεν αὐτὸς τῇ ψυχῇ ἄνοσος ὧν καὶ ἀκαμπής. "καὶ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς κοπρίας ἔξω τῆς πόλεως." εἰκὸς ὅτι ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκεῖναις οὐκ ἐπέτρεπον τὸν ἔχοντα τοιοῦτον σῶμα διάγειν. διόπερ ἔξω τῆς πόλεως ἐπὶ κοπρίας

ἐκαθέζετο καὶ θεωρεῖ τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν, ἐξ οἴας εὐετηρίας καὶ διαγωγῆς εἰς ποίαν μετέβαλεν ὑπὸ τοῦ πειράζοντος κακοπραγίαν, ὥστε καὶ ἕξοικος εἶναι καὶ ἐπὶ κοπρίας καθέζεσθαι, οὐ συνόντος οἰκείου, ἀλλ' οὐδὲ φίλου οὐδ' αὐτῆς τῆς γυναικός, ὡς προεῖρηται· οὐδὲ γὰρ φαίνεται ἀδιαθέτως ἔχουσα πρὸς αὐτόν, ὡς παρεθέμεθα. "χρόνου δὲ πολλοῦ προβεβηκότος εἶπεν αὐτῷ ἡ γυνὴ αὐτοῦ· μέχρι τίνος καρτερήσεις λέγων· ἰδοὺ ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν προσδεχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου; ἰδοὺ γὰρ ἠφάνισταί σου τὸ μνημόσυνον ἀπὸ τῆς γῆς, υἱοὶ καὶ θυγατέρες, ἐμῆς κοιλίας ὠδῖναι καὶ πόνοι, οὓς εἰς τὸ κενὸν ἐκοπίασα μετὰ μόχθων. σὺ δὲ αὐτὸς ἐν σαπρίαι σκωλήκων κάθη διανυκτερεύων αἴθριος. κἀγὼ πλανήτις καὶ λάτρις τόπον ἐκ τόπου καὶ οἰκίαν ἐξ οἰκίας προσδεχομένη τὸν ἥλιον πότε δύσεται, ἵνα ἀναπαύσωμαι 46 τῶν μόχθων καὶ τῶν ὀδύνων αἶ με νῦν συνέχουσιν. ἀλλ' εἶπόν τι ῥῆμα εἰς κύριον καὶ τελεύτα." ἀτονήσας ἐκ τῶν τοσοῦτων προσβολῶν ὁ διάβολος καὶ μὴ δυνηθεὶς αὐτὸν καταβαλεῖν ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως τῆς παρουσίας καὶ τῆς τῶν τέκνων φθορᾶς, ἔτι τε μηδὲ ἐκ τῆς ἀμέτρου κακώσεως τοῦ σώματος, τρίτον αὐτῷ πλέκει πάλαι σμα τὴν τῆς γυναικός ὁμιλίαν· ἴσως δι' αὐτῆς τὸν Ἰὼβ ὡς καὶ διὰ τῆς Εὐας τὸν Ἀδὰμ ἀπατήσειεν. χρόνου γὰρ πολλοῦ προβεβηκότος ὡς οὐδὲ αὐτὸς δεδύνηται σεῖσαι τὸν ἀθλητὴν, τὰ τῆς ὀλιγορίας προφέρει ἡ γυνή, ἴσως ἐνθυμουμένη τοῦ παθήματος αὐτὸν ἀπαλλάξαι, εἰ ῥῆμα πρὸς κύριον εἶποι ἀλογίστως. καὶ θεάσαι καθ' ἕκαστον ῥῆμα, πῶς εἰς ὀλιγορίαν ἐκκαλεῖται αὐτόν· "μέχρι τίνος καρτερήσεις"· εἰς πολὺν αὐτῷ χρόνον τῆς νόσου πρόθεσιν εἰς ὀλιγορίαν ὑποβάλλουσα-εἶτα ἐξῆς· "λέγων· ἰδοὺ ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν προσδεχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου"-τρόπον τινὰ εἰς ἀδύνατον αὐτοῦ περιάγει τὴν προσδοκίαν. ἴσως γὰρ πολλάκις αὐτῆς ἀποδυσπετούσης αὐτὸς τὰ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος προτιθεὶς ἔπαυσε τῆς ὀλιγορίας, ἦν οὐχ ὀρῶσα ἄτε ἀσθενῆ λογισμὸν ἔχουσα ὡς ψευδῆ αὐτὸν ἐλπίζοντα εἰς ὀλιγορίαν 47 ἐξεκαλεῖτο· φιλεῖ γὰρ ἄλογος ψυχὴ τὰς προσδοκίας ἀεὶ ἀβεβαίους λογίζεσθαι. ἐπιτείνουσα δὲ τὴν παρ' αὐτῆι νομιζομένην ἀπόδοσιν τῆς παν τελοῦς ἀνελπιστίας φησὶν· "ἰδοὺ γὰρ ἠφάνισταί σου τὸ μνημόσυνον ἀπὸ τῆς γῆς." οὐχ υἱὸς οὐ θυγατὴρ περιλείπεται σοι τὴν μνήμην τῆς διαδοχῆς φυλάζοντες, μονονουχὶ λέγουσα ὅτι· εἰ καὶ ὑγιαίνει συμβαίη, ἀνόνητος ἢ τῆς ὑγίας ἀπόλαυσις παίδων οὐκ ὄντων, ὑπαρχόντων ἀπολομένων. καὶ ταῦτα μὲν εἰ μόνον παρῆν, τάχ' ἂν εἶχε λόγον ἢ μακροθυμίαν, φησὶν, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ σὺ αὐτὸς "ἐν σαπρίαι σκωλήκων κάθη", ἐγὼ δὲ ἀπὸ πενίας περιέιμι "τόπον ἐκ τόπου". διὰ πάντων τῶν ῥημάτων ἑαυτῆς βέλος ὀλιγορίας ἐξαποστείλασα ἐπάγει τῆς φαυλοτάτης ὁμιλίας πέρας λέγουσα· "εἶπόν τι ῥῆμα εἰς κύριον καὶ τελεύτα". πρὸς ὃ εἶποι τις ἂν· πῶς ἡ γυνὴ τοῦτον ἔχουσα λογισμὸν, ὅτι εἰ εἶποι ῥῆμα εἰς κύριον, τελευτήσοι; πρὸς ὃ διαφόρως τις λέξει ἥτοι τοῦ ἀντικειμένου ὑποβαλόντος αὐτῆι τοῦτο, ἵνα τὸ σπουδαζόμενον αὐτῷ πληρωθῆι τό· "εἰ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογῆσει", ἢ τάχα ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκείναις ὃ εἰς κύριον βλασφημῆσας ἀπέθνησκεν ὑπὸ ἄρχοντος ἢ τῶν πολιτῶν. ἴσως γὰρ οὐδένα ἔγνω καὶ βλασφημῆσαντα καὶ ζώσαντα. τάχα γὰρ τοῦτο συνέβαιεν τότε μήπω τῆς κακίας κεχυμένης. ἴσως ἐλογίσατο, ὅτι οὐδὲ θεὸς ἐάσει αὐτὸν ζῆν προέμενον βλάσφημον λόγον. ἐμφαίνει δὲ καὶ διὰ τοῦ· "ἰδοὺ γὰρ 48 ἠφάνισταί σου τὸ μνημόσυνον ἀπὸ τῆς γῆς", ὡς ὅτι· οὐδὲ ἐλπίδα ἕξεις εἰς τὴν αὐτὴν ποτε ἐλθεῖν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν, ἃ μόνον ἀγαθὰ εἶναι ἐνόμιζεν τῶν κατ' ἀλήθειαν ἀγαθῶν ἀλογοῦσα. καὶ ἀγνοοῦσα δὲ ἐτέρως ἀληθῆ εἶρηκε λόγον· τὸ γὰρ μνημόσυνον τῶν ὑπερφρονησάντων τοῦ ἀνθρωπίνου ζῆν οὐράνιον ἐστίν. ὅτι δὲ τοῦτο ἡ γραφὴ κυροῖ, ὁ ψαλμωδὸς φησιν· "πρόσωπον κυρίου ἐπὶ ποιῶντας κακὰ τοῦ ἐξολεθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν." ὅταν γὰρ

ἀμαρτανόντων τινῶν καὶ λεγόντων "ἐν καρδίαι μὴ εἶναι θεὸν" ἐπίπονα προσαγάγη θεός, ἐπιφαίνεται, ἴν' ὠφεληθέντων αὐτῶν ἀναιρεθῆ ἕκ τῆς γῆς τὸ μνημόσυον αὐτῶν καὶ "ἐν οὐρανῶι ἐγγράφωσιν" μεταβαλόντες εἰς ἀρετὴν. καὶ τὰ περὶ τῶν τέκνων δὲ ὡς γυνὴ εἶπεν λογιζομένη τὴν ἐκείνων σωτηρίαν μόνην εἶναι ἐλπίδα, κενῶς αὐτὰ τετοκέσαι φάσκουσα. ἐπιφοιτάζουσα δὲ αὐτὸν καὶ τὰ τῆς ἑαυτῆς κακοπαθείας προφέρει. "ὁ δὲ ἐμβλέψας εἶπεν αὐτῇ· ὡσπερ μία τῶν ἀφρόνων γυναικῶν ἐλάλησας. εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἕκ χειρὸς κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν;" τὸ καρτερόν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς καὶ ἐν τούτῳ δείκνυται, ἐν τῶσάυταις ἀλγηδόσιν μὴ ὑπομείναντος 49 δὲ λόγον παρὰ τῆς γυναικὸς ἀναρμόστως προενεχθέντα, ἀλλὰ καὶ εἰπόντος· "ὡσπερ μία τῶν ἀφρόνων γυναικῶν ἐλάλησας." ἀτενὲς δὲ ἐνβλέψας τοῦτο εἶρηκεν, ἕκ τῶν ἐγκλημάτων αὐτῆς κατανοῶν ὁ ἅγιος ὅτι διαβολικῆ ὑποβολῆ ταῦτα προήνεγκεν, καὶ ἄτε φρόνιμος ὢν ἤδει τὴν πρῶτην παραβάσαν ὑπὸ διαβόλου τρωθεῖσαν αἰτίαν γεγενῆσθαι τῆς τοῦ Ἀδάμ παραβάσεως. διὰ τοῦτο λέγει· "ὡσπερ μία τῶν ἀφρόνων γυναικῶν ἐλάλησας." εἶτα καὶ λογισμὸν αὐτῇ παραθεῖς τὸν πρέποντα ἐπάγει· "εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἕκ χειρὸς κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν;" τῆς γὰρ αὐτῆς συνέσεως ἐστὶν καὶ πρὸς τὰ ἡδέα τῶν ἀδιαφόρων μὴ καταφέρεσθαι καὶ πρὸς τὰ ἐπίπονα μὴ καταβάλλεσθαι. οἶδεν γὰρ ὁ περὶ τῶν πραγμάτων ἐπιστάμενος, ὅτι τὰ νομιζόμενα ἀγαθὰ οὐκ αὐτῶν φύσει εἰσὶ τοιαῦτα, ἀλλὰ τῆ τοῦ χρωμένου ἀκολουθοῦντα γνώμη, ὡς αὐ καὶ τὰ κακὰ-τὰ κακωτικὰ λέγω-οὐ τῷ ὄντι κακὰ τυγχάνει, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἐν αὐτοῖς γιγνόμενόν ἐστὶν ἐν αὐτοῖς ἢ χρῆσις. πολλοὶ γὰρ μετὰ πλοῦτου καὶ φαῦλοι καὶ σπουδαῖοι ὠφθησαν ὡς Ἀβραὰμ καὶ οἱ ὅμοιοι αὐτῷ καὶ Φαραὼ καὶ οἱ παραπλήσιοι. πολλῶν πάλιν κακώσεων ἐπελθουσῶν οἱ μὲν ἐνέδοσαν, οἱ δὲ ἄ50 καμπεῖς διέμειναν τὸν λογισμὸν, ὢν ἔστιν ὁ μακάριος Ἰὼβ καὶ Λάζαρος, ὡς παρὰ ἱατροῦ καὶ ταῦτα δεχόμενοι τομαῖς καὶ καύσεσιν πρὸς σωτηρίαν κεκρημένου. "ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ οὐδὲν ἤμαρτεν Ἰὼβ τοῖς χεῖλεσιν ἐναντίον κυρίου." δεῦτερον τοῦτο εἶρηται, πρῶτον μὲν, ὅτε καὶ ἡ πρώτη προσβολή, δεῦτερον δὲ νῦν. καὶ τότε μὲν εἶρηται· "ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ οὐδὲν ἤμαρτεν Ἰὼβ ἐναντίον τοῦ κυρίου", νῦν δὲ· "ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ οὐδὲν ἤμαρτεν Ἰὼβ τοῖς χεῖλεσιν ἐναντίον τοῦ κυρίου." ἔνιοι μὲν οὖν οὐδὲν διαφέρειν ἡγοῦνται τὸ «τοῖς χεῖλεσιν μὴδὲν ἡμαρτηκέναι» εἰρησθαι καὶ «μὴδὲν ἡμαρτηκέναι ἐνώπιον κυρίου», ἔνιοι δὲ οὕτως αὐτὰ ἐκλαμβάνουσιν, ὡς ἐπὶ μὲν τῆς ἀφαιρέσεως τῶν ὑπαρχόντων καὶ τοῦ θανάτου τῶν τέκνων καθάπαξ εἶρηται "οὐδὲν ἤμαρτεν Ἰὼβ ἐναντίον τοῦ κυρίου" οὔτε ἐν λόγῳ οὔτε ἐν λογισμῶι, ἐνταῦθα δὲ μετὰ προσθήκης κεῖται τὸ "τοῖς χεῖλεσιν", λέγοντες, ὡς τάχα τις καὶ κλόνος ἐγένετο οὐκ ἴσος ἀμαρτήματι-τοῦτο γὰρ ἦττα-, ἀλλὰ τῆς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης κίνημα, ἐκβιαζομένης τῆς πολλῆς ὀδύνης τῆς περὶ ὄλον τὸ σῶμα. τὸ συγγραφικὸν οὖν πνεῦμά φησιν ὅτι-ἵνα δεῖ51 ξη τὴν ἐπίτασιν τοῦ πόνου καὶ 51 τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ-ὅτι καίτοι τῆς ἀνδρείας ἐκβιαζομένης μέχρι ἀκουσίου ἐνθυμήματος, τετάρακται οὐχ ὥστε πρᾶξαι τι ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ μικροπρεπείας ἢ λαλήσαι. τοιοῦτό τι καὶ ὁ ὑμνωδὸς λέγει· "ἐταράχθην καὶ οὐκ ἐλάλησα", δηλῶν ὡς γεγένηται περὶ αὐτόν τινα τὰ ἐγείροντα τάραχον, ὢν μέχρι διανοίας τὴν κίνησιν στήσας οὐκ ἐλάλησεν. συνωδὰ ἃ Παῦλος γράφει Κορινθίοις· "οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῆς θλίψεως τῆς γεναμένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ὑπὲρ δύναμιν ἐβαρῆθημεν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν. ἀλλ' αὐτοῖς ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχῆκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ἐγείραντι τοὺς νεκρούς." "ἀκούσαντες δὲ οἱ τρεῖς φίλοι αὐτοῦ τὰ κακὰ πάντα τὰ ἐπελθόντα αὐτῷ,

παρεγένετο ἀπὸ τῆς ἰδίας χώρας ἕκαστος πρὸς αὐτόν· Ἐλιφὰς ὁ Θαιμάνων βασιλεὺς, Βαλδὰδ ὁ Σαυχαίων τύραννος, Σωφὰρ ὁ Μιναίων βασιλεὺς." τὰ ξενίζοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξάκουστα μάλιστα ἐὰν ταῦτα συμ βαίνη περὶ πρόσωπα ἐπίδοξα. τῶν οὖν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχοντος τοῦ Ἴωβ διὰ τε πλοῦτον καὶ ἀρετὴν εἰκότως οἱ φίλοι περὶ τῆς τῶν 52 συμβεβηκότων χαλεπότητος ἀκηκοότες παρεγένοντο οὐκ ἐξ ἐνὸς τόπου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἰδίας χώρας ἕκαστος, ἀπὸ συμπαθείας κινήθεντες, καὶ ταῦτα βασιλεῖς ὑπάρχοντες, καὶ διὰ τοῦτο μὴ ὑπεριδόντες τὸν ἐν τοσαύτῃ γενόμενον μεταβολῆ. "τύραννον" δὲ λέγει ἢ ἐκ παραλλήλου τὸν βασιλέα-οὐπω τοῦ καιροῦ ψεκτὸν εἰδότος τὸ ὄνομα-ἢ διαφορὰν ἀρχῆς παρὰ τὸν βασιλέα. τοῦτο καὶ ἐν Παροιμίαις· "δι' ἐμοῦ βασιλεῖς βασιλεύουσιν καὶ τύραννοι δι' ἐμοῦ κρατοῦσι γῆς." πρὸς αὐτόν δὲ οὗτοι παρεγένοντο, οὐχ ἑτέρας αἰτίας ἀγαγούσης αὐτούς. χρήσιμον τὸ ῥητὸν πρὸς συμπάθειαν, ἵνα μὴ διὰ τὰς μεταβολὰς τὰς ἐνπιπτούσας τὰ τῆς ἀγάπης καὶ φιλαλληλίας παρίδωμεν. "καὶ παρεγένοντο πρὸς αὐτόν ὁμοθυμαδὸν τοῦ παρακαλέσαι καὶ ἐπισκέψασθαι αὐτόν." ἀμφοτέρα ποιῆσαι ἐληλύθασιν, ἐπεὶ καὶ ἀμφοτέρα πεπονθὼς ἐτύγχανεν· καὶ γὰρ οὐσίας καὶ παίδων ἐστέρητο καὶ ὄλον τὸ σῶμα τῷ τραύματι συνέιχετο. "ὁμοθυμαδὸν" δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτόν, ἢ μετὰ πολλῆς προθυμίας ἢ ὅτι διηρημένως τὰς οἰκίσεις ἔχοντες συνθέμενοι συνεληλύθασιν, ἴν' οὕτω πρὸς αὐτόν παραγένωνται ἐπὶ παρακλήσει· οὐδὲ γὰρ 53 παυσάμενα συνήσθοντο τὰ κακὰ ἀλλ' ἤδη ἐνεργοῦντα. "ἰδόντες δὲ αὐτόν πόρρωθεν οὐκ ἐπέγνωσαν, καὶ βοήσαντες φωνῇ μεγάλῃ ἔκλαυσαν ῥήξαντες ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ στολὴν καὶ καταπασάμενοι γῆν. παρεκάθισαν αὐτῷ ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας." δύο ἐν τούτῳ παιδεύει τὰ ἐκτεθέντα, τὴν τ' ἀνδρείαν τοῦ μακαρίου -ἄλλων δυσφόρως ἐνεγκόντων διὰ τὴν ἀμετρίαν τῶν συμβεβηκότων-καὶ τὴν τῶν φίλων συμπάθειαν, οἱ οὐ μόνον παρεγένοντο, ἀλλὰ καὶ θεασάμενοι οὐκ ἐπέγνωσαν διὰ τὴν νόσον αὐτόν, ταύτης καὶ τοὺς χαρακτήρας αὐτοῦ τῆς μορφῆς ἀλλοιωσάσης, καὶ βοήσαντες μετὰ μεγάλης φωνῆς ἔκλαυσαν διαρρήξαντές τε καὶ τὴν στολὴν ἕκαστος καὶ κατεπάσαντο σποδόν, ἅπερ ἅπαντα, ὡς εἴρηται, καὶ τὴν ἀνδρείαν τοῦ ἀγίου δείκνυσιν καὶ τὸ τούτων συμπαθές. ἀκαμπῆς γὰρ ἔμεινεν, ὃ καὶ θαυμάσειεν ἂν τις, καὶ διὰ τούτων ὁ Ἴωβ μὴ ἐρεθιζόμενος εἰς ὀλιγωρίαν ἐκ τοῦ τὸ πάθος τοὺς ἄλλους καταπλήττεσθαι, ὅπερ εἴωθεν ἀνθρώποις συμβαίνειν. συμπαθές δὲ καὶ τὸ ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας αὐτῷ προσμεῖναι. ὅθεν οὐκ ὀλιγορητέον τῆς πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀβοηθήτους καρτερίας διὰ τούτων ἐπὶ 54 συμπαθές ἀγομένους. "καὶ οὐθεὶς αὐτῶν ἐλάλησεν. ἑώρων γὰρ τὴν πληγὴν δεινὴν οὖσαν καὶ μεγάλῃ σφόδρα." οἱ διὰ παράκλησιν ἐλθόντες τῷ μεγέθει τῶν συμβεβηκότων ἀπεσιώπησαν. εἰκότως δὲ πρότερον ἐχρῶντο τῇ συμπαθείᾳ· φιλεῖ γὰρ τοῦτο μάλιστα ἀνύειν ἐν τοῖς παρακαλουμένοις. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ πρὸς θεραπείαν ἦν τι αὐτοῖς πόριμον, καὶ τὴν κατὰ ἰατρειάν ἐπικουρίαν ὑπερβαίνοντος τοῦ πάθους. εἰκὸς δὲ ὅτι ἅτε διάλημψιν ἔχοντες περὶ αὐτοῦ ὡς σοφοῦ καὶ αἰδοῖ σιωπᾶν ἤροῦντο, πρὸ αὐτοῦ μὴ τολμώντες προενέγκασθαι λόγον. "μετὰ τοῦτο ἤνοιξεν Ἴωβ τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ κατηράσατο τὴν ἡμέραν αὐτοῦ λέγων." ὁ σοφὸς οὐκ ἔστιν ματαιολόγος οὐδὲ προφέρει διὰ γλώττης ἃ μὴ οἶά τε ἐστὶν γενέσθαι. καταρᾶται δὲ οὐ τὴν ἡμέραν, ὃ ἐστὶ διάστημα χρονικόν, ἀλλὰ τὰ ἐν αὐτῇ συμβάντα. δι' ἔθους γὰρ τῇ γραφῇ τὰ συμβαίνοντα ἡμέραν καλεῖν. τοῦτο ὁ ψαλμωδὸς παιδεύει λέγων· "ἐν ἡμέραις πονηρᾶ ῥύσεται αὐτόν ὁ κύριος", πονηρὰν ἡμέραν οὐ τὴν χρονικὴν διάστασιν λέγων, ἀλλὰ τὰ ἐν αὐταῖς πονηρὰ συμβάντα· καὶ τὸ λεγόμενον δὲ παρὰ Παύλῳ· "ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν", τῆς αὐτῆς 55 τῆς διανοίας. οὕτω τις τοῖσδε μὲν ἀγαθὴν εἶναι λέγοι τὴν ἡμέραν διὰ τὰ συμβαίνοντα, τοῖσδε δὲ κακὴν. τοῖς γὰρ λαοῖς Ἰσραὴλ ἀπροσδοκῆτως διαβᾶσιν τὴν

έρυθρὰν θάλατταν καλὴ ἡμέρα εἶη, τοῖς δὲ Αἰγυπτίοις κακὴ· "ἔδυσαν" γὰρ "ὥσει μόλιβος ἐν ὕδατι σφοδρῶι". "ἀπόλοιτο ἡ ἡμέρα ἐν ἧ ἔγεννήθη καὶ ἡ νύξ ἐν ἧ εἶπαν· ἰδοὺ ἄρσεν. ἡ νύξ ἐκείνη εἶη σκότος καὶ μὴ ἀναζητήσαι αὐτὴν ὁ κύριος ἄνωθεν μηδὲ ἔλθοι εἰς αὐτὴν φέγγος, ἐκλάβοι δὲ αὐτὴν σκότος καὶ σκιὰ θανάτου." ἄξιον θεωρῆσαι εἰ κατὰ τὸν σοφώτατον Ἰώβ καὶ τὴν τούτου ἀνδρείαν ὑπάρχει καταρᾶσθαι τε τῇ ἡμέρῃ ἐν ἧ ἔγεννήθη καὶ νυκτὶ ἐν ἧ εἶπαν· ἰδοὺ ἄρσεν, ὅπως τε αὐτὴ σκότος ἦ καίτοι πάσης νυκτὸς οὕτως οὕσης-"ἐκάλεσεν" γὰρ φησιν "τὸ φῶς ἡμέραν καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσεν νύκτα"-, τί τέ ἐστιν ὃ εὔχεται μὴ ἀναζητηθῆναι ἄνωθεν τὴν ἡμέραν ὑπὸ κυρίου μηδὲ ἔλθειν εἰς ταύτην φέγγος, ἐκλαβεῖν τε αὐτὴν σκότος καὶ σκιὰν θανάτου. τούτων ἕνια οὐδὲ πέφυκεν γίνεσθαι· περὶ γὰρ τῆς παρελθούσης ἡμέρας καὶ μηκέτι ὑπόστασιν ἐχούσης τοιαῦτα ἀρᾶσθαι εὐκτικῶς οὐκ ἂν εἶη σοφοῦ. εἰ δὲ καὶ οἱ φιλόστοιχοι ἐμμένοντες τῇ 56 τοῦ ῥήτου ἀποδόσει, ὑπεκλύουσι τὴν ἀνδρείαν τοῦ ἀγίου, ἣν ὁ διάβολος ὑπεκλύσαι οὐ δεδύνηται, τοσαύτην αὐτὸν ἔχειν ὀλιγοῦσαν ὑποτιθέμενοι, ἣν εἴπερ εἶχεν οὐδ' ἂν οὐδ' οὕτως καταισχυνοῦντο ὁ διάβολος ἐπὶ τῇ ἀνδρείᾳ αὐτοῦ ἐτύγχανεν οὐδ' ὁ κύριος ἔλεγεν πρὸς αὐτόν· "οἶμαι δὲ με ἄλλως σοι κεχηματικένοι ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος;" οὐκοῦν, ἐπειδὴ τὰ τοῦ ῥήτου χῶραν εὐλογον οὐκ ἔχει καὶ πρέπουσαν τῷ ἀγίῳ, κατὰ νόμους ἀλληγορίας θεωρητέον τὰ προκείμενα. πρὶν δὲ ταύτης ἄρξασθαι, ἀκόλουθον προειπεῖν τινα συντελοῦντα πρὸς τὸ προκείμενον· ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατος ὑπάρχουσα καὶ οὐ μόνον ἐτέρας οὐσίας παρὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ θειοτέρας, τούτῳ συνεπλάκη κατὰ διαφόρους λόγους, ἢ τῆς ἀξίας αὐτῆς τῆς κατὰ ῥοπήν ἰδίαν καὶ πόθον πρὸς τὰ σώματα κοινωνίαν πρὸς αὐτὰ ἐργασαμένης, ἢ διὰ τὸ χρήσιμον τῶν ὠφελίας δεομένων τούτῳ συναφθείσης. οὐδὲ γὰρ συνεσπάρη τῷ σῶματι κατὰ τοὺς ἀγνοοῦντας αὐτῆς τὸ μέγεθος τῷ μὴ οἶόν τε εἶναι ἐκ σωματικοῦ σπέρματος ἀσώματον οὐσίαν ὑποστήναι· οὐδ' αὖ ὑστέρῃ 57 ῥα τοῦ σώματος πλάττεται προηγουμένη τυγχάνουσα· οὐδὲ γὰρ μετὰ τὸ "καταπαῦσαι τὸν θεὸν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ" ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τινὰ ὑφίστησιν· "τί" γὰρ φησιν "τὸ γεγονός, αὐτὸ τὸ γεννησόμενον, καὶ τί τὸ πεποιημένον, αὐτὸ τὸ ποιηθησόμενον, καὶ οὐκ ἔστιν πᾶν πρόσφατον ὑπὸ τὸν ἥλιον. ὃς λαλήσει καὶ ἐρεῖ· ἰδὲ τοῦτο καινόν ἐστιν, ἤδη γέγονεν ἐν τοῖς αἰῶσιν τοῖς ἐπερχομένοις ἀπὸ ἔμπροσθεν ἡμῶν". μαρτυρία δὲ τοῦ τε δι' ἰδίαν κακίαν καὶ διὰ τὸ τῶν ἄλλων χρήσιμον εἰς τὸν βίον εἰσάγεσθαι τε καὶ τοῖς σώμασιν συμπλέκεσθαι ὃ τε Ἰερεμίας ἀκούων· "πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαί σε καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελθεῖν ἐκ μήτρας ἡγίακά σε, προφήτην εἰς ἔθνη τέθεικά σε", Ἰακώβ τε καὶ Ἡσαΐ, περὶ ὧν ὁ θεὸς λέγει· "τὸν Ἰακώβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαΐ ἐμίσησα", ἔτι ἐν γαστρὶ τυχανόντων, καὶ Ἰωάννης ἐν γαστρὶ τῆς μητρὸς "σκιρτῶν καὶ ἀγαλλιώμενος". ταῦτα γὰρ οὐ συγχρόνους τοῖς σώμασιν ἀποδείκνυσιν τὰς ψυχὰς· ὁ γὰρ ἀγαλλιαζόμενος ἐν κοιλίᾳ μητρὸς καὶ πνεύματος ἀγίου μετέχων ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ καὶ μισούμενος πρὶν γεννηθῆ καὶ ἄλλος ἀγαπώμενος οὐκ ἀναιτίως ταῦτα 58 ὑφίσταται. ἐπίπονον δὲ οὐ μόνον τὸ δι' οἰκεῖα σφάλματα, ἀλλὰ καὶ δι' ἐτέρων ὠφελίας συνάπτεσθαι σῶματι καὶ μοχθηρότατον· ὡς γὰρ οὐ διὰ τοὺς νικῶντας ἐν πολέμῳ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου ἐπαινεῖν προσήκει πρόφασιν οὖσαν ἀηδῶν πολλῶν, οὐ τὴν οὐδὲ διὰ τοὺς κατορθοῦντας ἐπαινεῖν ἀκόλουθον τὴν εἰς τὸν βίον εἴσοδον, ἀλλὰ πεπεισθαι, ὅτι καὶ παρ' ἑαυτοῦς ἔνιοι πειραθέντες εἰς ἔσχατον κακὸν ἐληλύθασιν καὶ τοῖς διὰ τὴν τῶν ἄλλων ὠφελίαν ἤκουσιν αἴτιοι κατέστησαν πόνων. τὰ τοίνυν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν συμβαίνοντα κακὰ ἡμέραν ὀδυνηρὰν καὶ ἀξίαν κατάρας ὁ Ἰώβ ἠγοούμενός φησιν· "ἀπόλοιτο ἡ ἡμέρα ἐν ἧ ἔγεννήθη". τοῦτο δὲ ὑπὲρ παντὸς τοῦ γένους λέγει. ἐπεὶ γὰρ ἤδειν ὁ ἅγιος ὅτι πολλή τις ταραχὴ τοῖς

ὀρῶσι τὰ κατ' αὐτὸν συνέβαιναν ἐπισταμένοις ὡς ἀναξίως πάσχει, ἀνάγει τὸν λόγον εἰς τὴν αἰτίαν πᾶσαν, μονονουχὶ λέγων· «εἰ μὴ διὰ τὴν τῶν πολλῶν πτώσιν, χαρακτῆρος ἀνδρείας οὐκ ἔδει.» ὡς γὰρ ἐξ ἀταξίας πολλῶν κακῶσει ὑποπεσόντων ὁ φιλόστοργος ἰατρὸς εἰκότως καταράσεται τῇ ἀταξίᾳ, 59 οὕτως ὁ μακάριος θεραπεύων, ὅτι οὐκ ἀκρίτως ταῦτα γίνεται, ἀλλ' εἰρμοῦ τινος καὶ ἀκολουθίας καλούσης ἴν' ὠφεληθῶσιν οἱ πεπτωκότες, κατα ρᾶται τὴν ἡμέραν τῆς πτώσεως τῶν ἀνθρώπων κοινοποιῶν τὸν λόγον. χρῆται δὲ ταῖς λέξεσιν διηγηματικώτερον, ὅπως τὸ σχῆμα τοῦ λόγου δηλοῖτο. ἀπόλοιτο οὖν φησιν αἰτία καὶ μηκέτι ὑπάρξει ἢ τὴν εἴσοδον ἐργασαμένη τοῦ βίου. εἶτ', ἐπειδὴ καὶ ἐν νυκτὶ συμβαίνει τοκετὸν γενέσθαι, παραλαμβάνει καὶ τὸ τῆς νυκτὸς ὄνομα· "ἢ νύξ ἐκείνη εἴη σκότος", ἴν' ἢ τὸ λεγόμενον· μηκέτι ὀδεύοντες, ἀλλ' ὡς ἐν σκότῳ μὴ εὕροιν τὴν ὁδὸν τῆς γενέσεως τῆς κακίας ἐμποδιζόμενοι, ὡσεὶ καὶ περὶ κακουμένων ἐπ' ἀταξίας λέγοι τις· μηκέτι εὐδοθεῖ τὰ τῶν ἀτακτούντων. "καὶ μὴ ἀναζητήσαι αὐτὴν ὁ κύριος ἄνωθεν." ἔπρεπεν γὰρ τῷ ἁγίῳ εὐχεσθαι ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ἐλαύνειν τὰ λογικὰ καὶ μηκέτι ὑποστροφὴν πάσχειν ἐπὶ χεῖρονα κατάστασιν-οὐ γὰρ τὴν αὐτὴν- κατὰ τοὺς μετενσωμάτωσιν εἰσάγοντας. "μηδὲ ἔλθοι εἰς αὐτὴν φέγγος." κωλυθεῖ ἢ ἐπὶ τὰ χεῖρω ὀρμὴ ἀφωντίστων τῶν ἐνεργούντων μενόντων, ὅπως κατὰ τὸ εἰρημένον "φῶς ἀσεβῶν 60 σβεσθήσεται". "ἐκλάβοι δὲ αὐτὴν σκότος καὶ σκία θανάτου", ἴνα τοῖς ῥέπουσιν εἰς κακὰ σκοτώδη σφαλῆ αὐτὴ ἢ ἔννοια, κωλύουσα τὴν ἐπὶ τὸ κακὸν αὐτῶν ὀρμὴν οἰομένων ὅτι θανατώδες ἐστὶν τὸ ἐπιχειρήμα. ὅμοιον τούτῳ ἐστὶν τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ προφήτου· "ἀνοικοδομήσω τὰς ὁδοὺς αὐτῆς ἐν σκόλοψιν καὶ τὴν τρίβον αὐτῆς οὐ μὴ εὕρη." μέγα γὰρ αὐτὴν τὴν κακίαν ἐμποδίζεσθαι καὶ φόβῳ καὶ ἀγνοίᾳ. οὕτω γὰρ ἐπὶ τὸ μισητικῶς πρὸς αὐτὴν ἔχειν τις ἤξει. "ἐπέλθοι ἐπ' αὐτὴν γνόφος, καταραθεῖ ἢ ἡμέρα καὶ ἢ νύξ ἐκείνη, ἀπενέγκοιτο αὐτὴν σκότος." ταύτας οὐκ ἀρὰς προσήκει λογίζεσθαι ἀλλ' εὐχὰς πρὸς τὸ γενέσθαι τῶν κακῶν παύλαν. κατὰ γὰρ τὰ προδιηγηθέντα εὐκτέον τὴν αἰτίαν τῆς πτώσεως καὶ τὴν ὁδὸν ταύτης ἄγνωστον εἶναι, "ὅπως μὴ γένηται εὐδοκίαν ἐν κακοῖς ἀνδρὶ". ἀρετῆς γὰρ ἐπιθυμία τὴν ἐπὶ τὴν κακίαν ὁδὸν ἀγνωστοτέραν ἐργάζεται, αὐτὴ δὲ ἐπιτετιομένη καὶ παντελῆ λήθην τῆς ἐνεργείας αὐτῆς ἐνποιεῖ· τοῦτο γὰρ εἴη τὸ "ἀπενέγκοιτο αὐτὴν σκότος". αὐτὴ δ' -αὐτὴ ἢ κακία λέγω- καὶ κατάρας ἀξία ἐστίν, τὰ ἀξια κατάρας τοὺς ἐνεργοῦντας αὐτῇ τὴν ἔχειν παρασκευάζουσα. "μὴ εἴη εἰς ἡμέρας ἐνιαυτοῦ μηδὲ ἀριθμηθεῖ εἰς ἡμέρας μηνῶν, ἀλλὰ ἢ νύξ ἐκείνη εἴη ὀδύνη." ἐν ἀριθμῷ καὶ μνήμῃ ὁ ἅγιος οὐ βούλεται εἶναι τὴν ἡμέραν τῆς ἐκπτώσεως ὀδυνηρᾶς γινομένης διὰ μετανοίας δι' ἐκείνην τὴν σκοτώδη αἰτίαν καὶ νύκτα διὰ τὸ ἐπίπονον καὶ ἀφεγγές καλουμένην, ἴν' ἐκ τῆς μετανοίας γένηταί τις διόρθωσις ἀφιστῶσι σ'· νυκτὸς καὶ ἐνάριθμον τὸν ἐν τῇ μετανοίᾳ γεγενημένον ἀποτελεῖ ὡς ἐνπεριέχεσθαι τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ περὶ οὗ ὁ ψαλμῶδός φησιν· "εὐλογῆσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου", καὶ ψάλλειν προκόπτοντα· "πολυωρήσεις με ἐν βουλῇ σου ἐν δυνάμει σου." "καὶ μὴ ἔλθοι ἐπ' αὐτὴν εὐφροσύνη μηδὲ χαρμὸς νή." φιλέταιρος ὢν ὁ ἅγιος εὐχεται μηδένα πτώσει ἐνευφραίνεσθαι ἢ ἡδέεσθαι ἐν τούτῳ. πολλάκις γὰρ ὀρῶντές τινα ἐπὶ κακὰς πράξεις σπεύδοντα εὐχοίμεθα λέγοντες· «μὴ τύχοι τοῦ σπουδαζομένου.» ταύτη τῇ γνώμῃ καὶ ὁ ἅγιος ἐπευχόμενος ψάλλει, οὐ καταρώμενος· "ἄλλαλα γενηθήτω τὰ χεῖλη τὰ δόλια τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν ὑπερηφανία καὶ ἐξουθενώσεται." τὸ δ' ἄλλαλα γενέσθαι τὰ ἄδικα χεῖλη τί ἕτερον εἴη ἢ παύσασθαι ἀδίκως λαλοῦντα ἐπιγνόντος τοῦ λαλοῦντος ὡς ἀπρεπὲς τὸ τοιοῦτον; καὶ οὗτος 62 οὖν εὐχεται ὅπως μηδεὶς οὕτως διαστραφθεῖ ὡς νομίσει, ὅτι χαρτόν ἐστιν ἢ εὐφροσύνην ἐμποιοῦν τὸ ὑποπεσεῖν τῇ καταστάσει τῇ ἀγούσῃ εἰς

άνθρωπίνην ἀσθένειαν. τοῦτο αὐτὸς ὁ σωτὴρ φησιν· "καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος", καὶ ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ δείκνυται· "ἀγαθὸς ὑπὲρ τοὺς δύο τούτους ὃς οὐπὼ ἐγένετο." τῷ δὲ μήπω γεγεννημένῳ κατὰ τήνδε δηλονότι τὴν γέννησιν εἰ ἀγαθὸν συμβαίνει, οὐκ ἂν νυποστάτως συμβαίνει. "ἀλλὰ καταράσεται αὐτὴν ὁ καταρώμενος τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὁ μέλλον τὸ μέγα κῆτος χειρώσασθαι." αὕτη ἡ εὐχὴ ὑπὲρ λύσεως τῆς αἰτίας τῶν συμβάντων, κακῶν μὲν τοῖς παρ' ἑαυτοὺς εἰς τὴν ὁδὸν ἐλθοῦσιν τῆς γενέσεως, πόνων δὲ τοῖς δι' ἑτέρους. εὐχεται οὖν κατὰρὰ ὑποπεσεῖν τὴν τῶι ὄντι ἀξίαν κατάρας αἰτίαν τοῦ ἀνθρωπίνου συμπτώματος, ἵνα καὶ οἱ ἐν αὐτῇ γιγνόμενοι ἐπιγνόντες ὅτι κατάρας ἐστὶ πλήρης φύγωσι ταύτην ὡς θεοῦ καταρωμένου. εὐ δὲ καὶ τὸ συνάψαι τῶι καταρωμένῳ θεῶι οὐχ ἑτέραν ἐνέργειαν αὐτοῦ ἀλλὰ τὴν κατὰ τὴν οἰκονομίαν. οὐκ εἶπεν γάρ· "ἀλλὰ καταράσεται αὐτὴν ὁ καταρώμενος τὴν ἡμέραν ἐκεῖβ3 νην" καὶ ἐπήγαγεν «ὁ δημιουργός» ἢ «ὁ διδάσκων»—οὐ καὶ ταῦτα ἔπεται, ἀλλ' "ὁ μέλλον τὸ μέγα κῆτος χειρώσασθαι". ἐπεὶ γὰρ ὁ διάβολος οὐ καὶ κῆτος εἴρηται αἴτιος τῆς πτώσεως τῶν ἀνθρώπων γεγινώς, ὑπὲρ δὲ ταύτης, ἵνα λυθῆ, τὴν εὐχὴν ἀναφέρει, ἀκολουθῶς τῇ προφητεῖα χρήται, ὡς "καταργηθήσεται ὁ τὸ κράτος ἔχων τοῦ θανάτου διάβολος," καὶ γὰρ τοῦτον προεἶδεν τῇ καθαρότητι τῆς ψυχῆς ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος κινούμενος ὡς καὶ τοῖς ἁγίοις δοθῆναι ἐξουσίαν "πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ", ἵνα καὶ οἱ ἄλλοι ἐκ τούτων ἀνανήψαντες ἀπαλλαγῶσι τῆς ἀντεχούσης ἀμαρτίας ὡς διὰ τὸ προκόψαι ἐν ἀρετῇ ἀκοῦσαι· "ἐπ' ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα", ὅς ἐστιν ὁ διάβολος. εἴρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ· "ὁ ἀντίδικος ἡμῶν διάβολος ὥστε λέων περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπή", καὶ πάλιν· "συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τοῦ δράκοντος." καλῶς δὲ τὸ "ὁ μέλλον" εἴρηται, δηλοῦν τὸ κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν. οὐ γὰρ ἤρμοζε γυμνῇ θεότητι καταργῆσαι τὸν διάβολον, ἀλλὰ διὰ τούτου ναοῦ τοῦ λόγου γεγεννημένου, ὃς ἐκ σπέρματος 64 τοῦ ἀπατηθέντος καὶ βλαβέντος ὑπὸ διαβόλου γεγένηται. καύχημα γὰρ αὐτῷ ἦν εἰ γυμνῇ θεότητι χειρωσάμενος αὐτὸν ὑπῆρχεν. τὰ διάφορα δὲ ὀνόματα τοῦ διαβόλου ἐνεργείας αὐτοῦ διαφόρους, οὐκ οὐσίας δηλοῖ. διάβολος γὰρ καὶ ἀντικείμενος καὶ πονηρὸς καὶ λέων καὶ δράκων καὶ ὄφρις καὶ κῆτος διὰ τὸν τρόπον λέγεται, διαφόρως αὐτοῦ τὴν κακίαν ἐνεργοῦντος, ὅπερ ἀνατρεπτικόν ἐστιν τοῦ Μανιχαϊκοῦ δόγματος. "σκοτωθεῖ τὰ ἄστρα τῆς νυκτὸς ἐκείνης καὶ μὴ ὑπομείναι καὶ εἰς φωτισμὸν μὴ ἔλθοι, καὶ μὴ ἴδοι ἐωσφόρον ἀνατέλλοντα." τὰ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τετάρτῃ γεγεννημένα ἄστρα—ταῦτ' ἄχρι τῆς συντελείας—πάσης ἐστὶν νυκτὸς καὶ οὐ τῆσδε μὲν τάδε, τῆσδε δὲ τάδε, ὥστε τὸ "ἐκείνης" προσκείμενον τῆς ἱστορίας ἡμᾶς ἀπάγει· οὐ γὰρ μία νύξ ἰδικῶς ἕτερα ἄστρα ἔχει, ἵνα καὶ περὶ αὐτῶν λεχθῆ ὅπως σκοτωθῶσιν. ἄλλως δέ, πῶς οὐκ ἀπᾶδον ἄνδρος σοφοῦ τὸ εὐχεσθαι σκοτωθῆναι ἄστρα ἃ ὁ θεὸς εἰς τὸ φαί νειν ἐποίησεν τοῦτό τε εὐχεσθαι διὰ τὰ περιστατικὰ τὰ αὐτῶι συμβάντα, ὅπερ τῆς ἀνδρείας αὐτοῦ ἐστὶν καθαιρετικόν. διόπερ ἀνακτέον αὐτὰ κατὰ τὰ προ65 αποδοθέντα. εὐχεται οὖν ὁ ἅγιος μὴ αἰρετὰ λογίζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους τὰ μὴ ὄντα αἰρετὰ. ἐπειδὴ αἱ ψυχαὶ αἱ φιλαμαρτήμονες ἔχουσι τίνα τὰ πρὸς κακίαν χειραγωγῶντα, ἢ διδασκαλίαν τῶν κακῶν ἢ λογισμοὺς εἰς ταῦτα ἄγοντας, ἄπερ φῶς ἀπ' αὐτοῦ λέγεται διὰ τὸν τρόπον τινὰ προκοπὴν εἰς κακίαν ἐνποιεῖσθαι, εὐχεται ταῦτα μὴ συνδραμεῖν μηδὲ ὑπόθεσιν εἶναι τοῖς ἐπὶ κακίαν χωροῦσιν, λέγων· "σκοτωθεῖ τὰ ἄστρα τῆς νυκτὸς ἐκείνης", νυκτὸς λέγων τῆς ὁδοῦ τῆς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κατάστασιν. μηδὲν φαινέσθω ταῖς ψυχαῖς λαμπρὸν μηδὲ χειραγωγῶν ἐπ' αὐτὴν, ἵνα πολλῶν δεσμὸς γένηται κακῶν ἐν αὐτῇ. αὕτη μὴ ἔστω παράμονος ἀποστραφέντων αὐτὴν λοιπὸν τῶν λογικῶν διὰ τὸ ἀφώτιστον, ὃ ἐστὶν διὰ τὸ μὴ

εύρισκιν ἢ ἐνγίνεσθαι τοιαῦτα ὑπεκκαύματα τὰ ἄγοντα ἐπ' αὐτήν. ἐν αὐτῇ δὲ ταύτῃ μηδὲ ἐωσφόρος γένοιτο λόγος δοκῶν εἶναι φωτεινὸς διὰ πιθανότητα τοῦ δεῖν ἀρέσκεσθαι τῇ ὁδῷ ταύτῃ. πολλάκις γὰρ ὁ φιλαμαρτήμων 66 ἐμμένει τῷ σφάλματι ἢ τὴν ἡδονὴν ἀποδεχόμενος ἢ λογισμοὺς πιθανοὺς ἀνακινῶν, ἐξ ὧν οἶεται μὴ σφάλλεσθαι. "ὅτι οὐ συνέκλεισεν πύλας γαστρὸς μητρός μου." τὸ αἴτιον τῆς ἀρᾶς νῦν φαίνεται λέγων, ὅπερ οὐκ ἐπὶ τῆς αἰσθητῆς νυκτὸς ἀρμοῖζει, ἀλλὰ τῆς καταστάσεως ὡς ἔφαμεν τῆς ἐπὶ τὸν βίον ἀγούσης. εἰ γὰρ μὴ ἦν αὐτὰς οἴξασα, οὐδ' ἂν ἠνοίγοντο πύλαι γαστρὸς μητρός, ὅ ἐστιν οὐκ ἂν ἦν ὁ ἐπώδυνος οὗτος βίος οὐδὲ δι' ἀμαρτίαν τοιαύτης ἐγεγόνει τὸ τοῦ γένους ἀμάρτημα. τούτου δ' ὑπάρχοντος οὐκ ἂν οὐδ' ὁ κατ' οἰκονομίαν κ..... · διάγων διὰ ταύτης τῆς καταστάσεως παρετίνετο, ἅπερ εἰ δὴ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἔφασκεν "κάλλιον ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. τὸ δὲ ἐπιμένειν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς", ὥστε τὸ μὲν διὰ τι, τὸ δὲ ἀπολύτως καλὸν ὑπάρχειν. μακάριον γὰρ τὸ ἐκτὸς εἶναι τοῦ ζῆν τούτου. τοῖς γοῦν γνωρίμοις ὁ Ἰησοῦς λέγει "οὐκέτι ἐστὲ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς." βέλτιον οὖν τὸ μηδὲ τὴν ἀρχὴν πειραθῆναι τοιαύτης ὁδοῦ, κἂν δι' οἰκονομίαν 67 συμβαίῃ. καλὸν γάρ, εἰ μηδεὶς ἐδέετο ἰατροῦ ὑγιῆς ὧν. οὕτω γὰρ ἠκολούθει τὸ μὴ εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει, ἢ ἀκολουθεῖ καὶ ἐπίπονα καὶ ἀηδῆ, ὡς καὶ ἐπιφέρει. "ἀπήλλαξεν γὰρ ἂν πόνον ἀπὸ ὀφθαλμῶν μου." οὐ μόνον τὸν θλίβοντα καὶ περιέχοντα αὐτὸν πόνον δηλοῖ, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἶδεν πολλοὺς διαστρεφόμενους· ὁ γὰρ τοῦ δικαίου ὀφθαλμὸς ἐκθέσμοις ἔργοις ἐνεργουμένοις ἀπὸ τῶν φαύλων βαρύνεται. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἐπιχωρεῖν τῷ βίῳ πόνος οὐ μικρὸς. ἐν ἀδικίαι ταῦτα πάντα ἔχει_6_ρ_εβνα, ἅπερ ἤργει κακίας μὴ γινομένης. ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀμβακούμ τοιαύτην ἀφήσει φωνὴν λέγων· "ἵνατί μοι ἔδειξας κόπους καὶ πόνους, ἐπιβλέπειν ταλαιπωρίαν καὶ ἀσέβειαν;" "διὰ τί γὰρ ἐν κοιλίαι οὐκ ἐτελεύτησα, ἐκ γαστρὸς δὲ ἐξήλθον καὶ οὐκ εὐθὺς ἀπωλόμην; ἵνατί δὲ συνήνητησάν μοι τὰ γόνατα, ἵνατί δὲ μαστοὺς ἐθήλασα;" τὴν οἰκονομίαν τὴν διὰ τοὺς ὠφελουμένους ὡς ἔοικεν παραιτεῖται κατὰ τὸν Ἰωνᾶν πρὸς τῷ καὶ διδασκαλίαν ἀπαιτεῖν τῶν τοῦ θεοῦ κριμάτων, 68 ὅπερ ἴδιόν ἐστιν τῶν δικαίων, οὐκ ἀγνοούντων παντελῶς, ἀλλ' ἵνα οἱ ἄλλοι μάθωσιν τὸ τοιοῦτο εἶδος τῶν λόγων προσωποποιουμένων. ὁ Ἰερεμίας γοῦν προσάγει πεῦσιν "δικαίος εἶ, κύριε, πλήν κρίματα λαλήσω πρὸς σέ", ὅπερ δεικτικὸν ὑπάρχει τοῦ εἰδέναι ἃ τούτοις γίνεται, περὶ ὧν ἐρωτᾷ "τί ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται;" τὸ τοῦ θεοῦ κρίμα τῷ ὄντι πολλὴν δέχεται ποικιλίαν ἀδίκων μὲν εὐθηνουμένων, δικαίων δὲ στενοχωρουμένων καὶ μυσαρῶν μετασχόντων, ὡς αὐτὸς ὁ Ἰερεμίας ἅγιος ὧν ὡς καὶ ἐκ μήτρας ἠγιάσθαι, παθῶν δὲ τοσαῦτα ὡς καὶ εἰς λάκκον βορβόρου ἐμβάλλεσθαι· ἀλλὰ καὶ Λάζαρος καὶ ὁ πλούσιος–ὁ μὲν κακοπαθῶν, ὁ δὲ ζῶν μετὰ πλείστης εὐπαθείας–τὸ τῶν ἀπορρήτων θεοῦ κριμάτων ἀκριβὲς ἐκφέρουσιν. "εὐδοεῖσθαι" δὲ τοῦτο καλεῖ ὡς πρὸς τὴν τῶν πολλῶν δόξαν. οὐκ ματαιολογῶν οὖν ἀλλ' ἐρωτῶν διὰ τὸ τοὺς ἄλλους μαθεῖν τὰ τοιαῦτα ἐπιφέρει ὁ ἅγιος. τούτου τοίνυν ὑπάρχει καὶ τὸ ἐν ἐνὶ τῶν ψαλμῶν λεγόμενον· "ὡς ἀγαθὸς τῷ Ἰσδραὴλ ὁ θεός, τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ. ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες, παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ διαβήματά μου, 69 ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρήνην ἀμαρτωλῶν θεωρῶν." ὅτι δ' οὐκ ἀμφιβάλλει δῆλον· φησὶν γάρ· "ὡς ἀγαθὸς τῷ Ἰσδραὴλ ὁ θεός." ταῦτα ποιεῖ νοούμενα παρὰ τῶν εὐθειῶν ἐχόντων καρδίαν. ἑαυτὸν δ' ὑποτίθεται σαλευόμενον καὶ βέβαιος ὧν, τῶν δὲ δυσαρεστουμένων πρόσωπον ἀναδεχόμενος, ἵνα λοιπὸν μετὰ τὰ ῥήματα τοῦ δισταγμοῦ τὰ ῥήματα τῆς διδασκαλίας ἐπενέγκῃ. καὶ ὁ Ἰώβ γοῦν θεοῦ πυθανόμενος μαθεῖν θέλει–τοῦτο γὰρ εἰσάγει πρόσωπον–τῆς τοιαύτης διαγωγῆς αἰτίαν. καὶ γὰρ πρὸς τὴν αἰτίαν τῆς ἐν

σώματι ὁδοῦ ὡσανεὶ ἀναδεχόμενός φησιν † ὅτι γὰρπεσόντες εἰς τοσαύτην κακίαν ὡς δεηθῆναι πρὸς τὸ σῶμα κοινωνίας καὶ βοηθοῦς τοὺς οἰκονομίας χάριν ἐλθόντας, ὥστε λέγειν τὰ ἐκτεθέντα. "διὰ τί γὰρ ἐν κοιλίαι οὐκ ἐτελεύτησα;" εὐλαβεία γὰρ οἱ ἅγιοι παραιτοῦνται τὸ ἐγχειρίζεσθαι τὴν τῶν ἀσθενεστέρων ὠφελίαν. διὰ τοῦτο αὐτὸ καὶ τὰ ἐξῆς δέ φησιν· "ἐκ γαστρὸς δὲ ἐξήλθον καὶ οὐκ εὐθὺς ἀπωλόμην;" ὡσαύτως καὶ τό· "ἵνατί συνήντησάν μοι τὰ γόνατα; ἵνατί δὲ μαστοὺς ἐθήλασα;" ἐβούλετο γὰρ 70 ὁ ἅγιος μὴ συμβῆναι νόσον τοῖς λογικοῖς, ἵνα μὴ ἀκολουθία γένηται τοῖς καθαροῖς δι' αὐτοὺς ἐλθεῖν ἰατρείας τρόπῳ. εὖ δὲ καὶ τό· "ἵνατί συνήντησάν μοι τὰ γόνατα;", ὅπερ δηλοῖ πορείαν. τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις διὰ τὰ ἴδια πταίσματα ἐνταῦθα ἠκολούθει ὁ βίος, τοῖς δὲ ἁγίοις συνήντησεν οὐχ ὡς ὑπευθύνους, ἀλλ' ὡς οἰκονομίαν ἐκτελοῦσιν. "νῦν ἂν κοιμηθεῖς ἡσύχασα, ὑπνώσας δὲ ἀνεπαυσάμην μετὰ βασιλέων βουλευτῶν γῆς." εἰ γὰρ, φησίν, μὴ τοιαύτη ἀκολουθία καὶ εἰρμὸς ἐγεγόνει ὡς ὁδεῦσαι με ἄχρι ταύτης τῆς καταστάσεως διὰ τοὺς χρήζοντας θεραπείας, ὅ ἐστιν εἰ ἐν κοιλίᾳ ἐτύγχανον τελευτήσας ἐκ γαστρὸς μὴ ἐξελθὼν καὶ εὐθὺς περιαιρούμενος καὶ μὴ συναντήσαντά μοι ὑπῆρξεν τὰ γόνατα μὴδὲ μαστοὺς ἐθήλασα, ὅ ἐστιν εἰ μὴ διὰ τὴν ἡμῖν ἐγχειρισθεῖσαν ἐπίπονον οἰκονομίαν, "νῦν ἂν κοιμηθεῖς ἡσύχασα", ὅ ἐστιν· παῦλαν ἐσχηκῶς ἐν αὐτῇ τῇ βιοτῇ τῶν θείων καὶ οὐρανίων λογικῶν διῆγον διατριβῆν. οἱ βασιλεῖς καὶ βουλευταὶ τυραννοῦσι γῆς τῶν πραέων, περὶ ὧν εἴρηται· "μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι 71 αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν", ἐκλαμβανόντων ἡμῶν βασιλεῖς μὲν τοὺς ἐν ὑπεροχῇ, βουλευτὰς τοὺς ὑποδεεστέρους, ὧν οἱ βασιλεῖς ἄρχουσιν. τοιαύτην ἀναλογίαν περιέχει ἡ παραβολὴ ἢ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις· "γίνου ἐπάνω δέκα πόλεων ἢ πέντε." "οἱ ἡγαυριῶντο ἐπὶ ξίφεσιν." οὐ φιλοπόλεμός τις ὧν ὁ ἅγιος μετὰ τοιούτων βασιλέων κατὰ τὸ πρόχειρον διαγαγεῖν ἐβούλετο, οἵτινες ἔτοιμοι πρὸς τὸ πολεμεῖν ὄντες τὰς ἐν τοιούτοις διαγωγὰς καλὰς νομίζουσιν, ἀλλ' ἐπιστάμενος "ὅτι ἡ πάλῃ τοῖς ἁγίοις οὐ πρὸς αἶμα καὶ σάρκα" κατὰ τὸν ἀπόστολόν ἐστιν, "ἀλλὰ πρὸς ἀρχάς, πρὸς ἐξουσίας, ἀλλὰ πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, ἀλλὰ πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας", πρὸς οὓς οἱ καλῶς πολιτευόμενοι τὴν σωτήριον "πανοπλίαν" ὀπλισμένοι προμάχονται, μετ' ἐκείνων ἐβούλετο ἔχειν τὴν διαγωγὴν μὴ πειραθεῖς ἀνθρωπίνης γενέσεως. ἀλλ' εἰς ἐκείνων εἰρηναίων ἐτύγχανεν καὶ ὁ ὑπὸ Ἰησοῦ τοῦ τοῦ Ναυῆ ὀφθεις ἀρχιστράτηγος τοῦ κυρίου, ᾧ καὶ εἶπεν· "ἡμέτερος εἶ ἢ τῶν ὑπεναντίων;". 72 διακριτικὸς ὧν ὁ ἅγιος καὶ οὐ πρόχειρος γινώσκει, ὅτι καὶ ὁ ἀντίδικος πολλακίς "μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός". οὗτοι δὲ καὶ γαῦροι τυγχάνουσιν οὐκ ἀλαζονείαν προτιμώντες, ἀλλὰ τῇ νίκῃ τῇ κατὰ τῶν ἐναντίων χαίροντες καὶ "ἀγαλλιώμενοι ἐν θεῷ". "ἢ μετὰ ἀρχόντων, ὧν πολὺς ὁ χρυσός, οἱ ἔπλησαν τοὺς οἴκους αὐτῶν ἀργυρίου." τῆς αὐτῆς ὄντα διανοίας καὶ τὰ νῦν προεκτεθέντα οἰκείως τῷ προσώπῳ τοῦ ἀγίου ἐκδεξώμεθα. οὐ γὰρ φιλάργυρος ὧν ἢ κόλαξ μετὰ πλουσίων διάγειν εὐκτέον ἡγεῖτο, ὅς γε τὴν πάντων τῶν κτημάτων καὶ χρημάτων ἀπώλειαν γενναίως ἠνεγκεν πλοῦτόν τε οὐκ ἐδέξατο τῶν φίλων ἀκολάκευτος ὧν καὶ ἐλευθέραν ἔχων πρόθεσιν καὶ λόγον ἀσάλευτον, ὡς μετὰ τοιούτων ἀρχόντων ἐβούλετο αὐτῷ εἶναι τὴν διατριβὴν καὶ βασιλέων, οἱ τῷ πλοῦτῳ κεκοσμημένοι ἐτύγχανον. ἀγαθὸν πλοῦτόν τισιν οἰομένοις πεπλουτηκέναι γράφει ὁ θαυμάσιος Παῦλος· "ἤδη ἐπλουτήσατε· χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε· καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συνβασιλεύσωμεν." πολὺν γὰρ χρυσόν, ὅς δηλοῖ καθαρὰν νόησιν, οὗτοι κέκτηνται, 73 καθαροὶ καθαρῶς τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως προσπελάζοντες. οὗτοι δ' αὐτοὶ καὶ τῷ ἀναλόγῳ τῆς φύσεως, οὐ τῷ προφορικῶι λόγῳ, τοὺς ἰδίους οἴκους ἐπέπλησαν, τὸν ἑαυτῶν νοῦν κοσμηθέντες τῇ μετουσίᾳ

λόγου ἐκ τῆς ὑπερβαλοῦσης καθαρότητος, μηδὲν τῆς τοιαύτης ἔχοντες καταστάσεως, ἐν ἧ γέγονεν ὁ Ἰὼβ οἰκονομίας χάριν, ἥτις διὰ τὴν πρὸς ἀνθρώπους ὁμιλίαν τε καὶ διατριβὴν τὸ ὅμοιον τοῦ τοιοῦτου νοῦ ἀθόλωτον οὐκ ἔχει, ὅπερ ἀποσμηχθεῖν διὰ τὸ μὴ εἶναι ἀμάρτημα, ἄλλο δέ τι προσγεγονός, ὃ τῆς ἐτέρων ὠφελίας χάριν συνβέβηκεν. "ἢ ὡσπερ ἔκτρωμα ἐκπορευόμενον ἐκ μήτρας μητρός, ἢ ὡσπερ νήπιοι, οἳ οὐκ εἶδον φῶς." τῷ· "ἵνατί δὲ μαστοὺς ἐθήλασα" τοῦτο προσαποδίδεται διὰ μέσου εἰρημένων τῶν στίχων ἀπὸ τοῦ· "νῦν ἂν κοιμηθεῖς ἡσύχασα" ἕως τοῦ· "οἳ ἔπλησαν τοὺς οἴκους αὐτῶν ἀργυρίου." εἴη οὖν ἡ αὐτὴ διάνοια τοῖς πρότερον εἰρημένοις· ὡς γὰρ ἀβούλητον ἐτύγχανεν τὸ εἰς γένεσιν ἐλθεῖν, οὕτω καὶ τὸ ἐν ἐκτρώματι γενέσθαι χαρτὸν αὐτῷ, ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον 74 τῆς κατὰ γένεσιν ταύτην μετασχῆ διαγωγῆς καὶ συντριβῆς ἢ εἰ κἂν νήπιος γέγονεν, πάλιν ὑποστρέψας ἦν, ὅπως μὴ ἐν ἔξει ἡλικίας μετὰ τὴν νηπιώδη γένηται. καὶ γὰρ τῷ ὄντι οὐκ ἔξω ἀπορίας καὶ ζητήσεως εἴη ἂν τὸ τοιοῦτον, τῶν μὲν οὐκ εἰς τὸ ζῆν ἠκόντων, τῶν δὲ μετὰ τὴν ἀπότεξιν εὐθύς πάλιν ἀποθνησκόντων, ἅπερ ὁ φιλόσοφος ἐρευνητῶν εἴσεται οὐχ ὡς αὐτὰ τυχικῶς γίνεται, δικαίου καὶ ἀγαθοῦ τοῦ θεοῦ τυγχάνοντος καὶ λόγῳ καὶ τάξει καὶ μέτρῳ σταθμῶν τε τὰ πάντα τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων διοικοῦντος. οἶδεν αὐτὸς καὶ ὁ ἅγιος τὸ κρίμα καὶ οὐκ ἀμεριμνῶν τοῦτό φησιν, ἀλλὰ τὴν βελτίονα κατάστασιν αἰνῶν καὶ ταύτην προτιμητέαν εἶναι πειθόμενος. "ἐκεῖ ἀσεβεῖς ἐξέκαυσαν θυμὸν ὀργῆς, ἐκεῖ ἀνεπαύσαντο κατάκοποι τῷ σώματι, ὁμοθυμαδὸν δὲ οἱ αἰώνιοι." ὅλος ὁ εἰρμός τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰὼβ εἰρημένων διανοίας θείας πειρώμενος διδασκαλίαν ἐπάγει τῆς τῶν ἀνθρώπων διαφόρου γενέσεως. διαλαβὼν γὰρ περὶ τοῦ εὐκτέον αὐτῷ εἶναι μὴ πλησιάσαι τῇ ὁδῷ τῆ ἀνθρωπίνῃ μηδὲ γεννηθῆναι ἢ 75 γεννηθέντα εὐθύς τοῦ ζῆν τούτου ἀπαλλαγῆναι, ἐπάγει καὶ αἰτίαν τινὰ διδάσκων, ὡς ταῖς ἀντικειμέναις δυνάμεσιν χαρτὸν ὑπάρχον τοῦτο οὐ μικρῶς ἐσπουδάζετο. ἐπεὶ γὰρ ὁ λόγος ἔδειξεν, ὡς διὰ σφάλματα γενέσεως διαφόρους ἔτυχον αἱ ψυχαί, φιλαμαρτήμονες δὲ διάβολος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ὡς καὶ διεγείρειν εἰς κακίαν τοὺς διδομένους αὐτῇ, αὐτὸ τοῦτο ἐρμηνεύει λέγων· "ἐκεῖ ἀσεβεῖς ἐξέκαυσαν θυμὸν ὀργῆς", "ἐκεῖ" λέγων τὸν ἕτερον παρὰ τοῦτον κόσμον ὡς ἐν τῷ· "γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι ἐκεῖ." ὅμως δ', εἰ καὶ χαρτὸν ταῖς πονηραῖς δυνάμεσιν τὸ τοιοῦτον, προεῖδε θεὸς οἰκονομῶν καὶ ἐκάστῳ νόμους δέδωκεν κωλύοντας τὸ ἀμαρτάνειν, ὥστε ἐν τούτῳ διάγοντας τῷ σώματι οὐράνια φρονεῖν καὶ ποθεῖν τὴν ἐκεῖ ὡσαύτως διατριβὴν, ἵνα κεκμηκῶς τῷ σώματι καὶ κατάκοπός τις γεγενημένος τῷ παλαίειν πρὸς τὴν κακίαν ἀνάπαυσιν ἔχη. τοῦτο γὰρ σημαίνει τό· "ἐκεῖ ἀνεπαύσαντο κατάκοποι 76 τῷ σώματι." οἳ γὰρ ἅγιοι εὐαρεστήσαντες διὰ πολλῶν ἐπὶ γῆς διὰ πολλῶν θλίψεων, ἐξ ὧν κατάκοποι τῷ σώματι καὶ οὐ τῷ φρονήματι γίνονται, τὴν ἀνάπαυσιν μετ' ἀγγέλων ὁμοθυμαδὸν ἔχουσιν αἰώνιων τυγχανόντων. εἰ δὲ ἐκεῖνοι αἰώνιοι, ὁμοθυμαδὸν δὲ ἡ ἀνάπαυσις αὐτῶν ὑπάρχει, δηλὸν ὡς καὶ αἱ ψυχαὶ αἰώνιοι· ἀθάνατοι γὰρ καὶ τῶν προσκαιρῶν καταφρονήσασαι τὰ αἰώνια ἔχουσι. σημειωτέον, ὅτι τὸ αἰώνιον κατὰ πλείονας λέγεται τρόπους· σημαίνει καὶ τὸ ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον ὡς ἐν τῷ· "θεὸς αἰώνιος." λέγεται γὰρ αἰώνιος ὁ θεὸς τῷ μῆτε ἀρχὴν μῆτε τέλος ἔχειν ὑπάρξεως. καὶ ἄλλο τι τὸ αἰώνιον, καθ' ὃ εἴρηται· "τὰ μὴ βλεπόμενα αἰώνια." οὔτε γὰρ ὡς θεὸς ταῦτα αἰώνια, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ διαπίπτειν μένοντα αἰεὶ ἐν τῷ αὐτῷ. καὶ ἐτέρως τὸ αἰώνιον, ὅταν συνμετρηῖται τῷ παρόντι, καθ' ὃ εἴρηται· "φρονιμώτεροί εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου ἐν τῇ ἑαυτῶν γενεᾷ." λέγεται δὲ καὶ ὁ παρεκτείνων τῇ ζωῇ τοῦ ἀνθρώπου χρόνος αἰῶν. περὶ γοῦν τοῦ Ἑβραίου τοῦ μὴ βουλευθέντος ἐλευθερωθῆναι ἐν 77 τῷ ἐβδόμῳ ἔτει κεῖται, ὅτι "ἔσται σοι δοῦλος εἰς τὸν αἰῶνα". οὐ γὰρ διόλου

άνθρωπου τις δοῦλος μένει καὶ μετὰ τὸν θάνατον. κατὰ τοῦτο τὸ σημαίνονμενον καὶ Παῦλος γράφει· "εἰ κρέα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέας εἰς τὸν αἰῶνα", ἀντὶ τοῦ· διὰ βίου. "οὐκ ἤκουσαν φωνὴν φορολόγου." εἰσφορᾶς γὰρ πεπλήρωται οὗτος ὁ αἰὼν, ἐν ᾧ διάγων οἰκονομίας χάριν ἐνταῦθα ἦκεν. πολλοὶ γὰρ εἰσὶν, ὅσοι ὑπὸ τὸ ζυγὸν τῆς ἁμαρτίας γεγενημένοι φόρους καὶ τέλη τῶι ἀντικειμένῳ παρέχουσιν. τοιοῦ τοις φόροις ὑπόχρεων γεγενημένην τὴν Ἰερουσαλήμ ὁ προφήτης Ἰερημίας ἐθρήνει λέγων περὶ αὐτῆς· "ἄρχουσα ἐν χώραις ἐγενήθη εἰς φόρον." ἥτις ἐστὶν πιστῶν ψυχῶν σύνοδος ἢα τῆς οἰκειᾶς ἐλευθερίας τῶ ὠμοτάτῳ τυράννῳω ὑπέταξεν ἑαυτήν. ἄγιοι οὗτοι καὶ δεικνύοντες .. τὸ ἐν τῶι εὐαγγελίῳ ὀπηνίκα ἡξατ 78 ἡξατ ἡξατ ἡξατ βασιλέων δέ ἐστὶν τὸ μὴ εἶναι ὑποτελεῖς. οὗτοι οὖν οἱ ἀπολελυμένοι τῶν προσκαίρων ἢ διὰ τὸ μὴ πεπειῶσθαι αὐτῶν ἢ καὶ μετὰ πείραν ἀνωτέρω αὐτῶν ὄντες, ἐκατέρως δὲ ἀλλοτριῶν ἕξω φόρου εἰσὶν μὴ τοῖς πειρασμὸν ἐνποιοῦσιν ἡξατ "ὁ μικρὸς καὶ μέγας ἐκεῖ ἐστὶν, καὶ θεράπων δεδοικῶς τὸν κύριον καὶ τετευχῶς σκιάς." τὸ ἀπροσωπόλημπτον τοῦ διοικοῦντος ἐν τοῖς προκειμένοις δείκνυται. οὐδὲ γὰρ ἐτέρως κύριος καὶ ἐτέρως δοῦλος ἢ πένης εἰς τὸν βίον εἰσέρχεται. οὐ γὰρ ἐν τῶ· "βασιλεύς τις ἢ τύραννος" ἢ Σοφία διαγορεύει "ἐτέραν" τινὰ "γενέσεως ἀρχὴν". "μία" γὰρ "πάντων εἴσοδος εἰς τὸν βίον ἐξοδός τε ἴση", καὶ εἰ διάφορος κατὰ τὴν κίνησιν ὑπῆρξεν. οὗτοι οὐχ ἐτέρως ἐγεννήθησαν. ἀλλὰ καὶ ὁ θεράπων ὁ τῶ κυρίῳ ὑπηρετούμενος, εἰ καὶ μὴ κύριός ἐστιν ἀλλὰ δοῦλος κυρίου διὰ πάσης 79 τῆς ὁδοῦ, σκιάς τυγχάνει, ἵνα ἐκ ταύτης τῆς σκιάς συμβόλου λόγον ἐχούσης ἀναχθῆ ἀπὸ τῶν νόμων τῶν δοθέντων καὶ ἐνταῦθα ἐπὶ τὴν οὐράνιον πολιτείαν. ἐκδεκτέον καὶ ἐτέρως· ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ τῇ προσκαίρῳ μικροῦ καὶ μεγάλου καὶ δούλου διαφορὰ καθέστηκεν, τῆς πλεονεξίας αὐτὴν εἰσαγαγούσης τὴν ποικιλίαν. ἐν δὲ τῶ μέλλοντι αἰῶνι "οὐκ ἔνι ἄρσεν" φησὶν ὁ Παῦλος "καὶ θῆλυ, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος". ὁμοίως δ' ἂν εἴποι, ὡς οὐδὲ πλούσιος ἢ πένης, ἀλλ' ἢ τῶν ἔργων ἐπίδειξις, καθ' ἣν συμβήσεται τὸν ἐν τῶι ζῆν τούτῳ μικρὸν ἢ δοῦλον ἐκεῖ μέγαν καὶ ἐλεύθερον νομίζεσθαι. "εἶδον" γὰρ φησὶν "δούλους ἐφ' ἵππους καὶ" ἡξατ πᾶν τὸ ὑπολαμβανόμενον μέγα ἐκεῖ ἐν κολάσει εὐρίσκεται. τάχα δὲ καὶ οὕτω δυνατόν, ὅτι ἀπεντεῦθεν ὁ μέγας παρ' ἕκαστον ὦν μέγας κατὰ ἀρετὴν κάκεῖ οὕτω εὐρεθῆσεται καὶ ὁ μικρὸς ὡσαύτως. κατὰ ταύτην τὴν διάνοιαν καὶ τὸ ἐν τῶι Ἐκκλησιαστικῇ φερόμενον ἐξεῖλημπται οὕτως ἔχον· "ὅπου ἐὰν 80 πέση τὸ ξύλον, ἐκεῖ μενεῖ", ξύλον λέγων τὸν ἄνθρωπον, ὅστις εἰ ἔπεσεν ἐν κολάσει τουτέστιν εἰ τέλος ἔσχεν τούτου τοῦ ζῆν ἐν ἁμαρτίαις ὦν, οὕτως "ἔσται ἐκεῖ". εἰ δὲ καὶ ἐν ἀρετῇ, ὁμοίως· "πάντας" γὰρ "δεῖ παραστῆναι τῶ βήματι τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος πρὸς ἃ διὰ τοῦ σώματος ἔπραξεν". καὶ ὁ θεράπων ὁ τῶ θεῶ δουλεύων νοημόνως ἐκεῖ ἐστὶν σκιάς τυγχάνων καὶ ἀναπαύσεως, διαφυγῶν τὸν καύσωνα τοῦ βίου· "διεσώθη ἀπὸ καύματος υἱὸς νοήμων", οὐ καταφλεγείς ὑπὸ τοῦ καύσωνος κατὰ τοὺς ἐν τῇ παραβολῇ μὴ εἰς βάθος τὸν σπόρον ἀποδεξαμένους καὶ ὑποπεσόντας τῶ φλογμῶ τῆς ἁμαρτίας. αὕτη ἡ ἐπαγγελία τῶ Δαυὶδ λέγεται ἐν Ψαλμοῖς· "ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συνκαύσει σε καὶ ἡ σελήνη τὴν νύκτα", ὅπερ κατὰ τὸ ῥητὸν οὐκ εὐρίσκομεν. αὐτὸς γὰρ δίκαιος ὦν κατεπονείτο ὑπὸ καύσωνος τοῦ αἰσθητοῦ, ἀκαταπόνητος ὦν ὑπὸ καύσωνος ἁμαρτίας. κοινὸν γὰρ τὸ τῶν ἕξωθεν προσπιπτόντων ἀντιλαμβάνεσθαι δικαίου καὶ ἀδίκου, ἴδιον δὲ τοῦ σπουδαίου τὸ διαφεύγειν τὸν ἀπὸ τῆς κακίας 81 καύσωνα. "ἵνατί γὰρ δέδοται τοῖς ἐν πικρίᾳ φῶς, ζωὴ δὲ ταῖς ἐν ὀδύναϊς ψυχαῖς; οἱ ὁμείρονται τοῦ θανάτου καὶ οὐκ ἐπιτυγχάνουσιν ἀνορύσσοντες ὥσπερ θησαυροὺς, περιχαρεῖς δὲ ἐγένοντο ἐὰν κατατύχωσιν." τὸ κεκρυμμένον καὶ οὐ πᾶσι φανερόν κρίμα τῆς προνοίας ἐξετάζει ὁ ἅγιος παιδεύσεως

τῶν ἀκούοντων ἕνεκα, ἵνα πρῶτον μὲν μὴ δυσαρεστῶνται τοῖς συμβαίνουσιν, ἔπειτα καὶ γινώσκοντες ὅτι παρὰ θεοῦ γίνεται, μήτε ταυτόματον μήτε εἰμαρμένην αἰτίαν τῶν γιγνομένων λογίζονται. ποικίλων γὰρ ὄντων τῶν ἀκολουθούντων ἀνθρώποις συμπτωμάτων ὡς τὸν μὲν πένεσθαι, τὸν δ' ἐκ πλούτου εἰς πενίαν μεθίστασθαι καὶ ταῦτα διαφόρως, τὸν δὲ ἐν περιστάσει διαφόροις καὶ ἄλλον ἐν κε κακώσει, καὶ οὐ πάντως φαύλων τοιούτων πείραν δεχομένων, ἀλλὰ καὶ σπουδαίων, ἐξετάζων τὸ κρίμα ἐρωτᾷ λέγων· "ἵνατί γὰρ δέδοται τοῖς ἐν πικρία φῶς;" εἰ γὰρ καὶ οἶδεν, ἀλλὰ γοῦν ὑπομενητικούς καὶ ἡμᾶς εἶναι βουλόμενος παιδεύει, ὡς παρὰ θεοῦ τὴν τούτων ἀπεκδέχεσθαι διδασκαλίαν προσήκει. εἴη δὲ καὶ περὶ τῶν πικραιομένων 82 διὰ τὰς τῶν ἀνθρώπων ἀδικίας λέγων· "ἵνατί γὰρ δέδοται τοῖς ἐν πικρία φῶς;" τοιοῦτόν τι καὶ ὁ Ἰερεμίας αἰνιττόμενος ἔφη· "κατὰ μόνας ἐκαθήμην, ὅτι πικρίας ἐνεπλήσθην." πικρίας δὲ ἐνεπίπτατο διὰ τὸ θεωρεῖν τὰς περὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀνωμαλίας καὶ ἀδικίας. οἱ δ' αὐτοὶ οὗτοι καὶ ὀδυνῶνται. ἢ οὐκ ὀδύνην εἶχεν ὁ μακάριος Παῦλος λέγων· "λύπη μοί ἐστιν μεγάλη καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. εὐχόμεν γὰρ ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα", οἵτινες διὰ τὸ "ἀποστρέφειν τὴν ἀλήθειαν" ἐκτὸς αὐτῆς ἐτύγχανον; προσέτι δὲ καὶ τοῦ θανάτου ὁμείρονται λέγοντες· "κάλλιον ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι", καθάπερ "θησαυρὸν ἀνορύσσοντες" τὸν εἰς τοῦτο πόθον, ὡς λέγειν ἓνα τῶν ἁγίων· "οἴμμοι, ὅτι ἡ παροιμία μου ἐμακρύνθη", καὶ Παῦλον περὶ τῶν ὁμοίων γράφειν· "οὐ γὰρ ἔχουσιν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦσιν." διὸ οὐδὲ φιλόζωοι ὄντες ἔτοιμοι πρὸς τὸ ἀποθανεῖν εἰσιν, ὡς 83 λέγειν Παῦλον τὸν μακάριον· "καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω." διὰ γὰρ τὴν ἐτοιμότητα τοῦτο οὕτως ἔγραφεν. φιλόζωος δ' οὐκ ἂν εἴποι τοῦτο. ἐπίστανται γὰρ οἱ ἅγιοι, ὅτι ἂν ἐξέλθωσιν ἐκ τούτου τοῦ βίου, τὰς θείας ἀμοιβὰς ἀπολήμψονται. "ὥσπερ" οὖν "θησαυρὸν ἀνορύττοντες" οὕτως εἰσίν, εἰ γὰρ καὶ τὸ ἀνορύττειν μετὰ καμάτου γίνεται. ὥσπερ οὖν καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι διὰ πολλῶν πόνων εἰς τὴν βασιλείαν προσδοκῶσιν εἰσέρχεσθαι—ἀλλ' ἡ ἐλπίς κουφίζει τὸν πόνον—, οὕτω καὶ οἱ ἐν ἀγῶνι ἀθλοῦντες πολλὰ κάμνουσι πρὸς τὸν στέφανον ἀποβλέποντες. τοῖς αὐτοῖς ἀγίοις ἀρμόζει καὶ τὸ ἐξῆς ἡμιστίχιον, εἰ γὰρ φησιν· "περιχαρεῖς δὲ ἐγένοντο, ἔαν κατατύχωσιν." οὐδεὶς τῶν φαύλων, εἰ καὶ ἐν περιστάσει ἐστὶν καὶ διὰ ταύτην ἐπιθυμεῖ τοῦ βίου ἐξελεῖν, περιχαρῆς ἀπελθὼν γίγνεται. εἰ γὰρ καὶ τῶν ἐνταῦθα θλιβηρῶν ἀπέστη, ἀλλὰ γε διαδέχονται αἱ διὰ τὰ βεβιωμένα κολάσεις. ἔτι δὲ καὶ ἀναχωροῦντες συναπερχομένας ἔχουσιν καὶ τὰς τῆς ψυ 84 χῆς ὀρμὰς ἢ θυμοῦς ἢ ἀγριότητος ἢ ἕτερα πάθη, ἅπερ παραπεπήγασιν αὐτῇ ἐνταῦθα κρατυθέντα. διὰ ἐπομένων κολάσεων οὐκ εἰσι περιχαρεῖς. ἀκόλουθον οὖν καὶ τοῦτο περὶ τῶν ἁγίων νοῆσαι· ἢ οὐ περιχαρεῖς εἰσιν ὑπ' ἀγγέλων παραπεμπόμενοι καὶ εἰς κόλπους Ἀβραάμ καὶ ἐν βασιλείᾳ καταντῶντες ἀντικαταλαττόμενοι ταύτην τῶν περιστάσεων ὧν ἕξωθεν πεπόνθασιν καὶ ὧν ὑπὲρ ἀρετῆς † εἰσήνεκαν πόνων; καὶ α Δαυὶδ ὁ μακάριος εἰς ἐκεῖνα βλέπων καίτοι βασιλεὺς ὧν τὸ ζῆν καθάπερ δεσποτῆριον εἶναι λογιζόμενος ἔψαλλεν πρὸς θεόν· "ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου." οὐδὲ γὰρ αἰσθητῇ φυλακῇ ἐφυλάττετο. ἔστιν καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ ἐπιφερομένου λογίσασθαι, ὡς τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγὴν ἐπόθει· λέγει γάρ· "ἐμὲ ὑπομενοῦσιν δίκαιοι, ἕως οὔ ἀνταποδῶς μοι." καὶ γὰρ ἰσοδυναμεῖ τῷ· "ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν." ὧν ἀληθινὰ αἱ ἀνδραγαθίαι, καὶ τὰ τῶν ἐπαγγελιῶν. εἰ δὲ τοῦτο, πῶς οὐ περιχαρεῖς οἱ ἅγιοι κατατυχόντες τοῦ τέλους 85 τοῦ ζῆν τούτου, μεθ' ὃ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία διαδέξεται; "θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυσις· συνέκλεισεν γὰρ ὁ θεὸς κατ' αὐτοῦ." εἰ κατὰ τὸ πρόχειρόν τις ἐκλαβεῖν ἐθέλοι τοῦτο, εἴη ἂν λέγων, ὅτι τοῖς ἐν περιστάσει καὶ πόνοις ἀνάπαυσις ἐστὶν ὁ θάνατος, ἐπεὶ

"συνέκλεισεν ὁ θεὸς κατ' αὐτοῦ", ἀποφηνάμενος τὰ περιστατικά. ὁ δὲ τῆι πρώτῃ διανοίᾳ ἐπόμενος οὐδὲν ἔξει ἐπικομπάζον φάσκων, ὡς οὐ πάντες οἱ τελευτῶντες ἐν ἀναπαύσει γίνονται τῷ τοῦ φαύλους διαδέχεσθαι κολάσεις. παρασημειώσαιτο δὲ καὶ τοῦτο, ὡς οὐκ εἶπεν· «θάνατος ἀνθρώπων», ἀλλ' "ἀνδρί". ὁ γὰρ ἀνδρείαν ἔχων καὶ ἐν τῆι ἀρετῆι ὢν ἀκατάπληκτός ἐστιν πρὸς τὸν θάνατον, ἐτοιμότητα ἔχων πρὸς αὐτὸν καὶ ψάλλων· "ἐτοιμὴ ἡ καρδία μου, ὁ θεός, ἐτοιμὴ ἡ καρδία μου." οὗτος δ' αὐτὸς καὶ ἀνάπαυσιν ἔξει διαδεχομένων αὐτὸν ἐπαγγε λιῶν. ἔτι δὲ πονῶν ἀνάπαυσιν ἔξει, ὅτι ὅπερ "συνέκλεισεν κατ' αὐτοῦ" ὁ θεὸς διὰ τῆς κοινῆς ἀποφάσεως τῆς κατὰ τοῦ Ἀδὰμ λέγων· "γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση", λέλυται λοιπὸν "ἀποδράσης" αὐτῷ "ὀδύνης καὶ λύπης 86 καὶ στεναγμοῦ" διὰ τὸ ἀκοῦσαι· "εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου." "πρὸ γὰρ τῶν σίτων μου στεναγμός μοι ἦκει, δακρῦν δὲ ἐγὼ συνεχόμενος φόβῳ. φόβος γὰρ ὃν ἐφρόντισα ἦλθεν μοι, καὶ ὃν ἐδεδοίkein συνήντησέν μοι." οὐκ αἰεὶ ὁ φόβος τὸν παθητικὸν σημαίνει οὐδὲ τὸν ἀστεῖον καὶ τέλειον, ἀλλὰ καὶ μέσον, περὶ ὃν οὗτ' ὁ παθητικὸς οὗτ' ὁ ἀστεῖος συμβαίνει, ἀλλ' ὡς ἂν εἴποι τις ἐ_6_γ_γ6.....τι τούτων διὰ τὴν ἐτέρων ὠφελίαν γινόμενος ἢ διὰ πτώσιν. ἐὰν γὰρ λέγῃ ὁ μακάριος Παῦλος· "φοβοῦμαι, μή πως ὡς ὁ ὄφις ἐξηπάτησεν Εὐάν", οὐ παθητικῶς ἔχει τὸν φόβον οὐδ' ὁ τέλειος καὶ καθαρὸς ἐν τούτῳ σημαίνεται, εἰ καὶ εἶχεν αὐτὸν ὁ σοφὸς Παῦλος, ἀλλ' ἢ διὰ τὴν ἐτέρων σωτηρίαν φροντίς. εἴρηται περὶ τοῦ τελείου· "φόβος κυρίου πάντα ὑπερέβαλεν", περὶ δὲ τοῦ παθητικοῦ, ἵνα μὴ ἐπιφέρηται, φησὶν τὸ λόγιον· "τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε", καὶ· "μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα", καὶ· "ἐκεῖ ἐφοβήθησαν φόβον, οὐ οὐκ ἦν φόβος." καὶ ταῦ87 τα μὲν διὰ τὸ εἰρήσθαι· "δακρῦν δὲ ἐγὼ συνεχόμενος φόβῳ." ἴδωμεν δὲ ἐξ ἀρχῆς τὰ συνεκτεθέντα· "πρὸ γὰρ τῶν σίτων μου στεναγμός μοι ἦκει", ὅπερ διδακτικόν ἐστιν, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι ἄνθρωποι ἀβροδιαίτῳ βίῳ κεχρημένοι καὶ ὄλοι τρυφῆς καὶ ἡδονῆς τυγχάνοντες καὶ οὐδενὸς ἐτέρου φροντίζοντες ἔργοις αὐτοῖς βοῶσιν· "φάγωμεν καὶ πίωμεν· αὔριον γὰρ ἂ ποθνήσκομεν", ὁ δὲ ἅγιος καὶ κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον φάσκων· "τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ, τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;", τὴν τροφήν τὴν αἰσθητὴν οὐ χωρὶς στεναγμοῦ προσίεται τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας καὶ οὐχ ἡδονῆς ἔνεκεν, ἐννοῶν δὲ τὴν καθαρὰν καὶ αὔλων ζωὴν καὶ τὴν τράπεζαν ἐκείνην, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ σωτὴρ τοῖς ἰδίους μαθηταῖς λέγων· "ἵνα ἔσθητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ" τῶν οὐρανῶν, στενάζει· ἔτι ταύτην δεχόμενος ψάλλει τῆι διανοίᾳ· "ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ κυρίου." εἶτ' ἐπεὶ ὁ ἅγιος κἂν τέλειος ὑπάρχη οἶδεν, ὅτι ἐνδέχεται τὸν ἄνθρωπον ἕως ἐν τῷ βίῳ ἐστὶν περιπεσεῖν πτώματι, ἐπάγει· "δακρῦν δὲ ἐγὼ περιεχόμενος φόβῳ." διανοίας δὲ ἐρρωμένης τὸ δακρῦν ἐν τοῖς πόνοις κατὰ τὸ λεγόμενον· "λούσω καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσίν μου τὴν στρωμνὴν 88 μου βρέξω." ταῦτα δὲ ποιοῦσιν οἱ ἅγιοι οὐ χαννοῦντες ἑαυτοὺς, ἀλλὰ διεγειρόμενοι τῷ φρονήματι, ἵνα διὰ τούτων ἐκκαλέσωνται τὸν θεὸν εἰς ἐπικουρίαν, καθάπερ καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ τῶν ὁμοίων αὐτῷ σύλλογον συνκαλῶν φησιν· "δεῦτε, προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ καὶ κλαύσωμεν ἐνώπιον κυρίου τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς." μέγα γὰρ ἀγαθὸν ἢ διὰ τὴν ἀπόπτωσιν φροντίς, ἦντινα ἔχειν τοὺς μαθητὰς ὁ κύριος βουλόμενός φησιν· "γρηγορεῖτε ὅτι οὐκ οἴδατε ποῖα ὥρα ὁ κλέπτης ἔρχεται." οὐδὲν δὲ ἦττον καὶ διὰ τοὺς ἐπαγομένους πειρασμοὺς ἐμμελεῖς εἰσιν οἱ ἅγιοι, οὐκ ἀμελεία ἑαυτοὺς ἐνδιδόντες, ἀλλὰ παρασκευάζοντες ἑαυτοὺς πρὸς τούτους, φοβούμενοι, μή πως ἄλλοις κηρύξαντες αὐτοὶ ἀδόκιμοι γένωνται. καὶ οὐ παραιτοῦνται δὲ τὰ πταίσματα. οὐκ ἀφροντίστως δὲ λόγον ἔχοντες ἔτοιμοι πρὸς παρασκευὴν εἰσιν. διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ μακάριος αἰεὶ διαμένει

καθελών τὰς ἀπὸ τοῦ διαβόλου ἐπαναστάσεις. ἐβούλετο μὲν μὴ γενέσθαι ἐν περιστατικοῖς, ἐπεὶ ἡ ἀνθρωπίνη ἀσθένεια, ὅσον ἦκεν εἰς τὸ ἔαυ89 τῆς μέτρον, οὐ φέρει τὰς τῶν πόνων ἀμετρίας, εἰ μὴ λογισμὸς ἀνδρείος ὑπερβάλη τὴν ἀσθένειαν. διὰ τοῦτο γὰρ ἐπιφέρει· "φόβος γὰρ ὃν ἐφρόντισα ἤλθεν μοι, καὶ ὃν ἐδεδοίκειν συνήντησέν μοι." ταῦτα δὲ οὐ καταπτίξας ἔλεγεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀποδοθεῖσαν διάνοιαν. φόβον γὰρ εἶχε, μὴ ἐπιβραδύνας τῷ βίῳ καὶ θλίψεων τε καὶ περιστάσεων πειραθῆ, ἐξ ὧν ὀκλάσαι τοὺς πολλοὺς συμβαίνει. κἂν γὰρ ἀκαταμάχητοι ὦσιν, οὐ βούλονται ἐφέλκεσθαι τοὺς πειρασμούς, ἵνα μήτε ὁ ἀντικείμενος καὶ δι' αὐτοὺς ἔχη περισσοτέραν κόλασιν καὶ μὴ τὰ τῆς ἀνθρωπίνης ὡς ἔφαμεν ἀσθενείας ὀκλάσαι ποιήσῃ, ἐπεὶ καὶ κυβερνήτης κατευθῦ ἄγων τὸ σκάφος οὐ βούλεται χειμῶνος πειραθῆναι, μὴ πως καὶ πταισίματι περιπέσῃ. ὅτι δὲ οὐ δειλία τὰς περιστάσεις παραιτοῦνται, ἔστιν ἐνδὸς αὐτῶν ἀκοῦσαι περὶ τοῦ κοινοῦ αὐτῶν λέγοντος· "ὁ θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύναμις, βοηθὸς ἐν θλίψεσιν ταῖς εὐρούσαις ἡμᾶς σφόδρα. διὰ τοῦτο οὐ φοβηθησόμεθα ἐν τῷ ταρασσεσθαι τὴν γῆν καὶ μετατίθεσθαι ὄρη 90 ἐν καρδίαις θαλασσῶν." οἷς συμφώνως καὶ ὁ ἀπόστολός φησιν· "τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ; θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς" καὶ τὰ ἐξῆς. ὅτι δ' οὐκ ἀνιδρωτὶ ταῦτα ὑφίστανται, ἐπάγει· "ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς", ὅπερ ἐστὶ δεῖγμα διὰ τῆς ἐναγωνίου μάχης, μεθ' ἧν ἡ νίκη συμβαίνει. εὐ δὲ καὶ τὸ "συνήντησέν μοι"· ὡς γὰρ ἀθλητῆ συνήντησεν τὰ παλαίσματα. οὐ γὰρ τοῖς τυχοῦσιν ὁ διάβολος μάχεται, ὡς καὶ ὁ σωτὴρ δηλοῖ λέγων πρὸς τοὺς μαθητάς· "ἴδου ἐξητήσατο ὑμᾶς ὁ σατανᾶς τοῦ σιναΐου ὡς τὸν σίτον." συνήντησεν καὶ τούτῳ ἐτοιμώτατα ἔχοντι πρὸς μάχην ὡς καὶ τὸ πρᾶγμα ἔδειξεν καὶ τὰ ἐξῆς δηλοῖ. "οὔτε εἰρήνευσα οὔτε ἠσύχασα οὔτε ἀνεπαυσάμην, ἤλθεν δέ μοι ὀργή." τὸ ἐνπαράσκευον αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀντικείμενον ἐκ τούτων δηλοῦται. ἐπάγρυπνος γὰρ ὢν καὶ ἔχων τὴν ἐλπίδα καὶ τὸ τοῦ πνεύματος χάρισμα ἴστατο πρὸς τὸν ἀντίπαλον εἰδὼς τοῦτο καὶ Παῦλος ὡς "οὐκ ἔστιν τοῖς ἀγίοις ἡ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς ἀρχάς, πρὸς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς 91 κοσμοκράτορας τοῦ σκότους, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας", καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ἀρχέκακον διάβολον, ὅστις "ὡς λέων περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίῃ". ὅμως καὶ οὕτως αὐτοῦ ἐγρηγορότος οὐκ ἠμέλησεν ὁ διάβολος, ὡς ἐξαιτήσασθαι, ἵν' ἐπαγάγη αὐτῷ ἃ ἐπήγαγεν, ἅπερ ὀργὴν διὰ τὰ ἐπίπονα καλεῖ, ἐπιστάμενος ὡς οὐ διὰ κακίαν ἐπήχθησαν. φησὶν γάρ· "οἶδα ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι." καὶ ἄλλως δὲ οἶδεν τὰ ἐπίπονα ὀργὴν ὀνομάζειν. "ἐξαπέστειλας" γὰρ φησὶν "τὴν ὀργὴν σου καὶ κατέφαγεν αὐτοὺς ὡς καλάμην". ὀργὴν δὲ ἂν ἀκούωμεν θεοῦ, μὴ πάθος αὐτοῦ εἶναι ταύτην κατὰ ἀνθρώπινα λογιζόμεθα. τὸ γὰρ τοιοῦτο πάθος οὐ πέφυκεν ἐξαποστέλλεσθαι, ἐν τῇ ψυχῇ φωλεῦον. ἡ δὲ λεγομένη θεοῦ ὀργὴ ἐξαποστέλλεται· "ἐξαπέστειλας" γὰρ "τὴν ὀργὴν σου", ὃ ἐστὶν τὰ ἐπίπονα. ταῦτα γὰρ καὶ ἐπιπέμπεται. καὶ οὗτος οὖν ταῦτα ὀργὴν ὀνομάζει, ἅπερ αὐτῷ συμβέβηκεν. οὕτω δὲ ἀποτείνας ὁ ἅγιος οὗτος διήγησιν τοιαύτην, ἐν ἧ τῶν κριμάτων τοῦ θεοῦ 92 διδασκαλία τυγχάνει, καὶ μυστηρίων θείων, ἃ κατὰ τὸ δυνατόν ἐξεθέμεθα, δηλὸς ἐστὶν οὐ περιπαθῆς γενόμενος διὰ τὰ συμβεβηκότα, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς τῆς θείας θεωρίας πόθον καὶ ἔρωτα καὶ οὐράνιον ἔχων. "ὑπολαβὼν δὲ Ἐλιφάξ ὁ Θαιμανίτης λέγει· μὴ πολλάκις σοι λελάληται ἐν κόπῳ; ἰσχὺν δὲ ῥημάτων σου τίς ὑποίσει; εἰ γὰρ σὺ ἐνουθέτησας πολλοὺς καὶ χεῖρας ἀσθενοῦς παρεκάλεσας ἀσθενοῦντάς τε ἐξανέστησας ῥήμασιν γόνασίν τε ἀδυνατοῦσιν θάρσος περιέθηκας, νῦν δὲ ἦκει ἐπὶ σὲ φόβος καὶ ἦψατό σου, σὺ δὲ ἐσπούδασας." πάσης διδασκαλίας καὶ διαλήμψεως εἰσὶν ἀρχαί, ὧν εὖ ἐχουσῶν πάντα κατὰ λόγον χωρεῖ. ὅταν δὲ μὴ καλῶς ἔχωσιν αἱ ἀρχαί, πολλὰ ἔπονται

σφάλματα. καὶ ἔστω ἀφ' αἰρέσεων τὸ παράδειγμα· εἰ γὰρ τις ἀσεβῶν θεῖη προϋπάρχοντα τὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ, ταύτη τῇ ἀρχῇ σαθρᾶ οὔση πολλὰ ἔπεται ψευδῆ· κτίσμα γὰρ εὐθυντὸν τὸν υἱὸν ὑπολήμψεται, οὐκ αἴδιον· οὐ γὰρ οἶόν τε αἰδίου προϋπάρχοντος. εἰ δὲ προϋπάρχει κατὰ τὴν σαθρὰν ὑπόθεσιν αὐτῶν ὁ πατήρ, οὐκ ἂν εἴη ὁ υἱὸς 93 αἴδιος. κτίσμα δὲ καὶ ποίημα αὐτὸν εἶναι ἔπεται, οἷς ἀκολουθεῖ τὸ τρεπτὸν εἶναι αὐτὸν καὶ ἄλλοιω τόν. τούτου οὕτως ἔχοντος οὐκ ἔσται κατ' οὐσίαν θεός. διόπερ εἴ ποτε σαθοῖς δόγμασιν περιτύχοις, τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ζήτηι. ταύτης γὰρ ἀνατραπέσις συναπέρχεται ὅλα. ἐκκείσθω δὲ καὶ δεύτερον τοῦ αὐτοῦ παράδειγμα. εἰσὶν τινες, οἱ τὴν δόκησιν εἰσάγουσιν, τῷ δοκεῖν πεφάνθαι τὸν ζωτῆρα φρονούντες. ζητητέον, τίνος ἔνεκα ἐπεδήμησεν, καὶ δῆλον, ὡς τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας χάριν. εἰ δὲ δοκήσει ὥφθη καὶ εἰ διδασκαλία δοκήσει γέγονε, καὶ ὁ σταυρὸς καὶ ἡ ἀνάληψις, οἷς ἔπεται δοκήσει καὶ τὴν σωτηρίαν καὶ οὐκ ἀληθεία γεγενῆσθαι. ὅπερ κατὰ τὴν ἄτοπον ἀρχὴν ἠκολούθησεν. καὶ ἐπὶ τῶν ἐκτεθέντων τοίνυν ὑπὸ τοῦ Ἐλιφᾶζ λόγων τοιοῦτόν τι ἔστιν. δύο εἰσὶν ἀρχαὶ ἀναντίρρητοι τῶν ἐπιφερομένων ἀνθρώποις σκυθρωπῶν, μία μὲν ἡ κατὰ διόρθωσιν ἀμαρτημάτων, ἑτέρα δὲ ἡ πρὸς τὸ ἀνα δειχθῆναι ἀνδρείαν καὶ δοκιμὴν τῶν θλιβομένων, ὅπερ σημαίνει τὸ οὕτως ἔχον λόγιον· "μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπο94 μένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήμψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν." καὶ πάλιν· "πᾶσαν χαρὰν ἠγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, ὅτι τὸ δοκίμιον τῆς θλίψεως κατεργάζεται ὑπομονήν, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα." ἔστιν δὲ καὶ τοῦ ἑτέρου εἴδους ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν δέξασθαι μαρτύρια. εἴρηται γάρ· "ὄργην κυρίου ὑποίσω ὅτι ἤμαρτον αὐτῷ." τὴν γὰρ ἐπαγωγὴν δι' ἀμάρτημά φησιν γενέσθαι. κοινὰ τοίνυν τὰ ἐπίπονα καὶ σπουδαῖω καὶ φαύλω, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς αἰτίας διάφορος. ἀμέλει γοῦν τὰ τοῖς ἀμαρτωλοῖς διὰ τὰς γεγενημένας κακίας ἐπαγόμενα "μάστιγες" λέγονται ἐν τῷ· "πολλὰ αἰ μάστιγες τοῦ ἀμαρτωλοῦ, τὸν δὲ ἐλπίζοντα ἐπὶ κύριον ἔλεος κυκλώσει." καὶ πάλιν· "ἐὰν ἐνκαταλίπωσιν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὸν νόμον μου καὶ ἐν τοῖς κρίμασίν μου μὴ πορευθῶσιν, καὶ τὰ δικαιώματά μου μὴ φυλάξωσιν, καὶ τὰς ἐντολάς μου μὴ τηρήσωσιν, ἐπισκέψομαι ἐν ῥάβδῳ τὰς ἀνομίας αὐτῶν καὶ ἐν μάστιξιν τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν." τὰ αὐ95 τὰ ταῦτα συμπτώματα καὶ τὰ αὐτὰ ἀνιαρὰ καὶ περιστατικά τοῖς δικαίοις ἐπαγόμενα οὐ λέγονται "μάστιγες" ἀλλὰ "θλίψεις". "πολλὰ αἰ θλίψεις τῶν δικαίων", καί· "ἐν θλίψει τοῦ κυρίου ἐμνήσθη." ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ δικαίου τοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θλιβομένου κατὰ τὸ εἰρημένον· "ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι" λέγεται· "καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγιεῖ τῷ σκηνώματί σου." τὰ ἐπαγόμενά τινι θλιβηρά, ὡς προεῖρηται, κατὰ δύο ἀναντιρρήτους ἀρχὰς συμβαίνει, ἢ ἐπιτιμίας ἔνεκα καὶ διορθώσεως ἢ ἵνα τις μεγαλοψύχως ἐνεγκῶν αὐτὰ ἐπὶ καρτερίᾳ καὶ ἀνδρείᾳ στεφάνων τύχη. τοῦτο ἀγνοήσαντες οἱ φίλοι τοῦ Ἰώβ κατὰ τὸν ἕτερον τῶν δύο τούτων τρόπον ᾤθησαν ὡς παρατρεπόμενος διὰ ἀμαρτήματα θλίβεται. οὐκ ἐντίθεσαν γοῦν τὸν ἕτερον τρόπον, καίτοι μηδὲν συνειδότες τῷ Ἰώβ ἀμάρτημα. πῶς γὰρ οἶόν τε ἦν, μαρτυρουμένου αὐτοῦ, ὡς καθ' ἡμέραν τῇ πρὸς θεὸν παρεδρία καρτερῶς προσεῖχεν ἀναφέρων ὑπὲρ τῶν υἱῶν θυσίας "μήποτε κακὰ ἐνενόησαν". οὐδὲν γὰρ φαινόμενον αὐτῶν ἐτύγχανεν ἀμάρτημα. διὸ καὶ 96 ὑπὲρ τῆς ἐννοίας αὐτῶν τὴν προσφορὰν ἐποίει. τοῦτο δὲ καὶ μείζον, ὅτι καὶ ὑπὸ θεοῦ ἐμαρτυρεῖτο λέγοντος ὡς "ἀνὴρ δίκαιος ἦν, ἄμεμπτος" καὶ τὰ ἐξῆς. ὅμως δὲ οἱ φίλοι κατὰ μόνον ὡς εἴρηται τὸν ἕτερον τρόπον τὰς ἐπαγωγὰς ἐπιπέμπεσθαι νο μίζοντες δικαίω προσθεῖναι ταύτας οὐκ ἐτόλμων, δηλοῦν τὴν πρόνοιαν θέλοντες, ὅτι πρὸς τὰ πεπραγμένα τὰς θλίψεις ἐπάγει. διὰ ταύτην δὲ τὴν ἑαυτῶν ὑπόληψιν ἀντίθετα πρὸς

τὸν Ἰώβ ἐλάλησαν. διὸ καὶ ὁ θεὸς συγγνώμην αὐτοῖς ἀπένειμεν καὶ ὑπὲρ ἀγνοίας ἐποίησεν προσαγαγεῖν θυσίαν. ὅτι δ' οὐ κακῆ προθέσει τοῦτο ἐποίησαν ἀλλ' ὡς δικαιοῦντες τὴν πρόνοιαν, τοῦτο ἔλεγον, εἰ καὶ τὴν ἀκρίβειαν ἠγνόησαν. ἀπὸ ταύτης γοῦν τῆς διαλήψεως καὶ τὰς λέξεις ἐπιφέρει ὁ πρῶτος ἀρξάμενος φάσκων· "μὴ πολλάκις σοι λελάηται ἐν κόπῳ", ὅπερ δηλοῖ ὅτι· καὶ αὐτὸς σὺ πολλάκις ἐχρήσω λόγοις πρὸς τινὰς περιπεπωκότας θλιβηροῖς, ἵνα τὸ λελάηται ἐνεργητικῶς ἀκούσωμεν ὡς τὸ πέπρακταί σοι. δύναται καὶ παθητικῶς εἰρῆσθαι, ἴν' ἢ 97 τὸ λεγόμενον· ἢ νῦν πρῶτον ἐν κόποις γεγενημένος ἔσχες τὸν λαλοῦντά σοι τὰ τῆς παρακλήσεως; τοῦ μὴ ἀντι τοῦ οὐχὶ λαμβανομένου. οὐδὲ γὰρ τότε μόνον ἐν περιστάσει ἦν ὁ Ἰώβ. εἰκὸς γὰρ αὐτὸν ἐν πλείονι χρόνῳ ἐν τοῖς θλιβηροῖς εἶναι. εἶτα τῶν εἰρημένων πρὸς τοῦ Ἰώβ ἐτέρως ἐξεληφῶς τὴν διάνοιαν καὶ ὡς παρὰ ὀλιγωροῦντος ἀκούσας αὐτοῦ τὰ ῥήματα ἐπάγει· "ἰσχὺν δὲ ῥημάτων τίς ὑποίσει;" αὐτὸς μὲν πολλοῖς παράκλησιν προσήγαγες, τὰ δὲ σὰ ῥήματα ὀλιγορίας πεπληρωμένα οὐδεὶς οἶός τέ ἐστι φέρειν. ταῦτα δὲ ἔλεγεν ἀγνοῶν τὸ μέγεθος τῶν παρ' αὐτοῦ εἰρημένων. καὶ δέχεται δῆθεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν σύγκρισιν λέγων· "εἰ γὰρ σὺ ἐνουθέτησας πολλοὺς" καὶ τὰ ἐξῆς, δηλῶν ὅτι· ἂ σὺ τοῖς ἄλλοις εἰς παραμυθίαν παρήγαγες διανιστῶν τρόπον τινὰ τοὺς παρεθέντας ὑπὸ λύπης οὐχ ὑπομιμησκόμενος "ἐσπούδασας"–ἀντι τοῦ τετάραξαι–, καὶ πρὸς ἐπικουρίαν καὶ παράκλησιν πολλὰ ποιῶν τοῖς θλιβομένοις ὡς δεξιὰν ὀρέγειν αὐτοῖς κατὰ τὸ ἐν Ἡσαΐα λεγόμενον πρὸς τοὺς ἄρχοντας· "παρακαλεῖτε τῆ χειρὶ", τὴν σύνπνοιαν καὶ συνπάθειαν δηλοῦν⁹⁸ τος τοῦ λόγου. "γόνασιν δὲ ἀδυνατοῦσιν θάρσος περιέθηκας", ἀσθενεῖα πεπιασμένοις ἀνθρώποις ἰσχὺν παρέχων διὰ τῆς εἰς αὐτοὺς σπουδῆς. κατὰ δὲ ἀναγωγὴν γόνата παραλελυμένα ἔχει "ὁ τῆ Βάαλ αὐτὰ κάμπτων", ὁ θεὸν ἕτερον ἀναγορεύων, ὁ δουλεύων ἢ ποιεῖ ἁμαρτία. "νῦν δὲ ἦκει ἐπὶ σὲ πόνος καὶ ἦψατό σου", τοῦ ἦψατο δηλοῦντος σφοδρὰν ἐπίτασιν τῆς περιστάσεως. πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἐκεῖ ἐννοεῖν ἀκόλουθον ὡς χαλεπωτέρα τῆς περιστάσεως θλίψις ὑπῆρχεν ἢ παρὰ τῶν φίλων διὰ τῶν λόγων προσαγομένη καταδρομὴ. πρὸς γὰρ τῷ ἀπαρακλήτον εἶναι τὸ δεινὸν ἔτι καὶ οἱ λόγοι φορτικοὶ ὄντες οὐ μικρὰν παρεῖχον ἀνίαν. "πότερον οὐχ ὁ φόβος σου ἐστὶν ἐν ἀφροσύνῃ καὶ ἡ ἐλπίς σου καὶ ἡ κακία τῆς ὁδοῦ σου;" τοῦ συγγραφικοῦ πνεύματος μαρτυρήσαντος τῷ Ἰώβ ὅτι οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ θεῷ, οὗτος ἐτέραν διάληψιν ἔχων περὶ τῶν ἐπαχθέντων αὐτῷ καὶ λογιζόμενος, ὅτι διὰ ἁμαρτήματα πάσχει, οἰόμενός τε αὐτὸν ἐξ ὀλιγορίας εἰρηκέναι ἂ ἐφθέγγετο, φησὶν· "πότερον οὐχ ὁ φόβος σου ἐστὶν ἐν ἀφροσύνῃ"–οἰόμενος γὰρ σαυτὸν δίκαιον– 99 "καὶ ἡ ἐλπίς σου καὶ ἡ κακία τῆς ὁδοῦς σου". ἀφροσύνη δέ, φησὶν, καὶ τὸ ἐλπίζειν ὅτι δίκαιος ὀφθήσει. δικαίως γὰρ τοιαῦτα οὐκ ἐπάγεται. αὐτὴ δ' αὐτὴ ἡ ὁδὸς ὁδοῦ κακίας εἴρηται διὰ πάντων νομίζοντι τῷ Ἐλιφάζ ὅτι δι' ἁμαρτίας πάσχει ὁ μακάριος. οὕτως καὶ ἀφροσύνην αὐτῷ προσῆπτεν. "μνήσθητι οὖν τίς καθαρὸς ὢν ἀπώλετο ἢ πότε ἀληθινοὶ ὀλόρριζοι ἀπώλοντο. καθ' ὃν τρόπον εἶδον τοὺς ἀροτριῶντας τὰ ἄτοπα, οἱ δὲ σπεύροντες αὐτὰ ὀδύνας θερίσουσιν ἑαυτοῖς. ἀπὸ προστάγματος κυρίου ἀπολοῦνται, ἀπὸ δὲ πνεύματος ὀργῆς αὐτοῦ ἀφανισθήσονται." ἔτι τῆς αὐτῆς ἐχόμενος διανοίας ὡς δι' ἁμαρτίας ὁ Ἰώβ τῶν περιστατικῶν εἰλήφει πείραν, ταῦτα φησὶν πρὸς αὐτόν, οἰόμενος ὡς οὐδεὶς ἄνθρωπος καθαρὸς ὢν τῷ βίῳ θλιβηροῖς περιέπεσεν καὶ "ὀλόρριζος ἀπώλετο", αἰνιττόμενος τὴν τέκνων καὶ χρημάτων καὶ κτημάτων ἀπώλειαν. τὸ γὰρ ἀπώλοντο τοῦτο αὐτῷ σημαίνει. παραβάλλει δὲ τοὺς φαύλους, τούτους 100 καὶ ὑποτιθέμενος ταῖς κακώσεσιν ὑποπίπτειν–λέγων τι ἀληθές ὡς "οἱ σπεύροντες ἄδικα ὀδύνας θερίζουσιν"–, τὴν ἀνταπόδοσιν ὑποβάλλων νοεῖν, ἦντινα ἐπιπέμπεσθαι ἐκ θεοῦ φησὶν, καὶ περὶ τοῦτο ὀρθῶς διακείμενος διὰ τοῦ

λέγειν· "ἀπὸ προστάγματος κυρίου ἀπολοῦνται, ἀπὸ δὲ πνεύματος ὀργῆς αὐτοῦ ἀφανισθήσονται." ὧ ὅμοιον παρὰ τῷ μακαρίῳ Παύλῳ λέγεται· "ὃς ἀποδώσει ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ." "σθένος λέοντος, φωνὴ δὲ λεαίνης, γαυρίαμα δὲ δρακόντων ἐσβέσθη. μυρμηκολέων ὤλετο παρὰ τὸ μὴ ἔχειν βοράν, σκύμνοι δὲ λέοντων ἔλιπον ἀλλήλους. εἰ δέ τι ῥῆμα ἀληθινὸν ἐγεγόνει ἐν λόγοις σου, οὐδὲν ἄν σοι τούτων κακὸν ὑπήντησεν." εἰ καὶ διεσφάλισαν οἱ τοῦ Ἰὼβ φίλοι, ὧν ἦν καὶ οὗτος, κατὰ τὸ διακεῖσθαι περὶ αὐτοῦ ὡς δι' ἀμαρτήματα περιπεσόντος τοῖς θλιβηροῖς, ἀλλὰ γοῦν ἔχουσιν ἀνθρωπίνην σύνεσιν, ἥτις οὐκ ἔστιν ἀδιάπτωτος. διόπερ ἐπιβάλλοντες αὐτοῖς τοῖς λόγοις τοῖς μὲν ἐκ συνέσεως λεγομένοις οὐκ ἀπαρεσκόμεθα διακεείμενοι, ὡς οὐκ ἐξίσχυσαν ἅπασαν τὴν περὶ τὰ φρονητέα ἀλήθειαν καταλαβεῖν καὶ ἐκ τοῦ νῦν ἐκτεθέντος ἐπὶ τέλει· "εἰ γάρ τι", φησὶν, "ῥῆμα ἀληθινὸν ἐγεγόνει ἐν λόγοις σου, 101 οὐδὲν ἄν σοι τούτων κακὸν συνήντησεν", ὅπερ ὡς ἔφαμεν οὐκ οἰκείως οὐδὲ συνετῶς παρ' αὐτοῦ εἴρηται. ταύτην γὰρ μόνην αἰτίαν τῶν θλιβηρῶν ὤλετο, τὴν δι' ἀμαρτίας λέγων. διέξεισιν δὲ τὰς περὶ τοὺς ἀνθρώπους μεταβολὰς οὐκ ἀσυνετῶς λέγων· "σθένος λέοντος, φωνὴ δὲ λεαίνης, γαυρίαμα δὲ δρακόντων ἐσβέσθη." τροπολογίας γὰρ εἶδει ταῦτά φησιν, πολλῶν ὑπερηφάνων καὶ μέγα ἐπὶ τοῖς ἀνθρωπίνους φρονούντων μεταβολὴν πεπονθότων, οἷος ὁ Ναβουχοδοσορ ἐκ βασιλείας εἰς ἔσχατον ἰδιώτου ἐλθὼν. ἀλλὰ καὶ τὸ τῷ πλουσίῳ εἰρημένον εἰπόντι· "καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω. –ἄφρων, ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου αἰροῦσιν ἀπὸ σοῦ", ταύτης τῆς διανοίας ἐστὶ παραστατικόν. "λέων" μὲν οὖν διὰ τὸ ὠμόθυμον αὐτῷ εἴλημπται καὶ γαῦρον ὡς "ἐφ' ἑαυτῷ πεποιθένα". ὅπερ νοῶν καὶ ὁ μακάριος Παῦλος περὶ Νέρωνος ἔφη· "ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογία οὐδεὶς μοι παρεγένετο, ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη καὶ ἐρύσατό με ἐκ στόματος λέοντος." ἀλλὰ καὶ ὁ Ἱερεμίας λέγων· "πρόβατον πλανώμενον Ἰσδραήλ, λέοντες ἐξῶσαν αὐτόν" ἐξῆς ἐρμηνεύει, τίνες 102 οἱ λέοντες, λέγων· "ὁ πρῶτος κατέφαγεν αὐτὸν βασιλεὺς Ἀσσοῦρ" καὶ τὰ ἐξῆς. ἀλλὰ καὶ τό· "ὁ θεὸς συνέτριψεν τὰς μύλας τῶν λεόντων" τὴν κατὰ τῶν ὑπερηφάνων καὶ ὠμοθύμων ἀνθρώπων ἦτταν σημαίνει. τὴν δὲ "λέαιναν" ἀντὶ ἀπλήστου τρόπου εἶη δεχόμενος, ἥτις φύσιν ἔχει τοιαύτην. καὶ γὰρ ὅτε τροφῆς δεῖται, οὐ βοᾷ, ἵνα μὴ τῶν ὀφειλόντων τροφὴν αὐτῇ γενέσθαι θηρίων φυγὴ γένηται. εἰ δὲ καὶ ὁ ἄρρηγ ταύτης ἐστὶ τῆς φύσεως, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐπικρατεστέρου καὶ πρὸς βασιλικὸν τε καὶ ὑπερήφανον αὐτοῦ ἐμνήσθη. καὶ τῶν "δρακόντων" δὲ μνήμην πεποιήται, αἰνιττόμενος τοὺς ὀφιώδεις ἀνθρώπους, ὡς καὶ αὐτοὶ καταλύονται μεταβολῆς καὶ περὶ αὐτοὺς γιγνομένης. δολεροὶ δὲ οὗτοι καὶ ἀπάτην ἐργαζόμενοι, κατ' ἐκεῖνο περὶ οὗ εἴρηται· "φοβοῦμαι δέ, μή πως ὡς ὁ ὄφις ἐξηπάτησεν Εὐάν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ φθαρή τὰ νοήματα ὑμῶν." "μυρμηκολέων" δὲ ἔοικεν ἀνθρώπῳ ἀλάζονι καὶ προπετεῖ, ὅστις διὰ τὸ ἀβέβαιον καὶ ἀστάθμητον θᾶττον ἀποπίπτει. λέγεται δὲ οὗτος τίκτεσθαι ἀπὸ λέοντος συνελθόντος μύρμηκι, οὐ τῷ ζυφωφάρῳ, 103 ἀλλὰ ἄλλῳ, ὃ μέγεθος μὲν ἔχει ἄρκου, οὕτω δὲ καλεῖται. φασὶν δὲ οἱ ἰστοροῦντες, ὡς διὰ μὲν τὸν πατέρα σαρκοφάγον ὄντα καὶ διὰ τὴν μητέρα ποηφάγον ἀπόλλυται μὴ δυνάμενος διὰ τὴν ἐξ ἀμφοτέρων γένεσιν μιᾶ τροφῆ χρῆσθαι. ὅπως δὲ ἔχει ταῦτα, κρινέτω ὁ ἐντυγχάνων. εἰσὶν δὲ οἱ εἰς τὸν διάβολον τοῦτον δεχόμενοι πιθανῶς λέγοντες, ὅτι τοῖς μὲν ἀγίοις μύρμηξ ἐστὶν δι' ἀσθένειαν, τοῖς δὲ ἀμαρτάνουσι λέων διὰ τὸ "τόπον δεδωκέναι αὐτῷ". "σκυμοὶ δὲ λέοντων ἔλιπον ἀλλήλους", ὅπερ ἔφη αἰνιττόμενος τοὺς ἀδιαθέτους καὶ ἀγρίους ἀνθρώπους. καὶ γὰρ οἱ σκυμοὶ ἕως μὲν ὑπὸ τὴν μητέρα τυγχάνουσιν, ἅμα εἰσὶν, ἐπειδὴν δὲ ἀνδρυνθῶσιν, διασχίζονται ἀλλήλων. οὕτω καὶ πανοῦργος ἀνθρώπος καὶ ἄγριος ἕως μὲν τινα ἔχει ὠφελίαν– ἀνθρωπίνην λέγω– παρὰ τοῦ συνόντος, κρύπτει τὴν κακουργίαν, πληρωθεὶς δὲ τοῦ

σπουδαζομένου μικρὰ φροντίζει τοῦ εὐεργέτου. "ἀληθινὸν" δὲ "ῥῆμα" νοεῖν δεῖ τὸ ἀπὸ διαθέσεως προῖον ἄψευδοῦς· ἔστι γὰρ καὶ ἐν ψυχῇ λόγος. καὶ τοῦτο δὲ λεκτέον, ὡς οὐ παντὸς προσώπου τοῦ ἐν τῇ γραφῇ κειμένου τοὺς λόγους 104 σπουδαίους ἢ ἀξιούς συνέσεως ἠγεῖσθαι προσήκει. ἐν γοῦν τοῖς εὐαγγελίοις τὰ μὲν τῶν Ἰουδαίων ἀσύνετα, ἀλλὰ καὶ Νικόδημος λόγοις ἐχρήσατο οὐ φρονίμως· τοῦ γὰρ ζωτῆρος λέγοντος· "δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν", εἶπεν αὐτός· "μὴ δύναται τις γέροντων ὄντων γεννηθῆναι ἢ δεύτερον εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς εἰσελθεῖν." οὕτως οὐκ ἀεὶ ἀπαιτεῖν δεῖ σύνεσιν παρὰ παντὸς προσώπου ἐν τῇ γραφῇ κειμένου. "πότερον οὐ δέξεται μου τὸ οὖς ἐξαΐσια παρ' αὐτοῦ, φόβῳ δὲ καὶ ἠχῶ νυκτερινῇ, ἐπιπίπτων φόβος ἐπ' ἀνθρώπους, φρίκη δέ μοι συνήντησεν καὶ τρόμος καὶ μέγας μου τὰ ὁστᾶ συνέσεισεν, καὶ πνεῦμα ἐπὶ πρόσωπόν μου ἐπῆλθεν, ἔφριξαν δέ μου τρίχες καὶ σάρκες. ἀνέστην καὶ οὐκ ἐπέγνων, εἶδον καὶ οὐκ ἦν μορφή πρὸ ὀφθαλμῶν μου, ἀλλ' ἢ αὖραν καὶ φωνὴν ἤκουον." ἐπεὶ πλείοσιν ἐχρήσατο λόγοις, τὰ μὲν πρῶτα δόξασιν εἶναι παρακλητικοῖς, ἔπειτα καθαπτομένοις ὡς ἂν σπεύσαντος αὐτοῦ τοῦ Ἰωβ διὰ τὰ συμβεβηκότα καὶ ὅτι δι' ἁμαρτίας πέπονθεν—τοῦτο γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἐνόμισεν ὁ Ἐλιφάζ, καὶ πρὸς τούτοις, ὅτι τὰ πράγματα τὰ ἀν105 θρώπινα, κἂν ἢ ἐπίδοξα, πολλὴν δέχεται τὴν μεταβολὴν—, λογισάμενος ὡς ἐνδέχεται τὸν ἀκούοντα μὴ προσέχειν τοῖς παρ' αὐτοῦ εἰρημένοις πιστοποιήσεως χάριν ἐπάγει τὰ ἐκτεθέντα λέγων· "πότερον οὐ δέξεται μου τὸ οὖς ἐξαΐσια παρ' αὐτοῦ", μονονουχὶ φάσκων· μηδεὶς τῶν ἀκούοντων οἰέσθω ἀσύνετόν με τυγχάνειν. δέχεται γὰρ μου τὸ οὖς τῆς διανοίας θαυμαστὰ παρ' αὐτοῦ, αὐτοῦ λέγων τοῦ θεοῦ. αὐθεντίας γὰρ τοῦτο σημαντικὸν ὡς ἐν τῷ· "αὐτὸς ὁ λαλῶν πάρειμι", καὶ ἐν τῷ· "αὐτὸς σοφὸς ἦγεν ἐπ' αὐτοὺς κακά, καὶ ὁ νόμος αὐτοῦ οὐ μὴ ἀθετηθῆ", δηλονότι τοῦ θεοῦ. καὶ γὰρ τῷ ὄντι ἐὰν ἀνθρωπίνη σύνεσις ἐπιβάλλῃ τοῖς παρὰ τοῦ θεοῦ, φόβου πιμπλάνεται κατὰ τὸ λεγόμενον· "κατενόησα τὰ ἔργα σου καὶ ἐξέστην." τῷ δ' αὐτῷ τούτῳ καὶ "ἦχος" ἔπεται "νυκτερινός", ὃ ἐστὶν ἀσαφία πολλή, ἐξ ἧς φρίττειν καὶ φοβεῖσθαι συμβαίνει τῷ ἀρξαμένῳ νοεῖν τι τῶν θεοῦ κριμάτων. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ "τὰ ὁστᾶ" τοῦ τοιούτου ταραττεται, ἃ ἐστὶν δύναμις ψυχῆς. πᾶς γὰρ ἀνθρώπινος λογισμὸς ἐξασθενεῖ πρὸς τὴν τῶν θείων ἀκριβῆ κατανόησιν. τοῦτο αὐτὸ καὶ Ἀμβρακίου ἐπιστάμενός 106 φησιν· "ἀπὸ φωνῆς προσευχῆς με 106 εἰσῆλθεν τρόμος εἰς τὰ ὁστᾶ μου." τῷ οὖν ὡς προεῖρηται θείων ἔργων φοβερῶν τυγχανόντων βουλομένῳ ἐπαίειν κατὰ τὸ διανοητικὸν γίνεται τις τύπος νοήσεως οὐκ ἀκριβῆς, ὅστις δηλοῦται διὰ τοῦ· "καὶ πνεῦμα ἐπὶ πρόσωπόν μου ἐπῆλθεν." ἐξῆς καὶ ἔστιν τό· "ἔφριξαν δέ μου τρίχες καὶ σάρκες." θόρυβον γὰρ ὑπομένει οὐ μικρὸν ἄνθρωπος, εἰ τολμήσειεν ἐπιβαλεῖν τοῖς θεοῦ κρίμα σὶν τε καὶ θαυμασίοις. "ἀνέστην, καὶ οὐκ ἦν μορφή πρὸ ὀφθαλμῶν μου", ἴν' ἢ τὸ λεγόμενον ὅτι· κἂν διεγείρῃ αὐτὸν θέλη ἄνθρωπος πρὸς κατανόησιν, διαφεύγει αὐτὸν ἢ ἀκρίβεια μορφή εἰρημένη. τούτῳ ὅμοιον ἂν εἴη τό· "βαθὺ βάθος, τίς εὐρήσει αὐτήν." "ἀλλ' ἢ αὖραν καὶ φωνὴν ἤκουον." θαυμαστὰ γὰρ τινα καὶ ἀπηχήματα τῆς διοικήσεως τῆς ἀπὸ θεοῦ δέχεται συνέσει τις χρώμενος. καὶ οὐ πάντῃ σθένει γε καταλαβεῖν, καὶ μάλα εἰκότως· εἰ γὰρ Παῦλος ἐν Χριστῷ λαλῶν φησιν· "ὃ βάθος πλοῦτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ. ὡς ἀνεξεραύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ", 107 πόσω ὁ τοῖς ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς ἐπιβάλλων ἀτονήσει πρὸς τὴν κατάλημψιν; "τί γὰρ; μὴ καθαρὸς ἔσται βροτὸς ἐναντίον κυρίου ἢ ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἄμεμπτος ἀνὴρ;" σύνεσιν ἀνθρωπίνην ἔχειν ὑπεθέμεθα καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν τοὺς φίλους τοῦ Ἰωβ. καὶ γὰρ οὐ μικρὸν δεῖγμα συνέσεως τὸ βασιλεῖς ὄντας καταλιπεῖν μὲν τὰς χώρας, παραγενέσθαι δὲ διὰ συνπάθειαν τοῦ Ἰωβ, καίτοι διαλαμβάνοντες ὡς οὐκ ἀπήλλακται ἁμαρτημάτων. ὅμως δ', εἰ καὶ

άνθρωπίνοις χρώνται λογισμοῖς, ἀλλὰ γοῦν καὶ διασφάλλονται. ὡς γὰρ οὖν προείρηται, μίαν αἰτίαν τῶν ἐπαγωγῶν τιθέμενοι οἶονται καὶ τὸν Ἰὼβ δι' ἀμαρτίας πεπονθέναι, ἀπὸ πιθανοῦ λόγου ἐπὶ τοῦτο ἀγόμενοι, τὸ ἀσθενές τῆς ἀνθρωπίνης ἐννοοῦντες φύσεως. διὸ καὶ ὁ Ἐλιφάξ τὰ προκείμενά φησιν· "τί γάρ; μὴ καθαρὸς ἔσται βροτὸς ἐναντίον κυρίου, ἢ ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἄμεμπτος ἀνὴρ;" τοῦτο μενοῦν πιθανὸν ὑπάρχον, εἰ κατὰ τὴν ἐννοίαν αὐτοῦ ἐξετάζοιτο, ἔχει τὸν ἔλεγχον. εἰ γὰρ δι' ἀμαρτίας ὁ περιπίπτων ἀνιαροῖς θλίβεται, οὐδεὶς δὲ καθαρὸς, οὐδεὶς ἐκτὸς ἀνιαρῶν ὑπῆρξεν ἄν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὗτος, ἢ δὲ θεία παιδείσεις 108 διδάσκει, ὡς καὶ πονηροὶ ἄνθρωποι καὶ τὰ πάντα ἐν ἀμαρτίαις ὄντες ἀπερίστατον τὸν βίον ἐαυτῶν διήγαγον. ὧν ἔστιν ὁ σὺν τῷ Λαζάρῳ πλούσιος καθ' ἡμέραν εὐφραϊνόμενος λαμπρῶς βύσσον τε καὶ πορφύραν ἐνδιδυσκόμενος μέχρις ὑστέρας ἀναπνοῆς διαμείνας ἐν ἡδίστῃ διαγωγῇ, τοῦ Λαζάρου δικαίου μαρτυρουμένου καὶ μὴ ἐσχηκότες ἐνταῦθα ἀνάπαυσιν. ἀλλὰ καὶ ὁ ἀκούσας· "ἄφρων, ταύτη τῇ νυκτὶ αἰροῦσιν τὴν ψυχὴν ἀπὸ σοῦ. ἂ δὲ ἠτοίμασας, τί νῦν ἔσται;" οὐ περιστάσει κοινωνήσας ἀναγέγραπται. καὶ τοῦτο δὲ παιδεύει ὁ θεῖος λόγος, εἰ καὶ οὗτος αὐτὸ εἶπεν ἀνθρωπίνως, ὅτι οὐχ ὁ καθαρὸς πάντως καὶ ἐναντίον κυρίου τοιοῦτός ἐστιν. τοῦτο δὲ δείκνυται ἐκ τοῦ· "ἄστρα δὲ οὐ καθαρὰ αὐτοῦ ἐνώπιον", καὶ τοῦ ἐν Ψαλμοῖς· "οὐ δικαιοθήσεται ἐνώπιον σοῦ πᾶς ζῶν." οὐ γὰρ εἶπεν· «οὐδεὶς δικαιοῦται», ἀλλ'· «ἐπίπροσθεν σοῦ». εὐρήσεις γοῦν ὡς πρὸς θεὸν ἀπολειπομένους πάντας, καὶ οὐ καθ' ὑπερβολὴν ἔχουσιν. ὁ Μωσῆς μὲν γὰρ καίτοι "πεπαιδευμένος πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων" φησίν· "οὐκ εἰμι ἰκανὸς λαλῆσαι πρὸ τῆς χθῆς καὶ πρὸ τῆς τρίτης καὶ ἀφ' οὗ σὺ ἤρξω λαλεῖν τῷ θεράποντί σου." παρόντος γὰρ τοῦ ὑπερ109 βάλλοντος δοκεῖ ἐλάττων εἶναι. ἢ καὶ μεθ' ἕτερα λέγων· "ἐγὼ δὲ ἄλλο γὸς εἰμι." ἀλλὰ καὶ Ἀβραάμ ὁ "φίλος θεοῦ" χρηματίσας λέγει· "ἐπειδὴ ἠρξάμην λαλεῖν πρὸς τὸν κύριόν μου, ἐγὼ δὲ εἰμι γῆ καὶ σποδός." οὐ καθάπαξ δὲ ἀτιμάζει ἐαυτὸν, ἀλλὰ ἀφ' οὗ ἤρξατο λαλεῖν πρὸς θεόν. "βροτὸς" δὲ καὶ "ἀνὴρ" εἰ παρὰ τοῦ Ἐλιφάξ ἐκ παραλλήλου εἴρηται, ἀλλ' ἡμεῖς ἀκριβέστερον ἐπιβαλόντες τῷ λόγῳ φαμέν, ὅτι τὸ μὲν βροτὸς οἶόν τέ ἐστι ἐπὶ γυναικὸς τετάχθαι. τὸ γὰρ ἀνὴρ οὐκ ἐπὶ παντὸς ἀνθρώπου λέγεται. "εἰ κατὰ παίδων αὐτοῦ οὐ πιστεύει, κατὰ δὲ ἀγγέλων αὐτοῦ σκολιὸν τι ἐπενόησεν, τοὺς δὲ κατοικοῦντας οἰκίας πηλίνας, ἐξ ὧν καὶ αὐτοὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ ἐσμεν, ἔπαισεν αὐτοὺς σητὸς τρόπον. καὶ ἀπὸ πρωῒθεν μέχρις ἑσπέρας οὐκέτι εἰσίν." ἀπὸ τοῦ μείζονος τὴν ἀπόδειξιν ἐπαγαγεῖν βούλεται καὶ πιστο ποιῆσαι, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ὑφ' ἀμαρτίαν ἐστὶν λέγων, ὅτι καὶ οἱ παῖδες τοῦ θεοῦ παρ' αὐτῷ οὐ πιστεύονται, ὃ ἐστὶν οὐχ ὡς ἄτρεπτοὶ εἰσιν. "κατὰ δὲ ἀγγέλων ἐαυτοῦ σκολιὸν ἐπενόησεν" ἀμαρτόντων. εἰ δὲ τοῦτο, πολλῶν πλέον κατὰ τῶν οἰκούντων τὰς πηλίνας 110 οἰκίας. καὶ αὐτῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ τυγχανόντων ἀμαρτανόντων οὐ φείσεται, σητὸς τρόπον τὰς κολάσεις αὐτοῖς ἐπιπέμπων, οἱ καὶ κρίματι αὐτοῦ ἀπὸ πρωῒθεν πολλάκις ἕως ἑσπέρας οὐχ ὑπομενοῦσιν. ἀλλὰ μὲν οὖν αὕτη ἡ ὀλοσχερεστάτη νόησις τῶν εἰρημένων, ζητήσκειεν δ' ἄν τις, πόθεν οὗτος ἔχει διάλημψιν περὶ τῶν παραβεβηκότων ἀγγέλων, καθ' ὧν σκολιὸν ἐπινενοηκέναι τὸν θεόν φησιν. πρὸς ὃ λεχθεῖν, ὅτι ἄτε συνετὸς ὧν ἀνὴρ οἶδεν, ὡς οὐ κατὰ φύσιν ἀγαθοὶ τυγχάνουσιν, ἀλλὰ τρεπτοὶ οἱ ἄγγελοι. οὐκ ἄτοπον δὲ αὐτὸν καὶ ἐκ τῶν δαιμονιζομένων ἀνθρώπων τοῦτο ἐννοεῖν, περὶ ὧν ἡ θεία διδασκαλία φησίν· "ἀγγέλου δὲ τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἐαυτῶν τάξιν ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν." κατοικεῖν δὲ οἰκίας πηλίνας τοὺς ἀνθρώπους φησίν ἀντὶ τοῦ ὑλικὰς, ἀπλούστερον καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ συνεστάναι λέγων. οὐ γὰρ καὶ ἡ ψυχὴ ἐκ πηλοῦ· τὸ γὰρ σῶμα πῆλινον εἴρηται. "ἔπαισεν αὐτοὺς σητὸς τρόπον." τὴν κατ' αὐτῶν ὡς εὐτελῶν ἐπιπεμπομένην

κόλασιν δηλοῖ. τοῦτο ἐν 111 τῇ Σοφίαι δηλοῦται. η̅α̅ζατ η̅α̅ζατ η̅α̅ζατ η̅α̅ζατ η̅α̅ζατ
ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης φησὶν· "ὁ ἄρχων αἰτεῖ καὶ ὁ κριτὴς εἰρηνικοὺς λόγους
ἐλάλησεν· καταθύμιον ψυχῆς αὐτοῦ ἐστίν. καὶ ἐξελοῦμαι τὰ ἀγαθὰ αὐτῶν ὡς σῆς
ἐκτρώγων καὶ βαδίζων ἐπὶ κἀνονος ἐν ἡμέρᾳ σκοπιᾶς", ὅπερ δηλοῖ τὸ ἀθρόον καὶ
αἰφνίδιον τῶν κολάσεων καὶ τὸ κεκρι μένον. τοῦτο γὰρ κανῶν δηλοῖ. εἰ γὰρ μὴ
"ὄργην ἐπάγει καθ' ἐκάστην ἡμέραν", ἀλλ' "ἀποδίδωσιν ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα
αὐτοῦ", κανόνι τοῦτο ποιεῖ μετὰ τοῦ κεραννῦναι τὴν ἀγαθότητα. "παρὰ τὸ μὴ
δύνασθαι αὐτοὺς ἑαυτοῖς βοηθῆσαι ἀπώλοντο. ἐνεφύσησεν γὰρ αὐτοῖς καὶ
ἐξηράνθησαν, ἀπώλοντο παρὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς σοφίαν." ἔτι τῆς αὐτῆς ἀρχῆς
ἐχόμενος, καθ' ἣν οἶεται δι' ἁμαρτίας τὰ περιστάτικα συμβαίνειν, καὶ ταῦτα φησιν.
ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀρετῆς οὐκ ἐδυνήθησαν μεταγνόντες τῶν κακῶν βοηθῆσαι ἑαυτοῖς,
ἠκολούθησεν αὐτοῖς τὰ θλιβηρά. καὶ τοῦτο δὲ ὑπο 112 βάλλει νοεῖν· δι' ἀσθένειαν
τῆν τῶν ἐπελθόντων δεινότητα ἀπώσασθαι μὴ δυνηθέντες ἀπώλλυντο, τὸ εὐτελές
τῆς ἀνθρώπου δυνάμεως ἐπιδεικνύντες. τοῦτο γοῦν καὶ τὸ ἐπιφερόμενον φαίνεται
σημαῖνον· "ἐνεφύσησεν γὰρ αὐτοῖς καὶ ἐξηράνθησαν." δηλοῖ γάρ, ὅτι οὐκ ἐδέησεν
ὑπερβαλλούσης ἐπιφορᾶς κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐμφυσήσαντος μόνον, ὅπερ ἤρκεσεν ἐπὶ
ἀναίρεσιν αὐτῶν, ἣν ἀπώλειαν εἶπεν. τῆς αὐτῆς δὲ τῆς φθασάσης διανοίας ὑπάρχων
ἐπάγει τό· "ἀπώλοντο διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς σοφίαν", ἀγνοῶν, ὅτι πολλοὶ σοφοὶ
ἀνιαροῖς ὑπερβάλλουσι περιέπεσαν.

112 "ἐπικάλεσαι δέ, εἴ τίς σοι ὑπακούσεται, ἢ εἴ τινα ἀγίων ἀγγέλων ὄψῃ."
προτροπὴν ὡς ἔοικε προσάγει τῷ ἀγίῳ πρὸς μετάνοιαν ὀρώσαν, ἴν' ἐκ τούτου ἐπὶ
παράκλησιν ἐλθῶν τύχη τοῦ ἐπικουροῦντος καὶ ἐπακούσαντος. παρίστησιν δὲ καὶ τό·
"εἴ τινα ἀγίων ἀγγέλων ὄφει" ἐπιστάμενον αὐτόν, ὅτι εἰσὶν οὐχ ἅγιοι ἄγγελοι. εἰ γὰρ
μὴ τοῦτο ἐγίνωσκεν, περιττὴ ἢ προσθήκη· ὡσπερ διαστέλλων ἅγιον ἀπὸ μὴ
τοιούτου τοῦτο φησιν. εἰσὶν δὲ οἱ λέγοντες, ὅτι ταῦτα εἰρωνευόμενος λέγει. τῆς
ἀρχῆς 113 πάλιν τῆς ἐσφαλμένης ἔχεται λέγων, ὅτι 10–15 δι' ἁμαρτίας 15–20 ἵνα γνω
15–20 "καὶ γὰρ ἄφρονα ἀναιρεῖ ὄργη, πεπλανημένον δὲ θανατοῖ ζῆλος." πρ 15–20 σιν
οὕτως 15–20 λεσαι. εἰ χ 15–20 σαι σοι ἀφρ 15–20 πεσοντ 15–20 καλεῖν τ 15–20
βοήθειαν 15–20 καὶ αὐτῆ 15–20 ται ὅταν 15–20 τινες καὶ · 15–20 λου ἀντὶ τοῦ· κ 10–
15 τοῦνται τοιαυτ 10–15 τῶν δυσαρεστούντων τῇ τοῦ θεοῦ προνοίᾳ· διὰ τί ἐγὼ γε
τοσοῦτοις ἀνιαροῖς περιπίπτω 8–12 τε καὶ τὴν τιμὴν 6–10 κατὰ τὸ λεγόμενον· "μὴ
παραζήλου ἐν πονηρευομένοις μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν." αἰ ζῆλος
5–10 του ὅμοιος αὐτοῦ ο· 5–10 δευτέραν δὲ ἀπόδοσιν 2–6 τα πρὸς τὴν πρώτην 5–10
κἂν κατ' εἰρωνείαν · 5–10 τό· "ἐπικάλεσαι δέ, εἴ τίς σοι ὑπακούσεται", δόξει οἰκειῶς
εἰρηκεῖναι ὅτι οὐχ ὑπακου· 4–6 114 15–20 λος ὡς εἴρηται. "ἐγὼ δὲ ἐώρακα ἄφρονας
ρίζαν βάλλοντας, ἀλλ' εὐθέως ἐβρώθη αὐτῶν ἡ διαίτα." 14–18 νους ὑπὸ τῶν 14–18
ρίζας δυνα14–18 το πολυσχι14–18 παντὶ ἀνε 14–18 πολύρριζος εἰ 14–18 νέχειν καὶ
10–14 ἀνθρώπινα λέγει 12–16 συμβαῖνον εὐθέως γὰρ ἐβρώθη αὐτῶν ἡ διαίτα 12–16 ·
ἐπὶ τὸ πολὺ 14–18 τα ὡς τὸν ὑ12–16 νευόμενον με12–16 ἰν καὶ τὸν πλούσιον
πολλάκις εἰς πενίαν μεταβάλλεσθαι 8–12 τι δὲ περιόντος 8–10 αἰνει ἀλλὰ γοῦν του
6–8 κατὰ ζῆν τοῦτο ἐλθόν6–8 τα τῆς ἀλαζονείας 4–6 τοιαύτην τὸ θεῖον γράμμα γὰρ
τὴν νόησιν παρίστησιν ἐν ψαλμοῖς ἀπὸ ἀγίου λεγόμενον· "εἶδον ἀσεβῆν
ὑπερυψούμενον καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου· καὶ παρῆλθον καὶ
ἰδοῦ οὐκ ἦν, καὶ ἐζήτησα αὐτόν καὶ οὐκ εὐρέθην ὁ τόπος αὐτοῦ." 5–8 γὰρ τὸ κακὸν
οὐδ' ὑφιστάμενον ···πειτ··μαι εἰ μὴ ἐν τῇ 115 προαιρέσει τοῦ ἐνεργοῦντος. ἂν γοῦν
ἐκεῖνος προαιρούμενος παύσεται, οὐκέτι τὸ κακὸν σύστασιν ἔχει ···δη δι····· ἐστίν ἢ
προαιρετικὴ αὐτοῦ ὑπαρξίς. "σύντριψον τὸν βραχίονα τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ πονηροῦ,

ζητηθήσεται ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ· καὶ οὐ μὴ εὐρεθῆ δι' αὐτήν." διὰ γὰρ τοῦ ἀνυπόστατος εἶναι οὐχ εὐρίσκεται· οὐ γὰρ οὐσία ἔστι ἢ ἡ κακία, ἀλλ' ἐν προαιρέσει γεγεννημένη ἔχει τὸ εἶναι. πάλιν παυσαμένης τῆς πλάνης καὶ ἡ κακία συναπέρχεται. ἀλλὰ γοῦν περὶ τῆς καθόλου κακίας εἴρηται· "καὶ ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἑαυτήν." ὥσπερ γὰρ λέγομεν πολλάκις ψεύδεσθαι πόρον τὴν γῆν τὸν οἰκεῖον καὶ τὸν ἀγαθόν, οὕτως καὶ ἡ κακία ψεύδεσθαι λέγεται αὐτήν μηκέτι ἔξα····· γινομένης, ὅταν "ἀποδρᾷ····· πᾶσα ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός". βιβρώσκειται δὲ ἡ δίαίτα τῆς κολάσεως ἐπιτελουμένης. "πόρρω γένοιτο οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἀπὸ σωτηρίας. κολαβρισθεῖσαν δὲ ἐπὶ θύραις ἡσόνων καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἔξαιρούμενος." παιδευσὶν τινα ἐπεύχεται γενέσθαι 116 τοῖς ἀλάζοσιν, ἵνα τὰ ἡδέα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ ἀποστῆ αὐτῶν, ἅπερ "σωτηρίαν" ἐκάλεσεν· οὕτω γὰρ συμβήσεται τις αὐτοῖς πόνος. λέγει δὲ "κολαβρισθεῖσαν", εὐτελισθεῖσαν ὑπὸ ἐλαττόνων ταπεινούμενοι μηδενὸς ὄντος τοῦ βοηθοῦντος. συμφέρει γὰρ τῷ ὑπερηφάνῳ ταπείνωσις, πρῶτον μὲν, ἵνα τοιοῦτῳ ἀργία τῆς ἀμέτρου κακίας γένηται, ἔπειτα, ὅπως καὶ ὡς····· μεταπαιδευθῆ. τὸ δὲ κολαβρισθεῖσαν παρῆκται ἀπὸ τοῦ κόλου, ὅ ἐστιν κολοβοῦ· λέγεται γὰρ κόλοβρον τὸν μικρὸν εἶναι χοῖρον. "ἅ γὰρ ἐκεῖνοι συνήγαγον, δίκαιοι ἔδονται." οὗτος καίτοι ἀνθρωπίνως αὐτὸ λέγων εὔπαρέχοι τὸν ἀπολογισμὸν φάσκων, ὡς ἅπερ οἱ ἀσεβεῖς συναγοῦσιν, οἱ δίκαιοι φάγονται, εἰ μὴ φαίνεται ποτέ τι συμβαῖνον παράδοξον· οὐδὲ γὰρ πάντως τοῦτο οὕτως ἔχον εὐρίσκεται. ἐν δὲ ταῖς θείαις Παροιμίαις λέγεται· "θησαυρίζεται δικαίους πλοῦτος ἀσεβῶν", ὅπερ πάλιν οὐκ ἀναγκαίως ἐπὶ ἱστορίας δεχόμεθα. ἐπειδὴ δὲ παροιμιωδῶς εἴρηται, ἀκολουθῶς λέγονται πλουτοῦν Ἰουδαῖοι νόμον τε καὶ προφήτας ἔχοντες, οἷς οὐκ ἐχρήσαντο δεόντως. οὗτος ὁ πλοῦτος δ' ἐπὶ τὰ ἔθνη μετέστη· 117 "ἀρθήσεται" γὰρ ὁ ἀμπελῶν "καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρπούς αὐτοῦ". "αὐτοὶ δὲ ἐκ κακῶν οὐκ ἔξαιρέτοι ἔσονται, ἐκσιφωτισθεῖα αὐτῶν ἡ ἰσχύς." λέγει, ὅτι οὐ μόνον προσαφαιροῦνται τὸν πλοῦτον οἱ ἀσεβεῖς, ἀλλὰ ἐκ κακῶν οὐδέποτε ἔξαιρεθεῖσαν. τῶν δ' αὐτῶν καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν παντελῶς κενωθεῖ, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν σιφωνιζομένων πρὸς τὸ μηδὲν ἔτι ὑγρὸν ὑπολείπεσθαι· ταῦτα μὲν εἰ ἀρατικῶς λέγει, συνεπίσκεψαι. οἶδε δέ, ὅτι συμβήσεται ταῦτα τοῖς φαύλοις οὐ πάντως· πολλοὶ γὰρ ἐν εὐγῆριά τέλος τοῦ ζῆν τούτου ἐδέξαντο. εἰ δὲ καὶ διάλημψιν ἔχων μέλλοντος αἰῶνος καὶ κολάσεως ταῦτα λέγει, ἐπισκέψαι καὶ τοῦτο. ἅ μέντοι ὁ ἅγιος περὶ τῶν πλουτούντων ἀδίκως τοιάδε παραινῶν τὸν προσέχοντά φησιν· "μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήμψεται τὰ πάντα οὐδὲ συνκαταλαβήσεται αὐτῷ ἡ δόξα τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ." δι' ὅλου δὲ τοῦ λόγου ἑαυτοῦ οὗτος κακὰ λέγει τὰ ἐπίπονα· πενίαν, νόσον, ἀδοξίαν, ἀτιμίαν. "οὐ γὰρ μὴ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς γῆς κόπος, οὐδὲ ἐξ ὀρέων ἀναβλαστήσει 118 πόνος, ἀλλὰ ἄνθρωπος γεννᾶται πόνῳ, νεοσσοὶ δὲ γυπῶν τὰ ὑψηλὰ πέτονται." τὰς ἀρὰς ἃς ἐπηράσατο κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἢ ἃς εἶπεν αὐτοῖς ἔπεσθαι δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι εὐλόγως ἐποίησατο, φησὶν· ἀνθρώπων γὰρ ἐστὶν τὸ περιπίπτειν θλιβηροῖς καὶ οὐκ ἀψύχων. δύναται δὲ καὶ ὡς παρακλητικὸς εἶναι ὁ λόγος, ὡς καὶ ἔθος ἐστὶν λέγειν τοῖς πολλοῖς ὅτι· οὐκ ἔξω τῆς ἀνθρωπίνης πέπονθας φύσεως· καὶ γὰρ ἐν πόνῳ τὸ ζῆν ἔχομεν. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ γεννηθῆναι ἡμᾶς πόνῳ καὶ κακοπαθείᾳ γίνεται, καὶ τῶν γεννώντων μυρία ὅσα ὑφισταμένων καὶ τῶν γεννωμένων ἐν μόχθῳ διαγόντων. εἰ δὲ δύνασαι παρεμβάλλειν τὸν περὶ τοῦ ἀπὸ γέννης τυφλοῦ λόγον τούτῳ, συνεπίσκεψαι. περὶ γὰρ ἐκείνου "ἠρώτησαν τὸν Ἰησοῦν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· οὗτος ἤμαρτεν ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῆ";". "νεοσσοὶ δὲ γυπῶν τὰ ὑψηλὰ πέτονται" ὅμοιον τῷ λέγειν, ὅτι ἀψύχων οὐχ ἄπτεται κάκωσις. καὶ νεοττοὶ δὲ γυπῶν, φησὶν, ἐν ὕψει

πέτονται, ἀντὶ τοῦ· ἀταλαίπωροί εἰσιν—οὐ γὰρ ἐν κακίᾳ ζῶ¹¹⁹ σιν—, ἵνα ὁ λέγει τοιοῦτον ἦ· τὰ ἄψυχα καὶ τὰ ἄλογα—διὰ τῶν νεοσσῶν γὰρ τῶν γυπῶν τὰ ἄλογα σημαίνει φαίνεται—οὐ δέχεται πείραν ἀνταποδόσεως, ἀνθρώπου διὰ τὰς ἀμαρτίας τοιούτων παραπολαύοντος, ὅπερ λέγει τῇ οἰκειᾷ ἀρχῇ ἐπόμενος. "οὐ μὴν δέ, ἀλλ' ἐγὼ δεηθήσομαι κυρίου, κύριον δὲ τὸν πάντων δεσπότην ἐπικαλέσωμαι." αἰτιασάμενος τοὺς ἄφρονας καὶ τὰ ἐξῆς εἰπὼν περὶ αὐτῶν ἐγὼ δέ, φησίν, οὐ χαίρομαι ὡς ἐκεῖνοι, ἀλλ' ἄτε πρόνοιαν ἐπιστάμενος καὶ εἰδὼς δεσπότην τῶν πάντων τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι αὐτόν, πρέπειν τοῦτο ἡγούμενος. κατανόησον δέ, εἰ μὴ διάλημψιν ὡς περὶ δικαίου ἑαυτοῦ ἐξαποστεῖλαι βουλόμενος ταῦτα φησιν. "τὸν ποιοῦντα μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαΐσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. τὸν διδόντα ὑετὸν ἐπὶ τὴν γῆν, ἀποστέλλοντα ὕδωρ ἐπὶ τὴν ὑπ' οὐρανόν." προνοητὴν ὁμολογεῖ τῶν ὄλων καὶ δημιουργὸν τὸν θεόν. οὐκ ἀπεικὸς δὲ αὐτὸν ταύτας ἔχει τὰς διαλήμψεις, ἄνδρα σοφὸν τὰ ἀνθρώπινα. ἔχει δὲ καὶ περὶ ἀοράτων καὶ ὄρατῶν διάλημψιν, περὶ 120 ἀνεξιχνιάστων λέγων καὶ μεγάλων καὶ ἐνδόξων ὑετοῦ τε καὶ ὕδατος, ὅπερ ὕδωρ εἰ διαστέλλοι τοῦ ὑετοῦ, τὰ ἐκ πηγῶν καὶ χειμάρρων καὶ φλεβίων εἶη λέγων. ἔχεις δὲ καὶ πολλαχοῦ τῶν γραφῶν ταύτας τὰς ἐννοίας συνετώτατα, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ παρὰ Παύλῳ γράφοντι· "ἐν Χριστῷ ἔκτισται τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα καὶ τὰ ἐπίγεια καὶ ἐπουράνια." δεῖ δὲ καὶ τοῦτο λογιζέσθαι, ὅτι ἐκ τῶν τῷ ἁγίῳ Ἰωβ συμβεβηκότων ὡς ἄνθρωπος εἰς φόβον ἀχθεῖς θαυμάζει τὰ τῆς προνοίας ἔργα. τὸ δ' "οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς" νοεῖν δεῖ ὅτι ἄνθρωπος· θεὸς γὰρ τὰ πάντα οἶδεν. καὶ οὐδὲν θαυμαστόν, ὅπου καὶ Σαλομών φησιν· "ὁ θεὸς δέδωκέν μοι τῶν ὄντων γινῶσιν ἀληθῆ εἰδέναι σύστασιν κόσμου καὶ ἐνέργειαν στοιχείων, ἀρχὴν καὶ τέλος καὶ μεσότητά χρόνου, τροπῶν ἀλλαγὰς" καὶ τὰ ἐξῆς. οὐδὲ γὰρ τὰ φύσει μὴ ἀριθμητὰ καὶ θεῷ ἀναριθμητὰ ἔστιν, περὶ οὗ λέγεται· "ὁ ἀριθμῶν πλήθη ἄστρων, καί· ὑμῶν δὲ αἰ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἠρίθμηνται", ἄπερ καὶ τοῖς ἀξίοις εἰδέναι πρὸς τὸ συμφέρον δίδεται, ὡς περὶ Σολομώντος εἴρηται. "τὸν ποιοῦντα ταπεινοὺς εἰς ὕψος καὶ ἀπολωλότας ἐξεγείροντα." 121 μεταβαίνει καὶ ἐπὶ τὴν κατὰ ἀνθρώπους πρόνοιαν καὶ τοῦτο διακείμενος περὶ τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων, ὅτι αὐτὸς ἐξ ὕψους ταπεινοῖ ἐκ πενήτων πλουσίους, ἐξ ὑπηκόων ἄρχοντας, ἐκ νοσοῦντων ἄρχοντας ὑγιαίνοντας ἀπεργαζόμενος καὶ τὸ ἔμπαλιν. δηλον, ὅτι καὶ τῷ ὄντι ταῦτα καὶ φαινόμενα καὶ νοούμενα ὑπάρχει συμφέροντα, τούτῳ τῷ ὑπὸ ἁγίου εἰρημένῳ· "κύριος καθιστᾷ βασιλεῖς καὶ μεθιστᾷ", καὶ τῷ· "δι' ἐμοῦ βασιλεῖς βασιλεύουσιν", καὶ τῷ· "ὁ ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχὸν καὶ ἀπὸ κοπρίας ἀνυψῶν πένητα." τῆς ὑψώσεως δὲ τῆς ἐκ θεοῦ προοίμιον ἢ ἐξ ἡμῶν ταπεινοφροσύνη· "ὁ" γὰρ "ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται καὶ ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται." καὶ ἄλιν· "ὁ θεὸς ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσιν χάριν." "ἀπολωλότας" δὲ "ἐξεγείρεσθαι" λέγει τοὺς ἐν περιστάσει καταστάντας καὶ μεταβολῆς πειραθέντας παουούσης μὲν τὰ θλιβηρά, ἀντιδιδούσης δὲ τὰ τῆς ἀναπαύσεως, ὅπερ καὶ τῷ μακαρίῳ Ἰωβ συμβέβηκεν ἐδραίῳ διαμείναντι ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς ἐναρέτοις ἔργοις. εἰ δὲ τὸν ἀπολωλότα ἀντὶ τοῦ ἀμαρτήσαντος λάβοις, καὶ τούτους ἐξεγείρει 122 θεὸς "μετανοίας τόπον" διὰ διδασκαλίας παρέχων. ἀλλ' ὁ Ἰωβ ὁ μακάριος οὐκ ἀπολώλει τοιαύτην ἀπώλειαν, ἵνα καὶ τοιαύτης ἐγέρσεως δεηθῆ. "διαλάσσοντα βουλάς πανούργων, καὶ οὐ μὴ ποιήσουσιν αἰ χεῖρες αὐτῶν ἀληθές." διὰ πάντων περὶ θεοῦ κατὰ τὸν δυνατὸν ἑαυτῷ τρόπον διεξέειπεν ἐννοίαις ἀνθρωπίναις οὐκ ἀπιθανῶς ἐν πολλοῖς κινούμενος. διεξελθὼν περὶ προνοίας θεοῦ καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἀδοξία καὶ δόξαι συμβαίνουσιν καὶ ταπεινοῦταί τις οὐκ ἄνευ αὐτοῦ, μέτεισιν ἐπὶ τὸ δεῖξαι, ὅτι κἂν μεγάλη ποικιλία συνέσεως ἄνθρωποι χρήσονται, θεοῦ ἔστι τὸ τέλος παρασχεῖν. σημαίνει γοῦν αὐτῷ

τὸ "διαλάσσοντα βουλάς πανούργων", ὅτι κὰν βουλευσῶνται καὶ νομίσωσιν ἑαυτῶν ἄνθρωποι πανοὔργον ἀναντίρρητον καὶ βέβαιον, ἐξαλάττει ταῦτα θεὸς πρὸς τὸ συμφέρον ἐκάστῳ ποιῶν. ἢ πολλάκις ἄνθρωποι ἐλπίσαντες οὐκ ὀλίγα ἀπέτυχον καὶ μὴ προσδοκηθέντα ἔσχον θεοῦ διοικοῦντος, οὐκ ἀνθρωπίνως οἰκονομοῦντος. οὐδ' αὖ τοιοῦτοι οὐδ' ἐν ταῖς πράξεσιν ἑαυτῶν ἀληθές τι ἔχουσιν, ὅσοι ἐφ' ἑαυτοῖς βαλλόμενοι 123 αὐτάρκεις πρὸς πάντα διὰ τῶν ἰδίων βουλῶν ἐτόπασαν εἶναι. δεῖ δὲ εἰδέναι, ὅτι ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ οὐ μόνον ἐπὶ ψεκτοῦ ἀλλὰ καὶ ἐπαινετοῦ τὸ τῆς πανουργίας ὄνομα κεῖται. ὅταν γὰρ λέγηται περὶ τῆς σοφίας· "ἵνα δῶ ἀκάκοις πανουργίαν", δηλόν, ὡς φρόνησιν λέγει καὶ πρᾶγμα ἐπαίνου ἄξιον· τοιοῦτον γὰρ ὑπὸ σοφίας δίδοται. καὶ πάλιν· "πανοὔργος κακῶν ἐπερχομένων ἀπεκρύβη" δηλοῖ συνετοῦ πρᾶξιν, ἣτις πρὸς αὐτοῦ ἐπιτελεῖται μετανοίας τρόπῳ, ὅταν ἐπιφορὰ κακῶν προσδόκιμος ᾖ, ὅπερ οἱ Νινευῖται ποιήσαντες διέφυγον τὴν ἀπειλήν· κρύπτεται γὰρ τὴν ὀργὴν μετανοία ταύτην διαδιδράσκων. ὅτι καὶ ψεκτῶς ἡ πανουργία κεῖται, δηλοῦται ἐν τῷ· "φοβοῦμαι, μή πως ὡς ὁ ὄφις ἐξηπάτησεν Εὐάν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, φθαρῆ τὰ νοήματα ὑμῶν." "χεῖρας" δὲ τὰς πράξεις ἔχομεν σημαινόμενας ἐν τῇ γραφῇ, ὡς καὶ οὗτος φαίνεται νενοηκῶς. ὅταν γὰρ λέγη· "ἄκανθαι φύονται ἐν χειρὶ τοῦ μεθύσου", οὐ τὸ μέρος τοῦ σώματος ἐκλαμβάνομεν ὅν 124 –οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ ἄκανθαι φύονται–, ἀλλὰ τὰς πράξεις, καθ' ἃς ἀμαρτάνει. "οὐ ποιήσουσιν" οὖν "αἱ χεῖρες αὐτῶν ἀληθές", τοῦ θεοῦ μὴ ἐῶντος τὰς ἐκβάσεις τῶν βουλευμάτων αὐτῶν πληροῦσθαι. "ὁ καταλαμβάνων σοφούς ἐν τῇ φρονήσει, βουλήν δὲ πολυπλόκων ἐξέστησεν." ἦτοι τῇ φρονήσει τῇ ἰδίᾳ τὰς τῶν σοφῶν μηχανὰς φησὶν αὐτὸν καταλαμβάνειν ἢ τῇ τῶν ἀπ' αὐτοῦ μετεσχηκόντων τῆς φρονήσεως, ἢ Ἐλισαῖε τὴν σοφιστείαν τοῦ Γιεζί, ὃν κατέληφεν μηχανώμενον λαθεῖν αὐτὸν λέγων· "οὐκ ἀπῆλθεν ὁ δοῦλός σου δεξιάν ἢ ἀριστεράν." πρὸς ὃν καταλαβὼν αὐτοῦ τὸ κίνημα εἶπεν· "οὐχὶ ἡ καρδιά μου μετὰ σοῦ ἦν;" ἤραξεν ἀλλὰ καὶ τὴν βουλήν τῶν πλεκόντων πανουργίας ἐξίστησιν ὡς τοῦ Ἀχιτοφέλ, εὐξαμένου τοῦ μακαρίου Δαυὶδ καὶ λέγοντος· "διασκέδασόν μοι τὴν βουλήν τοῦ Ἀχιτοφέλ." οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καὶ τὴν "τῶν παρανόμων πρεσβυτέρων" καὶ τῆς Αἰγυπτίας ἐξέστησε βουλήν κατὰ σωφροσύνης βουλευσαμένων οὕτως, ὡς τὴν μὲν Σωσάνναν διὰ τὸ πολύπλοκον αὐτῶν εἶπεῖν· "στενά 125 μοι πάντοθεν", τὸν δὲ Ἰωσήφ νεανικῶ καὶ φρονήματι καὶ κινήματι διαδρᾶναι τὰς τῆς Αἰγυπτίας παρανόμου γυναικὸς μηχανὰς. "ἡμέρας συναντήσεται αὐτοῖς σκότος, τὸ δὲ μεσημβρινὸν ψηλαφήσασαν ἴσα νυκτὶ, ἀπόλοιτο δὲ ἐν πολέμῳ." λέγει, ὅτι ὅσοι ὑπὲρ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν ἐπιχειροῦσιν ὡς οἴεσθαι, ὅτι χωρὶς ἐπιπνοίας θεοῦ τι καταλαμβάνουσιν, οὐδὲν εὐρίσκουσιν, σκότῳ συνεχόμενοι ἀσαφίας ψηλαφῶντες καθάπερ ἐν νυκτὶ τὰ πράγματα, οὐδὲν ὅλως ἀκριβείας συνιδεῖν δυνάμενοι. ὡς περ γὰρ ὑπόχυμα ὀφθαλμοῖς ἐπικείμενον κωλύει τὴν ὁρατικὴν δύναμιν, οὕτω τοιοῦτον περὶ τὸν νοῦν πάθος ποιεῖ καὶ ἐν τοῖς φωτεινοῖς καὶ φανεροῖς ἀβλεπεῖν. ἐπιτεταμένως δὲ αὐτῶν σημαίνει τὴν ἄγνοιαν γίνεσθαι τῷ καὶ ἐν μεσημβρινῷ καιρῷ ἀβλεπεῖν. λέγοις δὲ ἂν καὶ αὐτὸν τῷ πεπιστευκότι μὲν τῷ κηρύγματι τῷ εὐαγγελικῷ, ἐν ἀμαρτίαις δὲ ἔτι ἐνκαλεῖν δυναμένῳ φωτὸς μεγάλου παρόντος μὴ ὄραν· ἢ μὲν γὰρ πιστεύει, φῶς αὐτῷ φαίνεται, ἢ δὲ οὐ χρῆται πρὸς τὸ δέον τῷ φωτί, τυφλῶται. γέγονε δὲ ταῦτα συμβολικῶς 126 τοῖς Αἰγυπτίοις· τρεῖς γὰρ ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ὅλας ἐφεξῆς ἐν σκότει διέτριψαν. καὶ ὅτι παρὰ τὴν αὐτῶν αἰτίαν τοῦτ' ἔπασχον, οὐ πᾶσιν ἀπλῶς ἀφεγγῆς ἦν ἡ ἡμέρα ἀλλὰ αὐτοῖς μόνοις, τῶν Ἰσδραηλιτῶν οὐδὲν τοιοῦτο πασχόντων. ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ Σοδομὰ ἄνδρες ἀορασίᾳ πληγέντες αἰσθητῇ συμβολικῶς ἐδεικνυνο τυφλῶται κατὰ τὴν διάνοιν. καὶ οἱ ἐν ταῖς Βασιλείαις δὲ

άορασία πληγέντες, οἱ καί ηαζατ ηαζατ ηαζατ ηαζατ ου'κ άναγκαστῶς δέ έρεῖς καί
 τούς κατὰ τῆς άληθείας γινομένους διά σοφιστικῶν καί πιθανῶν λόγων περιπίπτειν
 έν ήμέραι σκότῳ καί μεσημβρία καθάπερ έν νυκτί, άλλ' έπάν ό συνιστάμενος τῆ
 άληθεία ταῖς άποδείξεσιν τὸ σαθρόν αὐτῶν τῆς πιθανότητος έλέγχῃ, πρὸς ἄς μῆ
 δυνάμενοι άντιστῆναι τυφλοῖς καί άνοήτοις έοίκασιν. οἱ καί έν πολέμῳ τῷ κατὰ τὸν
 άγῶνα τὸν ύπέρ τῆς άληθείας άπόλλυνται. ὦν σύμβολα οἱ τε Αἰγύπτιοι ύπὸ Φαραῶ
 στρατευόμενοι καί ήττηθέντες ύπὸ τῶν Ἰσδραηλιτῶν θεοῦ 127 βοηθεία καί Γολιάθ
 ύπὸ τοῦ Δαυῖδ καί πάντες, ὅσοι ύπὸ τῶν θεραπευτῶν τοῦ θεοῦ καί κατὰ τὸ αἰσθητὸν
 ήττήθησαν. οὔτοι γάρ δεῖγμα έκφέρουσιν τοῦ μηδὲ τούς κατὰ διάνοιαν πολεμίου
 τῶν σοφῶν δύνασθαι πρὸς τὴν πρεσβευομένην ύπ' αὐτῶν αλήθειαν. οὐ μὴν άλλὰ
 καί τὸ κατὰ Μωσέα τούτου σαφέστατόν έστι δεῖγμα, ὅτε πρὸς Ἀμαλῆκα έπολέμει.
 ήνικά γάρ αἱ χεῖρες καθεῖντο, τροπή έγίγνετο νίκης γιγνομένης ὅτε άνω πρὸς θεὸν
 έκτεταμέναί έτύγχανον. έξ οὔ παρίσταται, ὡς ὁ τῷ ύψηλῷ φρονήματι τῆς άληθείας
 έπερειδόμενος αήττητος ὦν καί "τὴν ψευδῶνυμον γνῶσιν" πατεῖ. ὁ δὲ κάτω περὶ τὰ
 γήϊνα στρεφόμενος τυφλώττων καί άγνοῖαι σκοτωθεῖς τὴν διάνοιαν ήτταν ύπομένει
 χαλεπωτάτην. "άδύνατος δὲ έξέλθοι έκ χειρὸς δυνάστου." εἴη μὲν ταῦτα καί κατὰ τὸ
 σχῆμα τῆς λέξεως οὔτω δηλοῦντα εύκτικά, ἴν' ή τὸ λεγόμενον· γένοιτο τούς
 άσθενεῖς τυχεῖν βοηθείας, ὡς διαφυγεῖν τῶν δυνατῶν τὰς χεῖρας, δυνατὸν καί ὡς
 άπὸ διηγέσεως αὐτὸ φέρεσθαι, ἴν' ή οὔτως· "ὁ ποιῶν μεγάλα καί άνεξιχνίαστα,
 ένδοξά τε καί εν έξαίσια, ὦν οὐκ έστιν 128 αριθμός, ὁ διδοὺς ύετὸν έπὶ τὴν γῆν, ὁ
 άποστέλλων ὕδωρ έπὶ τὴν ύπ' οὐρανόν, ὁ ταπεινοὺς ύψῶν, ὁ άπο λωλότας
 έξεγειρων", ὡς εἴρηται, καί τὰ έξῆς. πάντας οὔτος καί τούς άδυνάτους έκ χειρὸς
 δυνατῶν ρύεται. έχομεν τοῦτο έν ταῖς Βασιλείαις, ὀπηνικά γάρ ὁ Σαούλ τὸν Δαυῖδ
 έδίωκεν οὔτως, ὡς εἰς σπήλαιον αὐτὸν ύποκρύπτεσθαι, έν ᾧ καί ηῦλίσθη ὁ Σαούλ.
 καί τί τὸ παράδοξον; περιστοιχισθεῖς γάρ ύπὸ τῶν έχθρῶν δυνάμει θεία διεσώθη, ὡς
 καί τὸν έχθρὸν ύπὸ χεῖρα αὐτῷ δοθῆναι, εἰ καί άρετῆ άμνησικακίας ύπερεῖδεν τὴν
 κατὰ τοῦ άντιπάλου σφαγήν, οὐ μόνον μῆ καθελῶν άλλὰ καί παιδεύων άποστήναι
 τῆς μοχθηρίας. άποτεμῶν γάρ αὐτοῦ "τὸ πτερύγιον τῆς διπλοῖδος" έδειξεν αὐτῷ, ὅτι
 καί τὴν κεφαλὴν άποτεμῆν έδύνατο. άμφοτέρα οὔν παιδεύει, καί τὴν τοῦ θεοῦ περὶ
 τούς έαυτοῦ θεράποντας κηδεμονίαν καί τὴν έαυτοῦ άνεξικακίαν, έφ' ήν εἰς μίμησιν
 αὐτοῦ προκαλεῖται τὸν έχθρὸν διδάσκων αὐτόν, ὅτι τούς άδυνάτους ὁ θεὸς
 έξαιρεῖται άπὸ τῶν δυνατῶν καί έπιβούλων. "εἴη δὲ άδυνάτῳ έλπίς, άδίκου δὲ στόμα
 ένφραχθειή." καί πρὸς 129 το'ν τῆς προνοίας λόγον άρμόζει ή λέξις. εἰ άδύνατός
 έστιν λειπόμενος δυνάμεως, μῆ άποδοκιμαζέτω έαυτόν, μῆ πᾶσαν προσδοκίαν
 άποστρεφέσθω· καὶ τοῖς άδυνάτοις γάρ έλπίς έστιν. έμφράσσεται δὲ καί τοῦ άδίκου
 τὸ στόμα, ὅταν ύπ' άλαζονείας έπιφυσόμενος κατὰ τῶν άδικουμένων θεάσῃται
 αὐτούς διαφυγόντας τὴν άπ' αὐτοῦ βίαν καί πρὸς τοῦτο ένδόξους γεγεννημένους
τα μὲν οὔν ο 15 ..ς κοιναί 15 μεμπτάς ιδ 12 έκ τῶν άγίων 16 ἰλ ἰσαπ 16 ύπὸ φαι 16
 ·σ ὑτου 16 ων ...γ 16 νον 18 αχως θαρ20-24 υ 18 αντες 18 άλλὰ καί 18 τούς ιδόν 15 ν
 δὲ καί 20 ε'κλα18 ..γαι 10 "τὴν ισχὺν τῶν ε'θνῶν προνομεύσω καί τῆ σοφία τῆς
 συνέσεως άφελῶ ὄρια ε'θνῶν, τὴν οἰκουμένην ὄλην καταλήμ130 ψομαι τῆ χειρὶ ὡς
 νοσιαν καί ὡς ὠὰ καταλελειμμένα άρῶ", άπερ ύπ' άλαζονείας πράττεται μονονουχὶ
 λέγων· ή πᾶσα οἰκουμένη ὡσπερ ...μεα..... λόγον · ων.....εικ..... μμεν... πο..... πω
 πτερωθεν 14 άλλ' εύχειρωτ 16 "διαφεύξεται" 15 άλλα α'π 15 τὰς έλπίδας 15
 διαφυγεῖν κατ 15 του έχω· π· 16 διὰ τὴν άκακίαν 15 άσπίδων τ 18 λιου μη· κ 15
 "δέδωκεν έξουσίαν τοῦ πατεῖν έπάνω ὄφρων καί σκορπίων καί έπὶ πᾶσαν τὴν
 δύναμιν τοῦ έχθροῦ." καί γάρ ο·· προ· 18-22 β 20-24 τα αν 14 "καί τὴν έκβασιν τοῦ

δύνασθαι ὑπενεγκεῖν" 20-22 ο· 20-24 μ· 20-24 χωρη 12-14 λω 3-5 "μὴ δοξασθήσεται ἀξίνη ἄνευ τοῦ κόπτοντος ἐν αὐτῇ;" ἡ·η ο· τ· μὴ γὰρ σὺ εἶ ὁ κόπτων. προη131 γουμένως ἀξίνη λόγον ἐπέχεις. ὁ τῆς προνοίας λόγος παραδίδωσιν, τίναταιισιν. μὴ ἐπὶ σαυτῷ σ·εσο πεποιθώς· ἀξίνη γὰρ ὑπάρχεις. ἐγὼ εἶμι ὁ κόπτων ἐν σοί. "μὴ ὑψωθήσεται πρίων ἄνευ τοῦ ἔλκοντος αὐτόν;" παρεμλημφθ 15 πρίσης τὰ μηκ 15 ὄντα δένδρα 15 ν. ἐγὼ γὰρ εἶμι 15 σεως ἔλκων κ 8 ἐν τῷ ψαλμῷ ὁ·α λέγει· "ὅτι ἐρρύσατο πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνάστου καὶ πένητα ὦι οὐχ ὑπῆρχεν βοηθός. φείσεται πτωχοῦ καὶ πένητος, ἐκ τόκου καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώσεται τὰς ψυχὰς αὐτῶν" 10 ο·ο εἰργάσατο 10 σταυρῷ τόκ 15 ἰν οτα·σιδ 15 ἠσαμεν 14 · χαρῖσαμεν 14 "ἀδύνατον ἐκ δυνάστου χειρός" ἅπαξ δὲ 14 ες σκοπησ· 14 ουκου ρουσε·μο 10 ἀμαρτάνοντες ἔαυ 12 τῶν ἀμαρτημάτων 14 ὅπερ διὰ τοῦ χρε· κους δηλοῦται, τοῦ β· ἐπουράνια, οὐ δὲ φαινόμενα λου ἐκ τοῦ καὶ κατὰ τ· 132 ὄρμᾶν. ἐλπίς δὲ ὑπάρχουσα τοῖς ἀδυνατοῦσιν ἔλεγχός ἐστιν κατὰ τῶν Νοβατιανῶν, οἱ μετάνοιαν ἐξαιροῦντες καὶ τὰς ἐλπίδας ἐκκόπτουσι. οἱ ὠφείλον κἂν παρὰ τοῦ Ἐλιφάζ παιδευθῆναι φυσικο· εἰνομένου, ὅτι ἐλπίδα 10 σωτηρίας καὶ με 12 γὰρ τις ἐκουσι 12 αὐτῶν καὶ α 12 ἐστίν. "ἐμφραχθεῖη δὲ τὸ στόμα τοῦ ἀδίκου" 12 κουμενην ολ 12 ἰ κόρης μὲν στ 14 ὑπερβαιν 14 ἰνα νεανίου δὲ 10 ἠς ἐπιρρεπ 12 ὕντος τοῦ το 8 "πᾶσα ἀδικία ἐμφράζει τὸ στόμα αὐτῆς", ὅπερ ἀντὶ τοῦ ἀδίκου εἴρηται. πολλάκις γὰρ 12 μ·υσιν οἰπ 12 εἰ γοῦν Παῦλος γράφει περὶ τῆς ἀγάπης, τὰ ῥήματα οὐκ αὐτῇ ἀλλὰ τῷ ἔχοντι αὐτὴν ἐφαρμόζει. φησὶν γάρ· "ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται" οὐ·επετ· τ· καὶ ταῦτα δὲ περὶ τοῦ ἔχοντος κυριολεκτεῖται· "ἡ ἀγάπη οὐδέποτε πίπτει". ἀρετὴ δὲ οὐ πίπτει, ἀλλ' ὁ ἔχων αὐτήν. "ἐμφραχθεῖη" οὖν "τῇ ἀδικίᾳ τὸ στόμα αὐτῆς" 133 τουτέστιν ὁ ἀδικος, ὅς ἐστιν ὁ διάβολος μηκέτι ἔχων τι λέγειν, ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος γράφει λέγων· "ἵνα καὶ ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῆ μηδὲν ἔχων περὶ ὑμῶν λέγειν", ἀντὶ τοῦ· καθ' ἡμῶν. "μακάριος ἄνθρωπος ὃν ἠλεγξεν ὁ κύριος, νουθέτημα δὲ παντοκράτορος μὴ ἀπαναίνου. αὐτὸς γὰρ ἀλγεῖν ποιεῖ καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν, ἔπαισεν, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἰάσαντο." 18 ἄται ἐχο 18 προφήτου 18 ἐν ἐν τι 20-22 κηδομενο 16 μων τοῦτο δε 14 ἰ χαλεπωτατ 12 κατὰ ἀπόδοσιν 7 ἰν γίνεται. λέγεται γάρ· "καὶ οὐκ ἐπισκέψομαι ἐπὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν, ὅταν πορνεύσωσιν οὐδ' ἐπὶ τὰς νύμφας αὐτῶν ὅταν μοιχεύσωσιν." καὶ παρατηροῦ, ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν θυγατέρων τὸ πορνεύειν εἴρηται, ἐπὶ δὲ νυμφῶν τὸ μοιχεύειν. ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν Παροιμίαις λεγόμενον· "ὃν ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται" τὴν αὐτὴν ὑποβάλλει διάνοιαν. καὶ εἷς ἐκ τῶν ἀγίων προθυμίαν εἰς τοῦτο ἔχων παρρησιαζόμενος 134 μετανοίας λόγους τῷ θεῷ προσφέρων ἔλεγεν· "ἐγὼ εἰς μαστιγὰς ἔτοιμος". οἶδα γάρ, ὅτι συμφερόντως παρὰ σοῦ γίνεται, καθὰ καὶ ἱατρῷ συνετῷ λέγοι τις· ἐγὼ καὶ πρὸς τομὴν ἔτοιμός εἶμι θαρρῶν σου τῇ ἀλήμπτω τέχνῃ. ἔτι οὖν τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἐχόμενος τρόπον τινὰ 10 Ἰώβ παρακ 16 ὡς πρὸς ἀν 15 ἔλεγχον καλ 15 ο εἶδος. "αὐτὸς γὰρ ἀλγεῖν ποιεῖ καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν" καὶ περὶ 10 ω· ἄλλα ο·α 10 ς αὐθεντικὰ κω12 τὸν θεόν. αὐτὸς δὲ ἐκ βο 8 ὁ Μωσῆς φησιν· "ἐγὼ ἀποκτένω καὶ ζῆν ποιήσω, πατάξω κἀγὼ ἰάσομαι." οὐδὲ γὰρ κατὰ τοὺς Μανιχαίους ἄλλος μὲν ἀλγεῖν ποιεῖ, ἄλλος δὲ ἰᾶται· εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ ἰώμενος, ὅς καὶ τὴν τῶν κακωτικῶν ἐπαγωγὴν ἐπέτρεψεν πρὸς τὸν σκοπὸν προνοίας ἄγων τὰ δαιμόνιαοι γὰρ · π· αὐτοῦ· δυναμ· γ· ὑπάρχουσι· τα· τῆς κακώσεως πρὸς ὑγείαν ἐπάγουσι· "ἐξάκις ἐξ ἀναγκῶν σε ἐξελεῖται, ἐν δὲ τῷ ἐβδόμῳ οὐ μὴ ἄψηταί σου κακόν." ἐπι135 στάνων τῷ εἰρημένῳ καὶ λογιζόμενος, ὡς ὁ Ἐλιφάζ οὐκ ἔστι τῶν ἀγίων, ἀπορήσειεν ἄν τις, πῶς τοιοῦτοι λόγοι παρ' αὐτοῦ λέγονται, οἱ καὶ πρὸς ἀγίων ῥηθεῖεν. λεκτέον οὖν πρὸς τοῦτο, ὅτι οἱ κατὰ θεὸν σοφοὶ καὶ πρὸ τοῦ νόμου

καὶ τῆς ἐνγράφου διδασκαλίας πολλὰ ἀγράφως μετὰ σοφίας ἔλεγον, ἅπερ ὕστερόν τις ἐγγράφως παραδέδωκεν θεία γὰρ χορηγία. εἰκὸς οὖν, ὅτι καὶ οἱ τοῦ Ἰωβ φίλοι ἔχοντες διηρθρωμένην ἔννοιαν ἐμέμνητο τῶν ὑπὸ ἀγίων διατεθέντων λόγων. καὶ τοῦτο ἐστὶν τὸ ἐνάγον αὐτοὺς εἰς τὸ συνετοὺς προφέρειν λόγους, εἰ καὶ ἔν τισιν διημάρατον. ὃ ὑποβάλλουσιν τοίνυν οἱ ἐκτεθέντες στίχοι, τοῦτ' ἔστιν· ἐς ὅσον τις ὑπὸ τὸν ἐν ἑξ ἡμέραις γεγενημένον ὑπάρχει κόσμον, τὰς ἐν αὐτῷ ὑπομένει ἀνίας καὶ θλίψεις. κἂν γὰρ ἅγιος τις ὑπάρχη, ἔχει τὴν ἐκ τοῦ σώματος τῆς χρείας ἀνάγκην, ἧς ἀπαλλάττεται ὑπερβὰς τὸν κόσμον καὶ ἐν ἑβδοματικῇ ἀναπαύσει γεγενημένος. τοῦτο δηλοῦται ἐκ τοῦ· "ἀπέδρα ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός." καὶ κατὰ ταύτην γὰρ τὴν διάνοιαν οὐκ ἀπεμφαί¹³⁶ νει ἐκλαβεῖν τὸ ῥητόν. οὐχ ἄπτεται γὰρ κάκωσις τοῦ ὑπερβάντος τὸν κόσμον, ἐπεὶ τοῦ καὶ ἀφιλάργυρον ἔχοντος τρόπον καὶ ἀκτῆμονος οὐχ ἄπτεται ζημία, τοῦ ἄπτεται συνετῶς νοουμένου ὡς καὶ πρότερον ἐπεσημηνάμεθα πλείονα τῆς λέξεως σημαίνουσης· ἐν μὲν γὰρ τῷ· "πάντων ἄψαι" τὸν προσεγγισμὸν καὶ αὐτὴν τὴν ἀφήν δηλοῖ, ἐν δὲ τῷ· "ὁ ἀπτόμενος ὑμῶν ὡς ὁ ἀπτόμενος τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ" τὴν κατὰ τινος ἐπιφορὰν καὶ ὀρμὴν δηλοῖ καὶ ἐπιβουλήν, κἂν μὴ δι' αὐτοῦ αὐτὴν ὁ ἀδικῶν ἐνεργῇ. νοηθεῖ δὲ καὶ οὕτως· ὁ ἔτι ἐπιπροκόπτων ὡς δι' ἔργων καὶ πράξεων ἐπὶ τὸ τέλος ἐπέιγεσθαι, οὗτος ἂν ἐν ἑξ ἀνάγκαις εἴη βιαστής τις γινόμενος· "βιασταὶ" γὰρ "ἀρπάζουσι τὴν βασιλείαν". ἐπειδὴν δὲ τελειότητος ἐφίκηται, οὐκέτι τῆς δι' ἀπόνου καὶ ἰδρωτός τοῦ ἔνδεια προκοπῆς συνισταμένου δεῖσεται βίας τῇ τελειότητι διαναγκαζόμενος. τοῦτο τοίνυν συμβολικῶς ἐν τῷ πατριάρχῃ δείκνυται Ἰακώβ μὲν πρότερον καλουμένῳ διὰ τὸ "περνίζειν" τὰ πάθη, ὕστερον δὲ Ἰσδραὴλ διὰ τὸ θε¹³⁷ ὠρία σχολάζειν μετὰ τὴν πρὸς τὰ πάθη πάλην. τοῦτο γοῦν καὶ τοῖς μαθηταῖς ἑαυτοῦ Ἰησοῦς ἔλεγεν· "οὐκέτι ἐστὲ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου" ὑπερπηδήσασι ἐ αὐτόν. εἰ δὲ τις ἐνσταίῃ ὡς μὴ ὑποβαλλομένης ἀνηγμένης θεωρίας πρὸς τοῦ εἰρημένου ὑπὸ τοῦ Ἐλιφάζ, δίκαιος ἂν εἴη τὴν διάνοιαν ἀποδοῦναι καὶ λέγειν, εἰ οὕτως μήποτε νοῦν ἔχειν οἶεται, ὅτι ἕως ἔκτης θλίψεως συνχωρεῖ ἀνθρώπῳ θεὸς θλίβεσθαι τὸ ἔβδομον οὐκέτι συνχωρῶν, πεῖραν αὐτοῦ ἔχοντος ὡς πολλάκις ἀνθρώποι πολλοῖς πειρασμοῖς εἰσενέπεσαν· οὐ γὰρ ἀπεικὸς τοῦτο. "ἐν λιμῷ ῥύσεται σε ἐκ θανάτου, ἐν πολέμῳ δὲ ἐκ χειρὸς σιδήρου λύσει σε." εἴποι μὲν ἂν τις, ὡς οὐδὲν ἀπεικὸς τὸν νομίσαντα δι' ἀμαρτίας τὸν πάσχοντα πάσχειν νομίσαι, ὅτι καὶ ὅτι νοουθετούμενος ὑπὸ κυρίου μετὰ τὴν νοουθεσίαν εὐθύς τοιούτων ἀξιοῦται ὡς καὶ ὑπὸ θεοῦ ἐν λιμῷ ἐκ θανάτου ῥύεσθαι καὶ ἐν πολέμῳ ἐκ σιδήρου ὑπὸ θεοῦ λύεσθαι, τούτου ἀναντιρρήτου μὴ ὑπάρχοντος· πολλοὶ γὰρ ἐπαπέθανον σπουδαῖοι ἐν λιμῷ καὶ οὐ πάντες οἱ ἐν πολέμῳ ἀπολλύμενοι φαῦλοι, τοῦ λόγου κατὰ ἀνα¹³⁸ γωγὴν ἔχοντος τὸ ἀναντίρρητον. τὸ γὰρ λεγόμενον ἐν Ψαλμοῖς· "νεώτερος ἐγενάμην· καὶ γὰρ ἐγήρασα καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐνκαταλελειμμένον οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους. ὅλην τὴν ἡμέραν ἔλεᾶ καὶ δανίζει" ἀληθὲς καὶ ἀναγκαῖον κατὰ διάνοιαν λαμβανόμενον· οὐδὲ γὰρ δίκαιος δέεται τῶν τρεφόντων ψυχὴν πλήρης ὑπάρχων τοῦ "ζωοποιοῦντος πνεύματος". ἀλλὰ καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ τὸ κατὰ τὴν θείαν ἀπογέννησιν τικτόμενον οὐχ ὑποκίεται ταύτῃ τῇ ἐνδείᾳ τῶν τροφῶν· μιμητῆς γὰρ ὁ σπουδαῖος γινόμενος τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Παῦλον λέγοντα· "μιμηταὶ μου γίνεσθε καθὼς καὶ ἐγὼ Χριστοῦ βρῶμα ἔχει τὸ τοῦ θεοῦ θέλημα ἐν ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιομασίαις αὐτοῦ πορευόμενος. ὁ δ' αὐτὸς ἔλεεῖ καὶ δανίζει οὐκ ἀπηγορευμένον δάνιον—πῶς γὰρ οἶόν τε; τὸ γὰρ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ, ἀλλὰ παιδεύειν θεὸν ἀν καὶ διδασκαλίαν, ἐξ ἧς προκοπὴ καὶ κέρδος τοῖς ἀκούουσιν γίνεται καὶ τῷ διδάσκοντι. τοῖς γοῦν γνωρίμοις Ἰησοῦς σπεύδουσι μὴ ἔχειν "χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας" μηδ' ὅλως τι

ἔχειν ὡς παρρησιαζομένους εἰπεῖν· "ἀργύριον καὶ 139 χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι", φησὶν· "τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανίσασθαι μὴ ἀποστραφῆς", δηλονότι ὡς προεῖρηται. ὁ φαῦλος οὖν δανιζόμενος οὐκ ἀποτινύει. πολλοὺς γὰρ λόγους εἰς παιδευσιν ἄγοντας ἀκούων οὐδὲν εἰς ἔργον προφέρει. ἀλλὰ καὶ τό· "δανιεῖς ἔθνεσι πολλοῖς", λεγόμενον ἐν προστάξει· "σὺ δὲ οὐ δανιῆ", οὐκ ἔχον ἱστορίαν-πῶς γὰρ οἶόν τε ἦν διαβῆναι ἔθνη πολέμια ἐπὶ τῷ τοκίζειν; ἀλλὰ καὶ τῶν Ἰσδραηλιτῶν δανιζομένων εἴρηται· "τῷ ἀδελφῷ σου οὐκ ἐκτοκιεῖς", καί· ἐὰν ἐνεχυράσης, "πρὸ θυμῶν ἡλίου ἀποδώσεις αὐτό", ὅπερ δείκνυσιν αὐτοὺς ἐν χρεία ὄντας- ἔχει διάνοιαν, ὡς τὸν θεῖον ἔχοντα πλουῦτον παιδεύειν δεῖ πάντα τὸν προσιόντα αὐτὸν μὴ εἰς τὴν τοῦ χηρῶντος ἐρχόμενον κατάστασιν. ὅτι γὰρ ἐλίμωξαν δίκαιοι καὶ ἐν πολέμῳ πολλὰς ὑπέμειναν θλίψεις δῆλον τῷ ἀναγνόντι τὰς βασιλικὰς ἱστορίας, τῶν μὲν υἱῶν τῶν προφητῶν λιμωπτόντων καὶ Λαζάρου, Δαυὶδ δὲ ἐν πολλαῖς περιστάσεσι γενομένου, δηλονότι τροφὴν ψυχικὴν ἔχοντες κατὰ τὸ εἰρημένον· "διάνοιξον τοὺς 140 ὀφθαλμοὺς σου καὶ ἐμπλήσθητι ἄρτων", καὶ ἐκτὸς πειρασμοῦ τοῦ κατὰ διάνοιαν εὐρισκόμενοι, οὐκ ἐώμενοι θάνατον ψυχῆς ὑπομένειν ἢ δεσμὰ ἀμαρτίας ἐκτὸς τῆς ἀπειλῆς γιγνόμενοι, καθ' ἣν ἐπάγεται "οὐ λιμὸς ἄρτου οὐδὲ δίψα ὕδατος, ἀλλὰ τοῦ ἀκούσαι λόγον κυρίου" πινόντων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ Ἰησοῦς παρέχει τῶν δικαίων, ὃ καὶ "ἐν αὐτοῖς γίνεται πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον". "ἀπὸ μᾶστιγος γλώσσης σε κρύψει καὶ οὐ μὴ φοβηθῆς ἀπὸ κακῶν ἐρχομένων." περὶ τοῦ νοουθετουμένου ἀπὸ κυρίου καὶ ὡσανεὶ μετανοήσαντος ταῦτα πάλιν λέγει ἐπόμενος τῇ οἰκείᾳ ἀρχῇ οὐκ ὄντος οὐδὲ τούτου ἀναγκαίου οὗ λέγει. πολλοὶ γὰρ πολλακίς ἐλοιδορήθησαν δίκαιοι, ὧν ἐστὶν ὁ Ἰωσήφ ὑπὸ τῆς Αἰγυπτίας ὁ σώφρων εἰς ἀκολασίαν καταμαρτυρούμενος καὶ Σωσαννά, ἣτις ὑπέμεινεν μᾶστιγας τὰς ἀπὸ "τῶν ἀνόμων πρεσβυτέρων" κακηγορίας. εἰ γοῦν τὸ μὴ διαβληθῆναι ἢ λοιδορηθῆναι οἴεται τὸ "ἀπὸ μᾶστιγος γλώττης κρύπτεσθαι", οὐκ ἀληθῆς ὁ λόγος οὕτως ἔχων ἀληθότητα, ὅτι τὸν κατὰ θεὸν ζῶντα οὐ δύναται ἐλεῖν κακηγορία ἢ λοιδορία μᾶστιγ γλώττης ὀνομαζομένη, τῆς 141 ἀρετῆς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἔνοχον τοῖς λεγομένοις ἀποδειχθῆναι καὶ κρυπτουσίας. ὁ δ' αὐτὸς οὕτως οὐδὲ κακῶν προσδοκίαν δεδίττεται κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον λέγων· "τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ; θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ μάχαιρα;" ὑπερνικᾷ γὰρ ταῦτα τῇ τῆς ἀρετῆς περιουσίᾳ. οὐδὲν δ' ἦττον καὶ ἀπὸ σοφισμᾶ τῶν τῆς ἐπιψευσμῆς σοφίας ὁ τοιοῦτος κρυβήσεται, τοῦ θεοῦ "τὴν βουλήν τῶν πολυπλόκων ἐξιστῶντος" ἀπὸ τῶν χρωμένων αὐτῇ. τῷ δὲ "καὶ οὐ φοβηθήσῃ ἀπὸ κακῶν ἐρχομένων" ἴσον δυνατὸν τὸ προφητικὸν οὕτως ἔχον· "ἢ θλίψις ὑμῶν πόρρωθεν ἦξει" καὶ ὅπερ οὕτω νοηθεῖ· τὸ ἀγαθὸν ἐξ ἡμῶν ἐστὶν. εἴρηται γάρ· "ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν". ἔχομεν γὰρ ἐπιτηδειότητα πρὸς ἀρετὴν, ἦντινα "βασιλείαν" κέκληκεν. τὸ δ' ἐπιζήμιον καὶ κακωτικὸν ἔξωθεν ἐπέρχεται καὶ τὸ τῆς ἀμαρτίας αἴσχος. ὁ γὰρ ἄνθρωπος "κατ' εἰκόνα" θεοῦ γενόμενος ἔχει ἐν αὐτῷ τὰ σπέρματα τοῦ καλοῦ. παρατραπείς δὲ τῷ κακῷ περιτυγχάνει οὐ λαβῶν ἀφορμὰς παρὰ θεοῦ εἰς τοῦτο. "ἀδίκων καὶ ἀνόμων καταγελάσει, 142 ἀπὸ δὴ θηρίων ἀγρίων οὐ μὴ φοβηθῆς. θῆρες γὰρ ἄγριοι εἰρηνεύσουσίν σοι." σαφές ἐστίν, ὅτι περὶ τοῦ ἐκ τῆς νοουθετησίας γεγεννημένου δικαίου ταῦτα λέγει, ἐκ τοῦ ἀδίκου καὶ ἀνόμων αὐτὸν καταγελάων, δηλῶν ὅτι· διαφυγῶν τὰς παρ' αὐτῶν ἐπιβουλάς διαχλευάσεις αὐτοὺς πολλὰ κατὰ σοῦ βεβουλευμένους. τοῦτο δὲ πρὸς δικαίου οὐκ ἂν γένοιτο· οὐ γὰρ χλευαστικὸς ὁ σπουδαῖος, ἀλλὰ συμπαθὴς λέγων μᾶλλον ὡς ὁ Παῦλος· "λύπη μοί ἐστὶν μεγάλη καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου", ἃ περὶ δικαίους ἀμελεῖς ἔφασκεν. εἰ μὴ τὸ αὐτὸ καταγελάων οὕτω τις ἐκλάβοι, ὅτι τοῦ πράγματος γέλωτος

ἀξίου τοὺς ματαίως ἐπιχειροῦντας ἀποδεικνύντος ὁ σπουδαῖος καταγελαῖν λέγεται. τὸ δ' "ἀπὸ θηρίων ἀγρίων οὐ μὴ φοβηθῆς" καὶ τὸ ἐξῆς ἐντρεχῶς εἰρημένον οὕτως ἂν ἐξ ὧν οἱ ἅγιοι ἐπειράθησαν πλείονος σαφηνείας τύχοι. ὧν ὅμοια ἴσως καὶ αὐτὸς ἔμαθεν γεγεννημένα. οἱ γὰρ τῷ Δανιὴλ ἐπιπεμφθέντες λέοντες οὐδὲν αὐτῷ φόβον παρέσχον πρὸς θεὸν ἔχοντι τὰς ἐλπίδας, ἀλλὰ καὶ εἰρήνευον πρὸς 143 αὐτὸν ὅλως αὐτὸν ἐν μηδενὶ λυπήσαντες. ὧν ὅμοια ἀναλέξει ὁ φιλόκαλος ἐκ τῶν γραφῶν, ὡς τὸν ἀποθανόντα προφήτην, ὃν οὐ μόνον οὐ κατέφαγεν ὁ λέων ἀλλὰ καὶ ἐφυλάττετο οὐδὲ τοῦ ὄνου προσψαύων, τὰ κατὰ τὸν Ἑλισαῖον, ὃς καθάπερ βασιλεὺς τὰ ἐν τάξει θῆρας κατὰ τῶν ὑβριστῶν ἤγαγεν αὐτὸς οὐδὲν ὑπ' αὐτῶν βεβλαμμένος. σοὶ δὲ εἰρηνεύουσιν, φησὶν, οἱ ὄντες τοιοῦτοι κατὰ φύσιν. δυνατὸν δὲ καὶ ἀνθρώπους ἢ δαίμονας ἀντὶ θηρῶν λαβεῖν κατὰ τὸ εἰρημένον· "μὴ παραδῶς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογουμένην σοι." δῆλον γάρ, ὡς περὶ ὀρατῶν οὐ τοῦτο λέγει, ἀλλὰ οἷόν τε νοεῖν ψυχῆς ἄγρια θηρία. ἀλλὰ καὶ "ὁ διάβολος ὡς λέων περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίη". καὶ πάλιν· "τὰς μύλας τῶν λεόντων συνέθλασεν κύριος." ἀφ' ὧν θηρίων ὁ δίκαιος ρύεται μηδὲν τῶν βουλημάτων αὐτῶν διαπραττόμενος. τὸ δὲ μέγεθος τῆς ἀνδρείας τῶν ἁγίων τοῦτ' ἔστιν, ὅτι χαλεπὸν τι τὸ χειροῦν ταῖς ἀδικίαις πολεμοῦντας. ὁ γὰρ σωτήρ "δέδωκεν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων 144 καὶ σκορπιῶν καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ." ὅτι δὲ καὶ ὁ Ἑλιφᾶζ οἶδεν ἀντικειμένης ἐνεργείας παρεθέμεθα ἤδη πρὸ τούτου, ὅτε ἔλεγεν· "ἢ εἴ τίνα ἁγίων ἀγγέλων ὄψῃ." "εἴτα γνώση ὅτι εἰρηνεύσει σου ὁ οἶκος, ἢ δὲ δίκαια τῆς σκηνῆς σου οὐ μὴ ἀμάρτη. γνώση δὲ ὅτι πολὺ τὸ σπέρμα σου, τὰ δὲ τέκνα σου ἔσται ὡσπερ τὸ πανβότανον τοῦ ἀγροῦ." στο· ἄν διηγημ· νενυπον· ἡ τὴν ἀλήθειαν δι' ἱστορίας τρόπου ἀπαγγελλόμενον· οὐμμεν, εἰ τὰ οἰογεῖ ἱστορικῶς ἀπαγγελλόμενα δυνατὰ ἔστιν ὑπάρξει ἡμῖν ἢ ἀσύμφορα ἢ συμφέροντα. καὶ νῦν οὖν οἶκον τοῦ Ἰωβ μηκέτι ἔχοντος – αὐτὸς γὰρ ἐν τοῖς ἐξῆς φησιν· "ἀπωλόμην δὲ καὶ ἔξοικος ἐγενόμην" – φησὶν πρὸς αὐτὸν ἐπὶ κοπρίας ἐρριμμένον· "εἴτα γνώση, ὅτι εἰρηνεύσει σου ὁ οἶκος." πάλιν γὰρ τὰ περὶ αὐτὸν ἀφανισθέντα μόνης τῆς γυναικὸς ὑπολειπομένης τέκνα τε μὴ ἔχοντα αὐτὸν ἔτι ἐπιστάμενός φησιν· "γνώση δὲ ὅτι πολὺ τὸ σπέρμα σου, τὰ δὲ τέκνα σου ἔσται ὡς τὸ πανβότανον τοῦ ἀγροῦ." οὐδὲ γὰρ διέκειτο ὡς τεκνοποιοῖ ὁ οὕτω βεβλαμμένος καὶ ἀγέννητος· οὗτος γὰρ τοὺς ἰχώρας καὶ σκώληκας ἠσθάνετο. ποῖαν δὲ "δίκαιαν σκηνῆς" ἔλεγεν μὴ διαμαρτεῖν τοῦ μὴ ἔχοντος ὅλως μηδὲ σκηνὴν ἀλλ' ἀπερριμμένου; ὅθεν γε τῆς ἱστορίας πάνυ γε βιαζομένης ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν ἀναχωρήσεων νοερῶς μεθοδευτέον τὴν διάνοιαν, μάλιστα ὅτι ἐν τοῖς προτρέχουσιν ἐφάσκομεν μὴ ἀνηκούστους εἶναι αὐτοὺς καὶ τῆς κατὰ τρόπον διδασκαλίας· οὐ γὰρ φαῦλοι φαίνονται· ὑπὲρ ἀγνοίας γὰρ προστάττεται Ἰωβ θεῷ προσαγαγεῖν θυσίαν ὑπὲρ αὐτῶν 6–10 ἀμαρτήματα· 8–12 τε δὴ καὶ φίλοι τῆς 8–12 τηλικούτου οὐ 8–12 καὶ ἀρετῆς δια 8–12 ὑ τοῖς ἐπομένοις 8–12· γινώσκειν ὡς· ἄρα· ἄρα· μία αἰτία τῶν ἐπαγωγῶν ὑπάρχει ἐσφάλησαν. λέγεται οὖν ὅτι· τῶν "ἀγρίων θηρίων" ὡς ἀποδέδοται "εἰρηνεύόντων σοι" καὶ ὁ "οἶκος" τῆς σῆς διανοίας "εἰρηνεύσει" καὶ "ἢ δίκαια τῆς σκηνῆς σου", ὅπερ ἔστιν ἢ ἐν προκοπῇ σου βελτίωσις, "οὐ διαμαρτήσεται". πρὸς δὲ τούτοις "γνώση", ὅτι ἐν λογισμοῖς ἀγαθόν σου "σπέρμα" πληθύνει ἀποτελούμενον εἰς 146 τέκνων γένεσιν καὶ γινόμενον. ὡς "τὸ πανβότανον τοῦ ἀγροῦ" διὰ τε τὸ ζώπυρον τῆς ἀρετῆς καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἀυξάνεσθαι. καὶ τῷ ὄντι ἔχομεν ἐν τοῖς θείοις γράμμασιν καὶ πρὸς ἁγίων οἶκον λεγόμενον τὴν ἔξιν, τὴν πολιτείαν, τὴν ἀρετὴν, καθὰ περὶ τῶν μαιῶν τῶν Ἑβραίων ἀναγέγραπται ὅτι· "ἐπεὶ ἐφοβοῦντο αἱ μαῖαι τὸν θεόν, ἐποίησαν αὐταῖς οἰκίας", ὅπερ δηλοῖ τὴν ἐκ τοῦ φόβου τοῦ θεοῦ ἀρετὴν παρ' αὐτῶν κατασκευασμένην. οὐδὲ γὰρ ἄοικοι ἐτύγχανον πρὸ

τούτου. καὶ τὸ ἐν Παροιμίαις λεγόμενον· "οἰκίαι τῶν παρανόμων ὀφειλήσουσιν καθαρισμόν, οἰκίαι δὲ δικαίων δεκταί." οὐ γὰρ περὶ αἰσθητῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐν διανοίᾳ ἕξεων ταῦτα εἴρηται, καθάρσεως δεομένων τῶν φαύλων, τῶν δὲ ἐναρέτων δεκτῶν τυγχανόντων, τοῦ δεκτοῦ δηλοῦντος οὐ τό τι ἀίρετόν, ἀλλὰ τὸ ἄξιον ἐπαίνου· τὸ γὰρ ἀγαθὸν αἰρετόν ἐστιν κἂν μηδεὶς αὐτὸ αἰρήται, καὶ δεκτόν ἐστιν κἂν μηδεὶς αὐτὸ δέχεται. καὶ τὸ περὶ τοῦ "φοβουμένου" δὲ "τὸν κύριον καὶ ἐν ταῖς ἐντολαῖς 147 αὐτοῦ σφόδρα θέλοντος" εἰρημένον· "πλοῦτος καὶ δόξα ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ" οὐ περὶ αἰσθητοῦ οἴκου ἢ δόξης λέγεται· πολλῶν γὰρ θεὸν φοβουμένων οὔτε δόξαν ἀνθρωπίνην οὔτε οἶκον πλούσιον ἐχόντων ὡς Ἡλίας, ὡς Ἐλισαῖος καὶ οἱ ὅμοιοι, τοῦ "πλουτοῦντος ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς" καὶ "ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει", ὡς Παῦλος γράφει, πλοῦτον καὶ δόξαν ἐν τῷ οἴκῳ τῆς διανοίας ἐχόντος καὶ τῆς πολιτείας διὰ πασῶν τῶν ἀρετῶν κεκοσμημένου. ἔτι δὲ καὶ τὸ εὐαγγέλιον σαφηνίζει τὸν τοιοῦτον οἶκον· λέγει γάρ· "ὃς ἂν ἀκούσῃ τοὺς λόγους μου καὶ ποιήσῃ, ὅμοιός ἐστιν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ κατέβη ἢ βροχή, ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, ἦλθον οἱ ποταμοί, καὶ οὐκ ἐσειόθη" ἢ οἰκία, ἣτις ἐστὶν ἢ τοῦ ἐναρέτου ἕξις τοῦ τοῦ λόγους τοῦ κυρίου εἰς ἔργα μεταβαλόντος, ὅστις ἀχείμαντος διαμένει μηδὲν ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων ἐνεργειῶν βλαπτόμενος. ἐπὶ "τὴν πέτραν" γὰρ "τὸν Χριστὸν" τὴν ἑαυτοῦ ὁ τοιοῦτος ἕξις τε καὶ προαίρεσις ἐθεμελίωσεν. τῷ γὰρ ὁμολογήσαντι αὐτὸν εἴρηται ὑπ' 148 αὐτοῦ· "σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν", τοῦ ἀκούοντος τῶν λόγων ὡς ἔτυχεν καὶ μὴ συνάπτοντος πράξεις τοῖς λόγοις "ἀνδρὶ μωρῷ ὁμοιουμένου, ὃς ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον", ὃ ἐστὶν τὴν ἕξις ἐπὶ τὰ ρευστὰ τοῦ βίου πράγματα σποράς ἢ ἄνωσιν οὐκ ἐπιδεχόμενα. διόπερ οὗτος ἀβέβαιος ὢν ταχείαν ἔχει τὴν πτώσιν ὀλίγου σταλέντος πειρασμοῦ, ἥτοι διὰ παρ' ἄλλου διδασκαλίας ἢ διὰ περιστάσεώς τινος ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ ἐπαγομένης. ὁ τὸν ἐπαινετὸν οἶκον στάσιν ἐδραϊάν ἔχων καθὰ Μωσῆς ἀκούσεται πρὸς τοῦ θεοῦ. "σὺ δ' αὐτοῦ στήθι μετ' ἐμοῦ." καὶ περὶ αὐτοῦ ὁ σωτὴρ λέγει· "εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων, οἳ οὐ μὴ γεύσονται θανάτου." τοιοῦτον οὖν καὶ ὁ Ἰωβ οἶκον εἶχεν, ὃν "οἰκοδομήσας" βέβαιαιον "ὁ φρόνιμος ἐπὶ τὴν πέτραν ἐθεμελίωσεν". ὃν ἔχοντες ἐπ' ἴσης καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ἀκίνητον εἶχον τὴν στάσιν τηροῦντες τοὺς σωτηριώδεις λόγους. "εἰρηνεύει" δ' "ὁ οἶκος" τῆς διανοίας ἀσυνχύτου καὶ ἀκαμάντου μὲν οὔσης, τῆς 149 ἀρετῆς τὴν εἰρήνην ἐργαζομένης διὰ τὸ ἀντακολουθεῖν αὐτάς· ἀσύμφωνον γὰρ οὐδὲν ἐν τῷ σπουδαίῳ. περὶ τῶν ἀρετῶν οἰκείως λεχθεῖ τὸ παροιμιῶδες· "σοφαὶ γυναῖκες ὠκοδόμησαν οἶκον, ἢ δὲ ἄφρων κατέσκαψεν ταῖς χερσὶν αὐτῆς." ἢ γὰρ κακία ταχείαν τῶν οἰκοδομημάτων ἐργάζεται διαστροφὴν. μία μὲν οὖν ἀρετὴ πρὸς οἰκοδομὴν οἰκίας οὐκ ἔστιν αὐτάρκης. διὰ τοῦτο πληθυντικῶς εἴρηται· "γυναῖκες ὠκοδόμησαν οἶκον." μία δὲ κακία πρὸς διαστροφὴν ἰκανή. εἴρηται γοῦν· ἂν τις πάσας τὰς δικαιοσύνας ποιήσῃ, μίαν δὲ παρανομίαν ποιήσῃ, ἀθετοῦνται πᾶσαι αἱ δικαιοσύνας αὐτοῦ. οὐκέτι γὰρ ἴστανται οὐδὲ παραμένουσιν μιᾶς εἰσελθούσης κακίας. τοῦ δ' αὐτοῦ ἐναρέτου τυγχάνει "μηδὲ τὴν δίαίταν τῆς σκηνῆς αὐτοῦ διαμαρτεῖν". εὐκτέον γὰρ προκόπτοντι, ὅπερ διὰ τῆς σκηνῆς δηλοῦται, μὴ πταῖσαι μηδὲ ἀμαρτεῖν· ἐνδέχεται γὰρ ἕως ἔτι προκόπτει, τοῦ ἐν οἴκῳ διάγοντος εἰρηνεύοντος ἤδη διὰ τὴν τελειότητα, ἐκ τοῦ προκόπτειν τοῦ καρπωσαμένου καὶ ψάλλοντος· "διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυ150 μαστῆς ἕως τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ", ἐν ᾧ ὁ φθάσας τῷ εἰς τὴν ἀκρίαν τῆς ἀρετῆς ἐληλυθέναι δυσκίνητός ἐστι καὶ βεβαιότατος. τοῦτο δηλοῦται ἐκ τοῦ· "πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ ἀμαρτίαν οὐ ποιεῖ." καὶ τὴν αἰτίαν ἀποδιδούς ἐπιφέρει· "ὅτι σπέρμα αὐτοῦ

ἐν αὐτῷ μένει", λέγων τοῦ ποιῆσαν αὐτόν. περὶ γὰρ τοιούτου καὶ ἐν εὐαγγελίῳ εἴρηται· "οὐδεὶς δύναται ἀρπάσαι ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρὸς μου." καὶ οὐ τοῦτο ἔφαμεν, ὡς ἀμετάπτωτός ἐστιν ὁ ἐνάρετος, ἀλλ' ὅτι ὡς δυσμετάπτωτός ἐστιν. παρ' ἑαυτὸν δὲ ἔξω γένοιτο τῆς χειρὸς τοῦ θεοῦ μεταπίπτων· "αὐτοὶ" γὰρ φησὶν "ἐκ τῆς χειρὸς σου ἀπόσθησαν", ἀνάξιοι δηλονότι γεγενημένοι τοῦ φρουρεῖσθαι ὑπὸ τῆς θεοῦ χειρὸς, ὅπερ Ἰούδας πέπονθεν αὐτὸς ἐξελεθὼν ἐκ τῆς σκεπαζούσης τοῦ θεοῦ χειρὸς. οὐ γὰρ εἴρηκεν· οὐδεὶς ἐξελεύσεται, ἀλλ'· "οὐδεὶς δύναται ἀρπάσαι ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρὸς μου." αὐτὸς δ' ἀπωθεῖται τοὺς ἑαυτοὺς ἀποσπάσαντας πρότερον. εἴρηται γάρ· "ἀπόσεται αὐτοὺς ὁ θεός, ὅτι οὐκ εἰσήκουσαν αὐτοῦ", τοῦ φυλαττομένου ὑπ' αὐτοῦ γινώσκοντος, ὅτι "πολὺ τὸ σπέρμα" αὐτοῦ τυγχάνει. ἀγαθὴ γὰρ γῆ ἢ τοῦ σπουδαίου διάνοια τὰς ἀπὸ τοῦ νυμφίου λόγου σπορὰς οἰκείως καὶ προθύμως δεχομένου ἢ αὐτὸς τοὺς μαθητευομένους διὰ τοῦ δοθέντος αὐτῷ λόγου κατασπειρών. λέγεται δὲ πολλάκις καὶ τὸ σπέρμα τέκνον· "σπέρμα Ἀβραάμ" τέκνα αὐτοῦ ἡξάτ ἡξάτ οὐ πάντως τοῦ σπέρματος ἤδη καὶ τέκνου τυγχάνοντος. τῶν γοῦν Ἰουδαίων ἀρχόντων σπέρμα Ἀβραάμ εἶναι οὐκ εἰπὼν ὁ σωτὴρ ὅτι· ψεύδεσθε, ἐπήγαγεν· "εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἐστε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ποιεῖτε· οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ οὗτοι τοῦ Ἰσραὴλ. οὐδ' ὅτι εἰσὶν σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ πάντως τέκνα." λέγει οὖν αὐτοῖς ὡς μὴ οὖσιν Ἀβραάμ τέκνοις· "τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν." οἱ δὲ ποιῶντες τὰς ἐπιθυμίας τοῦ διαβόλου πατέρα αὐτὸν ἐπιδεχόμενοι οὐκ εἰσὶν Ἀβραάμ τέκνα. μακάριος γὰρ ὁ σπέρμα Ἀβραάμ τυγχάνων κατὰ τὸ τὰς ἀρετὰς τῆς θεοσεβείας ἔχειν καὶ τέκνον γενόμενος διὰ τοῦ μορφοῦσθαι καὶ μὴ ἀμβλωθρίδιον γενέσθαι ἀλλ' ἀπο152 τίκτεσθαι. ἔστιν δ' ὅτε καὶ ἐκ παραλλήλου τὸ σπέρμα καὶ τὸ τέκνον λέγεται ὡς καὶ ἐν τῷ νῦν ἐκτεθέντι. τοῦ οὖν ἀγίου ἢ διάνοια, ἣν ἂν γρὸν δεῖ νοεῖν, ἀναβλαστάνει γεννήματα ἀναλογοῦντα "τῷ παμβοτάνῳ τοῦ ἀγροῦ" καὶ πλήθει ὑπερβάλλοντα καὶ ζωτικῆς δυνάμει, ἵν' οὕτως "ὁμοιωθῆ" κατὰ τὸ εὐαγγελικὸν οὗτος ὁ ἄνθρωπος τῆ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν" ἐν τῷ ἀγρῷ τῆ ἑαυτοῦ καρδίᾳ σπείρων, ἵνα καρποφορήσῃ "ἕκατον, ἐξήκοντα, τριάκοντα" κατ' ἀρχὰς καὶ μέσα καὶ τελευταῖα, "σπείρων ἐν δάκρυσιν", ἵνα "ἐν ἀγαλλιάσει θερίσῃ" καὶ "ἐκζητῶν τὸν κύριον, ἵνα ἔλθῃ αὐτῷ γεννήματα δικαιοσύνης". "ἐλεύση δὲ ἐν τάφῳ ὡς περ σῖτος ὄριμος κατὰ καιρὸν θεριζόμενος ἢ ὡς περ θημωνιά ἄλωνος κατ' ὥραν συνκομισθεῖσα." οὐδὲν ἔστιν τῶν ὄντων ὃ μὴ ἔχει οἰκείον τέλος, κἂν ἐπὶ τέχνης λάβηται. ἡ φύσις καὶ ἡ τέχνη τέλος ἔχει καὶ σκοπὸν· φύεται γὰρ ἄμπελος διὰ τὴν ἀνθρώπου ἀπόλαυσιν εὐλογον καὶ οἰκοδομεῖται τεχνίτης εἰς τὸ τελέσαι οἰκίαν σκοπὸν ἔχων πρὸς οἴκησιν. καὶ ἵνα μὴ πολὺς ὁ λόγος γένηται, ἐδημιουργήθη ὁ ἄνθρωπος, ἵνα κατ' ἀρετὴν ζῆ. τοῦτο αὐτὸ ὁ ὕ153 μνωδὸς θεωρήσας ἔλεγεν· "γνώρισόν μοι κύριε τὸ πέρασ μου καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου, τίς ἐστιν, ἵνα γινῶ τί ὑστερῶ ἐγώ", ἵνα λέγῃ τοιοῦτον ἡρέμα ὅτι· διὰ τοῦτο γέγονα, ἵνα κατ' ἀρετὴν ζῶ καὶ τῆς σοφίας τῆς σῆς μετέχων πάντα καὶ λέγω τε καὶ πράττω κατ' αὐτήν. ἐπειδὴ δὲ ἐν πολλῷ λιπόμενον ἑμαυτὸν ὀρώ, ὅπερ διὰ μετριότητα λέγει, "τὸ πέρασ μου γνώρισόν μοι", μέχρι πόσου χρόνου ἐνταῦθα μένω, ἵνα σπουδάσω ἐν αὐτῷ τὰ ὑστερήματά μου ἀναπληρώσω. κατὰ ταύτην τὴν διάνοιαν καὶ ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ εἴρηται· "μὴ γίνου σκληρός, ἵνα μὴ ἀποθάνῃς ἐν οὐ καιρῷ σου", ὅπερ δηλοῖ ὅτι· ἐπεὶ διὰ τὸ καρποφορεῖν ἀρετὴν γέγονας, μὴ μέλλε πρὸς αὐτήν, μήποτε ἀτελής ἀπέλθῃς. ὅπερ πάλιν εὐχόμενος ὁ Δαυὶδ φησὶν· "μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμίσει ἡμερῶν μου." ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀβραάμ εἴρηται "πρεσβύτερος καὶ πλήρης ἡμερῶν". καὶ ἐὰν ἀπλούστερον τοῦτο λάβωμεν, πολλοὶ τῶν πολλῶν τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ πλείονα ἔτη ἔζησαν καὶ οὔτε πρεσβύτεροι ἤκουσαν οὔτε πλήρης ἡμερῶν. πλήρης

δ' ἡμερῶν ἐστὶν ὁ τοὺς φωτισμοὺς "τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης" ἀνελλι¹⁵⁴ πῶς λαβῶν. καὶ πρεσβύτερος οὗτός ἐστιν πρεσβείοις ἐκείνοις τετιμημένος, περὶ ὧν λέγεται· "γῆρας γὰρ τίμιον οὐ τὸ πολυχρόνιον οὐδὲ ἀριθμῶ ἐτῶν μεμέτρηται, πολὺ δὲ ἐστὶν φρόνησις ἀνθρώποις καὶ γῆρας βίος ἀκηλίδωτος. ἐπεὶ τοίνυν "ὁ Ἀβραὰμ ἐπίστευσεν τῷ θεῷ" ὡς "τὴν πίστιν αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην λογισθῆναι" καὶ "πλήρης ἡμερῶν" ἦν καὶ "πρεσβύτερος", εἰκότως "τραφεὶς ἐν γήρει καλῷ" ἐκοιμήθη. ὅτι δὲ πλήρης ἡμερῶν οὕτω νοεῖται καὶ ἐξ ἐτέρων ἔστιν βεβαιωθῆναι· "τίμα", φησὶν, "τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔση μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς εἰς γῆς ἣν ὁ κύριος δίδωσίν σοι." καὶ οὐκ ἔστιν τοῦτο ἀναντίρρητον· πολλοὶ γὰρ πολλὴν ἐνδειξάμενοι τιμὴν πρὸς γονέας ὡς κύμοροι ἐτελεύτησαν καὶ ἄλλοι ἀτιμάζοντες μητέρας καὶ πατέρας πολυχρόνιοι γεγέννηται· ἀλλὰ καὶ ἐν Ψαλμοῖς λέγεται περὶ "τοῦ κατοικοῦντος ἐν βοηθείᾳ ὑψίστου"· "μακρότητι ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτὸν καὶ δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου", ὅπερ δηλοῖ τελείωσιν· οὐδὲ γὰρ τὴν ἐνταῦθα παραμονὴν 155 ἐπὶ πλείστον· "ἠρπάγη" γὰρ φησὶν, "μὴ κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ". ταῦτα δὲ πάντα ἡμῖν εἴρηται θέλουσιν δείξαι, ὅτι ἐπὶ τινι τέλει γίνεται τὰ γινόμενα καὶ παρὰ πολλῶν, πολλῶ δὲ πλεον ὑπὸ θεοῦ. καὶ ὁ Ἐλιφάξ οὖν τοῦτο ἐπιστάμενος ἅτε ἐντρεχῆς καὶ συνετός φησὶν τὰ ἐκκείμενα τῇ διανοίᾳ κινούμενος τοιαύτη, ὅτι πράως καὶ πρὸς ἐπιστροφὴν τὴν νοουθεσίαν δεξάμενος τέλος ἀγαθὸν ἔξει καὶ τίμιον, ὅπερ δηλοῦται αὐτῷ διὰ τό· "ἐλεύση ἐν τάφῳ ὡς περ σῖτος ὠρίμος κατὰ καιρὸν θεριζόμενος." χωρεῖ δὲ αὐτῷ κατ' ἀκολουθίαν ὁ λόγος ἀπὸ τοῦ· "μακάριος ἀνὴρ, ὃν ἠλεγξεν κύριος", ὅτε καὶ προτρέπεται αὐτὸν μὴ "ἀναίνεσθαι παντοκράτορος νουθέτημα", ὡς αὐτοῦ καὶ "τύπτοντος καὶ ἰωμένου ἐξάκις τε ἀπὸ ἀναγκῶν ῥυομένου λιμοῦ καὶ πολέμου, ἀπὸ μαστιγῶς γλώσσης καὶ σιδήρου ἀποκρύπτοντος", ἐξ οὗ συμβήσεται τοῦτον, ὧς ταῦτα γίνεται, μὴ φοβεῖσθαι κακῶν ἐπιφορὰν καὶ τὰ ἐξῆς. ἐφ' οἷς ἅπασιν, φησὶν, τέλος ἀγαθὸν διαδέξεται καιρίως καὶ ὠρίμως καθὰ σῖτος ἐν ἄλῳνι συναγόμενος. μακάριον δὲ ἐστὶν σί¹⁵⁶ τον τοιοῦτον εἶναι, περὶ οὗ ὁ ζωτῆρ φησὶν· "τὸ καλὸν σπέρμα υἱοὶ τῆς βασιλείας εἰσίν." καὶ περὶ ταύτου· "ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πλείονα καρπὸν φέρει." καρπὸς δὲ τούτου τοῦ κόκκου οὐκ αἰσθητὰ γεννήματά ἐστίν, ἀλλ' ἄνθρωποι "υἱοὶ βασιλείας". μέγα ἐστὶ δὲ καὶ τὸ μὴ ἀκοῦσαι· "ἐκτίλαι σε καὶ μεταναστεύσαι σε ἀπὸ σκηνώματος καὶ τὸ ρίζωμά σου ἐκ γῆς ζώντων", ἀλλ' οὕτω πληρωθῆναι ἀρετῶν ὡς ὁ πληρούμενος σῖτος καὶ καιρίως θεριζόμενός τε καὶ συναγόμενος. κεῖται δ' ἐκ παραλλήλου ὁ καιρὸς καὶ ἡ ὥρα ὡς ἐν τῷ· "φυλάξετε τὸν νόμον τοῦτον κατὰ καιροὺς ὥρων ἀφ' ἡμερῶν εἰς ἡμέρας." ἄμνητος δ' ἐστὶν πνευματικὸς ψυχῆς τελείωσις. "πορευόμενοι" γὰρ "ἐπορεύοντο καὶ ἔκλαιον αἶροντες τὰ σπέρματα αὐτῶν", ὅπερ δηλοῖ τὴν διὰ πόνων καὶ ἀσκήσεων αὐτῶν ἀρχὴν τῆς ἀρετῆς. "ἐρχόμενοι δὲ ἤξουσιν ἐν ἀγαλλιάσει αἶροντες τὰ δράγματα αὐτῶν", ὅπερ σημαίνει ὡς προεῖρηται τὴν τελείωσιν. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ "συνκομισθεῖσα". ἐπ' ἀσφαλοῦς γὰρ λοιπὸν ἐστὶν τῷ ὄντι ὁ τέ¹⁵⁷ λειος. τοῦτο καλῶς παρὰ τοῦ ζωτῆρος μανθάνομεν λέγοντος· "οὐ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ καὶ συναῖξει τὸν σῖτον εἰς ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ." δῆλον δὲ, ὡς οὐ περὶ αἰσθητῶν ταῦτα λέγεται· "ἀσβέστῳ" γὰρ "πυρὶ" ἄχυρον οὐ καίεται, ἀλλ' οὐδὲ περὶ αἰσθητῆς θημωνιάς φαίνεται διαλαμβάνων-οὐ γὰρ ἄνθρωπος θημωνιά ἐστίν-ἀλλὰ τὴν ὡς εἶπομεν τελείωσιν καὶ πλήρωσιν. ἔχομεν δὲ σοφῶς ἐν τῷ ἄσματι τῶν ἀσμάτων εἰρημένον περὶ τῆς νύμφης, ἣτις ἐστὶν ἡ ἐκκλησία ἢ ἡ τελεία ψυχὴ· "ὁ ὄμφαλός σου ὡς κρατὴρ πεπληρωμένος· κρᾶμα κοιλίας σου ὡς θημωνιά ἄλωνός σου πεφραγμένη ἐν

κρίνοις." καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ οὐκ ἔχει ταύτην τὴν συνήθως λεγομένην κοιλίαν δῆλον, περὶ ἧς λέγεται "τὰ βρώματα τῆ κοιλία καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν", ἀλλὰ ἐκείνην περὶ ἧς γέγραπται "τὸν νόμον σου ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου", καί "ἀπὸ τοῦ φόβου σου ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν καὶ ὠδινήσαμεν καὶ τετόκαμεν." αὐτὴ δ' αὕτη ἡ ψυχὴ καὶ "ὄμφαλόν" ἔχει τὸ τῆς διανοίας μεσαίτατον, ὅπερ κέκραται 158 κατὰ τὸν "ὑπὸ τῆς σοφίας κερασθέντα οἶνον" τὰ θεῖα νοήματα καὶ ὑπεραναβεβηκότα. καὶ ἐπεὶ οὐχ οἶά τε ἦν ταῦτα διανοηθῆναι ἀνθρώποις, ἀνθρωπίναις λέξεσιν συνεκεράσθησαν, ἵν' οὕτως ἐφίκωνται τοῦ "κράματος" λαβέσθαι γυμνῶν ἀκούειν τῶν τῆς σοφίας μὴ δυνάμενοι. δύνανται δὲ καὶ τὴν ἑνανθρώπησιν δηλοῦσθαι διὰ τοῦ κρατήρος, ἀλλὰ καὶ τῆ τ……η λέγεσθαι ὅτι παλαιὰν καὶ καινὴν γραφήν, ὅ ἐστιν κρατήρ, ἔχεις ἐν τῷ μεσαιτάτῳ τοῦ ἡγεμονικοῦ σου. ἔχεις δὲ καὶ "κοιλίαν" θημωνίᾳ εὐοκυῖαν "πεφραγμένην ἐν κρίνοις". ἐπεὶ γὰρ διὰ τοῦ χρώματος τοῦ κρίνου λευκότης μὲν ἔξωθεν, ἔσωθεν δὲ νεκρῷ χρώματι ὅμοιον ἔχει, εἴη ἂν δηλοῦν, ὅτι ἡ τελεία ψυχὴ λευκὴ κατὰ τὸν λόγον γίνεται, περὶ οὗ εἴρηται "ἀδελφιδὸς μου λευκός", ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως νεκρότητος θανατωμένη. "ἴδου ταῦτα οὕτως ἐξιχνιάσαμεν, ταῦτά ἐστιν ἃ ἀκηκόαμεν. σὺ δὲ γνῶθι σεαυτῷ εἴ τι ἔπραξας." βεβαιούται τὸ προειρημένον, ὅτι συνετὸς ὢν καὶ ἐκ παλαιῶν ἴσως ἀκούσας ἀγίων, οἱ ἀγράφως θεῖα ἐπαίδευσαν, ἐνήγετο εἰς τὸ λέγειν τινὰ λόγῳ 159 γον ἔχοντα, ὢν καὶ παραπλήσια ἐν τοῖς θείοις γράμμασιν εὐρίσκοντες παρεθέμεθα. διὰ γὰρ τοῦ "ἐξιχνιάσαμεν" τὸ συνετὸν ἑαυτοῦ ἐπιδείκνυται, διὰ δὲ τοῦ "ἀκηκόαμεν" τὴν παρ' ἐτέρων παιδείουσι, εἰ μὴ τις λέγοι, ὅτι τὴν ἀκοὴν λέγει τὴν ὠσανεὶ ἐμπειρίαν καὶ γνῶσιν τῶν πραγμάτων. ἔτι δὲ τῆ αὐτῆ ἐπόμενος ἀρχῆ καὶ διακειόμενος, ὅτι δι' ἀμαρτίας πέπονθεν, ἐπήγαγεν· "σὺ δὲ γνῶθι σεαυτῷ εἴ τι ἔπραξας", ἵνα ἧ καὶ διὰ τούτου ἐμφαίνων ὅτι ἐπ…ν ἃ εἶπον περὶ ἀμαρτανόντων· ἐγὼ οὐ γὰρ ἠγοῦμαι δίκαιον τιμωρεῖσθαι. οὐκ οἶδα δὲ τὸ καθ' ἕκαστον τῶν ἀμαρτημάτων. "σὺ δὲ γνῶθι", ὅ ἐστιν ὅτι γνοὺς μετανόησον, ὅπερ πάλιν διακειμένου ὡς περὶ ἀμαρτόντος ἦν. μίαν γὰρ αἰτίαν τῶν ἐπαγωγῶν ὤετο. "ὑπολαβὼν δὲ Ἰὼβ λέγει· εἰ γὰρ τις ἰσθῶν στήσαι μου τὴν ὀργήν, τὰς δὲ ὀδύνας μου ἄραι ἐν ζυγῷ ὁμοθυμαδόν. καὶ δὴ ἄμμου παραλίας βαρυτέρα ἔσται." ὡσπερ ἐκ τῶν ἄλλων πάντων οὕτω καὶ ἐκ τῶν προκειμένων τὸ μεγαλόψυχον τοῦ Ἰὼβ δείκνυται, γενναίως καὶ πάνυ γε ἀνδρείως φέροντος τὰς περιστάσεις. πολλοὶ γάρ, ὅταν ἐν περιστατικοῖς καὶ ἀνιαροῖς γένωνται, 160 ὡς περιττοὺς ἠγοῦνται τοὺς παρακαλοῦντας καὶ κατα……αν αἰτιῶνται. οὗτος δὲ παρεσκεύασται καὶ πρὸς ἀπόκρισιν ὑτ……μαντω τῶν περιστάσεων ……ν. λέγοι ἂν οὖν τὰ προκειμένα πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἐλιφὰζ εἰρημένα· "νῦν δὲ ἦκει ἐπὶ σὲ πόνος καὶ ἥψατό σου, σὺ δὲ ἐσπούδασας" πρὸς ἀπόδειξιν ἅμα τοῦ μὴ ἔξω τῶν ἀμαρτημάτων ταῦτα ὑφίστασθαι πρὸς τούτων καὶ μετριότητος, ὑποτιθεὶς ἑαυτὸν ἀμφιβάλλειν καίτοι τοῦ συγγραφικοῦ πνεύματος μαρτυροῦντος αὐτῷ ὡς "ἄμεμπτος" εἶη. λέγει οὖν ὅτι· εἴ τις καθάπερ ἐν ζυγῷ στήσαι τὰ ἡμέτερα θελήσοι πταισμάτα καὶ τὴν ἐπαχθεῖσαν ὀργήν, βαρυτέραν αὐτὴν εὐρήσει τῶν ἡμετέρων πταισμάτων. ἦδει γὰρ ὁ ἅγιος ὡς οὐχ ἀμαρτιῶν ἕνεκεν ταῦτα ὑφίστατο ἀλλ' ἀγωνίσματος, ὅπου γε ἐν τοῖς ἐξῆς ἔφασκεν· "οἶδα ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι." διόπερ τοὺς φίλους ἐναγαγεῖν εἰς τὴν τοιαύτην γνῶσιν ἐσπούδαξεν. εἰ δὲ καὶ τὸ "στήσαι" τὴν παῦλαν σημαίνει, συνεπίσκεψαι. νοηθεῖ δὲ καὶ οὕτως· λέγεται ζυγὸς ἐπικείμενος τῷ ἀσθενί τῶν παθόντων ζῶων. εἶη ἂν οὖν λέγων· εἴ τις ἐθέλοι σὺν ἐμοὶ ἐλκύσαι τὸν τῶν παθημάτων ζυγόν, 161 ὡστε κουφίσει με ἀπ' αὐτῶν τῆ κοινωνία. ἀλλ' ὅρα, μὴ τοῦτο ἀνάξιον ὄν τοῦ ἁγίου ἐπὶ τὴν πρώτην ἀπόδοσιν ἡμᾶς ἀνάγειν. παράλιον δὲ ἄμμου παρείληφεν διὰ τὸ ὑγροτέραν εἶναι. "ἀλλ' ὡς εἰστικὸν τὰ ῥήματά μου ἐστὶν φαῦλα. βέλη γὰρ κυρίου ἐν

τῷ σώματί μου ἔστιν, ὧν ὁ θυμὸς αὐτῶν ἐκπίνει μου τὸ αἷμα. ὅταν ἄρξωμαι λαλεῖν, κεντοῦσί με." ἐπεὶ ὁ Ἑλιφάζ πιστοὺς λόγους τοὺς πρώτους, τοῦ Ἰὼβ δόξαντος αὐτῷ τῷ Ἑλιφάζ ... ἐξ ἀποδυσπετήσεως εἰρησθαι τὰ πάντα, εἶπεν πρὸς τὸν Ἰὼβ διακείμενος, ὅτι ἀμαρτιῶν ἔνεκεν πέπονθεν, φησὶν· ὡς ἔοικεν, τὰ ῥήματά μου εὐτελεῖ ἔστιν οὐδὲν πιστευόμενα. ἐπάγει δὲ ἀκολουθῶν, διὸ αὐτῷ ἀπιστεῖ, λέγων· "βέλη γὰρ κυρίου ἐν τῷ σώματί μου ἔστιν", ἵνα ἦ ὁ δηλοῖ τοιοῦτον· διὰ τοῦτο τὰ ῥήματά μου φαυλά ἔστιν, ὅτι βέλη κυρίου ἐπὶ τῷ σώματί μου ὑπάρχει. εἰώθασιν γὰρ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ὑπερορᾶν τὰ παρὰ τῶν ἐν περιστάσεσιν καὶ πενία πιεσθέντων λεγόμενα ῥήματα, κἂν συνετὰ ἦν. τοῦτο αὐτὸ δηλοῦται ἐν τῷ λογίῳ τῷ φάσκοντι· "πτωχὸς ἐλάλησεν καὶ εἶπαν· τίς οὗτος;"· ὅτι δὲ βέλη τὰ περιστατικῶς ἐκ προνοίας πεμπόμενα λέγεται, 162 ἔστιν ἐκ πλειόνων μαρτυρεῖσθαι· ἐν Δευτερονομίῳ Μωσῆς ἐν τῇ μεγάλῃ ᾠδῇ λέγει ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ· "μεθύσω τὰ βέλη μου ἀφ' αἵματος καὶ ἡ μάχαιρά μου καταφάγεται αἷμα τραυματιῶν", βέλη καὶ μάχαιρα τὰς κολάσεις λέγων. καὶ πάλιν ἐν αὐτῇ τῇ βίβλῳ λέγει· "καὶ τὰ βέλη μου συντελέσει αὐτούς", τοῦ συντελέσει δηλοῦντος· πληρώσει τὰ τῆς κολάσεως, καὶ τοῦτο δὲ ἐπὶ συμφέροντι γίνεται. θυμὸν δὲ βελῶν ἐνταῦθα οὐ τῶν ἀψύχων, ἀλλὰ τὴν ἐπίπονον καὶ σφοδρὰν τε καὶ πικρὰν ἐπιφορὰν τῶν ἀνιαρῶν φησιν, ἣν ἐκπίνειν τὸ αἷμα λέγει δηλῶν, ὡς τὴν ζωτικὴν αὐτοῦ δύναμιν προσαφαιρεῖται τὰ τῆς κολάσεως. τὸ δ'· "ὅταν ἄρξωμαι λαλεῖν, κεντοῦσί με" ὡς ἐν ἀποκρίσει εἶη ἂν ὑποβάλλον διάνοιαν τοιαύτην· ὅτε ὁ νοῦς πρὸς τὸν τῶν ὄλων τέταται θεὸν καὶ τὴν ἐκείνου θεωρίαν, τρόπον τινὰ λήθη τῶν ἀνθρωπίνων γίνεται. ἀπὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ ἔψαλλεν ὅτι· "ἐπελαθόμην τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρτον μου", καὶ Παῦλος "ἕως τρίτου οὐρανοῦ" φησιν "ἀρπαγῆναι εἶτε ἐν σώματι οὐκ οἶδα εἶτε ἐκτὸς τοῦ σώματος 163 οὐκ οἶδα". ἐπειδὴ δὲ ὡς ἄνθρωποι περὶ τὰ ἐπίπονα σχολὴν οὐ βραχεῖαν παρασχῶσιν, τότε δὴ αὐτῶν οὐ μετρίως καθάπτεται. τοῦτ' οὖν αὐτὸς παραιτούμενος τρόπον τινὰ παιδεύει καὶ τοὺς φίλους ἄνω ἔχειν τὸ φρόνημα καὶ μικρὰ φροντίζει τῶν ἐπιπόνων τῇ θεωρίᾳ σχολάζοντας. ἀκολουθῶν δὲ καὶ ἡ φρουροῦσα τοὺς ἀγίους δύναμις ὀλίγον ἐνδίδωσιν αὐτοῖς αἴσθησιν γενέσθαι πόνων, ἵνα οὕτως εὐλόγος ἡ δόσις τοῦ στεφάνου γένηται. "τί γάρ; μὴ διὰ κενῆς κεκράζεται ὄνος ἄγριος ἀλλ' ἢ τὰ σῖτα ζητῶν; εἰ δὲ καὶ ῥήξει φωνὴν βοῦς ἐπὶ ἀτῆς ἔχων τὰ βρώματα; εἰ βρωθήσεται ἄρτος ἄνευ ἀλόγ; εἰ δὲ καὶ ἔστιν γεῦσις ἐν ῥήμασι κενοῖς; οὐ δύναται γὰρ παύσασθαι μου ἡ ψυχὴ. βρόμον γὰρ ὄρω τὰ σῖτά μου ὡσπερ ὄσμην λέοντος." πρὸς τὴν παρ' ἐκείνου γεγεννημένην αὐτῷ οἶον ἐπίπληξιν ἐπὶ τῶν λόγων τῶν εἰρημένων ὑπὸ τοῦ Ἰὼβ αὐτὸς λέγει ὡς ἐρώτησιν προσάγων, ἵνα ἐξ ὧν ἀποκρίνεται μηκέτι μέμφηται τὸν διὰ τὰ ἐπίπονα βοῶντα καίτοι τοῦ Ἰὼβ οὐδὲν ἀποδυσπετήσεως 164 εἰπόντος. ἐρωτᾷ· "τί οὖν; μηδὲ διὰ κενῆς κεκράζεται ὄνος ἄγριος ἀλλ' ἢ τὰ σῖτα ζητῶν;"· ὅ ἔστιν· μὴ ματαίως φωνὴν ἀφήσιν ἐνδεόμενος τροφῆς ὄνος ἄγριος; ἀλλ' οὐδὲ ὁ βοῦς κρᾶζει ἐπὶ τῆς φάτνης τῶν βρωμάτων κειμένων. ὥστε μηδ' ἐμὲ αἰτιῶ, εἰ κρᾶζω κατὰ τὴν σὴν ὑπόλημψιν διὰ τὰ ἀνιαρὰ φύσεως ἀσθενοῦς ὑπαρχούσης, ἵνα ἦ ἄγων αὐτὸν εἰς συμπάθειαν πρὸς τὸ μὴ μέμφεσθαι τὸν ὀδυνώμενον εἰ κρᾶζει· οὐ γὰρ ἀναίσθητον εἶναι δεῖ τὸν ἅγιον, κἂν καρτερῶς φέρῃ τὰ θλίβοντα· αὕτη γὰρ ἀρετὴ ἔστιν, ὅταν αἴσθησιν τῶν ἐπιπόνων δεχόμενός τις ὑπερφρονῇ τῶν ἀλγηδόνων διὰ θεόν. τὸ δ' ἐξῆς· "εἰ βρωθήσεται ἄρτος ἄνευ ἀλόγ" παρεμβεβλημένον ὑπὸ τοῦ μακαρίου καὶ διὰ τοῦτο ἀσαφίαν ἐργασάμενον εἶη ἂν κατ' ἡμετέραν δύναμιν τοιοῦτο· οὐ δύναται ὠφελία ψυχῆς καὶ τροφῆ ταύτης ὑπάρξαι μὴ πόνου καὶ θλίψεως γεγεννημένου. τούτῳ ὅμοιον τό· "διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν", ἵν' ἦ ὁ μὲν

ἄρτος δηλῶν τὴν ὠφελίαν, τὸ δ' ἄλας τὸν πόνον, οὗ χωρὶς ἀρετὴν κατορθωθῆναι ἀδύνατον. ἀπὸ τῆς αὐτῆς διανοίᾳ¹⁶⁵ ας καὶ τό· "εἰ δὲ καὶ ἔστιν γεῦσις ἐν ῥήμασι κενοῖς;". ἅπας λόγος πράξεως ἐστερημένος ἐναρέτου μάταιός ἐστιν καὶ κενός. τούτου παραστατικόν ἐστιν τό· "οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἢ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει." οὐκ ἐν διακένους ὑποσχέσειν, ἀλλ' ἐν λόγῳ ἐνεργεῖ τὰ τῆς σωτηρίας ὑπάρχει. μὴ τοίνυν ἐμὲ νομίζετε διακένους προφέρειν λόγους μηδὲ ὑμεῖς, ὦ φίλοι, τοῦτο ζηλοῦτε. διὰ γὰρ τοῦτο, ἐπεὶ οὐδὲν κενὸν ἐμοὶ καὶ μάταιον πέπρακται, "οὐ δύναταί μου παύσασθαι ἢ ψυχὴ" τοῦ τόνου τοῦ πρὸς τὸν ἀντίπαλον· σκοπὸς γὰρ μοί ἐστιν οὐ κενός, ἀλλ' ἐλπίδα σωτήριον ἔχων. εἰ γὰρ τὰ σῖτα τὰ ἡμέτερα καὶ διὰ τὸ δυσῶδες τοῦ τραύματος βρόμου λέοντος πεπλήρωται, οὐ παύσεται μου ἢ ψυχὴ. οὐδὲν γὰρ "ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς" καὶ τὰ ἐξῆς. πάντες γὰρ ἄγι οἱ ἐν Παύλῳ ἀναβοῶσιν. εἰ δὲ καὶ τὴν τοῦ διαβόλου κατ' αὐτοῦ ἔνστασιν ἐμποδίζειν αὐτοῦ τὴν ἀρετὴν βουλομένου σημαῖνοι διὰ τὸν βρόμον εἰωθότα σῖτα αὐτοῦ ὑπάρχειν, συνεπίσκειται. "εἰ γὰρ δῶη καὶ ἔλθη μου ἢ αἴτησις καὶ τὴν ἐλπίδα μου δῶη ὁ κύριος, ἀρξάμενος ὁ κύριος τρωσάτω με, εἰς τέλος 166 δὲ μὴ με ἀνελέτω." ὁ τρῶσιν καθ' ἑαυτοῦ αἰτούμενος οὐκ ἀποκάμνων τὴν αἴτησιν ἑαυτοῦ ἐλθεῖν εὔχεται, ἀλλὰ τὸν ἴδιον ἀποπληρωθῆναι σκοπὸν. ἦν δὲ οὗτος τὸ πέρασ τοῦ κατορθώματος ἀνύσαι ἢ καὶ φανῆναι τοῖς φίλοις διὰ τὴν αὐτῶν ὠφελίαν τὴν αἰτίαν τῶν πόνων, ὅτι ἀγωνίσματος χάριν ἐπήχθησαν. οὕτω γὰρ ἂν οὐδὲ εἰς τὸν δίκαιον ἡμάρτανον, ἀλλὰ καὶ ζῆλον θεῖον ἐδέχοντο μιμήσασθαι σπεύδοντες ὑπομονὴν καὶ ἀνδρείαν τῶι ἀγίῳ κατορθουμένην, δι' ἣν καὶ ἔλεγεν· "εἰ γὰρ δῶη" – ἀντὶ τοῦ· εἴθε γὰρ δῶη κύριος – "καὶ ἔλθη μου ἢ αἴτησις, καὶ τὴν ἐλπίδα μου δῶη ὁ κύριος". δι' ἀμφοτέρω γὰρ εὔχεται, ἵνα καὶ αὐτὸς τὸν στέφανον τοῦ ἀγῶνος δέξεται κἀκεῖνοι μὴ ματαίαν τὴν ὑπομονὴν τῶν ἐπιπόνων νομίσωσιν. ἰδεῖν δὲ αὐτοῦ ἔστιν καὶ θαυμάσαι τὸ καὶ ἐν τοῖς τηλικούτοις πόνοις ἀνδρεῖον, ὅτι πρῶτον μὲν οὐκ ἀπείρηκεν τὴν πρὸς τὸν φίλον ἀπόκρισιν ἔχων πρόφασιν τὴν περὶ τοὺς πόνους σχολῆν, ἀλλὰ καὶ πάλιν καθάπερ γενναῖος ἀθλητῆς φησιν πολεμικῶς κατὰ τοῦ ἀν¹⁶⁷τικειμένου ἰστάμενος καὶ εἰδώς, ὅτι οὐ χωρὶς τῆς ἐκ θεοῦ συνχωρήσεως γέγονεν ἢ κατ' αὐτοῦ ἐπαγωγῆ, φησὶν· "ἀρξάμενος ὁ κύριος τρωσάτω με, μόνον μὴ εἰς τέλος ἀνελέτω με", ἀντὶ τοῦ· τὴν ἔκβασιν τῶν θλίψεων ὑπενεγκεῖν χαρισάσθω. τούτω ὁμοίον ἐστιν τό· "καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν", ὅπερ ἐρμηνεύεται πολλάκις ἀντὶ τοῦ· μὴ ὑποπεσεῖν τοῖς ἀπατῶσιν ἐνγένηται. ὅρα δὲ καὶ τὴν θεῖαν πληροφορίαν. ὅτι ἔλθει τὰ τῆς εὐχῆς ἐλπίζει, οὐ παντὸς εἰδότος, εἰ συμφερόντως εὔχεται, ἢ μόνον τῶν ἀγίων. κατὰ τὸ βούλημα τοῦ θεοῦ ζῶντες δέχονται καὶ "πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος". ὅτι δὲ οὐ περὶ τῆς ζωῆς τῆς ἐνταῦθα φοβούμενος λέγει τό· "εἰς τέλος δὲ μὴ με ἀνελέτω", σαφὲς ἐκ τοῦ εἰρηκέναι αὐτόν· "θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυσις." αἰσθητικὸς ὢν οὖν ὁ ἅγιος τρῶσιν ὑπὸ θεοῦ ἐκδέχεται παιδευτὴν αὐτόν ἄριστον ἐπιστάμενος οὐχ ὡς κολαστέος, ἀλλ' ὡς δοκίμιον ἐξαιτούμενος, καθὸ ὁ ψαλμωδὸς φησιν· "δοκίμασόν με κύριε καὶ πείρασόν με", καὶ τὸ παροιμιῶδες δὲ λόγιον· "μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται." τοῦτο δὲ γίνεται, ἵνα μὴ 168 κολαστέος γένηται οὐ συνεπαισθηθεὶς τῇ παιδεύσει. οὐ γὰρ παραιτεῖται ἔλεγχον ὁ ἅγιος ὅλον αὐτόν τῷ θεῷ ἐκδούς, "εἰδὼς ὅτι ἡραξάτ ἢ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἢ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡραξάτ ἢ δοκιμὴ ἐλπίδα· ἢ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύνει". "εἴη δέ μου πόλις τάφος, ἐφ' ἧς ἐπὶ τειχέων ἠλλόμην ἐπ' αὐτῆς, οὐ μὴ φείσωμαι." ὁ τῶν ἀνθρωπίνων ἀπάντων δοξῶν τε καὶ πολιτειῶν καὶ τῶν ὁμοίων καταφρονήσας "σκύβαλα" τὰ πάντα διὰ τὴν σωτήριον ἐλπίδα "ἡγούμενος" τὰς πολιτικὰς δόξας "τάφον" οἶεται ἀποθανῶν αὐταῖς ὡς Παῦλος ὁ λέγων· "ζῶ δὲ οὐκέτι

ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός." ἐπὶ γὰρ ταύτας τὰς ἀνθρωπίνας δόξας μεγάλα κομπάζοντες καθάπερ ἐπὶ τειχέων ἀλλόμενοι οἱ μοχθηροὶ ἐπιπηδῶσιν, εἰ καὶ μὴ ὁ ἅγιος. δῆλον γάρ, ὅτι τῷ ἀνθρωπίνῳ προσώπῳ ταῦτα προσάπτων εἴρηκεν. μετριόφρων γὰρ εἰ καὶ τις ἄλλος ὁ μακάριος, "ἄμεμπτος" μαρτυρηθεὶς εἶναι καὶ "δίκαιος". εἶη δὲ καὶ ταῦτα λέγων ὅτι· εἰ καὶ καθάπερ εὖ τετειχησμένη πόλις ἐτύγχανον πλούτῳ καὶ δόξῃ καμῶν, ἀλλά γε ἐμοὶ ταῦτα τέθνηκεν οὐ βαρείαν αὐτῶν τὴν στέρησιν λογιζομένῳ. διὸ καὶ οὐ φείδομαι τούτων. ὅλως αὐτῶν μηδένα πόθον ἔχω τεθνηκῶς αὐτοῖς, 169 ἔξ οὗ ζῶ ζωὴν μακαρίαν. καλὸν γὰρ "ἀποθνήσκειν τῇ ἁμαρτίᾳ", ἵνα τῷ θεῷ ζήσωμεν καὶ μὴ καθάπερ ἡ "σπαταλῶσα χήρα" ζῶντες θανάτῳ τῆς ἁμαρτίας παραδοθῶμεν. "οὐ γὰρ ἐψευσάμην ῥήματα ἅγια θεοῦ μου." διὰ τοῦτο πάντα τὰ ἀνθρώπινα τάφρον ἠγοῦμαι τεθνηκῶς αὐτοῖς, ἐπεὶ οὐκ ἐψευσάμην τὰ τοῦ θεοῦ ἅγια ῥήματα, ἥτοι διὰ τὸ ἐν μηδενὶ πταῖσαι ἀλλὰ "δίκαιος" εἶναι-τοῦτο λέγει κατὰ τὸν λέγοντα· "οὐδὲν ἐμαυτῷ σύνοιδα"- ἢ ὅτι τὰ εἰρημένα ἐν μαρτυρίας μέρει πρὸς τοῦ θεοῦ οὐ ψευδῆ ἔδειξεν καθὼς εἴρηται περὶ αὐτοῦ· "καὶ οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην θεῷ." τοῖς γὰρ λόγοις τοῦ θεοῦ τοῖς μαρτυροῦσιν αὐτῷ τὸ ἐν ἀρετῇ ὄν ὁ τρόπος αὐτοῦ σύμφωνος εὐρίσκετο. διόπερ καὶ τὰς ἐναρέτους ἑαυτοῦ πράξεις τοῦ θεοῦ λέγει κατὰ τὸν λέγοντα· "οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ σὺν ἐμοί." δεικτικὸν δὲ καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ πεπαιδευθῆναι αὐτὸν τὸ λέγειν· "οὐ γὰρ ἐψευσάμην ῥήματα ἅγια θεοῦ μου." οὐδὲν δ' ἦττον καὶ ἄτυφος φαίνεται ἐκ τοῦ θεοῦ ἐνεργῶς δεικνὺς τό· "ἐπὶ δὲ σῆ σοφία μὴ ἐπαίρου." θεοῦ γὰρ τὰ πάντα ὁμολογεῖ. χρήσιμον γὰρ τὸ μὴ ἐφ' ἑαυτῷ βάλ्लεσθαι, ὅπερ πάλιν παραινεῖ λόγος θεῖος· "μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐν 170 τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ μηδὲ ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύι αὐτοῦ μηδὲ ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ ἐν τούτῳ καυχάσθω ὁ καυχώμενος τοῦ συνίειν καὶ γινώσκειν τὸν κύριον." ἔχομεν παραδείγματα ἐν ταῖς γραφαῖς τῶν ἀσυνέτως καυχωμένων καὶ ἐφ' ἑαυτοῖς πεποιθότων Γολιάδ καὶ Φαραῶ, οἵτινες οὐχ ἄπερ ἤλπισαν πεπόνθασιν "σβεσθείσης αὐτῶν τῆς ὑπερηφανίας". "εἶναι φάσκοντες" δὲ "σοφοὶ μωραίνονται" κατὰ τὸ λόγιον. ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πλούτῳ ἀλαζονευομένων λέγεται· "μὴ φοβοῦ, ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος καὶ ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήμψεται τὰ πάντα." ἢ γὰρ αὐτὸς αὐτὰ καταλείψει ἢ αὐτὰ αὐτὸν μεταβολῆς γεγεννημένης. ἀλλὰ ὁ ἅγιος οὐδὲν ἐφ' ἑαυτῷ βαλλόμενος θεῷ πάντα ἀνατίθησιν. "τίς γὰρ μου ἡ ἰσχύς, ὅτι ὑπομένω; ἢ τίς μου ὁ χρόνος, ὅτι ἀνέχεται μου ἡ ψυχὴ; μὴ ἰσχύς λίθων ἢ ἰσχύς μου; ἢ αἱ σάρκες μου εἰσιν χάλκεια; ἢ οὐκ ἐπ' αὐτῷ ἐπεποιθῆναι; βοήθεια δὲ ἀπ' ἐμοῦ ἄπεστιν. ἀπέπατό με ἔλεος, ἐπισκοπὴ δὲ κυρίου ὑπερεῖδέν με." 171 παιδεῦσαι τοὺς φίλους ἀγαπητικὸς ὢν βούλεται, ὡς οὐ διὰ τι ἀνθρώπινον τὴν τοσαύτην ἐπιφορὰν τῶν ἀνιαρῶν ὑπομένει, καὶ παραστήσαι αὐτῷ ὅτι· εἰ μὴ λογισμῷ θεῷ, ὅσον ἦκεν εἰς ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, οὐκ ἂν οὐκ ἀνήνεγκα ταῦτα-διὰ ποίαν γὰρ, φησίν, ἰσχύν ταῦτα ὑπομένω λογίσασθε, ἢ διὰ ποῖον χρόνον βιῶσαι δυνησομαι ταῦτα ὑφιστάμενος. ἡ ἰσχύς δὲ μοι ἢ λίθου ἐστὶν ἢ χαλκείας ἔχω τὰς σάρκας, ὥστε μὴ ἐπαισθάνεσθαι τὸν πόνον αὐτοῖς; -ἵνα μὴ περὶ ἀναισθήτου διακείμενοι εὐτελίζωσι τὴν καρτερίαν. εἰσὶ γὰρ οἱ καὶ περὶ τῶν μαρτύρων διανοούμενοι, ὅτι τῶν ἀληθόνων οὐκ ἐπαισθάνονται, ὅπερ παραιρεῖται αὐτῶν τὴν ἀρετὴν. ἀλλὰ κάκεῖνα αὐ τοῖς ἐνθεῖναι τῇ διανοίᾳ βούλεται, ὅτι οὐ δι' ἁμαρτίας πάσχει, λέγων· "ἢ οὐκ ἐπ' αὐτῷ ἐπεποιθῆναι;" πρὸς δὲ τούτοις ἡρέμα καὶ τὴν ἀπὸ θεοῦ συνχώρησιν αἰνιττόμενος ἐπάγει· "βοήθεια δὲ ἄπεστιν. ἀπέπατό με ἔλεος, ἐπισκοπὴ δὲ κυρίου ὑπερεῖδέν με", ἵν' ἐκ τούτων κατανοήσωσιν, ὅτι καὶ ταῦτα συνειδῶς εἰς ἑαυτὸν γεγεννημένα ὁ ἅγιος φέρει γενναίως ἰστάμενος πρὸς τὸν ἐξαιτησάμενον, πεπ172 στευκῶς, ὅτι εἰ καὶ ἔπαισεν αὐτὸν κύριος συνχωρήσας τῷ

ἐξαιτήσαντι, ἀλλ' ἐπαμύνει καρτερήσαντι. τοιοῦ. τον γὰρ καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ ψάλλει λέγων· "ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν κύριον, καὶ προσέσχεν μοι." δυνατὸν δὲ καὶ τὴν αὐτῶν ἐλέγχοντα διάλημψιν ταῦτα λέγειν ὅτι· ὑμεῖς οὕτω νομίζετε, ὅτι καὶ ἡ βοήθεια καὶ ἡ ἐπισκοπὴ κυρίου ὑπερεῖδεν με. αὐτὸς οἶδεν, ὅτι τοῦτῳ θεὸς δοκιμασίας χάριν αὐτὸν παρέδωκεν, ὡς "μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήμψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγ γείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν." "οὐ προσεῖδόν με οἱ ἐγγύτατοί μου, ὡσπερ χειμάρρους ἐκλείπων ἢ ὡσπερ κῦμα παρήλθόν με." καὶ τοῦτο αὐτῷ πρὸς δοκιμασίαν συνέβαινε· οὐ γὰρ μικρὰ ἀνία ἐν τοῖς θλιβηροῖς ἀπουσία τῶν φίλων. ταύτην ὑπομένων τὴν θλίψιν καὶ Δαυὶδ ὁ ἅγιος ἔψαλλεν· "κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ καὶ ἐπέβλεπον, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιγιγνώσκων με." εἰ δὲ καὶ τὰς ἀοράτους δυνάμεις ἀγίας διὰ τὸ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ μεγάλην φανῆσαι ὀλίγον παρελθούσας αὐτόν δηλοῖ, συνεπίσκεψαι· συντρέχει γὰρ αὕτη ἡ διάνοια τῇ ἀποδοθείσῃ εἰς τό· "ἐπισκοπὴ 173 δὲ κυρίου ὑπερεῖδεν με." ὡς γὰρ ὁ τῶν ὄλων κύριος οὐ μισῶν οὐκ ἐπεσκέπτετο αὐτόν, ἀλλὰ πρὸς τὸ δεῖξαι τῷ ἀντικειμένῳ, ὅτι πρὸς ἀνθρώπου ἀρετὴν ἢ κακία αὐτοῦ οὐ δύναται, οὕτω μήποτε καὶ αἱ θεῖαι δυνάμεις, τὸ βούλημα τοῦ θεοῦ ἀξιωθεῖσαι εἰδέναι τὸ περὶ τὸν Ἰὼβ συνχωρῆσαι τὸν ἀγῶνα γενέσθαι, ἵνα λαμπρότερον τοῦ μακαρίου φανῆ τὸ κατόρθωμα. "οἴτινές με διευλαβούντο, νυῖν ἐπιπεπτώκασίν μοι." ἡρέμα μὲν ἴσως τούτους ἐλέγχει ὅτι· ἀγνοοῦντες τὴν αἰτίαν τῶν ἐπαγωγῶν ἐπιβαίνετε μοι τολμῶντες τοιαῦτα λέγειν, ἃ πρότερον οὐκ εἰρήκατε. εἰκὸς δ', ὅτι καὶ πολλοὶ τῶν ἄλλων διὰ τὸ πάθος κατεφρόνουν αὐτοῦ, καὶ τοῦτο τοῦ ἐξαιτησαμένου ὑποβάλλοντος. ὅρα δέ, μὴ ὡσπερ ἀποδεδώκαμεν τὰς θείας δυνάμεις ὀλίγου αὐτόν παρεληλυθέναι ἵνα γνωσθῇ αὐτοῦ ἡ ἀρετὴ, οὕτω συνεχωρήθησαν τῶν ἐναντίων δυνάμεων καὶ ἄλλαι ἐπιπηδᾶν αὐτῷ καὶ προσπολεμεῖν. "ὡσπερ χιῶν ἢ κρύσταλλος πεπηγῶς, καθὼς τακεῖσα θέρμης γενομένης οὐκ ἐπεγνώσθη ὅπερ ἦν, οὕτω κἀγὼ κατελείφθην ὑπὸ πάντων. ἀπωλόμην δὲ καὶ ἔξοικος 174 ἐγενόμην." ὑπερβάτως εἴρηται τό· "ὡσπερ χιῶν ἢ κρύσταλλος πεπηγῶς, καθὼς τακεῖσα", οὕτως ἀποδιδόμενον· καθὼς τακεῖσα χιῶν ἢ κρύσταλλος. οἰκεῖον δὲ καὶ τὸ πα ράδειγμα πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῆς μεταβολῆς αὐτοῦ ἀγνωστον αὐτόν παντελῆ ποιούσης κατὰ τὴν χιῶνα ἢ κρύσταλλον τὴν ἀπὸ διακαύσεως διαλυομένην καὶ οὕτως ἀγνωστον ποιούσαν τὸν τρόπον ὅπου ἐτύγχανεν. εἰ δὲ καὶ τὸ τοιοῦτῳ χρῆσασθαι παραδείγματι· καθὼς ἡ χιῶν καὶ κρύσταλλος ἀδιάκριτον ποιοῦσι τὸν τρόπον ὑπὸ θέρμης διαλυόμενα, οὕτω καὶ φίλος δοκῶν εἶναι πειρασμῶν ἐνστάτων φανεροῦται, καὶ ὅπερ πρὸ τούτου ἔκρυπτεν, φανερόν καθίστησιν. ἐνστάτων θλιβηροῦ καιροῦ ἀντικειμένων δὲ τῶν σχηματιζομένων φίλων εἶναι οἱ ἅγιοι ἔχουσι βεβαιότητα, πρὸς τοὺς ἀγαπωμένους ἔχοντες καὶ ἐν ἀνέσει καὶ ἐν περιστάσει τοῦτον τὸν ὅρον τῆς φιλίας ἀδιάστροφον φυλάττοντες. καὶ οὐ θαῦμα, ὅπου γε καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τὴν ἀγάπην ἐκτείνουσι, μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην εἰρηνικοὶ ὄντες κατὰ τὸ ὑπὸ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λεγόμενον· "εἶπατε, ἀδελφοὶ ἡμῶν, τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, ἵνα τὸ ὄνομα κυρίου δοξασθῇ, αὐτοὶ δὲ αἰσχυνθήσονται." ἅπαξ δὲ ἐπεὶ περὶ φιλίας ὁ λόγος τὴν ἀρχὴν ἐδέξατο, ἀκόλουθον τὰς διαφορὰς διαγνῶναι τῆς φιλίας. ἡ μὲν οὖν 175 τίς ἐστὶν ἡ δι' αὐτὸ τὸ καλόν, ἦν καὶ ἅγιοι κατορθοῦσιν, ἡ δὲ τίς διὰ τὸ χρήσιμον, οἷον ὅταν τις φέρε ἰατροῦ φίλος ὑπάρχη δι' αὐτὸ τοῦτο. αὕτη δ' ἡ φιλία εἰ καὶ μὴ τελεία ἐστίν, ἀλλὰ γοῦν οὐκ ἔχει τὸ ψεκτὸν ἀνθρωπίνῃ τις ὑπάρχουσα. ἔτερα δὲ εἰ μὴ διὰ τὸ ἡδύ, οὗ μῆκετι ὑπάρχοντος μῆδ' ὁ φίλος ἔστιν, καὶ διὰ φιλοδοξίαν, ἵνα δοκῶσι τοῖς πολλοῖς μειζόνων εἶναι φίλοι αὐτοὶ οὐδὲν προσφέροντες εἰς φιλοτιμίαν ἐκείνων. εἰ δὲ καὶ ὁ διὰ τὸ χρήσιμον αἰρούμενος φίλον ἀβεβαιότατος κατὰ τὸ μῆκετι

ητ' ηδ'·ς ···· χρείας ύπαρχούσης άντιποιεΐσθαι φιλίας έξαλάττων κατά τούτο, προαιρείται τὰ χρήσιμα πρό τών ήδέων, ᾱ και ύπό μέμψιν έστιν. εις τήν όντως φιλιάν προτρέπων ό λόγος φησίν· "φίλον σόν και φίλον πατρώον μη ένκαταλίπης." "ό γάρ πρόσφατος ούκ έστιν όμοιος αύτῶ." πρόσφατον λέγω τόν άβέβαιον, "άρχαϊον" ή πατρώον τόν έχοντα βεβαιότητα, άλλως τε και ει και κατά χρόνον λαμβάνοις ···· τ'ς ό διά πείρας έλθών άμελεΐ τού προσφάτου· ό γάρ τās καρδίας όντως έπιστάμενος έκ τής πείρας ·· ως ποιείται τήν έπίκρισιν. τὸ δ' "άπωλόμην δέ και έξοικος έγενάμην" φησίν προς τήν διάλημψιν τήν 176 τών πολλών άπώλειαν λογιζομένων τήν πάντων άφαίρεσιν κτημάτων χρημάτων και ότι επί κοπρίας έτύγχανεν. διό και έξοικος έγεγόνει και πάντων αύτὸν τών οϊκείων καταλελοιπότων. "ΐδετε όδοὺς Θαιμανών, άτραπούς Άσεβών οί διορῶντες. και αίσχύνην όφειλήσουσιν οί επί πόλεσιν και χρήμασι πεποιθότες." έγώ μέν, φησίν, ταύτα υπέστην μεταπεσών από πλούτου και πολυπαιδίας και δόξης και τών άλλων άνθρωπίνων. και όμως ούδέν αύτῶν τεθυμακώς ού ξενίζομαι. και γάρ οί άγιοι τῆ φύσει τών άδιαφόρων επιβάλλοντες ού βαρείαν τήν τούτων άφαίρεσιν λογίζονται και τούς άλλους προτρεπόμενοι καθά και Δαυίδ ό μακάριος ψάλλων "πλούτος έάν ρήη μη προστίθεσθε καρδιάν." και παλιν· "μη πεποιθατε επί άρχοντας και έφ' υίους άνθρώπων, οίς ούκ έστιν σωτηρία." διορθούμενος οὖν αύτους ήρέμα ό άγιος ούτω ποιεί τόν λόγον λέγων· "ΐδετε όδοὺς Θαιμανών, άτραπούς Σαβών οί διορῶντες", ό έστιν· μετα διανοίας όρῶντες, ΐν' ή πᾶς αύτου ό νοὺς τοιοῦτος· έγώ δέ έξοικος έγενόμην και πάντων άφηρέθην. κατανοήσατε τās όδοὺς τών Θαιμανών, τās άτραπούς τών Σαβών κατακρίνατε, κᾶν ευπαθῶσιν, λογιζόμε 177 νοι ότι πλούτῳ και δόξη πεποιθότες ούκ όρθᾶς όδοὺς ή άτραπούς έχουσιν. ταύτα δέ έλεγεν ύπηχῶν και τοίς φίλοις οίόμενοις ότι ό περιπίπτων έν περιστάσεσιν έκ κακίας ταύταις ένέχεται ότι· υμεΐς ει και βασιλεΐς έστε και ού περιεπέσετε δυσπραγία, αλλά κατανοήσατε τās όδοὺς τών Θαιμανών και Σαβών, όδοὺς αύτῶν ρ····σσετε, ότι πεποιθότες επί τοίς άνθρωπίνοις αίσχύνην όφλισκάνετε. ει δέ και τās έρμηνείας τών όνομάτων έκλαβεΐν θέλοις, γένοιτο άν νόησις τ αύτη, Θαιμανών μέν έρμηνευομένων έκλιπόντων, Σαβών δέ έπιστρεφόντων. προτρέπεται οὖν τούς έκλιπόντας άρετήν καταθεάσασθαι, οί και έν πλούτῳ πεποιθασιν, αλλά και τούς έπιστρέφοντας τήν φύσιν τών πραγμάτων κατανοεΐν προτρεπόμενος, ότι ού πάντως έν ευετηρία άει ούτω διαμένει, αλλά και υποστρέφει πολλάκις. διό αίσχύνη ύπάρχει τὸ πεποιθέναι επί χρήμασιν ή πόλεσιν, πόλεις λέγων τās δό ξας τās άνθρωπίνας και τὸ ώσανει έν άσφαλεΐ εΐναι. ει δέ έπαινετοί εΐεν οί έκλιπόντες, προτρέπεται ότι· κατανοήσατε, ως εισι και άλλοι κακά άπολιπόντες και ού πάντως τοίς άνθρωπίνοις πλουτοῦντες. 178 ει οὖν έπιστῆσαι θελήσετε, ότι τὰ πράγματα πολλήν δέχεται τήν μεταβολήν άπολαμβανόντων πολλάκις πολλῶν ῶν έστερήθησαν, ούκ άν ως επί μονίμοις έπεποθεΐτε τεθηπότες αύτά. "ό" γάρ "πεποιθῶς επί πλούτῳ οὔτος πεσεΐται, ό δέ άντιλαμβανόμενος δικαίων οὔτος άνατελεΐ", καθά ό μέν Λάζαρος εις κόλπον Άβραάμ άνέτειλεν, ό δέ πλούσιος τῆ κολάσει παραδέδοται πεσών επί αύτήν, ός δια άλαζονείαν παρεώρα τόν Λάζαρον. και γάρ ό λόγος παρετηρήσατο, ότι "πρός τῷ πυλῶνι" αύτου "έβέβλητο" και ότι σφόδρα πλούσιος, ΐνα μη πρόφασιν έχοι ότι· ήγγούουν αύτὸν ή ούκ ειχον τὰ αύτάρκη. καλῶς δέ και τὸ "άνατέλλει". ως γάρ τὰ σπειρόμενα φθοράν υπομένοντα υστερον έξανθει, ούτως ό περιστάσεσι πιεσθείς και υπομείνας έξει τής καρτερίας μισθόν τήν ανατολήν, "έκλάμπων ως ό ήλιος έν τῆ βασιλείᾳ τού πατρός". πεποιθῶς γάρ ήν επί κύριον προτραπείς έκ τών ειρημένων· "εύλογημένος ό άνθρωπος ός πέποιθεν επί τῷ κυρίῳ· οί πεποιθότες επί κύριον ως

ὄρος Σιών", καὶ λέγων· "ἐπὶ τῷ κυρίῳ πέποιθα", οὐκ "ἐπὶ χρήμασιν ἢ πόλεσιν" ἀνθρωπίναις, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θείῳ πλούτῳ καὶ "τῇ πόλει τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου", ἧς "οἱ θεμέλιοι ἐν τοῖς ὄρεσιν τοῖς ἁγίοις", χρήματα λογιζόμενος τὰ λόγια κυρίου "ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον πολὺ". "ἄταρ δὴ καὶ ὑμεῖς ἐπέβητέ μοι ἀνελεημόνως," καὶ τοὺς ἐπ' αἰτία ψεκτῆ περιπεσόντας σκυθρωποῖς νουθετῶν τις οὐκ ἐλέγχει κατὰ λόγον κινούμενος, οὐ τοῦτο γὰρ πρόκειται, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς ἀνδρείαν προτρέπεσθαι καὶ γενναίως ἐνεγκεῖν. τὸ γὰρ λέγειν· «διὰ τί γὰρ ἡμάρτανες;» βαρῦναί ἐστιν μᾶλλον ἢ πόνων κουφίσαι. καὶ γὰρ τῷ ὄντι ἀνελεημόνως ἐπέστησαν αὐτῷ ἐκ τοῦ πεπλανῆσθαι περὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐπαγωγῆς καὶ ὅτι τὸν μὴ ὑποκείμενον ἐλέγχω ἐλέγχειν ἐπειρῶντο. "ὥστε ἰδόντες τὸ ἐμὸν τραῦμα φοβήθητε." κηδεμονικώτατα ὁ ἅγιος καὶ πρὸς τοὺς μὴ ὀρθῶς διακειμένους πρὸς αὐτὸν προσφέρεται ἀπὸ τῶν καθ' ἑαυτὸν κάκεινους διορθούμενος καὶ ἐκ τῆς αὐτῶν διαλήψεως δεχόμενος τὴν ἀρχὴν τῆς παραινέσεως· εἰ γὰρ πᾶς ὁ ἁμαρτάνων σκυθρωποῖς περιπίπτει καὶ ὁ περιπεσὼν ἐξ ἁμαρτιῶν τοῦτ' ἔπαθεν, καὶ ὑμεῖς φοβήθητε ἐκ τοῦ ἡμετέρου τραύματος τὸν φόβον δεχόμενοι. καὶ γὰρ δῆλον αὐτοῖς ὅτι πῆρχεν ὅτι "οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου τῶν ἀνθρώπων". καὶ ταῦτα μὲν ὁ μακάριος ὡς πρὸς τὴν ἐκείνων διάληψιν διορθωτικῶς λέγει, χρήσιμα δὲ καὶ πρὸς συμπάθειαν καὶ πρὸς τὸ μὴ χαννοῦσθαι τὰ ῥητά. "τί γάρ; μὴ τι ὑμᾶς ἤτησα ἢ τῆς παρ' ὑμῶν ἰσχύος ἐπιδέομαι, ὥστε με σῶσαι ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν ἢ ἐκ χειρὸς δυναστῶν ῥύσεσθαι με;" τὸ ἄλογον τῆς ἐπιπλήξεως τῆς καθ' ἑαυτοῦ ἐλέγχων φησὶν ὅτι· εἰ μὲν ἐμοῦ ἐξαιτουμένου παρ' ὑμῶν τι οἶον εὐχὴν εἰς θεὸν ἐφάσκεστε μὴ δύνασθαι ἀνενεγκεῖν τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ εὐχὴν διὰ τὸ ἐν ἁμαρτίᾳ εἶναι, λόγον τινὰ εἶχεν. ἐπεὶ δὲ τοῦτο οὐ γέγονεν, μάταιος ὁ κατ' ἐμοῦ ἔλεγχος. καὶ τοῦτο αὐτὸ ἔχομεν ἐν τοῖς θείοις γράμμασιν. γίνεται γὰρ ποτε εὐχὴ ἐπὶ τῶν ἐπιτηδείως ἐχόντων εἰς μετάνοιαν, ὑπὲρ δὲ τῶν ἀντιτεινόντων οὐκ ἔχει λόγον τὸ γινόμενον. αὐτίκα γοῦν καὶ τῷ προφήτῃ φησὶν ὁ θεός· "καὶ σὺ μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου." καὶ ἐφεξῆς τὸν λογισμόν φησιν τοῦ μὴ δεῖν ἀναφέρειν πρὸς αὐτὸν εὐχὴν λέγων· "οὐχ ὄραξ τί οὗτοι ποιούσιν; οἱ υἱοὶ αὐτῶν συλλέγουσι ξύλα καὶ οἱ πατέρες καίουσιν πῦρ καὶ αἱ γυναῖκες ποιοῦσιν χαυῶνας τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ", κοινῶς ἁμαρτήματι κοινήν σπουδὴν εἰσαγαγόντες· διόπερ μὴ προσεύχου περὶ αὐτῶν. δεῖ οὖν, εἴ ποτε πρεσβεία θεῶ ἀναπέμπεται ὑπὸ ἁγίου περὶ τίνος, συντρέχειν κάκεινον ὑπὲρ οὗ ἢ πρεσβεία γίνεται. ἐὰν γὰρ ἐναντίως τῷ πρεσβεύοντι ποιῆ, ὅμοιον τι ποιῆ περὶ ὧν λέγεται· "εἰς οἰκοδομῶν καὶ εἰς καθελῶν. τί ὠφέλησαν πλέον ἢ κόπους;" ἄλλως τε καὶ ὡσανεὶ καταισχυνεῖται ὁ πρεσβεύων. τούτου μαρτυρία τὰ κατὰ Μωσέα· ἀνελθόντι γὰρ αὐτῷ πρὸς θεὸν εἴρηται τοῦ λαοῦ κάτω παραβαίνοντος· "σπέυσας κατάβηθι· ὁ λαός σου ἥμαρτεν." καὶ παρατήρησαι τὸ εἰρημένον· ὅτε γὰρ ἐπέμπετο καὶ ἄρξαι αὐτῶν καὶ στρατηγήσαι καὶ νομοθετῆσαι, αὐτὸς ὁ θεὸς ἐκ προσώπου τοῦ ἰδίου λέγει· "πορεύου καὶ ἐξάγαγε τὸν λαόν μου." ἅγιος γὰρ ἦν αὐτοῦ λαὸς εἶναι. ὅτε ἀπέστη τῆς πρὸς αὐτὸν εἰλικρινοῦς θεραπείας, οὐκέτι θεοῦ ἀλλ' ἀνθρώπου ἐστίν. φησὶν γάρ· "ὁ λαός σου ἥμαρτεν", καὶ οὐ τούτῳ φιλανθρωπεύομενος. ἑαυτοῦ γὰρ ἀνάξιον τὸν λαὸν θεασάμενος οὐ παντελῶς ἀπέρριψεν, ἀλλὰ πάλιν αὐτὸν ὑπὸ Μωσέα ἀφήσιν, ἀνάγων αὐτὸν εἰς τὴν περὶ αὐτοῦ κηδεμονίαν διὰ τοῦ λέγειν· "ὁ λαός σου", ἴν' οὕτω πρεσβεύσῃται ὑπὲρ αὐτῶν καὶ πάλιν αὐτοὺς ἐπιστρέψῃ ἐκ τῆς πλάνης, ὃ καὶ γέγονεν. εἶπεν γοῦν εὐχόμενος· "εἰ μὲν ἀφεῖς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν, ἄφες. εἰ δὲ μή, ἐξαλείψον κάμῃ ἐκ τῆς βίβλου σου ἧς ἔγραψας." ὅμοιον τούτῳ Παῦλος λέγει· "ἠυχόμεν γὰρ ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα." καὶ ὅτι προθέσει ἀγαθῇ οἱ ἅγιοι ὑπὲρ τινῶν εὐχονται, κἂν φαῦλοι ᾦσιν,

μάλιστα όταν ένοϋσαν ή. αυτοίς εις μετάνοιαν επιτηδειότητα θεάσασθαι, ταϋτα ειρηται. έμφαίνει δέ τό "μή τι ύμάς ήτησα;" και τό αδυνάτους αυτούς ειναί έπαμϋναι. οίδα γάρ ότι θεοϋ μόνου έστιν τό σϋσαι τοϋ και την συγχώρησιν δεδωκότος. επιστημονικώς γάρ οι άγιοι και τας αιτήσεις ποιϋνται. "διδάξετέ με, έγώ δέ κωφεύσω. ει τι πεπλάνημαι, φράσετέ μοι." και τοϋτο μετά πλειστής όσης πραότητος ό άγιος παιδεϋει αυτούς, πώς χρήσονται λόγοις πρός τους έν περιστάσει λέγων· διδάσκειν όφείλετε, οϋκ έλέγγειν άκαίρως, ει μη και τοϋτο πρός παιδευσιν ποιει κατά τό λεγόμενον υπό Παϋλου· "έλεγγον, επιτίμησον, παρακάλεσον". έτι δέ και μετριότητος χαρακτηρ ύπάρχων άπαιτεί και παρά τοιούτων λόγον διδασκαλί¹⁸³ ας, μή που εϋρη τι χρήσιμον. ει δέ οϋτω ποιει ό άγιος, οϋ δεϊ τινα ύπερηφανεύεσθαι και όκνεϊν παρ' ότουοϋν παιδεύεσθαι. "άλλ' ως έοικεν, φαϋλα άληθινοϋ ρήματα." έλεγχός έστιν οϋτος κατά τών ύπερορώντων τας τών δικαίων ή άλλως όρθών ανθρώπων γνώμας, όπερ ύπερήφανοι ποιειν ειώθασιν, οϋ γνώμη και βίω προαιρέσει όρθή προσέχοντες, αλλά τοίς έξωθεν κατά τό ειρημένον· "πλούσιος έλάλησεν και πάντες έσίγησαν και ήνεσαν τον λόγον αυτού, πτωχός έλάλησεν και ειπαν· «τίς οϋτος;»." και δηλα ταϋτα έκ τής έγαργείας. δηλον δέ ότι άληθινός ήν ό μακάριος, ό και θεός μαρτυρει. τό δέ "φαϋλα" άντι τοϋ ευτελή, λεγομένου ποτέ τοϋ φαϋλου άντι κακοϋ. "οϋ γάρ παρ' ύμών ισχύν αιτοϋμαι." τοϋτο σύμφωνον τοίς άνω, ένθα έλεγεν· "τί γάρ; μή τι ύμάς ήτησα;" διά μέσου ειρημένου τοϋ· "διδάξετέ με" έως τοϋ "άλλ' ως έοικεν". και αυτοίς οϋν εκείνην την διάνοιαν έφαρμοστέον. "οϋδέ ό έλεγχος ύμών ρήμασί με παύσει." λόγος γάρ χωρίς έργων προφερόμενος άβέβαιός έστιν και άπιστος, άλλως τε και μη άληθώς προίών έτι τό ασθενές έχει. ¹⁸⁴ φησιν ότι· ύμεις τοιούτωι έλέγχωι χρώμενοι οϋ παυετέ με οϋτε τοϋ τὰ άληθή προφέρειν οϋτε αποκάμνειν πρός άρετήν. "οϋδέ γάρ ύμών φθέγμα ρήματος άνέξομαι." και τοϋτο άνδρείας· πολλοί γάρ πολλακις τών έν περιστάσει φορτικών ακούοντες λόγων αποκάμνουσιν, ώστε και δι' αυτούς έξασθενειν. άλλ' ό άγιος οϋτε τον έλεγχον τον από τών φίλων οϋτε τους λόγους πρός όλιγωρίαν έδέξατο, όλως μηδέ την αρχήν καταδεχόμενος αυτὰ ως δυνάμενα αυτον σεϊσαι. "πλήν ότι επ' όρφανω επιπίπτετε, ενάλλεσθε δέ επι φίλω ύμών." διά τοϋτο οϋ δέχομαι ως όρθους γινομένους τους παρ' ύμών έλέγχους, ότι καθάπερ όρφανω και άβοηθήτω επιπίπτετε μη ενορώντες άπάντων βοηθω, αλλά και ενάλλεσθε επι φίλω τὰ τής φιλίας καθήκον τα μη επιγιγνώσκοντες. ωφέλιμον τό ρητόν πρός τό μη επεμβαίνειν ταίς έτέρων δυσπραγίαις. "νυνι δέ εισβλέψας εις πρόσωπα ύμών οϋ ψεύσομαι." διδακτικόν τό ρητόν πρός τό μη περι άπόντων προφέρειν λόγους καταλαλιās, άλλ' εις πρόσωπον λέγειν ά δεϊ. ειρηται γάρ· "μή καταλάλει μηδέ ήδέως άκουε κα¹⁸⁵ ταλαλοϋντος." εϋπαρησίαστον δέ και τό λέγειν· "οϋ ψεύσομαι", καθά και Παϋλος· "ότι οϋ ψεύδομαι". "καθίσατε δη και μη ειη άδικον. και παλιν τω δικαίω συνέρχεσθε." επιτρεπτικά ταϋτα και ανεξίκακα παιδεϋοντα σχολή και προσοχή, ό δηλοϋται διά τοϋ "καθίσατε", και εξετάσει φθέγγεσθαι. τοϋτο και άλλαχόσε ειρηται· "πριν εξετάσης μη μέμψη." μέγα δέ και τό επίταγμα τό· "μή ειη άδικον." μέγα γάρ τό μη έν λόγω άδικειν καθό ειρηται· "ει τις έν λόγω οϋ πταίει, οϋτος δυνατός χαλιναγωγήσαι και όλον τό σϋμα." "παλιν τω δικαίω συνέρχεσθε." τό παλιν ως πρότερον αυτών ότε οϋκ ήν έν περιστάσει συνεργομένων παιδεϋει, ότι δεϊ αυτούς μη έκ τής τών θλιβηρών ποιεισθαι άνάγκης την επίκρισιν, αλλά πρός τό δίκαιον αποβλέποντας. εϋλαβώς δέ και την ύπόσχεσιν αποπληροϊ λέγων· "εισβλέψας εις πρόσωπα ύμών οϋ ψεύσομαι", παραινών αυτοίς σχολάσαι τήι ζητήσει τοϋ δικαίου.

209 μι..... ἐπειδὴ τοὺς ἐν κακῶσει ὑπάρχοντας ὡς ὀφείλοντας ἐντυγχάνειν τῷ θεῷ περὶ ἁμαρτίας ὡς ἂν ταύτης αἰτίας οὐσης τῶν ἀνιαρῶν ἐνόμιζον οἱ φίλοι, εὐχεται, ὅπως γνωρίσῃ αὐτοῖς, διὰ τί αὐτὸν ἔθετο κατεντευκτὴν ἑαυτοῦ, ὅτι δι' ἀγῶνα καὶ οὐ διὰ ἁμαρτίαν· οὐ γὰρ πᾶς ὁ ἐντυγχάνων θεῷ δι' ἁμαρτίας τοῦτο πάσχει. εἰμὶ δὲ ἐπὶ σοὶ φορτίον; δοκῶ φορτίον εἶναι ἐπὶ σοί· βαροῦσι γὰρ με λέγοντες ὅτι· δι' ἁμαρτίας πάσχεις. καὶ διὰ τοῦτο τρόπον τινὰ φορτίον σοι ἐκεῖνοι δι' ἐμὲ ἐπιτιθέασιν ὡς κολάζοντος τὸν ἀνεύθυνον. ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι οὐ κολάζεις με, ἀλλὰ γυμνάζεις, κἂν ἐκεῖνοι ἀδιακρίτως νομίσωσιν πάνθ' ὄντινον τὸν πεῖραν δεχόμενον ἀηδῶν δι' ἁμαρτίας πάσχειν. καὶ διὰ τί οὐκ ἐποίησω τῆς ἀνομίας μου λήθην καὶ καθαρισμόν τῆς ἁμαρτίας; ἐπιζητεῖν τὰ κατ' αὐτὸν διδάσκει τοὺς φίλους καὶ λογίζεσθαι, «ὅτι», εἰ καὶ ἡμαρτέν τι, ἀλλ' ὁ φιλ ἀγαθὸς θεὸς παρορᾷ τὰ πταίσματα ὡσπεροῦν καὶ τὰ τῶν φίλων, εἴ γε οὐκ ἔπασχον αὐτοί, ἴν' ἐκ τούτου νοήσωσιν, ὡς οὐ διὰ ἁμαρτίας, ἀλλὰ δι' ἀγωνίσματα πάσχει. πεῦσις δὲ ἐστὶ καὶ ταῦτα εἰσάγουσα ἐκείνους 210 εἰς σύννοιαν καὶ οὐκ ὀλιγωρία τοῦ δικαίου, ὡς εἰρήκαμεν, ὅπως αὐτὸν διὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀγαθότητα καθάρη μὴ παρατηρούμενος τὰ κατ' αὐτόν· καθαρισμὸς δὲ ὑπὲρ ἁμαρτίας γίνεται οὐχ ἐπομένης κολάσεως. νυνὶ δὲ εἰς γῆν ἀπελεύσομαι, ὀρθρίζων δὲ οὐκέτι εἰμὶ. τὴν τῶν οὐκ ὀρθῶς διαλαμβανόντων ἐξηγεῖται διάθεσιν ὅτι· εἰ ἁμαρτωλὸν με καὶ διὰ ἁμαρτίαν πάσχοντα οὗτοι ἐκλάβωσιν, ὡς μηδενὸς ὄντος μετὰ ταῦτα οὕτω με βεβιωκέναι νομίζουσιν "ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ μόνη ἡλιπικότα", καὶ κατ' αὐτούς, εἰ ἀπέλθοιμι εἰς γῆν, οὐκέτι ἔσομαι· καὶ διαδεχομένης ἡμέρας οὐκέτι ἔσομαι· οὐδ' ὅλως γὰρ με κατ' αὐτούς διαδέξεται ἕτερος αἰὼν. ἀλλὰ ἀγίου φωνὴ ἐστίν, ἐφ' ἣ καὶ ὁ μακάριος ἡλιπίζεν, λέγοντος· "ἐξεγερθήσομαι ὀρθρίου", καὶ πάλιν· "«ἐκ» νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά μου πρὸς σέ, ὁ θεός", καί· "ὁ θεός, ὁ θεός μου, πρὸς σέ ὀρθρίζω". ὅπερ καὶ τὸ καθ' ἡμέραν ἐπαγρυπνεῖν δηλοῖ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος τούτου εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα ἔγερσιν. εἴποι δ' ἂν τις πιθανῶς ὅτι· ἕως ἐν τοῖς σκυθρωποῖς εἰμι, ἐν νυκτὶ τυγχάνω, ὀρθρίσας δὲ καὶ ἐν ἡμέρᾳ γενόμενος οὐκέτι εἰμὶ ἐν περιστατικοῖς. ὡς καὶ 211 πρότερον δὲ ἐπεσημηνάμεθα, οὐκ ἐξ ὀλιγωρίας ταῦτα φθέγγεται· ἢ γὰρ ἂν οὐκ ἐμαρτυρεῖτο ὡς δίκαιος. ὑπολαβὼν δὲ βαλδὰδ ὁ Σαυ_6_χ_ί6της λέγει· μέχρι τίνος λαλήσεις ταῦτα; πνεῦμα πολυρῆμον τοῦ στόματός σου. μὴ ὁ κύριος ἀδικήσει κρίνων ἢ ὁ τὰ πάντα ποιήσας ταραξεί τὸ δίκαιον; τῆς αὐτῆς τῷ φθάσαντι διαλήμψεως ὑπάρχων καὶ οὗτος-τῆς ὅτι δι' ἁμαρτίας τὰ κακωτικὰ πάντως ἐπιπέμπεται-καὶ κοινωνῶν τῷ προτέρῳ φίλῳ κατὰ τὸ μίαν αἰτίαν θέσθαι τῶν ἐπιπόνων ποιεῖται πρὸς τὸν Ἰώβ τοὺς λόγους. ἔδει δὲ λογίζεσθαι, ὅτι ὅσα κακώσεώς εἰσιν, οὐ μόνοις φαύλοις, ἀλλὰ καὶ σπουδαίοις συμβαίνει· ἀδιάφορα γὰρ. καὶ ἔτι πλέον ἔδει ἐννοεῖν, ὅτι θαυμαστότερος ὁ δίκαιός ἐστιν ὑπομένων θλίψεις καὶ πόνους. ἐπιτιμᾷ οὖν καὶ οὗτος τῷ μακαρίῳ λέγων· μέχρι τίνος-μονονουχὶ λέγων· ἕως πότε; -οὐκ ἐννοεῖς τὴν αἰτίαν τῶν πόνων; καὶ πολυλογίαν δὲ αὐτῷ ἐπικαλεῖ, ὃς ὤφειλεν πλέον αὐτὸν θαυμάζειν, ὅτι καθάπερ τῶν πόνων ἐπιλαθόμενος περὶ δογμάτων ἐποιεῖτο τούτους λόγους, ὧν οἱ φίλοι ἠγνόουν οὐδὲ εἰς ἔρευναν ἑαυτοῦ ἐπιβάλλοντες, καίτοι μη212 δὲν ἐξ ἀνιαρῶν συνεχόμενοι. εἶτα ἔτι βεβαιῶν ἑαυτοῦ τὴν διάλημψιν ὡς καὶ αὐτῷ λογισμὸν προσάγων λέγει· "μὴ ὁ κύριος ἀδικήσει κρίνων ἢ ὁ τὰ πάντα ποιήσας ταραξεί τὸ δίκαιον;" ταραχὴ γὰρ ἦν τῆς δικαιοσύνης κατὰ τὴν αὐτῶν ὑπόλημψιν, εἰ δίκαιος ὢν ἔπασχεν. ἀλλὰ ταῦτα ἀγνοοῦσιν· πρὸς γὰρ ἀνάδειξιν καὶ σκοπὸν ἀνδρείας ἢ κατ' αὐτοῦ συνχώρησις γέγο νεν. εἰ οἱ υἱοὶ σου ἡμαρτον ἐναντίον αὐτοῦ, ἀπέστειλεν ἐν χειρὶ ἀνομίας αὐτῶν. συνεχεῖ καὶ οὗτος τὸν λόγον καὶ □συν□ περιφέρεται τοῖς δόγμασιν λέγων ὅτι· εἰ καὶ μὴ αὐτὸς ἡμαρτες, ἀλλ' οἱ υἱοὶ σου, οὐ προσνοήσαντες ὅτι ἕτερος ὑπὲρ ἐτέρου οὐκ ἂν κολάζοιτο. ἀλλὰ

καὶ τοῦτο τυχὸν ὑπέκρουεν, ὅτι διὰ τὰς ἰδίας ἀμαρτίας ἀπεστάλη ἐν χειρὶ αὐτῶν ἀνομία, αἰνιττόμενος τὰ τῆς πτώσεως καθ' ἣν τὰ τέκνα αὐτοῦ ἀπώλοντο. υἱοῦ δὲ μνημονεύει ἀπὸ τοῦ ἀρίστου μέρους τὸν λόγον ποιούμενος· εἶχεν γὰρ καὶ θυγατέρας Ἰώβ. ἐμφαίνει οὖν, ὅτι υἱῶν ἀμαρτάντων καὶ πολλὴν ὠφέλειαν ἐκ τοῦ Ἰώβ ἐχόντων δῆλον, ὡς καὶ θυγατέρες ἤμαρτον. κατ' αὐτὸν δὲ πάλιν καὶ τὴν διάλημψιν αὐτοῦ καὶ ταῦτα ἐκκλημπτέον. σὺ δὲ ὄρθριζε πρὸς κύριον παντοκράτορα δεόμενος· εἰ καθαρὸς εἶ καὶ ἀληθινός, δεήσεως ἐπακούσεται σου, ἀποκαταστήσει δέ σοι δίκαιαν δικαιοσύνης. μαχόμενα καὶ ἐν τούτοις λέγει. εἰπὼν 213 γὰρ ὅτι "ἀπέστειλεν «ἐν» χειρὶ ἀνομίας τῶν υἱῶν σου", αὐτῷ φησι_6_ν6· "σὺ ὄρθριζε πρὸς κύριον· εἰ καθαρὸς εἶ, δεήσεως καὶ ἐπακούσεται σου". πῶς γὰρ καθαρὸς, περὶ οὗ διελάμβανεν, ὅτι δι' ἀμαρτίας ἀνιάται; –μάλιστα, ὅτι ἐπάγει· "ἀποκαταστήσει δέ σοι δίκαιαν δικαιοσύνης", ἀντὶ τοῦ· δώσει σοι ὡς καθαρῷ πάλιν τὰ ἡδέα ἀποκαθιστὰς αὐτά. ἔχομεν δὲ τὸ καθαρὸν σημαινόμενον ἀντὶ τοῦ ἐναρέτου, καθὸ καὶ εἴρηται· "μακάριοι οἱ καθαρὸι τῆ καρδία"· καθὸ εἴρηται διὰ γὰρ τοῦτο καθαρὸι εἰσιν, ὅτι οὐκ ἔχουσι τὴν ἐκ κακίας ἀκαθαρσίαν· «καθὸ εἴρηται» περὶ τῶν φαύλων· "συντρίβεται δὲ δι' ἀκαθαρσίαν ψυχῆς"· καὶ ἔτι περὶ τινος· "ἀκαθαρσία αὐτῆς πρὸς ποδῶν αὐτῆς." τοιοῦτοι δὲ εἰσιν καὶ ὧν "οἱ πόδες ἐπὶ πονηρίαν τρέχουσιν". εἰ δὲ ἀποκαθίσταται αὐτῷ ἡ δικαιοσύνη, νῦν οὐκ ἔχει αὐτήν· εἰ δὲ νῦν οὐκ ἔχει, πῶς καθαρὸς ἐστιν; ἢ πῶς ἀμφιβάλλει, ὅτι καθαρὸς ἐστιν, διακεείμενος, ὅτι περιπίπτων περιστάσεσιν ἀμαρτωλὸς ὑπάρχει; αὕτη δὲ ἡ ἐναντιότης αὐτῶν ἠκολούθησεν ἐκ τοῦ ἐσφαλ μένην ἀρχὴν θεῖναι, ὅπερ πάση αἰρέσει ἔπεται. λέγων γὰρ τῷ ἐν κατοπραγία· "εἰ καθαρὸς εἶ καὶ ἀληθινός, δεήσεως ἐπακούσεται σου καὶ ἀποκαταστήσει σοι δίκαιαν δικαιοσύνης", δείκνυσιν, ὅτι ἐνεχώρει 214 τὸν ἀγαθὸν καὶ ἀληθινὸν ὑποπεσεῖν τούτοις· ὧ ἀναγκαίως ἔπεται, ὅτι οὐ πᾶς ὁ ἐν περιστάσεσιν ὧν φαῦλός ἐστιν καὶ ἐν ἀμαρτίαις· ἔσται οὖν τὰ μὲν πρῶτά σου ὀλίγα, τὰ δὲ ἔσχατά σου ἀμύθητα. πάλιν καὶ νῦν τῆ ἀρχῆ ἑαυτοῦ μάχεται· ὡς γὰρ ἐπόμενον λαμβάνει, ὅτι τῷ καθαρῷ μετὰ ἀλγηδόνας ὁ θεὸς ἀποκαθίστησιν τὰ ἡδέα πολυπλασίως. φαίνεται γὰρ διὰ τούτων εἰσάγειν τὸν τρόπον τῆς ἐπαγωγῆς τῶν ἀνιαρῶν, ὃν οὐ πρότερον ἐτίθετο, δι' ὧν φησιν εἶναι "τὰ ἔσχατα αὐτοῦ ἀμύθητα" δηλονότι ὡς γενναίως ὑπομείναντος, εἰ μὴ πού τις λέγοι, ὅτι μετανοήσαντι αὐτῷ ταῦτα λέγει συμβῆναι ἐκ τῆς πρὸς θεὸν εὐχῆς· ἀλλὰ τοῦτο «οὐ» συνχωρεῖ τὸ λέγειν· "εἰ καθαρὸς εἶ", καίτοι πρὸς ἀντιδιαστολὴν τὸ εἰρημένον τό· "σὺ δὲ ὄρθριζε πρὸς κύριον παντοκράτορα." ἐπερώτησον γὰρ γενεὰν πρώτην, ἐξιχνίασον δὲ κατὰ γένος πατέρων. βεβαιῶσαι βούλεται τὸν ἑαυτοῦ λόγον ἐκ τῶν προτέρων ἀνδρῶν ἢ συγγραμμάτων, ἃ περιεῖχεν τοὺς βίους αὐτῶν. οὐδὲν γὰρ ἀπεικὸς καὶ γράμματα εἶναι, μάλιστα διὰ τὸ λέγεσθαι· "τίς ἂν δῶη γραφῆναι τὰ ῥήματά μου;" καὶ τὰ ἐξῆς· ἄλλως τε καὶ νόμοι ὑπῆρχον, καθ' οὓς καὶ οὗτοι ἦρχον, οἱ φίλοι φημί. 215 χθιζοὶ γὰρ ἔσμεν καὶ οὐκ οἶδαμεν, σκιά γὰρ ἡμῶν ἐστὶν ὁ βίος ἐπὶ τῆς γῆς. συνेतῶς γὰρ δεῖ ἀκούειν τοῦ "χθιζοὶ γὰρ ἔσμεν", ὅτι ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην γένεσιν τοῦτο φησιν, μάλιστα ὅτι λέγει· "ἐπερώτησον γὰρ γενεὰν πρώτην". δεῖ γὰρ τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ ἀνθρώπου φρονίμως ἀκούειν, οἷον–ἵνα ἀπὸ τῶν γραφῶν εἴπωμεν–περὶ τοῦ Δαυὶδ εἴρηται πολλάκις, ὅτι "πυρράκης μετὰ κάλλους ὀφθαλμῶν" ἐτύγχανεν. τοῦτο δὲ οὐ περὶ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ περὶ τοῦ σώματος ἀκούομεν. ὅταν δ' αὐτὸς "τὰ ἄδηλα" λέγη "καὶ τὰ κρύφια τῆς καρδίας μου ἐδήλωσάς μοι", περὶ τῆς ψυχῆς τοῦτο ἐκλαμβάνομεν. καὶ τὸ "χθιζοὶ" οὖν μὴ κατὰ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἄνθρωπον γενέσθαι ἀκούομεν. οὕτω καὶ συνῆπται· "σκιά γὰρ ἡμῶν ἐστὶν ὁ βίος ἐπὶ τῆς γῆς." περὶ τοῦ βίου οὖν τοῦ ἐπὶ γῆς φησιν, ὅτι σκιά τυγχάνει. ἅπαξ δὲ ἐπεὶ τῆς λέξεως ταύτης μνήμη γέγονεν, ἀναγκαῖον ἡμᾶς περὶ αὐτῆς διαλαβεῖν. λέγεται τοίνυν ἡ σκιά

καὶ πρὸς πρωτότυπον, καθὸ καὶ εἴρηται· "σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν". σκιά δὲ καὶ τὸ παρακολούθημα, καὶ ὁ προσεγγισμὸς πολλακίς σκιά λέγεται, καθὸ εἴρηται παρηγημένως· "πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι." λέγεται δὲ καὶ σκιαγραφία ἢ πρὸ τῆς φανεραῦς γραφῆς 216 εἰκόνι τύπως ἄδηλος· δυνατὸν οὖν ἐκλαβεῖν σκιάν εἶναι τὸν βίον τὸν ἀνθρώπινον κατὰ τὸ εὔσειστον καὶ εὐπαράγωγον. δύναται δὲ καὶ κατα πρὸς πρωτότυπον ἀντιδιαστέλλεσθαι· ὡς γὰρ πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωὴν ὁ παρῶν αἰὼν σκιά ὑπάρχει, ματαιότης ὑπάρχων. δύναται δὲ καὶ σκιαγραφία ὁ βίος οὗτος λέγεσθαι, καθὸ ἐνταῦθα μὲν "ἐκ μέρο»ς" ἢ γνῶσις ἐστὶν τελειότητος ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐσομένης. δύναται δὲ καὶ ἀνηγημένως θεωρεῖσθαι σκιά, καθὸ παρακολούθημα λέγομεν εἶναι καὶ τὴν τῶν σωμάτων σκιάν· καὶ ὅρα, μὴ τοῦτο δηλοῦται ἐν τῷ· "ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης." οὐ γὰρ ἀπλῶς τὰ θεοῦ κτίσματα ματαιότης, ἀλλ' ὡς πρὸς» τὰ οὐράνια αἰώνια ὄντα τὰ πρόσκαιρα καὶ ῥαδίως μεταβάλλοντα ματαιότης ὑπάρχει. καὶ ὁ βίος δὲ πολλὰ σημαίνει, ἤτοι τὸ ζῆν τοῦτο ἢ τὴν πολιτείαν· δηλοῖ δὲ καὶ τὴν κτῆσιν, καθὸ εἴρηται· "ὅς δ' ἂν ἔχη τὸν βίον τοῦ κόσμου καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρεῖαν ἔχοντα." καὶ τὰ χρήματα δὲ εἴρηται βίος, καθὸ εἴρηται· "ἐὰν δῶ ἄνθρωπος τὸν βίον αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐξουδενώσουσιν αὐτόν." ἢ οὐχ οὗτοι σε διδάξουσιν «καὶ» ἀναγγελοῦσιν καὶ ἐκ καρδίας ἐξάξουσιν ῥήματα; 217 ἐκ τῶν παλαιότερων πιστοῦσθαι τὰ καθ' ἑαυτὸν οὗτος βουλόμενος ταῦτά φησιν ὡς ἂν ἐκείνων πλείστοις παρατυχόντων πράγμασιν, οἷς οἱ εἰς τὸν καιρὸν αὐτοῦ οὐ παρέτυχον. ἅπαξ δὲ ἐπεὶ περὶ διδασκάλων ἐστὶν ὁ λόγος, λέγωμεν, ὅτι ἐστὶν μέγας ἔπαινος τῷ διδάσκοντι, ἐὰν, πρὸς οἷς ἔμαθεν ἢ αὐτὸς ἀναγνοῦς ἢ παρ' ἑτέρου μαθῶν, συνιστᾷ ποτε καὶ αὐτὸς οὐκ ἐναντία, ἀλλὰ σύμφωνα. ὡς γὰρ οὐκ ἂν τις ἀποδέξοιτο γῆν τὴν τὰ καταβαλλόμενα σπέρματα ἀποδιδούσαν, οὕτως οὐκ ἂν τις «ἐν» τῇ γῆ τῇ ἰδία παραδεξάμενος παιδεύσιν καὶ μόνα, ἃ ἤκουσεν, παρέχων θαυμάσιος, ἀλλὰ πρὸς τούτοις ἕτερα γεννήσας, θαυμάσια δέ, καὶ ὃ ἃ ἔμαθεν προενεγκεῖν διὰ γλώττης δυνάμενος· εἰσὶν γὰρ οἱ πρὸς τοῦτο ἀδυνατοῦντες ἑαυτοὺς μόνους καὶ οὐχ ἑτέρους ὠφελεῖν δυνάμενοι. εἰ δὲ δύναται τὸ διδάσκειν καὶ ἀναγγέλλειν εἶναι διάφορα, ἐπίσκεψαι, ὡς τοῦ μὲν διδάσκειν ἀποδείξεις ἐπάγοντος, τοῦ δὲ ἀναγγέλλειν διήγησιν περιέχοντος τῶν σαφῶν, ἐξ ὧν τὰ ἀσαφῆ γνωρίζεται. ὅτι δὲ ἐκ καρδίας οἱ λογισμοὶ τὰ ῥήματα παραπέμπουσιν, ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁ ρωτήρ φησιν· "ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί." εἰ δὲ καὶ τὸ 218 ἐξάξει ῥήματα τὸ εἰς ἔργα αὐτὰ μεταβαλεῖν λέγοις, οὐκ ἂν ἀμάρτοις ἄλλων ἐκ παραλλήλου ἀκούοντων τοῦ ἐξάξει καὶ ἀναγγεῖλαι. μὴ θάλλει πάπυρος ἄνευ ὕδατος, ἢ ὑψωθήσεται βούταμον ἄνευ πότου; ἔτι ὃν ἐπὶ ρίζης καὶ οὐ μὴ θερισθῆ. εἰπὼν, ὅτι παρὰ τῶν παλαιῶν καὶ πατέρων ἢ διδασκαλία τοῖς μεταγενεστέροις παραγίνεται, ἐκ παραβολῆς αὐτὸ παρασκευάζει φάσκων ὅτι· ὡς ἄνευ ὕδατος πάπυρος οὐ θάλλει οὐδὲ ὑψοῦται βούταμον μὴ ἀρδευόμενον, ἕως ἔτι ἐπὶ γῆς ἐστὶν—οὕτω γὰρ αὐτὰ συμβήσεται μηδὲ θερίζεσθαι—, οὕτως ἀδύνατον μὴ δεχόμενον ἐν διανοίᾳ ὠφέλιαν τῶν κρειττόνων καρπὸν προενεγκεῖν ὠφέλιμον. δύναται δὲ καὶ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων λέγειν, ὅτι κα θάπερ ὑπὸ ὕδατος ὑπὸ τῆς προνοίας ταῦτα ἄρδεται, ἢς μὴ ἐπιούσης αὐτὰ ῥαδίαν καὶ εὐμάραντον ἔξει τὴν διάλυσιν. κὰν οὖν τις ἀνιαροῖς περιπέσῃ, εἶτα πάλιν μεταβολὴν ἔχη ἐκ τούτων»», προνοία τοιοῦτον γε»γέ»νηται. ἐὰν δὲ καὶ τὴν δοκοῦσαν ἀνθρωπίνην ρίζαν ἔχη τὰ γινόμενα ὑπ' ἀνθρώπων, οὐχ ἔξει ὑπόστασιν μὴ τῆς προνοίας αὐτὰ διοικούσης. τούτῳ ὅμοιον καλῶς παρὰ τοῦ ψαλμωδοῦ εἰρημένον· 219 "ἐὰν μὴ ὁ κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες αὐτόν." πρὸ τοῦ πιεῖν πᾶσα βοτάνη

ξηρανθήσεται. ταῦτο τῷ προτέρῳ τοῦτο ἐπὶ πάσης βοτάνης λεγόμενον. λέγοι οὖν, ὅτι, κὰν μικρὸν κὰν μέγα ἦ, τοῖ ἐν τῷ βίῳ ὑπὸ πρόνοιάν ἐστιν, ξηραίνόμενον, εἰ μὴ αὕτη ἐφοπτεύοι. οὕτως τοίνυν ἔσται πάντα τὰ ἔσχατα τῶν ἐπιλανθανομένων τοῦ κυρίου. λέγει τι ἔνδοξον ἀπὸ ἐννοίας οὐκ ἀπολειπομένης ἐντρεχείας, ὅτι ὡσπερ τὰ φυτὰ μὴ ἀρδευόμενα ὑπὸ ὕδατος ξηραίνεται, οὕτω τὰ ἀνθρώπινα πράγματα ἕξω προνοίας γιγνόμενα ὑπόστασιν οὐκ ἔχει. εἰ δὲ καὶ οὗτος ἔσχατα λέγει ἐννοίαν ἔχων περὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, συνεπίσκεισαι· οὐ γὰρ ἀναντιρήτως οἱ ἐπιλανθανόμενοι τοῦ κυρίου τῷ «οἰ»οῦτοις κατὰ τὸ αἰσθητὸν ἐσχάτοις περιτεύζονται τῷ περὶ τινῶν εὐετηρία διαγόντων εἰρήσθαι· "ἐν δὲ ἀναπαύσει ἄδου ἐκοιμήθησαν." ἐλπίς δὲ ἀσεβῶν ἀπολεῖται. τῷ ὄντι ἢ τῶν ἀσεβῶν ἐλπίς οὐ περὶ ὑφεστηκότα γίνεται. ἢ γὰρ ἐλπίς οὐδὲν οὐδεν ἕτερόν ἐστιν κατὰ γένος ἢ προσδοκία ἀγαθῶν. καὶ ὁ φοβούμενος δὲ προσδοκᾷ, ἀλλ' οὐκ ἀγαθὰ· κακῶν γὰρ προσδοκία ἐστὶν ὁ φόβος, 220 ἀγαθῶν δὲ ἢ ἐλπίς. ἐπεὶ οὖν οὐχ ὑφεστηκότα πράγματα οἱ ἀσεβεῖς προσδοκῶσιν, ἀπόλλυται αὐτῶν ἢ ἐλπίς· ὡς γὰρ μένουσιν τοῖς ἡδέσις χρῶνται, καὶ ἐν τούτῳ ματαίαν ἔχουσιν ἐλπίδα. ἔχεις τοῦτο ἐν Παροιμίαις τῇ μὲν λέξει πολὺ διαφέρον, συναῖδον δὲ τῷ νῦν λεγομένῳ· "ἀποθανῶν δίκαιος ἔλιπεν μετάμελον·" ἂν γὰρ ἀποθάνῃ ὁ δίκαιος, εὕρισκει τὰ προσδοκώμενα καὶ οὐ μετεμελήθη πονήσας ὑπὲρ αὐτῶν. ἐνταῦθα μὲν οὖν εἴρηται· "ἐλπίς ἀσεβῶν ἀπόλλυται", ἐν δὲ τῷ Ἑσαία· "ἐλπίς τῷ εὐσεβεῖ." οἱ δὲ "ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπιότες μόνον" καὶ "λέγοντες· φάγωμεν καὶ πίωμεν", ματαίαν καὶ κενὴν ἔχουσιν ἐλπίδα πρὸς τὰ βλεπόμενα ταύτην τείνοντες» φυσικώτατα δὲ ὁ Παῦλός φησιν· "ἐλπίς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς· ὁ γὰρ βλέπει τις, «τί» καὶ ἐλπίζει," ἀοίκητος δὲ αὐτοῦ ἔσται ὁ οἶκος. πρὸς τὸ αἰσθητὸν τοῦτο οὐ πάντως ἐστὶν ἀληθές. δῆλον δὲ ἐστὶν, ὅτι ὁ τοῦ Ἰησοῦ λόγους εἰς ἔργα μεταβαλὼν μένουσαν οἰκίαν οἰκοδομεῖ· αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, ἣς ὁ ἀντεχόμενος οὐδέποτε ἔξει τὴν οἰκίαν ταύτην ἀοίκητον· δεῖ γὰρ τὸν δίκαιον μένειν ἐν τῇ αὐτοῦ ἀρετῇ· "ἡ δικαιοσύνη" γὰρ "αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." ἐπειδὴ δὲ ἀνυπόστατός ἐστιν ἡ κακία, διὰ τοῦτο 221 ἄοικός ἐστὶν ὁ φαῦλος ἄ□□τακτος ὑπάρχων αἰεὶ καὶ οὐδὲν ἔχων ἐδραῖον διὰ τὸ καὶ τὴν κακίαν αὐτὴν εἶναι παρακολούθημα· εἰ δέ τις καὶ περὶ τοῦ ἀγαθοῦ τοῦτο λέγοι φάσκων, ὅτι καὶ τὴν ἀρετὴν ἄνθρωποι ἐκ σπουδῆς κτῶνται, ἀλλ' ὑφέστηκεν αὐτὸ τὸ ἀγαθόν. "ἀοίκητος" οὖν "ἔσται τοῦ ἀσεβοῦς ὁ οἶκος·" φανερώς γὰρ ἡ ἀλήθεια διαλύει τὴν ἀπάτην. ἀράχνη δὲ αὐτοῦ ἀποβήσεται ἢ σκηνή. ἢ «ἀ»ράχνη ποικιλίαν ἐπιδείκνυται ἐξ ὑφάσματος φυσικοῦ κατεσκευασμένη_6_v_,_ _ἢβτις ῥᾶστα διαλύεται ἐπιψάσαντός τινος. τὰ τῶν φαύλων οὖν ἔργα καὶ ἡ κατασκευὴ τῆς πολιτείας ἀράχνη ἔοικεν οὐχ ὑφισταμένη. καὶ ἐν Ἑσαία οὖν λέγεται περὶ τῶν φαύλων κυρησάντων ἀνομίαν καὶ λαλούντων ἀδικίαν· "ἴστον ἀράχνης ὑφαίνουσιν, ὅτι κύουσιν πόνον καὶ τίκτους ἀνομίαν·" διηγεῖται δὲ αὐτῶν καὶ τὴν πρᾶξιν φάσκων· "ὡὰ ἀσπίδων ἔρηξαν καὶ ὁ μέλλων τῶν ῥῶν αὐτῶν φαγεῖν συντρίψας οὐρίον εὗρεν καὶ ἐν αὐτῷ βασιλίσκον· ὁ ἴστος αὐτῶν οὐκ ἔσται εἰς ἱμάτιον, ἴστος δὲ ἀράχνης ὑφαίνουσιν." καὶ ὅρα, ὅτι πρὸς τῷ ἀνυποστάτῳ αὐτῶν καὶ τὸ δολερὸν διὰ τῶν ἀσπίδων σημαίνει. εἰ μέντοι τις εἴη περιστέρα κατὰ τὸ λεγόμενον· 222 "τίνες οἶδε; ὡς νεφέλαι πέτανται καὶ ὡς περιστραῖ σὺν νεοσοῖς", ἔχοι ἂν ὡὰ, ἄπερ διαιρεθέντα εὐγενείας ἔνεκεν παρέχει γόνον ζωτικόν· τὰ δὲ τῶν φαύλων ἀπατῶντα ἀγαθοὺς ὄφεις ἀναιρετικούς γεννᾷ, οἵτινες ὑπὸ τοῦ ἀγίου καταπατοῦνται κατὰ τὸν ψαλμὸν λέγοντα περὶ τοῦ τελείου· "ἐπ' ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον βήσεις καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα." οἱ δὲ τοιοῦτοι οὐχ ἱματίων εἰσὶν ὑφάνται τῶν καλυπτόντων τὴν ἀσχημοσύνην τῆς ἀμαρτίας, ἀλλὰ ἀράχνης ἀνωφελοῦς καὶ εὐδιαλύτου, ὅπερ δηλοῦται καὶ ἐκ τοῦ· "οὐ μὴ

περιβάλλονται ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν" τοῦ» σπουδαίου περιβαλλομένου ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν ἑαυτοῦ, ὡς παρρησιαζόμενον καὶ εὐχαριστοῦντα λέγειν· "ἀγαλλιάσεται ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ κυρίῳ· ἐνέδυσεν γάρ με ἱμάτιον σωτηρίου·" ὅπερ ἱμάτιον προστάττει Παῦλος ἐνδύεσθαι λέγων· "ἐνδύσασθε σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ" καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ πάλιν· "ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν·" τοῦτο τὸ ἱμάτιον οὐκ ἔστιν ἀράχνη· ἀφθαρσία γάρ ἐστιν καὶ διὰ τοῦτο μένον· τὸ □σ□ δὲ τῶν φαύλων ἀνυπόστατόν ἐστιν· κακία γάρ· διὸ εἴρηται· "ζητηθήσεται ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ 223 εὔρεθῆ δι' αὐτήν·" ἀράχνη γὰρ ἔοικεν ⋮ διαλυομένη· διὸ καὶ σκηνήν, ἀλλ' οὐκ οἶκον ἔχει ὡς ὁ τοὺς Ἰησοῦ λόγους φυλάττων· ἐὰν ἐπερείσῃ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, οὐ μὴ στη· ὁ ἄσεβης γοῦν· ὅς δ' ἂν κομψεῖα καὶ πιθανότητι μὴ ἀγαθῇ συνιστᾷ τὰ οἰκία ἀπάτης, οὗτος ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἐλεγχόμενος οὐ μὴ στη, ὡς μηδὲ στάσιν δύνασθαι ἔχειν αὐτοῦ τὴν ἀπάτην· ἐπιλαμβανομένου δὲ αὐτοῦ οὐ μὴ ὑπομείνῃ· ῥᾶστα γὰρ ἡ τῶν φαύλων ἐπίνοια σκηνή ὀνομαζομένη καταπίπτουσα εὐάλωτός ἐστιν οὕτως, ὡς μηδὲ δοκεῖν γεγενῆσθαι ποτέ· ὑγρὸς γὰρ ἐστιν ὑπὸ ἡλίου, καὶ ἐκ σαπρίας αὐτοῦ ὁ ῥάδαμος αὐτοῦ ἐξελεύσεται· ὑποτίθεται χαῦνόν τινα εἶναι τὸν βίον τοῦ ἀσεβοῦς ὡς ὑπὸ θερμῆς βραχείας διαλυόμενον· οὐ ξενιστέον δέ, εἰ "ὑγρὸς ὑπὸ ἡλίου" λέγεται εἶναι· ἔστιν γάρ, ἃ διαλύεται ὑπὸ ἡλίου ὡς κηρὸς, ἐπεὶ καὶ ὑπὸ πυρός· οὕτως οὖν ἔσται ὁ ἀσεβής· εἴρηται γάρ· "ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρός, οὕτως ἀπόλιντο οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ·" διυγραινόμενος δὲ ὑπὸ "ἡλίου"–οὐ τοῦ "τῆς δικαιοσύνης", ἀλλ' ἐκείνου, περὶ οὗ λέγεται· "ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συνκαύσει σε"– ῥάδαμον ἐξάγει ἐκ κακίας καὶ σαπρίας βλαστῶντα "ὑπ' ἐκείνην" γινόμενος "τὴν φυτείαν, ἣν ὁ πατήρ οὐκ ἐφύτευσεν, 224 ἣτις καὶ ἐκριζωθήσεται·" ἐπὶ συναγωγῆν λίθων κοιμᾶται, ἐν δὲ μέσῳ χαλίκων ζήσεται· τοῦτο λέγει, ὅτι ὁ ἀσεβής ἀντίθεος εἶναι καὶ ἀντίχριστος εἶναι βούλεται· ὁ μὲν γὰρ θεὸς ἐν ναῶ καὶ Χριστὸς οἰκεῖ κατὰ τὸ εἰρημένον· "οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἔστε καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;" καὶ πάλιν λέγεται· "ἐάν τις ἀγαπᾷ με, ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα·" "Χριστοῦ γὰρ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐὰν τὴν παρρησίαν καὶ τὸ καύχημα μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν·" οἶκος δὲ ἐστὶν λίθων σύνθεσις κατὰ τέχνην πρὸς ἑτέροις ἔνωσιν ἔχων· τοιοῦτον δὲ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἀγνότης καὶ αὐτὴ ἡ μετουσία τοῦ ἑνός· ἐσκορπισμένον δὲ τί ἐστὶν ἡ συναγωγὴ τῶν λίθων καὶ ἡ μίξις τῶν χαλίκων, παραπλησίον τῆ κακία τῆ μὴ ἐχούσῃ ἔνωσιν, ἀλλ' ἀταξίαν· ὁ ἀσεβής οὖν ἅπασαν τὴν διαγωγὴν ἐν οἴκῳ κακίας ἔχει διαλελυμένος κατὰ τοὺς ἔξω οἰκοδομῆς λίθους, οἱ οὐχ ἀρμόζουσιν "τῇ οἰκοδομῇ τοῦ πύργου" κατὰ τὸν Ποιμένα· ἐὰν καταπίῃ, ὁ τόπος ψεύσεται αὐτόν· εἰ καὶ τὰ τού_6_τ_ο_υ6 ῥήματα, ὅσα ἐντρεχῆ ὑπάρχει, ὑπάγωμεν διανοίαις, ὧν εἰσι πλησίον αἱ ὑπὸ σπουδαίων εἰρημέναι, οὐ δεῖ ξενίζεσθαι· εἶπεν γάρ· "ἐπερώτησον γενεὰν πρώτην, ἐξιχνίασον δὲ κατὰ γένος πατέρων", 225 ὡς καὶ αὐτὸς ἀπ' αὐτῶν μαθὼν· καὶ μὴ διόλου σώζει τοὺς λογισμοὺς διὰ τὸ μὴ οἶεσθαι, εἰ μὴ δι' ἀμαρτίας, μὴ περιπίπτειν ἀνιαροῖς τινα· τὸ "καταπίῃ" οὖν πολλάκις ἐπὶ νίκης ἐν τῇ γραφῇ λαμβάνεται ὡς τό· "κατεπόθη Ἰσδραήλ, ἐγένετο ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὡς σκεῦος ἄχρηστον," τουτέστι νενίκηται· καὶ πάλιν· "ἐν τῷ ἐπαναστῆναι ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς, ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς;" καὶ πάλιν· "ἴνα καταποθῆ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς·" λέγεται οὖν καὶ περὶ τῶν σοφιστῶν καὶ τῶν πρεσβευόντων τὰς "σοφίας τοῦ αἰῶνος τούτου" καὶ τῶν "ἀρχόντων αὐτοῦ·" "κατεπόθησαν ἐχόμενα πέτρας οἱ κραταιοὶ αὐτῶν·" ποίας δὲ πέτρας ἢ τοῦ Χριστοῦ; "ἡ γὰρ πέτρα ἦν ὁ Χριστός·" οὕτω καὶ "ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν τὰς ῥάβδους τῶν ἐπαοιδῶν τῶν Αἰγυπτίων κατέπιεν", συμβολικῶς δεικνυμένου, ὅτι "τὰς ψευδωνύμους

γνώσεις" ή τῆς ἀληθείας ὁμολογία νικᾷ. ἐὰν οὖν "καταπίη" καὶ ἄρξη νικᾷν, "ὁ τόπος", ὃν ἐπέχει διὰ "τῆς συναγωγῆς τῶν λίθων", "ψεύσεται αὐτόν", ἀνυπόστατος ὢν κατὰ τὸ εἰρημένον· "καὶ ἡ ἀδικία ἐψεύσατο «ἐ»αυτήν" διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀσφαλὲς πείσμα. ὑπὸ τοῦ □τε□ αὐτῆς ἐξάρχοντος λέοντος καταποθέντων "τῶν δύο σκελῶν καὶ τοῦ λοβοῦ τοῦ ὠτίου" ὁ διὰ τὴν σωτηρίαν ἐλθὼν αὐτὰ ἐξέσπασεν 226 διορθωσάμενος τὰ «ς» διαβατικὰς ἡμῶν δυνάμεις καὶ τὴν παρακοήν. λέγεται δὲ πολλάκις ὁ τόπος καὶ ἀντὶ βαθμοῦς καὶ τάξεως· "ἄφ' οὗ Ἰούδας παρέβη". οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ ψεκτοῦ, ὃς καὶ ψεύδεται τὸν χρώμενον οὐδὲν αὐτῷ βέβαιον προξενῶν. οὐχ ἑόρακας τοιαῦτα, ὅτι καταστροφή ἀσεβοῦς τοιαύτη; καὶ αὐτὸν ἐπάγεται μάρτυρα τῶν προειρημένων ἀπάντων περὶ τοῦ ἀσεβοῦς, ἃ καὶ καταστροφὴν ἀσεβοῦς ὠνόμασεν, διότι οὐ μένει, ἐφ' οἷς κομπάζει, μεταπιπτόντων αὐτῷ τούτων. τοῦτο δηλοῦται ἐκ τοῦ· "μὴ φοβοῦ, ὅταν πλουτήσῃ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκῃ αὐτὸν λήμψεται τὰ πάντα, οὐδὲ συνκαταβήσεται αὐτῷ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ." καὶ ἡ μὲν ἔνδειαι ἡ εὐετηρία ἀντιμεταβάλλουσαι οὐδὲν μὲν ποιοῦσιν· τῶν γὰρ ἀδιαφόρων εἰσίν. ὁ δὲ ἄχρι τέλους ἐν κακίᾳ διαμένων μεγάλην ἔξει τὴν καταστροφήν. ἐκ δὲ γῆς ἄλλον ἀναβλαστήσει· οὐ γὰρ ὁ κύριος οὐ μὴ ἀποποιήσεται τὸν ἄκακον. ἐμφαίνει, ὅτι οὐκ, ἐὰν ὁ ἀσεβὴς καταστροφήν ὑπομείνῃ, οὐχ οἱ πάντες ἀπώλοντο· ἔσται γὰρ σπουδαῖος ἀναθάλλων. οὐ γὰρ ἀποστραφήσεται ὁ θεὸς τὸν ἄκακον, τουτέστιν οὐκ ἐκλείψει παντελῶς δικαιοσύνην. ἄκακον ἐνταῦθα λέγει τὸν μὴ ἔχοντα κατὰ 227 κίαν, οὐ τὸν εὐήθη· ἀμφοτέρω γὰρ σημαίνει τὸ ὄνομα. ὅταν γὰρ λέγῃ περὶ τῶν αἰρετικῶν, ὅτι "διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσιν τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων", ἀκάκους λέγει τοὺς εὐήθεις, τοὺς βραδεῖς τὴν νόησιν. καὶ πάλιν· "ἄκακοι καὶ εὐηθεῖς ἐκολλῶντό μοι", ὅπερ τοὺς δικαίους σημαίνει, τοῦ "ἄκακος πιστεύει παντὶ λόγῳ" δηλοῦντος τὸν ἀνεξέλεγκτον καὶ μὴ δυνάμενον φωρᾶσαι τὸ ἐν τοῖς λόγοις ψεῦδος παντὶ πιθανῶ πιστεύοντα. καὶ ὁ λέγων δέ· "ἐμοῦ δὲ διὰ τὴν ἀκακίαν ἀντελάβου" τὴν ἀρετὴν σημαίνει. πᾶν δὲ δῶρον ἀσεβοῦς οὐ δέξεται. κατάλληλον τῷ κυρίῳ τῷ μὴ ἀποποιουμένῳ τὸν ἄκακον τὸ μηδὲν τῶν δῶρων τοῦ ἀσεβοῦς προσδέχεται. "οὐκ ἀγαθαὶ γὰρ εὐχαὶ ἀπὸ μισθώματος ἐταίρας", καὶ "ὁ ἀμαρτωλὸς θύων μοι μόσχον ὡς ὁ ἀποκτένων κύνα." παρατη_6_ρ_η_τ_ε_ο_ν6 δέ, ὅτι τὸ "πᾶν δὲ δῶρον" ἀντὶ τοῦ οὐδὲν δῶρον εἴρηται κατὰ γραφικὴν συνήθειαν, ὡς ὅταν λέγῃ ἐν τῷ προφήτῃ θεός· "ἐὰν μίαν ἀμαρτίαν ποιήσῃ ὁ δίκαιος, πᾶσαι αἱ δικαιοσύναι αὐτοῦ οὐ μὴ μνησθήσονται", ἀντὶ τοῦ οὐδεμία. ἀληθινῶν δὲ στόμα ἐμπλήσει γέλωτος. δι' ὅλου τοῦ βιβλίου μνημονεύει τοῦ ἀληθινοῦ ἐπὶ τοῦ δικαίου. οὕτω γοῦν καὶ αὐτὸς ὁ Ἰωβ ἐν ἀρχῇ μεμαρτύρηται, ὅτι "ἀληθινὸς" ἦν 228 "ἀπεχόμενος ἀπὸ πονηροῦ πράγματος". καὶ τῷ ὄντι ἀληθινός ἐστιν ἐκεῖνος ὁ μὴ ὑποκρινόμενος μηδ' ἐπιμορφαζόμενος τὴν ἀρετὴν, ὁ μὴ ὑποκρινόμενος σωφροσύνην, ἀλλ' ὁ σώφρων, ὁ τὸ "δίκαιον δικαίως διώκων." τούτων οὖν "τῶν ἀληθινῶν ἐμπλήσει γέλωτος τὸ στόμα θεός". καὶ ἔστιν ἐκ τούτου ἐπιβαλεῖν, μήποτε καὶ οὗτος κατὰ τὸ "ἐπερώτησον γὰρ γενεὰν πρώτην" μαθὼν ἦν περὶ μέλλοντος αἰῶνος κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν εὐαγγελίῳ· "μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσονται." διττὸς γὰρ ὁ γέλως, ὁ μὲν σὺν ἡδονῇ φαῦλος τυγχάνων, ὃν καὶ διαδέχεται κλαυθμὸς, ὁ δὲ δῶρον τοῦ πνεύματος χαρὰ ὑπάρχων, ὅστις ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ τοῖς κλαύσασιν νῦν ἀποδοθήσεται. "μακάριοι" γὰρ "οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσονται", ἀπεντεῦθεν τούτου τὸν ἀραβῶνα ἔχοντες διὰ τὴν ἀρετὴν· τούτου πεῖραν, ὡς ἔφην, ἀπεντεῦθεν λαβὼν ὁ ἅγιος ἔλεγεν· "ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοῦ, διέρρηξας τὸν σάκκον μου καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην." τούτου παράδειγμα Λάζαρος ἐνταῦθα

μὲν κλαίων διὰ τῆς κακοπαθείας, ἐν δὲ τοῖς κόλποις Ἀβραὰμ ἀναπαυόμενος· ὁ δὲ πλούσιος γελῶν δι' ἡδονῆς ἔκλαυσε ἐν κολάσει βασανιζόμενος πικρῶς ἐπὶ τῷ εἰρημένῳ γέλῳτι. προε229 τίμησεν θεοποιῶν αὐτὸν τρόπον τινά, καθὰ καὶ ἕτεροι τὴν κοιλίαν, περὶ ᾧ λέγεται· "ᾧ ὁ θεὸς ἡ κοιλία." εἴρηται γοῦν καὶ περὶ τοῦ γέλωτος· "ἀρθήσονται βωμοὶ τοῦ γέλωτος, ἀμαρτήματα τοῦ Ἰσδραήλ." αἱ γὰρ περὶ τὰ πάθη καὶ τὰς ἡδονὰς σπουδαὶ τοῦ γέλωτός εἰσι βωμοί· ἀναθυμιῶντες αὐτὰ τὰ πάθη ἑαυτῶν ·/ 241 ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα ἔνδοξά τε καὶ ἐξαΐσια, ᾧ οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. ὁ μέγας μεγάλα ποιεῖ ἀναγκάως· οὐκ ἀνάγκη δὲ τὸν ποιῶντα μεγάλα μὲν μέγαν εἶναι. οὐ γὰρ ἀντιστρέφει. μεγάλα γοῦν ποιῶντες οἱ μαθηταὶ παρὰ τοῦ μεγάλου θεοῦ αὐτὰ εἶχον. ἵνα καὶ ἀνθρωπίνῳ χρήσωμαι παραδείγματι, λέγω, ὅτι ὁ γραμματικὸς γραμματικῶς γράφει· οὐ πάντως δὲ πᾶς ὁ γράφων ὀρθῶς ἀπὸ τῆς γραμματικῆς αὐτὸ ἔχει, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τύχης καὶ συνηθείας. ἐμφαίνει οὖν κατὰ τὸ μέγεθος, ὅτι μόνος, ἂν ποιεῖ, μεγάλα ποιεῖ, ὅς μέγας ἐστίν· ἀναλόγως δὲ καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν ἐκ μεγέθους τῶν κτισμάτων θεωροῦμεν θεὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ ἔννοιαν δεχόμεθα. ἔλεγεν δὲ τοῦτο, ἵνα οἱ φίλοι οἱ μίαν αἰτίαν πόνων νομίζοντες ἐννοήσωσιν, ὅτι ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ φοβερὰ καὶ βαθέα κρίματα ἔχει καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἅπερ καὶ ἔνδοξά ἐστιν, ὡς λέγειν δόξης πεπληρωμένα. τούτῳ ὅμοιον καὶ Παῦλος γράφει λέγων· "ᾧ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ· ὡς ἀνεξεραύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ· τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου;" καὶ ἐν ψαλμοῖς δὲ ἐστὶν τὸ παραπλησίον· "τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή." τίς γὰρ ἐπιστήσας οὐρανῶ, ἡλίῳ, σελήνῃ, ἀστράσιν καὶ ταῖς τούτων κινήσει οὐ θαυμάσει τὸν δημιουργόν; εἰ δὲ καὶ εἰς τὸ καθ' ἕκαστον διέλθοις ἄχρι τῶν μικροτάτων αὐτοῦ, ὡς τοῦ242 το διδάσκει τό· "ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ᾧ ὀκνηρέ" καὶ τὰ ἐξῆς, ὑπερθαυμάσεις τὴν τρυφὴν θεοῦ σοφίαν. ἐὰν ὑπερβῆ με, οὐ μὴ ἴδω, καὶ ἐὰν παρέλθῃ με, οὐδ' ᾧ ἔγνω_6_v6. τὸ ἀκατάλημπτον τῶν θεοῦ κριμάτων καὶ ἐνταῦθα σημαίνει· καὶ γὰρ ἀνθρώπῳ, μᾶλλον δὲ γεννητῇ φύσει, ταῦτα καταλαβεῖν ἀμήχανον ἰδίᾳ ἐπιβολῇ. τοῦτο δὲ· αὐτῷ τοῦτο ὁ ἅγιος ἔλθον.....ἰς τὴν νόησιν, ὅπως ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὰ θεοῦ κρίματα καταλαμβάνειν καὶ περὶ αὐτοῦ ἐνθυμηθῶσιν καὶ τῶν συμβάντων αὐτῷ· ἵνα ὡς οὐκ ἐκλημπτῶν καὶ ὅπως ἀπόσχονται τοῦ μίαν αἰτίαν περὶ τὰ συμβάντα λογιζέσθαι. εἴτε οὖν εἴτε οὖν, φησὶν, ὑπερβαῖνοι με εἴτε παρέλθοι □με□ ὁ κύριος οὕτως ὥστε καὶ πλησίον μου αὐτὸν εἶναι, οὐ δύναμαι γνῶναι ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ νοῦ τοῦ γινομένου ἀνθρώποις. λαθεῖν γάρ τι»» θέλων τινὰ καὶ ὑπερβαίνων αὐτὸν καὶ παρερχόμενος οὐχ ἰκανῶς λήσεται. δυνατόν δὲ καὶ λέγειν, ὅτι εἴτε □συ□ τὰ ὑπὲρ γῆς ἐμοὶ πλησίον γένοιτο, γνῶναι δύναμαι καθ' ἡμετέραν ἐπιβολήν· πῶς γὰρ ἢ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ γίνεται οἰκονομία, ἐμοὶ ἄγνωστον· εἴτε εἰς τὰ γῆϊνα πάλιν ἔλθω θεοῦ με παρερχομένου καὶ τρόπον τινὰ ἐγγυμνάζοντός με ἐν αὐτοῖς, οὐδὲ οὕτως αὐτάρκης ἐγὼ 243 εἰς τὸ γνῶναι. ἐὰν ἀπαλλάξῃ, τίς ἀποστρέψει; ἢ τίς ἐρεῖ αὐτῷ· τί ἐποίησας; αὐτὸς γὰρ ἀπέστραπται ὀργῇ. τὸ ἀπαλλάξαι ἐπὶ παντός λαβεῖν πράγματος δυνατόν, οὗ τελεσιουργεῖ θεός· εἴτε γὰρ διαλύσαι τὸ ἀνθρώπινον ζῆν ἐθέλοι, τίς ἀποστρέψαι δύναται αὐτοῦ τὸ θέλημα; εἴτε ἀνιαρὰ ἐπαγαγεῖν ἢ παῦσαι ταῦτα, καθόλως οὐδὲν τῶν παρ' αὐτοῦ γινομένων δύναται κώλυμα ὑποσχεῖν οὐδενὸς σθένοντος εἰπεῖν αὐτῷ· "τί ἐποίησας;" κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον· "μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι· τί με ἐποίησας οὕτως;" σθωσαν οἱ βλασφημῶς λέγοντες αὐτῷ· "τί ἐποίησας;" οὐ γὰρ· σιν τὸ λόγιον, ἀλλ' ἐπιδ.....·· ξιν αὐτοῦ ἀξίαν τοῦ α..... "τί ἐποίησας;" οἱ γὰρ ἐξ ὀλιγωρίας τὰ πικρὰ λογιζόμενοι μὴ ἐπιστάμενοι αὐτῶν τὸν σκοπὸν βλασφημῶς λέγουσιν· "τί ἐποίησας;" κατὰ τὸν ἄφρονα ἐν καρδίᾳ ἑαυτοῦ λέγοντα· "οὐκ ἔστιν

θεός." ἐπάγει δὲ καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ μὴ δύνασθαί τινα εἰπεῖν αὐτῶι· "τί ἐποίησας;" φάσκων· "αὐτὸς γὰρ ἀπέστραπται ὀργῇ·" κρίματι γὰρ ὀργῆς τὴν ἀποστροφὴν πεποιήται. εὐγνωμόνως γοῦν τις τοῦτο ἐπι»γι»γνώσ»κ»ων εἶπεν· "ὀργὴν κυρίου ὑπόισω, ὅτι ἤμαρτον αὐτῶι." ὀργῇ οὖν ἀποστρέφεται τὸν ἄξιον· 244 ὁ δὲ δίκαιος οὐκ ἄξια ὀργῆς ἔχει, οὐκ ἄρα ἀπέστραπται τὸν δίκαιον. κἂν γε πάθῃ ὁ δίκαιος, οὐχ ὑπ' ὀργῇ ἐστίν, ἀλλ' ἀγῶνα ὑφίσταται. φέρε γάρ, εἰ τύπτοιτό τις ἀγωνιζόμενος, ἕτερος δὲ κεκλοφώς, μὴ ὁ αὐτὸς τρόπος ἐστίν τῶν πληγῶν· οὕτω κἂν ἀνιαρὰ δικαίωι καὶ φαύλῳ συμβαίνει, οὐ κατὰ ταῦτὸ συνέβη, ἀλλ' ὁ μὲν ἐστίν ὑπ' ὀργῇ, ὁ φαῦλος, λέγω, ὁ δὲ οὐχί, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπέστρεψε ἀπὸ τοῦ δικαίου τὴν ὀργὴν, νικητὴν αὐτὸν ἀποδειξάι βουλόμενος, ὡς τοὺς μάρτυρας καὶ αὐτὸν τὸν Ἰώβ. τὴν γὰρ ὀργὴν τὴν ἐπὶ φαύλοις πεμπομένην ἀπὸ αὐτοῦ ἀπέστρεψεν ὁ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ φανερῶν. ὑπ' αὐτοῦ δὲ ἐκάμφθησαν κήτη τὰ ὑπ' οὐρανόν. καὶ τῷ τῆς ἱστορίας λόγῳ τοῦτ' ἐστίν ἀληθές· εἰ μὴ γὰρ αὐτὸς αὐτὰ ὑπέταξεν, ἀνύποιστα ἦν ἀνθρώποις ταῦτα. □δε□ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δὲ θηρίοις ἰοβόλοις διαβὰς τῷ λογισμῷ τοῦτο εὐρήσεις. ἀλλὰ καὶ τὰ πονηρὰ πνεύματα τὰ κήτη ἀλληγορικῶς ὀνομαζόμενα αὐτὸς ἔκαμψεν· οὐδὲ γὰρ οἶα τε ἦν ἀνθρωπίνη φύσις πρὸς αὐτὰ μὴ καμφθέντα ὑπὸ θεοῦ. εἰκότως δὲ καὶ τὰ ὑπ' οὐρανόν εἶπεν, ἵνα τὰ πάντα δηλώσῃ καὶ τὰ ἐν ἀέρι καὶ ἐν γῆ καὶ ἐν καταχθονίοις. ἅπαντα γὰρ ὑποτέτακται· "ἐπιστήμη γὰρ ἔστρωται τὸ κῆτος." καὶ εἰ μὴ γὰρ θεὸς συνεχῶ 245 ρησεν, οὐδὲ τῷ Ἰώβ π·ι·ι· ὁ ἀρχέκακος διάβολος. οὐ γὰρ τῇ ἑαυτῶν ἰώδει προθέσει αἱ ἀντικείμεναι δυνάμ_6_εβι_6_σ6 χρώμεναι ἐπέρχονται. ἐξουσίαν γὰρ οὐκ ἔχουσιν κακοῦν καὶ ἐπίπονα προσάγειν, εἰ μὴ θεὸς συνχωρήσοι. τὴν δὲ κακίαν ὑποβάλλειν ἰδίᾳ ὀρμῇ σπεύδουσιν. οὕτω γὰρ καὶ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν "εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα" τῶν παθῶν αὐτῷ παρεχόντων συνάγει κακὰ ἐκεῖ μένων. ἐὰν δέ μου ὑπακούσῃται, ἧ διακρινεῖ τὰ ῥήματά μου; διδάξαι βούλεται, ὅτι οὐκ, εἴ τι προσευχόμεθα, τοῦτο πάντως «καὶ» συμφώνως πρὸς τὰ ῥήματα ἡμῶν εἰς διάκρισιν γίνεται τοῦ θεοῦ. "τὸ γὰρ τί προσευξώμεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἶδαμεν." ὁ οὖν λέγει, τοιοῦτόν ἐστίν, ὅτι, εἰ καὶ ὑπακούσῃται, οὐ διακρινεῖ τὰ ἀνθρώπινα ῥήματα οὕτως ἐνκρίναι, ἀλλὰ τὸ ἑαυτοῦ κρίμα σοφ□οι□ῶς ἐπάξει καθ' ἡμῶν καὶ φιλόανθρωπος ὑπάρχων καὶ οὐδὲν ἀκρίτως ποιῶν. ἐὰν τε γὰρ ὦ δίκαιος, οὐκ εἰσακούσεταιί μου· τοῦ κρίματος αὐτοῦ δεηθήσομαι. βεβαιοῖ τὰ προειρημέ να παιδεύων, ὅτι κἂν τέλειός τις ἦν ἐν ἀνθρώποις, ἀλλ' ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ θεοῦ "τὰ τῆς καρδίας ἐραυνῶν" καταλαμβάνει καὶ τὰ ἄδηλα. τοιοῦτον ὁ ἀπόστολὸς φησιν· "οὐδὲν 246 ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι· ὁ δὲ ἀνακρίνων με κύριός ἐστίν·" διόπερ τοῦ κρίματος αὐτοῦ δέεται ὁ ἅγιος κατὰ τό· "πύρωσον τοὺς νεφροὺς καὶ τὴν καρδίαν μου", ὅπερ οὐδεὶς ἀμαρτάνων λέγει. ἔτι πρὸς τούτοις παιδεύει αὐτοὺς πάλιν τὸ μὴ κατὰ μίαν αἰτίαν ἐκλαμβάνειν τὰ ἐπίπονα, ὑποβάλλων ὅτι ἔννοια, ὅτι, ἐὰν τις δίκαιος ἦ καὶ καθ' ὑπόθεσιν εὐχεται τὰ ἡδέα, οὐ πάντως εἰσακούσεται· χρῆζει γὰρ καὶ οὗτος τοῦ θεοῦ κρίματος. εἰσὶ τινες, οἱ ἄνευ ὑποστιγμῆς τὸν στίχον ἀνέγνωσαν, ἴν' ἦ· δικαίου μου οὐκ εἰσακούσεταιί μου. ἐπίστησον δ', ὅτι ἔχει λόγον ἢ ἀπόδοσις, ὅτι ἐπεὶ ὁ προειπὼν φίλος ἔλεγεν· "σὺ δὲ ὄρθριζε πρὸς κύριον δεόμενος· εἰ ἀγαθὸς εἶ καὶ ἀληθινός, δεήσεως ἐπακούσεται", διδάσκων αὐτόν, ὅτι οὐ πάντως τὰ ἡμῖν αἰ ρετὰ ὁ θεὸς δίδωσιν, ἀλλὰ τὰ συμφέροντα, ὑποθετικῶς φησιν, ὅτι "ἐὰν γὰρ ὦ δίκαιος, οὐκ εἰσακούσεταιί μου·" οὕτω γὰρ νικᾷ τὸ κρίμα. ὑποθετικῶς δὲ εἶπον διὰ τὸ καὶ τὸν ἅγιον εἰδότα τὸ κρίμα πειθάρχειν αὐτῷ καὶ μὴ ἀκαίρως ἀπαιτεῖν αὐτοῦ λύσιν. ἐὰν τε καλέσω καὶ ὑπακούσῃ, οὐ πιστεύω 247, ὅτι εἰσακήκοέν μου, μὴ γνώφω με ἐκτρίψῃ. ἐπεὶ εὐχερὲς καὶ εὐκόλον ὑπὸ τοῦ Βαλδὰδ πρὸς τὸν μακάριον Ἰώβ εἴρηται, ὡς καὶ προείπομεν, τὸ "σὺ δὲ ὄρθριζε" καὶ τὰ ἐξῆς, πρὸς αὐτὴν αὐτοῦ τὴν οὐ μετὰ

διακρίσεως ειρημένην λέξιν ἀπαντᾶ παιδεύων, ὡς οὐ πάντως ὁ εὐχόμενος τεύζεται οὐδὲ "ἀνίπτοις χερσίν" πάντα αἰτεῖν τὸν θεὸν προσήκει· ὁ γὰρ ὀρθῶς εὐχὴν ἀναπέμπων τῷ θεῷ ἐκεῖνα ἀξιοῖ λαβεῖν, ἃ αὐτῷ λυσιτελεῖ καὶ ἀρμόζει τῷ χαριζομένῳ. καὶ γὰρ ἐπεὶ διττὸν τὸ εἶδος τῶν ἀγαθῶν—τὰ μὲν κυρῶς ἀγαθὰ εἰσιν, αἱ ἀρεταί, τὰ δὲ ἡδέα καὶ νενομισμένα ἀγαθὰ—, οὐ δεῖ αἰτεῖν ἀκαίρως θεὸν τὰ νομιζόμενα, ἀλλὰ τὰ κυρίως ἀγαθὰ· θεοῦ ἐπικρίσει ἢ ἀπαλλαττόμεθα ἀνιαρῶν ἢ ἐν αὐτοῖς ἐνεχόμεθα. συνετῶς δὲ καὶ τὰ κυρίως ἀγαθὰ, οἷον χαρίσματα, αἰτεῖ ὁ σπουδαῖος εἰδῶς, ὅτι "ἐκάστω δίδεται ἢ φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ πνεύματος." πολλάκις γοῦν τιγες λέγουσιν· πῶςλίττυτο· "χάρισμα ἰάσεως" ἢ ἕτερόν τι, "λόγον" φημι "γνώσεως" καὶ τὰ λοιπά; ἀλλὰ ταῦτα λέγουσιν ἀγνοοῦντες, ὅτι συμφερόντως παρὰ θεοῦ ταῦτα γίνεται. οὐ γὰρ πάντες τοῖς ὑπάρ248 χουσιν καλῶς χρῶνται. πρὸς τὴν τούτω οὖν, τῶν φίλων λέγω, ὑπόληψιν ἀποκρίνεται παιδεύων πάλιν ὑποθετικῶς, πῶς δεῖ προσεύχεσθαι. εἰ γὰρ, φησίν, καλέσαντός μου διὰ προσευχῆς, ὧν νομίζεται ἡδέων, ὑπακούση, δέος, μὴ διὰ τὸ μή με γινώσκειν τῶν δοθέντων τὴν αἰτίαν ἀσαφίᾳ καλυπτομένην— τοῦτο γὰρ ὁ γνόφος δηλοῖ—ἐκτρίβων με ἢ, ὃ ἐστὶν ἀποπέμπων τοῦτος· ὥστε δεόντως δεῖ τὴν πρὸς θεὸν ποιεῖσθαι παράκλησιν. ἐὰν γὰρ δῶ θεὸς τὴν αἴτησιν, οὐ πάντως κατὰ τὸν τρόπον τῆς αἰτήσεως δίδωσιν, ἀλλὰ κατὰ λόγον, ὄντινα οἶδε»» συμφέροντα. ὅτι δὲ ὁ γνόφος τὴν ἀσαφίαν δηλοῖ, ἔστι καὶ ἀπὸ ἄλλων γραφῶν σαφῶς παραστῆσαι· "εἰσηλθεν", φησίν, "Μωσῆς εἰς τὸν γνόφον, οὗ ἦν ὁ θεός." καὶ ὁ περὶ θεοῦ λόγος οὐκ ἔστιν εὐφώρατος οὐδὲ σαφῆς οὐδὲ γνωστός, εἰς τοῦτον δ' εἰσηλθε Μωσῆς ὡς δυνατός. ἀλλὰ καὶ ἐν ἑπτακαιδεκάτῳ ψαλμῷ περὶ τοῦ σωτῆρος λέγεται· "καὶ ἔκλινεν οὐρανὸν καὶ κατέβη καὶ γνόφος περὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ." ἢ γὰρ πορεία τῆς καθόδου ἀσαφῆς ἐστὶν μόνον τούτοις μὲν, ὅτι ἐπεδήμησεν, οὐ σαφῆς δὲ ἡ γνώσις, διὰ τί ἐν τῷδε τῷ καιρῷ. ὃ φησιν ὁ μακάριος Ἰωβ ἐν ὑποθέσει, τοῦτο ἐστὶν, ὅτι εἰ καὶ τολμηρῶς 249 καλέσω καὶ ὑπακούσει, δέος, μὴ τῇ ἀσαφίᾳ τῶν πραγμάτων συντριβὴν ὑπομείνω. πολλὰ δέ μου τὰ συντρίμματα πεποίηκεν διὰ κενῆς· οὐκ ἔα γὰρ με ἀναπνεῦσαι, ἐνέπλησεν δέ με πικρίας. πάλιν ταῦτα λέγει πρὸς τὴν αὐτῶν διάληψιν ἅπαντα. εἰ γὰρ δι' ἁμαρτήματα λέγετέ με ἐπιτιμίαν ἐσχηκέναι, παραμένει δὲ ἡ ἐπιτιμία οὐκ ἐπιτρέπουσά μοι οὐκ ἀναπνεῦσαι, πῶς δύναμαι διαδρᾶναι τὴν αἰτίαν τοῦ κακῶς βεβιωκέναι. ματαίως γὰρ καθ' ὑμᾶς γέγονεν τὰ τῆς ἐπαγωγῆς, εἴ γε οὐδὲν ἑμαυτῷ συνειδῶς ὡς ἁμαρτῶν κολάζομαι, καὶ τὰ τῆς διορθώσεως διὰ τὸ μηδένα καιρὸν ἔχειν ἐνδόσεως ἀνήνυτα. ὅτι μὲν γὰρ ἰσχύει κράτει, τίς οὖν τῷ κρίματι αὐτοῦ ἀντιστήσεται; εἰ ὄνομά ἐστιν τὸ "κράτει", ῥῆμά ἐστιν τὸ "ἰσχύει". ὅτι ἰσχύει ἐν τῷ κράτει. εἰ δὲ ἰσχύς ὄνομα, οὕτως ἂν εἴη· τῇ ἰσχύϊ κρατεῖ· ῥῆμα τοῦτο γάρ. ὅπως δ' ἂν ἔχοι, τὸ αὐτὸ δηλοῦται· ἰσχύων γὰρ κρατ»ε»ῖ θεός καὶ κρατῶν ἰσχύει, βασιλεύων ἰσχύει καὶ ἰσχύων βασιλεύει. διὰ τοι τοῦτο οὐ λεκτέον, ὅτι δι' ἁμαρτήματα ἡμέτερα ἰσχύει ὥστε ἐξουσιάζων· μηδὲ τοῦτο ὑμεῖς τίθεσθε καὶ μὴ ἁμαρτόντες 250 μ...ρ...ουδ...ν· ἐξουσίαν ἔχει του...· ὡς ἐπιστάμενος τὸ συμφέρον· βασιλέα γὰρ αὐτὸν οἶδα. οὐκ ἔστιν δὲ βασιλέως τὸ παρανόμως ἄρχειν, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλα προτιθέμενος δι' ἀσθένειαν ἕτερα ποιεῖ· κύριος γὰρ "δίκαιος, ἰσχυρὸς καὶ μακρόθυμος", διόπερ οὐδεὶς "τῷ κρίματι αὐτοῦ ἀντιστήσεται" μηδενὸς δυναμένου εἰπεῖν· "τί ἐποίησας;" καθὰ προεθέμεθα τὸ ἀποστολικὸν ἐν τοῖς προλαβοῦσιν· "μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι· τί με ἐποίησας οὕτως;" ἐάν τε γὰρ ὦ δίκαιος, τὸ στόμα μου ἀσεβήσει. δίκαιος ὢν οὐκ ὤφειλον λέγειν αὐτὸ τοῦτο, ὅτι δίκαιός εἰμι· οὐ γὰρ περὶ αὐτοῦ ὁ δίκαιος ἢ περὶ ἄλλου λέγει. τούτῳ ὅμοιον τὸ "γέγονα ἄφρων, ὑμεῖς με ἠναγκάσατε." τῶν γὰρ φίλων τιθεμένων, ὅτι δι' ἁμαρτίας πάσχει, τρόπον τινὰ ἠναγκάζετο λέγειν, ὅτι οὐ δι'

ἀ μαρτίας, ἀλλὰ δίκαιός εἰμι. ἔστιν γὰρ εὐρεῖν τὸ εἶδος τοῦτο ἐν τῇ γραφῇ, καθὰ καὶ Κορινθίους γράφει Παῦλος· "εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται." οὐ γὰρ ἐξ ἰδίου προσώπου τοῦτο λέγει, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐκείνων ὑπόνοιαν. ἐάν τε ὦ ἄμεμπτος, σκολιὸς ἀποβήσομαι. τῆς αὐτῆς διανοίας ἐστὶν καὶ τοῦτο δηλοῦντος αὐτοῦ, ὅτι εἰ 251 οὐδὲν ἐμαυτῷ συνειδῶς περιστάσεων ὑποβέβλημαι, τοῦτό φατε δι' ἀμαρτίας γίνεσθαι· "ἄμεμπτος" ὡν "σκολιὸς ἀποβήσομαι" «κ»αθ' ὑμᾶς· ἄμεμπτος δὲ καὶ δίκαιος τῇ ἐπινοίᾳ διαφέρει. ἔστιν δὲ τὸ ἄμεμπτον διττόν, τὸ μὲν τῷ μηδὲν ἐνεργεῖν, τὸ δὲ τῷ δικαιοπραγεῖν· ὅπερ ἐπαινετόν ἐστιν, ὡς καὶ τῷ Ἀβραάμ εἰρησθαι· "εὐαρέσκει ἐναντίον μου καὶ γίνου ἄμεμπτος," τὸ δὲ τῶν Ἑβραίων ἄμεμπτον οὐκ ἐξ ἀρετῆς ἐστὶν. τοῦτο δὲ αὐτῷ καὶ ἐξ ἀρχῆς τὸ συνγραφικὸν ἐμαρτύρησεν πνεῦμα. εἴτε γὰρ ἠσέβησα, οὐκ οἶδα τῇ ψυχῇ, πλὴν ἀφαιρεῖται μου ἡ ζωὴ. ἤτοι τῇ ψυχῇ ἀσεβήσας οὐκ οἶδα ἢ ἀσεβήσαντα ἐμαυτὸν οὐκ ἐπίσταμαι, οὐδὲ συνοῖδεν ἢ ψυχὴ μου τοῦτο· καὶ ὁ Παῦλος δὲ ὅμοιον τούτῳ φησίν· "οὐδὲν ἐμαυτῷ συνοῖδα." πλὴν εἰ καὶ οὐκ οἶδα, φησίν, ἀσεβήσας, ἀλλ' ἀφαιρεῖται μου ἡ ζωὴ· ὅ ἐστιν· ἐν κακοπραθείᾳ ἄχρι θανάτου τυγχάνει. τοῦτο δὲ εἶπεν ἐφιστάνων αὐτούς, ὅτι ἔστιν καὶ μὴ ἀμαρτήσαντα περιπεσεῖν ἐπιπόνοις. μεγάλη δὲ μαρτυρία ἐστὶν τὸ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδέναί. διὸ εἶπον· μέγαν καὶ δυνάστην ἀπολλύει ὀργή, ὅτι φαῦλοι ἐν θανάτῳ ἐξαισίω. 252 παιδεῦσαι βούλεται, ὅτι τὰ ἐπίπονα, ἄπερ ὀργὴν λέγει, ἢ καὶ τὸν θάνατον κοινὰ εἶναι καὶ βασιλεῦσιν καὶ ἰδιώταις. ἔοικεν δὲ καὶ διεγείρειν αὐτοὺς πρὸς τὸ μὴ νομίζειν, ὅτι δι' ἃ περικεῖνται ἀξιώματα τῶν ὁμοίων ἀπηλλάγησαν· ταῦτα γὰρ κοινὰ καὶ σπουδαίω καὶ φαύλῳ καὶ ἐλευθέρῳ καὶ δούλῳ καὶ ἰδιώτῃ καὶ ἄρχοντι καὶ ἀπαξιαπλῶς ἅπασιν. τὰ δὲ διὰ φαυλότητα ἐπιπεμπόμενα ἴδια τῶν ἀμαρτανῶν καθεστῆκεν κεχωρισμέ να πάντῃ τῶν δικαίων· "τίμιος" γὰρ "ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ." περὶ δὲ τῶν φαύλων εἴρηται· "θάνατος ἀμαρτωλῶν πονηρός." καὶ τὸ μὲν τῆς διαλύσεως τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ταύτων· διαδέχεται δὲ τὸν φαῦλον κόλασις, ὡς διὰ τοῦτο εἶναι αὐτοῦ τὸν θάνατον ἐξαισίον, τὸν δὲ σπουδαῖον ἐπαγγελία καὶ ἀμοιβαὶ θεῖαι διαδέχονται· "ἀναλαμβάνων" γὰρ "πραεῖς ὁ κύριος," καὶ ἐκάστῳ τῶν δικαίων ὁμοία φωνή, καθ' ἣν λέγουσιν· "ὁ ὑψῶν με ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου." ποίου δὲ θανάτου ἢ τοῦ κατασπῶντος τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς μακαρίας ζωῆς; οὗτος γὰρ ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου ὑψωθείς εἰς τὰς πύλας ἔρχεται τῆς μακαρίας ζωῆς ἐξῆς ἐπιπέμων· "ὅπως ἂν ἐξαγγείλω πάσας τὰς αἰνέσεις 253 σου ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σίων." αὗται δὲ εἰσὶν ἐνάριετοι πράξεις καὶ εἴσοδοι εἰς τὰ ἀγαθὰ ἔργα. ἀλλὰ δίκαιοι καταγελῶνται, παραδέδονται δὲ εἰς χεῖρας ἀσεβοῦς. οἱ μὲν φαῦλοι, φησίν, τῷ ὄντι ἐν τῷ θανάτῳ, ὡς εἴρηται, τῷ ἐξαισίῳ τυγχάνουσιν, οἱ δὲ δίκαιοι καταγελῶνται τῶν φαύλων τοῦτο ποιούντων, ὅταν αὐτούς θεάσωνται ὄντας ἐν περιστάσεων. οὐκ ἔστιν τοῦτο ψόγος τῶν δικαίων, ἀλλὰ τῶν διαχλευαζόντων ἀγνοούντων, ὅτι παραδέδονται εἰς χεῖρας ἀσεβοῦς· ὅπερ φησὶ φανεροποιῶν πως λοιπὸν τὴν αἰτίαν τῆς κακοπραγίας ἑαυτοῦ. οὐ γὰρ ἦν πρόβλεπον αὐτόθεν εἰπεῖν, ὅτι ἀγῶνος ἕνεκα εἰς χεῖρας ἀσεβοῦς παραδέδομαι καὶ πειρασμὸς τοιοῦτόν ἐστιν· ἐνίστε γὰρ ὡς περιαιτιζόμενος ἐδίδου χώραν τῷ ἀντικειμένῳ λαβῆς. πρόσωπα κριτῶν αὐτοῦ συνκαλύψει. τὴν χαλεπότητα τοῦ ἀσεβοῦς ἐμφαίνει καλύπτοντος αὐτοῦ τὰ πρόσωπα πρὸς τὸ δολίως ἀπάτην προσάγειν. εἴρηται οὖν· "τίς ἀποκαλύψει ἔνδυμα προσώπου αὐτοῦ, εἰς δὲ πτύξιν θώρακος αὐτοῦ, τίς ἂν εἰσέλθοι;" ἐσθότε γὰρ διὰ τῶν αὐτῶν ἐξαλλάττων «τὰ» πρόσωπα ἀπάτη πολλάκις πρόσσεισι τινὶ ἀλείφω αὐτὸν εἰς φιλαργυ254 ρίαν διὰ τοῦ τὰς χρεῖας προβάλλεσθαι. ἀπὸ τῆς αὐτῆς κακίας καὶ ὑποκριταὶ συνίστανται "ἔσωθεν" ὄντες "λύκοι ἄρπαγες", ἔξωθεν δὲ πρόβατα φαινόμενοι, φοβεροὶ μὲν κα» ἰ» ὁ

εἰσι □ν □ φαινόμενοι τοῖς δειλοῖς, πρὸς ἑτέρους δὲ ἄλλως σχηματιζόμενοι. καλύπτουσιν δὲ ἑαυτοὺς πολλάκις καὶ οἱ σπουδαῖοι οὐ διὰ κακουργίαν, ἀλλ' ἵνα ἀρμόσωνται πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς, καθὼς λέγει· "γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρῶμα." καὶ "σοφίαν" μὲν "ἐν τοῖς τελείοις ἐλάλει", "γενόμενος Ἰουδαίοις Ἰουδαῖος καὶ ἀνόμοις ἄνομος", οὐκ ἂν Τιμοθέω ἢ τῷ εὐαγγελιστῇ Λουκᾷ τοιοῦτος φαινόμενος. κριτὰς δὲ διαβόλου τοὺς ὑπ' αὐτὸν δαίμονας ἐκδεκτέον. εἰ δὲ μὴ αὐτός, τίς ἐστιν; εἰ μὴ ὁ ἀσεβής ἐστιν ὁ ταῦτα ποιῶν, ὁ καταγελῶν τῶν σπουδαίων, ὁ συνκαλύπτων τὰ πρόσωπα τῶν κριτῶν αὐτοῦ κατὰ τὴν προτέραν ἐκδοχὴν, τίς ἐστιν ἕτερος; δύναται καὶ οὕτως· εἰ μὴ "μετεσχηματίζετο" τολμηρῶς καὶ "εἰς ἄγγελον φωτός" καὶ ὅλως ποικίλος ἦν τῇ κακίᾳ, τίς ἂν ἦν αὐτὸς φανερώς φαι νόμενος; –ἀντὶ τοῦ· εὐτελής καὶ τὸ μηδέν. τὸ δὲ πολὺπλοκον αὐτοῦ λυμαίνεται τοὺς ὑποπίπτοντας αὐτῷ. ὁ δὲ βίος μου ἐστὶν ἐλαφρότερος δρο255 μέως. ὁ δρομεὺς ταχυτῆτι δόξει μὴ ἐπιψαύειν τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς πτηνὸν εἶναι. ὁ βίος μου οὖν δρομέως ἐστὶν ἐλαφρότερος· τὰ γὰρ ἄνω σκοπῶ "οὕτω τρέχων ὡς οὐκ ἀδήλως", οὐ προσπταίων τῇ γῆ. πόθω δὲ τοῦ σκοποῦ οἱ δίκαιοι, κἂν προσπταίσωσιν–οἶον κἂν ἐν θλίψεσιν γένωνται–, ἀδιάκοπον ἔχουσι τὸν δρόμον. οὕτω καὶ Δαυὶδ ἔτρεχεν λέγων· "ἄνευ ἀνομίας ἔδραμον καὶ κατηύθυνα," καὶ "ὄδον ἐντολῶν σου ἔδραμον, ὅταν ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου." ἀπέδρασαν καὶ οὐκ εἶδον· ἢ καὶ ἔστιν ναυσὶν ἵχνος ὁδοῦ ἢ ἀετοῦ πεταμένου ζητούντος βοράν; ὑποβάλλει νοεῖν, ὅτι τὸν τοῦ δικαίου βίον ἐλαφρότερον ὑπάρχοντα δρομέως οἱ κριταί, ὧν τὰ πρόσωπα συνκαλύπτει ὁ ἐξάρχων αὐτῶν, ἀποδιδράσκοντες τῷ φόβῳ τοῦ δικαίου οὐχ ὀρῶσιν αὐτοῦ τὴν τοῦ δρόμου κατόρθωσιν· οὐ γὰρ ἄ ξιοί εἰσιν. εἰ δὲ καὶ περὶ τῶν δικαίων τοῦτό φησιν, ὅτι τοὺς κριτὰς ἀποδράσαντες κατὰ τὸ "ἀλλὰ ἀποπήδησον, μὴ ἐνχρονίσῃς ἐν τῷ τόπῳ" οὐκ εἶδον τῇ ὀξύτητι τῆς ἀρετῆς, ἐπίστησον, καὶ εἰ καίριόν ἐστιν συμβαλεῖν τούτῳ τὸ "ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ οὐκ ἐγίγνωσκον." κατανόησον δέ, εἰ καὶ τρίτη διάνοια ὡς ἐν δυσ256 χωρίᾳ λεχθῆναι δύναται ἀπὸ ἄλλου ῥητοῦ συνισταμένου ἐν Ἀμῶς τῷ προφήτῃ τῷ δευτέρῳ τῶν δώδεκα. πρὸς τοὺς σπαταλῶντας καὶ φιληδόνους καὶ αὐτὸ τοῦτο χαίροντας τοῖς ἡδέσιν τοῦ βίου λέγει· "οἱ καθεύδοντες ἐπὶ κλινῶν ἐλεφαντίνων, οἱ σπαταλῶντες ἐπὶ τῶν στρωμνῶν αὐτῶν, οἱ ἐπικροτοῦντες πρὸς τὰς φωνὰς τῶν ὀργάνων καὶ τὰ πρῶτα μύρα χριόμενοι, οἱ πίνοντες τὸν διυλισμένον οἶνον ὡς ἐστῶτα ἐλογίσαντο, οὐχ ὡς φεύγοντα." ἐνόμισαν γὰρ τὰ τοῦ βίου ἡδέα παράμονα εἶναι καὶ ἐφρονηκότα καὶ ἀδιάλειπτα εἶναι. λέγει οὖν, ὅτι οἱ θαυμάζοντες τὴν εὐπάθειαν, οἶον τὸ ὑγιαίνειν, τὸ πλουτεῖν, τὸ «ἄρ χεῖν, οὐ λογίζονται, ὅτι ἀποδιδ»»άσκουσιν οὕτως ταῦτα, ὥστε μὴ γινῶναι αὐτούς, καθὰ οὐδὲ "νεὼς ποντοπορούσης" ἔστιν διαγινῶναι ὄδον ἢ ἀετοῦ πετομένου ὀξέως διὰ τὸ ζητεῖν βοράν. καὶ τῷ ὄντι ταχεῖαν ἔχει τὴν πάροδον τὰ ἡδέα καὶ ἀνθρώπινα, ὡς ἀπὸ τοῦ περὶ τοῦ πλούτου εἰρημένου ἔστιν μαθεῖν λέγοντος τοῦ ψαλμωδοῦ· "μὴ φοβοῦ, ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος καὶ ὅταν πληθυνθῇ ἢ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκῃ αὐτὸν λήμψεται τὰ πάντα οὐδὲ συνκαταβήσεται αὐτῷ ἢ δόξα τοῦ οἴκου 257 αὐτοῦ." ἐάν τε γὰρ εἶπω, ἐπιλήσομαι λαλῶν, συνκύψας τῷ προσώπῳ στενάξω. μεγαλοψυχίας γνώρισμα ἐν τούτοις ὑποφαίνεται. φησὶν γὰρ, ὅτι καὶ ἐάν τινα τῶν ἀηδῶν ἔννοιαν δεξάμενος εἶπω τι περὶ αὐτῶν, εὐθύς ἐπιλανθάνομαι οὐ δουλούμενος αὐτῇ □□, ἀλλὰ τῇ θεωρίᾳ τῆς ἀρετῆς σχολάζων. τούτῳ ὅμοιον τὸ ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ λεγόμενον, ὅτι "ἐπελαθόμην τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρτον μου". ἢ γὰρ τῶν θείων καὶ οὐρανίων μνήμη λήθην ἐμποιεῖ τῶν κατασπώντων ἀπ' αὐτῶν. εἰ δὲ καὶ στενάξω, φησὶν, ποιῶν τοῦτο συνκύπτων τῷ προσώπῳ, δι' οὗ τὸν τρόπον τινὰ τὴν πρὸς θεὸν ἐπιδείκνυται προσκύνησιν· καὶ ἂν _6_α6 λέγειν αὐτὸν ποιῆ τὰ ἀνιαρὰ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν,

λέγων εὐπαρησιάστως κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον· "ἐν παντὶ θλιβόμενοι ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι, ἀπορούμενοι ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι, διωκόμενοι ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι, καταβαλλόμενοι ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι." σείομαι πᾶσιν τοῖς μέλεσίν μου. δῆλόν ἐστι τοῦτο κατὰ τὸ αἰσθητὸν νοοῦσιν. οὐδὲ γὰρ μέλος τι αὐτοῦ ὑγιαῖνον ἐτύγγανεν· "ἀπὸ ποδῶν" γὰρ "ἕως κεφαλῆς" λελώβητο. εἰ δὲ καὶ μέλη αὐτοῦ λέγοις πάντας τοὺς ἔχοντας πρὸς αὐτὸν 258 οἰκειότητα, οἱ καὶ ἐσαλεύθησαν οὕτως ὡς τοὺς μὲν καταλιπεῖν αὐτόν, τοὺς δὲ τρόπον τινὰ ἐπιτίθεσθαι διὰ τοῦ διακεῖσθαι, ὡς δι' ἁμαρτίας ταῦτα πάσχει, συνεπίσκεψαι. οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ ἀθῶόν με ἔασεις. ἡ μετριότης τοῦ ἁγίου διὰ τούτου γνωρίζεται καὶ μεγάλη εὐγνωμοσύνη. φησὶν γὰρ, ὅτι ἐξεταστής μου γινόμενος ἀκριβῆς-θεὸς γὰρ εἶ-οὐκ ἀθῶόν με ἔασεις. εἰ γὰρ καὶ εἶπεν "οἶδα ὅτι □κα□ δίκαιος ἀναφανοῦμαι", ἀλλ' οὖν οἶδεν καὶ πέπεισται, ὅτι ὡς πρὸς θεὸν δοκιμασθῆν "ἄστρα οὐκ ἔστιν καθαρὰ ἐνώπιον αὐτοῦ" καὶ αὐτὸς δηλονότι. τοιοῦτον ὁ μακάριος Παῦλος λέγει γράφων· "οὐδὲν ἑμαυτῶι σύνοιδα". εἶτα μὴ διδοὺς ἑαυτῶι ἐπάγει· "ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι, ἀλλ' ὁ ἀνακρίνων με κύριός ἐστιν." οἶδεν δὲ καθὰ καὶ οὗτος ὁ ἅγιος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ ἀσθενὲς λέγων, ὅτι "καθ' ὑπερβολὴν ὑπὲρ δύναμιν ἐβαρήθημεν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν. ἀλλ' αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς καὶ τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχῆκακαμεν, ἵνα μὴ πεποισθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ." εἰ δὲ καὶ κάμνουσιν οἱ ἅγιοι ἐν τοῖς ἐπιπόνοις, ἀλλ' ἐν ἑαυτοῖς ἔχουσι τὸ ἀπόκριμα, ἵνα τῷ θεῷ τὴν πεποίθησιν καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀποδῶσιν· ὡς οὗτος αὐτὸς ὁ 259 μακάριος λέγων· οἶδα ὅτι οὐκ ἐξ ἑμαυτοῦ ἔχω τὸ ἀθῶος εἶναι μὴ σοῦ συνεργούντος, καθὰ καὶ ὁ σοφὸς Παῦλος λέγων "οὐκ ἐγὼ δὲ ἀλλ' ἡ χάρις σὺν ἐμοὶ" καὶ ὁ ἅγιος Δαυὶδ· "ἐταράχθην καὶ οὐκ ἐλάλησα." ἐπειδὴ δὲ εἶμι ἀσεβῆς, διὰ τί οὐκ ἀπέθανον; μεταβαίνει ἐπὶ τὴν περὶ τῶν φίλων ὑπόλημψιν. ἐπεὶ γὰρ διάκεινται, ὅτι τοῖς ἁμαρτάνουσις ἔπεται τὸ κακωτικοῖς περιπεσεῖν, πάντων δὲ χειρὸν τὸ ἀποθανεῖν κατὰ τοὺς φιλοζώους, ἐρωτᾷ αὐτούς· ἐπεὶ καθ' ὑμᾶς ἀσεβῆς εἶμι, διὰ τί οὐκ ἀπέθανον; ἵνα ἐν τῇ ἐρωτῇ παρασχη αὐτοῖς νόησιν, ὅτι αἰτία τις ἔστιν ἑτέρα ἢ ἐπάγουσα τὰ ἐπίπονα. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐν ἑτέροις ποιεῖ ἐρωτῶν πάλιν· "διὰ τί ἀσεβεῖς ζῶσιν, πεπαλαίωσιν δὲ καὶ ἐν πλούτῳ, ὁ σπόρος αὐτῶν κατὰ ψυχὴν, ἢ βοῦς αὐτῶν οὐκ ὠμοτόκησεν;" ἵνα καὶ διὰ τούτων παιδεύσῃ, ἐπιζητεῖ τὰς οὐσας αἰτίας παρὰ θεοῦ τῶν συμβαινόντων ἀνθρώποις ἐπιπόνων καὶ ἡδέων. ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ πολλάκις οἱ φαῦλοι διετέλεσαν ἐν ταῖς νομιζομέναις εὐπραγίαις, ὡς εἰπεῖν περὶ αὐτῶν Σολομῶντα, ὅτι --· καθὰ καὶ ὁ μακάριος Ἰὼβ λέγει, ὅτι "καὶ ἐν ἀναπαύσει ἄδου ἐκοιμήθησαν" 260. ἔὰν γὰρ ἀπολούσωμαι χιόνι καὶ ἀποκαθαίρωμαι χερσὶν καθαραῖς, ἱκανῶς ἐν ῥύπῳ με ἔβαψας, ἐβδελύξατο δέ με ἡ στολή μου. πάλιν, ἵνα μὴ περιήαυτον αὐτὸν νομίσωσιν, φησὶν ταῦτα, ὅτι κἂν καθαρῶς ὑπάρξω οὕτω, ὡς διὰ πραξέων ἐναρέτων, ἃς χεῖρας ὠνόμασεν, καθᾶραι ἑμαυτόν, ἔχω πάλιν ῥύπον· περὶ οὗ ζητητέον παραβάλλοντα τὸ ὅμοιον ῥητόν· "οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, οὐδ' εἰ μία ὥρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς." καὶ "ἡ διάνοια τῶν ἀνθρώπων ἐπιμελῶς ἔνκειται ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος", ὅπερ τὸ νεωτεροποιὸν ἦθος δηλοῖ, καθὰ καὶ τινι εἴρηται ἀκροατὴν νέον μὴ παραδέχεσθαι. ταῦτα μὲν οὖν θλίψει τοῦς» μηδὲν πρὸς τῆς ζωῆς ταύτης τιθεμένους· πῶς γὰρ οὐ καθαρὸς ὁ νῦν πεπλασμένος; συνετῶς δὲ καὶ τὸ τῆς διαδοχῆς ἀμάρτημα ἐκλαβεῖν δεῖ τὸ κατὰ τὸν Ἀδάμ, ὅπερ παρ' ἐκείνων ἀσυνέτως προφέρεται. καὶ γὰρ καὶ οἱ ἅγιοι, εἰ καὶ μὴ ἄλλου χάριν εἰς τὸν βίον ἐληλύθασιν, ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ τὸν ῥύπον ἔχουσιν, ὅς οὐκ ἔστιν ἀμάρτημα. κατὰ τοῦτο εἴρηται περὶ τοῦ Σαμουὴλ· "καὶ Σαμουὴλ πρὶν ἢ γνῶναι θεόν". ἠγγόνει δὲ θεὸν βρέφος ὢν, οὐ διὰ τὸ κακίαν ἔ261 χεῖν, ἀλλὰ μήπω ἐπίγνωσιν λόγου ἐσχικένοι. καὶ τὸ "πάντες δὲ

ἡμαρτον" συνετῶς νοήσεις, ἐὰν τὰ κατ' ἄγνοϊαν, τὰ κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἐκλάβοις, καὶ ἔστω ἐπὶ παραδείγματος· ὁ ἑκατὸν βαθμῶν ὄντων εἰς τὸν ἑκατοστὸν ὑπάρχων, εἰ ὑποβαίη τρεῖς, λέγοιτ' ἂν ἐνδεῖν, τοῦ ἀρχομένου ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ ἐλθόντος εἰς τὸν τρίτον μὴ ψεγομένου. ὁ ὑποβάς οὖν τοὺς ἑκατόν, εἰ καὶ μὴ ἀπέστη τῶν βαθμῶν, ἀλλὰ γοῦν ἓν τινί ἐστιν ῥύπων. πλὴν ὁ Ἰωβ φησιν, ὅτι εἰ καὶ καθαρὸς εἶμι, ἔχω ῥύπον, καὶ οὐ μικρὸν γε ῥύπον, ἀλλὰ βαφῆ ἐοικότα. μήποτ' οὖν, ἐπεὶ οὐ μόνον δι' ἁμαρτίας ἔστιν ἐλθεῖν ἐν τῷδε τῷ βίῳ, ἀλλὰ καὶ δι' ὠφέλειαν ἄλλων, ὡς Ἰωάννην φέρε ἢ Ἱερειμίαν, διὰ τοῦτό φησιν, ὅτι εἰ κα»ἰ» καθαρὸς εἶμι διὰ πράξεων, ὅμως ἔχω ῥύπον. ῥύπος γὰρ ὡς πρὸς τὴν καθαρὰν ζωὴν, οὐ καθ' αὐτό, ὁ τόπος ὁ ἐπίγειος· καθὸ καὶ εἴρηται· "ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν ἐναντίον σου, κύριε." ὄνπερ ἐκπλύνει κύριος κατὰ τὸ ἐν Ἡσαΐα λεγόμενον· "ἐκπλυνεῖ κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἰῶν καὶ τῶν θυγατέρων Σίων καὶ τὸ αἷμα ἐκκαθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῶν." ῥύπος μὲν οὖν 262 εἶη ἂν τὰ ἀκούσια, αἷμα δὲ «τὰ» κατὰ πρόθεσιν ἐνεργούμενα. τίνι δὲ ἐκπλύνεται ἢ "πνεύματι κρίσεως καὶ πνεύματι καύσεως", τοῦ μὲν πνεύματος τῆς κρίσεως τὴν διάκρισιν δηλοῦντος, τοῦ δὲ πνεύματος τῆς καύσεως τὴν κόλασιν; ἀμφοτέρωθεν δὲ διόρθωσιν ἐργάζεται. διὰ δὲ τοῦτο καὶ "ἐβδελύξατό", φησίν, "με ἢ στολὴ μου", αἰνιττόμενος τὸ βάρος τῆς ἐνταῦθα διατριβῆς· ὅπερ δηλοῦται καὶ διὰ τοῦ "μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα," ὅστις ἐστὶν ἡ τῶν ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων σύνχυσις. λέγει οὖν, ὅτι ἐμίσησέν με ἦν εἶχον διαγωγὴν ἀνθρωπίνην. ὅτι δὲ ἡ στολὴ τὴν κατάστασιν σημαίνει, δῆλον ἐκ τοῦ εἰρημένου πρὸς τὸν ἄσωτον ὑπὸ τοῦ πατρὸς· "ἐξενέγκατε αὐτῷ τὴν πρώτην στολὴν." ὅτι δὲ τὸ αἷμα τὴν ἁμαρτίαν δηλοῖ, φανερόν ἐκ τοῦ πρὸς τὸν διάβολον εἰρημένου· "ὄν τρόπον ἱμάτιον ἐν αἵματι πεφυρμένον οὐκ ἔσται καθαρὸν, οὕτως οὐδὲ σὺ ἔση καθαρὸς." διὰ τοῦ ἐν αἵματι πεφύρθαι τὸ μέγεθος τῆς κακίας ἐμφαίνεται. οὐ χρὴ δὲ ξενίζεσθαι, εἰ πρὸς μὲν τοὺς φίλους ἕτερα, πρὸς δὲ τὸν θεὸν ἕτερα λέγει ὁ μακάριος. τότε γὰρ ἐναντίωμα ἐτύγχανεν, εἰ πρὸς τὸν αὐτὸν λέγων καὶ δίκαιον ἑαυτὸν καὶ ἁμαρτωλὸν ἔφασκεν. μετριότητι οὖν πρὸς θεὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν ε αὐτοῦ καθαρότητα λέγει βεβάρθαι 263 ἐν ῥύπων, πρὸς δὲ ἀνθρώπους ἐτέρως διαλέγεται φάσκων· "ο_6_ἰδὸα ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι." ὅτι οἱ ἅγιοι χρῶνται τοιούτῳ εἶδει λόγων, ἔστιν καὶ ἀπὸ τῶν Παύλου γραμμάτων μαθεῖν λέγοντος· σεπτεμ λινεαε ηραξαντ πολλὰ οὖν ὑπομένοντες οἱ ἅγιοι κατὰ ψυχὴν ὑπὸ τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως πάσχουσιν μὲν ὡς ἀνθρωπίνης φύσεως τυγχάνοντες, οὐ μὴν ἐκπίπτουσι τοῦ σκοποῦ τοῦ θεοῦ. καὶ ὁ Δαυὶδ γοῦν ἐν τοιούτῳ γενόμενος πολέμῳ ψάλλει· "ἐταράχθην καὶ οὐκ ἐλάλησα·" καὶ πάλιν· "ἵνα τί περίλυπος εἶ, ἢ ψυχὴ μου, καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με;" καὶ καθάπερ κλονουμένη τῇ ἰδίᾳ διανοίᾳ προσάγει παράκλησιν λέγων· "ἔλπισον ἐπὶ τὸν θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ." οὕτω καὶ ὁ μακάριος Ἰωβ εὐγνωμοσύνη λέγει τὰ προσεκτεθέντα τῷ θεῷ φανερῶν ἑαυτοῦ τῆς διανοίας τὸ ἄδολον. οὐ γὰρ εἶ ἄνθρωπος κατ' ἐμέ, ᾧ ἀντι κρινοῦμαι. ἀκόλουθος ὁ λόγος οὕτως ἐξομαλιζόμενος· ἐγὼ μὲν ἐπίσταμαι τὰ κατ' ἑμαυτόν. 264 ἐπειδὴ δὲ οἱ φίλοι οὐ λογισμῶ ὀρθῶ κινούμενοι, ἐκ δὲ τῶν περιεστηκότων θλιβηρῶν οἴονται δι' ἁμαρτίας με πεπονθέναι, ἀρκοῦμαι τῇ σῆ δοκιμασίᾳ. εἶτα δι' αὐτούς, τρόπον τινὰ παιδεύων πάλιν αὐτούς, ὅτι τὰ κατ' αὐτὸν οὐκ ἔστιν ἀνθρώπινα, φησίν· "οὐκ εἶ ἄνθρωπος κατ' ἐμέ, ᾧ ἀντικρινοῦμαι", ὡς πάντα αὐτοῦ ἐπισταμένου καὶ διὰ τοῦτο φέροντος, ὅτι θεοῦ κρίματι ἔπεται, ὅπως καὶ οἱ φίλοι μιμήσονται αὐτὸν λογιζόμενοι, ὅτι ἀπόρρητός ἐστιν ὁ λόγος ὁ κατ' αὐτόν, καὶ οὕτως ἀποστῶσιν τῆς μιᾶς διαλήμψεως. ἵνα ἔλθωμεν ὁμοθυμαδὸν εἰς κρίσιν. ὡς προεῖρηται, παιδεύει τοὺς φίλους αἰσθηθῆναι, ὅτι εὐπαρησίαστον ἔχει τὸ συνειδὸς καὶ ἔτοιμον εἰς κρίσιν· ὁ γὰρ

συνειδῶς ἑαυτῷ εἰς κρίσιν ἔλθειν οὐ βούλεται. λέγει δὲ ταῦτα οὐ πρὸς θεὸν ἀπαυθαδιζόμενος, ὁ μαρτυρούμενος πᾶσα ἑαυτοῦ ἐπὶ δικαιοσύνη, ἀλλ' ἵνα διδάξη, ὡς εἴρηται, τοὺς φίλους, ὅτι οὐ δέδοικεν ἔλεγχον. οὐ γὰρ εἶχεν τι ἄξιον ἐλέγχου. ταύτης τῆς παρησιίας μέτοχος ὑπάρχων ὁ Δαυὶδ ἔψαλλεν· "ἑτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ θεός, ἑτοίμη ἡ καρδία μου." εἶθε ἦν ὁ μεσίτης ἡμῶν καὶ διελέγχων καὶ διακρίνων ἀνὰ 265 μέσον ἀμφοτέρων. ἀπὸ κοινοῦ πάλιν καὶ ταῦτα λέγεται τῷ τρόπῳ, «ὦ» καὶ τὰ πρῶτα εἴρηται, τῆς ἐλευθερίας τῆς ψυχῆς αὐτοῦ δεῖγμα σαφέστατον ὑπάρχοντα. εὐχεται οὖν ἐξεταστήν τινα ὑπάρξαι τὸν παραδεικνύοντα τοῖς φίλοις, ὅτι οὐ δι' ἁμαρτίας ταῦτα πάσχει, ἀλλὰ ἀγῶνος χάριν. ταῦτα δὲ ἐβούλετο ὁ ἅγιος οὐκ ἀλαζονευόμενος, ἀλλὰ πρῶτον μὲν, ἵνα ὀρθᾶς περὶ τῶν πραγμάτων οἱ φίλοι τὰς διαλήψεις ἔχωσιν, ἔπειτα, ἵνα μὴ εἰς θεὸν ἁμαρτάνουσιν ἀποδυσπετοῦντες πολλακίς τοιούτων γινομένων ἢ ἐν ἑαυτοῖς ἢ ἐν ἑτέροις, μὴ εὐρίσκοντες ἢ μὴ συνειδότες ἑαυτοῖς ἁμάρτημα. ἐπεὶ δὲ ἅπαξ ἡ τοῦ μεσίτου ὀνομασία πρόκειται, ἄξιον ἐπιστήσῃ, πῶς εἴρηται ὁ σωτὴρ "μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων". ὁ ἄνθρωπος τοίνυν καὶ τί λέγω ὁ ἄνθρωπος—τὸ κτίσμα τοῦ κτιστοῦ πολὺ ἀφέστηκεν. εὐρίσκεις δὲ ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων, ὅταν πολὺ διεστηκότα εἰς ταῦτὸ συνάγηται, μέσον τι ἔχοντα. καὶ ὡς ἐπὶ παραδείγματος προχείρου τὸ λέπος τοῦ ὡοῦ σκληρόν ἐστιν, τὸ δὲ τρώφιμον ὑδατῶδες, ὁ ὑμῆν μεταξὺ κεῖται, ἰσχνότερος ὢν τοῦ λέπου, ξηρότερος δὲ 266 τοῦ ὑγροῦ, καὶ οὕτω συνάπτονται· τοῦτο δὲ καὶ ἐν καρύοις καὶ ῥοαῖς κατίδοις. ἐπεὶ τοίνυν πολὺ διέστηκεν θεὸς ἀνθρώπου, ὁ ὁμοούσιος τῷ θεῷ υἱὸς ἐν αὐτῷ ἔσχεν τὸ ἀνθρώπινον, ἵνα καὶ τῇ πρὸς ἀνθρώπους οἰκειότητι καὶ τῇ πρὸς θεὸν ὁμοουσιότητι συνάψῃ τὰ ἀμφοτέρω "καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύση, τὴν ἔχθραν, ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ", ἀρχιερέως τάξιν ἀναδεχόμενος. μέσος δὲ ἐστὶν τοῦ θεοῦ καὶ τῶν ἱερωμένων «ὁ» ἀρχιερεύς, τὰ μὲν τοῦ θεοῦ φέρων ἀνθρώποις, τὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων πρὸς θεόν· τὰς εὐχὰς καὶ τὰς ἰκεσίας προσφέρει τῷ θεῷ οἷα θυσίας, καὶ τὴν γνῶσιν αὐτοῦ παρέχει τοῖς ἀνθρώποις. εὐχὴν γοῦν ἀναπέμπει λέγων· "ὥσπερ ἐγὼ καὶ σὺ ἐν ἐσμεν, ἵνα καὶ οὗτοι ἐν ἡμῖν ἐν ὣσιν." τότε δὲ τοῦτο ἔσται, ὅταν ὁ θεὸς "πάντα ἐν πᾶσιν" γένηται, ἵνα ἀμεσιτεύτως συνάπτονται λοιπὸν τῷ θεῷ ἐν πνεῦμα πρὸς αὐτὸν γινόμενοι. ὅτι δὲ καὶ τοῦτον τὸν μεσίτην προεώρα τῷ θείῳ ὀφθαλμῷ ὁ μακάριος Ἰωβ, δῆλον ἐκ τοῦ "ὁ μέλλων τὸ μέγα κῆτος χειρώσασθαι" καὶ ἐκ τοῦ ὡς "ὁ περιπατῶν ὡς ἐπ' ἐδάφους ἐπὶ θαλάσσης". θεοῦ γὰρ φανεροῦντος αὐτῷ οὐκ ἔστιν ἀμφιβαλεῖν, ὅτι περὶ 267 τῆς οἰκονομίας πεπληροφόρητο. ἀπαλλαξάτω ἀπ' ἐμοῦ τὴν ῥάβδον, ὁ δὲ φόβος αὐτοῦ μὴ με στροβείτω. ἡ ἐπίπονος ἀγωγή τῷ ὀνόματι τῆς ῥάβδου σημαίνεται, καὶ μάλιστα ἐπὶ ἐπιτιμίας ὅταν λέγηται. εἴρηται γοῦν περὶ τῶν τοῦ Δαυὶδ υἱῶν· "ἐὰν ἐνκαταλίπωσιν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὸν νόμον μου καὶ ἐν τοῖς κρίμασίν μου μὴ πορεύωνται, ἐπισκέψομαι ἐν ῥάβδῳ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν καὶ ἐν μάστιξιν τὰς ἀνομίας αὐτῶν." αὕτη δὲ ἡ ἐπιτιμία καὶ πᾶσα ἢ ἐκ θεοῦ οὐ βλάπτει τὸν ἐπιτιμώμενον, ἀλλὰ παιδεύει. καὶ ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει, Παῦλος Κορινθίοις γράφει· "τί θέλετε, ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς ἢ ἐν ἀγάπῃ;" ὁ ἐστὶν· ἐν ἀγαπητοῖς προσέλθω ἢ ὡς χρήζουσιν διορθώσεως; τρόπον γάρ τινα ὁ διορθούμενός τιν' ἀ» διὰ ἐπιπόνων δοκεῖ διὰ ταῦτα μὴ ἀγαπᾶν αὐτόν. εἴρηται δὲ καὶ λόγος συνετὸς ῥάβδος· "ὅς προφέρει γὰρ ἐκ χειλέων σοφίαν, ῥάβδῳ τύπ»τ»ει□ν□ ἄνδρα ἀκάρδιον," τὸν ἔλεγχον καὶ τὸν ἐπιτιμητικὸν λόγον ῥάβδον καλοῦντος τοῦ λόγου. ὅτι δὲ χρήσιμον τοῦτο, ὁ θεῖος παριστᾶ λόγος φάσκων· "ὅς φείδεται τῆς βακτηρίας 268 αὐτοῦ, μισεῖ τὸν ἑαυτοῦ υἱόν", καίτοι κατὰ τοὺς ἀνθρώπους νομισθῆσε ται ἀγαπᾶν μὴ τύπτων τὸν υἱόν. ταῦτα οὖν ἀπαλλαγῆναι ἀφ' ἑαυτοῦ βούλεται, οὐκ ἐξ ὀλιγωρίας, ἀλλ' ἵνα παιδευθῶσιν οἱ ἄλλην αἰτίαν τιθέμενοι τῶν πόνων, ὅτι οὐ δι' ἁμαρτίας ταῦτα

υπομένει. καὶ οὐ μὴ φοβηθῶ, ἀλλὰ λαλήσω. οὐ γὰρ οὕτως συνεπίσταμαι κάμνων τῆ ψυχῇ. στένων ἐπαφήσω ἐπ' αὐτὸν τὰ ῥήματά μου. λαλήσω πικρίας ψυχῇ συνεχόμενος. παιδεῦσαι αὐτοὺς βούλεται, μὴ ἔχειν τὸ φορτικὸν μηδὲ ἐπιτίθεσθαι κάμνουσιν συννοῆσαί τε, ὅτι καὶ ἐν θλίψεσιν ὑπάρχων ἐρρωμένῳ τῷ λογισμῷ ἀποκρίνεται. φησὶν οὖν, ὅτι εἰ «ὁ» μεσίτης ὑπῆρχεν ἀπαλλαγείς τε ἐτύγχανον. τῶν ἐπιπόνων, ἃ ὑμεῖς οἴεσθε δι' ἁμαρτίας ἐπῆχθαί μοι, εἰ καθ' ὑμᾶς δουλωθεὶς ἐτύγχανον αὐτοῖς, ἀφόβως ἂν ἐλάλησα, ἀπαλλαγείς αὐτῶν· μετριάζων τε λέγει· οὐχ οὕτως νοῆσαι δύναμαι κάμνων ἐκ τῶν πόνων· εἰ δὲ καὶ, ὡς ὑμεῖς λέγετε, ὅτι δι' ἁμαρτίας ταῦτα ἦν, στένων ἂν ἐλάλησα καὶ ὑπὸ πικρίας συνεχόμενος ἐφθεγγόμην αποδιξαὶ 269 τὴν καθαρότητα τῆς συνειδήσεως ἐπιδεικνύμενος. καὶ ἐρῶ πρὸς κύριον· μὴ με ἀσεβεῖν δίδασκε, καὶ διὰ τί με οὕτως ἔκρινας; ἔλεξα δ' ἂν τῷ κυρίῳ, εἰ μόνη αἰτία καθ' ὑμᾶς ἢ δι' ἁμαρτίας τῶν κολάσεων ὑπῆρχεν· "μὴ με ἀσεβεῖν δίδασκε." εἰ γὰρ καὶ ὁ μηδὲν ἁμαρτῶν δι' ἁμαρτίας κολάζεται, τὸ ἁμαρτάνειν αἰρετώτερον ἂν εἴη. ἄλλως τε καὶ διδάσκεται ἁμαρτάνειν ὁ μὴ τοιοῦτος, εἰ μίᾳ μόνῃ αἰτία ἐστὶν τοῦ πάσχειν. ἔλεξα δ' ἂν καὶ τὸ "διὰ τί με οὕτως ἔκρινας," "ὁ τὰς καρδίας ἐπιστάμενος", εἰ μὴ συνήδειν, ὅτι διὰ τὸν ἐξαιτησάμενον ταῦτα ὑπομένω. ταῦτα δὲ λέγει δυνάμει ὑποβάλλων αὐτοῖς πόθον ἐρωτήσεως, ἵνα ἐξ αὐτῶν προτροπῆς δοκοίη εἶναι ἢ περὶ τῆς καθαρότητος αὐτοῦ ἀπόκρισις καὶ μὴ αὐτοῦ ὑπαρξαμένου, ὅπερ ἐδόκει εἶναι ἀλαζονικόν. ἢ καλόν σοι, ἐὰν ἀδικήσω, ὅτι ἂ πείπω ἔργα χειρῶν σου; καὶ τοῦτο δ' ἂν εἶπον, εἰ, ὡς ὑμεῖς διάκεισθε, δι' ἁμαρτίας εἶναι τὰς ἐπαγωγὰς ὑπῆρχεν· καλόν σοι, ἐὰν ἀδικήσω, ὅτι μηδὲν ἁμαρτόντα ἀπείπω, ἔργον χειρῶν σου τυγχάνοντα; εἰ γὰρ ὡσαύτως τιμωρεῖται τῷ φαύλῳ 270 ὁ σπουδαῖος ὡς φαῦλος ὑπάρχων, περιττὴ ἢ ἀφορμὴ καθ' ὑμᾶς. βουλῇ δὲ ἀσεβῶν προσέσχες. ἢ ὡσπερ βροτὸς ὄρᾳ καθορᾶς «ἦ» ὁ βίος σου ἀνθρώπινός ἐστιν ἢ τὰ ἔτη σου ἀνδρός. δυνατὸν λέγειν αὐτόν, ὅτι τῷ ἐξαιτησαμένῳ προσέσχες, ὑποβάλλοντα τὸ ἀληθές, ὅτι οὐ κατὰ τὸν προηγούμενον λόγον πάσχει, λέγω δὲ δι' ἁμαρτίας. δυνατὸν δὲ καὶ τούτους ἀριθμεῖν εἰς τὴν βουλὴν τῶν ἀσεβῶν· οὐ γὰρ εὐσεβῆ λέγουσι, μονοτρόπως τὴν κάκωσιν ἐκλαβόντες, ὅτι πᾶς θλιβόμενος δι' ἁμαρτίας θλίβεται. ἔλεξα δ' ἂν καὶ τὸ "ὡς βροτὸς ὄρᾳ καθορᾶς", εἰ ὡς ὑμεῖς διάκεισθε, μίαν ἦν αἰτία τῶν θλίψεων, καὶ "ὁ βίος σου ἀνθρώπινός ἐστιν ἢ τὰ ἔτη σου ἀνδρός". πάντα ταῦτα ἂν εἶπον, εἰ τῆς αὐτῆς ὑμῶν γνώμης ἐτύγχανον· ἀλλ' ἐπιστάμενος, ὅτι οὐ μίᾳ αἰτία τῶν ἐπαγωγῶν ἐστίν, ἀλλὰ καὶ δι' ἀγῶνα τυγχάνουσα, οἶδα, ὅτι οὐχ ὡς ἀνθρωπός ἐστιν ὁ θεὸς τὰ φαινόμενα μόνον σκοπῶν, ἀλλ' ἐπιβατεύων τῷ βάθει τῆς ψυχῆς οὕτως τε ἕκαστα δοκιμάζων δικαίως. σημειωτέον, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, ὅτι πολύσημόν ἐστιν ὁ βίος ὄνομα. σημαίνει γὰρ τὰ χρήματα, καθὰ ἐν τῷ ἄσματι 271 τῶν ἀσμάτων εἴρηται· "ἐὰν δῶ ἀνὴρ πάντα τὸν βίον αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐξουδενώσῃ ἐξουδενώσουσιν αὐτόν." σημαίνει δὲ καὶ τὰ ὑπάρχοντα ὁ βίος, ὡς ἐὰν λέγῃ ὁ Ἰωάννης· "ὁ δ' ἂν ἔχη τὸν βίον τοῦ κόσμου καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρεῖαν ἔχοντα, κλείσῃ δὲ αὐτοῦ τὰ σπλάγχνα." λέγεται δὲ καὶ ἡ ὀρθὴ πολιτεία καὶ ἡ ἠφαύλη βίος, ὡς ἐὰν λέγωμεν· βίον ἔχει πρακτικόν, ἢ ὅτι φαῦλον βίον ὁ δεῖνα ἔχει. ἐνταῦθα δὲ τὴν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ παρεπιδημίαν βίον ἀνθρώπου εἶπεν. λέγει οὖν, ὅτι εἰ τοσοῦτον βίον εἶχες—ἀντὶ τοῦ χρόνον περιγραφόμενον—ὡς ἀνθρωπος, διεκρινόμην ἂν ὡς πρὸς ἀγνοοῦντα. ὁ θεὸς δὲ αἰώνιος· εἴρηται γάρ· "σὺ γὰρ εἶ ὁ αὐτὸς καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν." καὶ πάλιν· "ἐν γενεᾷ γενεῶν τὰ ἔτη." ἀπερίγραφός ἐστιν ἢ τοῦ θεοῦ ὑπαρξίς· ἀίδιος γάρ. διόπερ οὐδὲν ἀγνοεῖς τῶν κατ' ἐμέ, λέγοι ἂν ὁ Ἰωβ. ὅτι ἀνεζήτησας τὴν ἀνομίαν μου καὶ τὰς ἁμαρτίας μου ἐξιχνίασας. ἐκείνους πάλιν ἐλέγχων ταῦτά φησιν, ὅτι ἢ συμφορὰ ἢ περὶ ἐμέ πολλὰ ἡμαρτηκότων ἐστίν. ἐπεὶ οὖν οἱ φίλοι 272 ὡς δι' ἁμαρτίας πάσχοντα

ἐλογίζοντο, δείκνυσιν αὐτοῖς ἡρέμα, ὅτι οὐκ ἔχει τοῦτο οὕτως, διὰ τοῦ λέγειν, ὅτι τὰ ἔτη σου, ὦ θεέ, μὴ ἀνθρώπου ὑπάρχει, ὅτι ἀνεζήτησας τὴν ἀνομίαν μου. κατὰ τούτων γὰρ λόγον ὡς ἡμαρτηκότα μετέρχη καὶ ἐπιζητεῖς ἀνομίας ἢ ἁμαρτίας ἡμετέρας διὰ τῶν ἐπαγωγῶν κατὰ τοὺς οὕτω διακειμένους. οἶδας γάρ, ὅτι οὐκ ἠσέβησα. τὴν γνῶσιν τοῦ πράγματος ἀνακαλύπτει αὐτοῖς λέγων πρὸς θεόν· "οἶδας, ὅτι οὐκ ἠσέβησα." ἀλλ' οὗτοι οἴονται τὰ ἐπιφερόμενα ὡς κατὰ ἀσεβοῦς ἐπενεχθῆναι. ἀλλὰ τίς ἐστὶν ὁ ἐκ τῶν χειρῶν σου ἐξαιρούμενος; πάλιν ὑποβάλλει νοεῖν, ὅτι ἔστιν καὶ μὴ ἡμαρτηκότα ἐπιπόνοις περιπίπτειν· καὶ γὰρ οἶδεν ὁ θεός, ὅτι οὐκ ἠσέβησεν ὁ Ἰώβ. ἐπάγει δὲ τὸ "ἀλλὰ τίς ἐστὶν ἐκ τῶν χειρῶν σου ἐξαιρούμενος;" τοὺς φίλους παιδεύων οἴεσθαι καὶ τὸν μὴ ἡμαρτηκότα μηδὲ ἠσεβηκότα ὑπὸ χεῖρα τοῦ θεοῦ γίνεσθαι ἐν ἐπιπόνοις διὰ ἀγῶνα καὶ καρτερίας ἐπίδ»ε»ξιζιν. λέγουσιν γοῦν οἱ θλιβόμενοι μὲν, μὴ πίπτοντες δὲ διὰ τὰς θλίψεις· "ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι." καὶ πάλιν λέγεται· "πολλὰ αἰ θλίψεις τῶν δικαίων, καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτούς." οὐκ ἔστιν δὲ τὸ ῥυ σθῆναι ἐκ τῶν θλίψεων τὸ μὴ θλίβεσθαι πάντως, ἀλλὰ τὸ μὴ ἠττηθῆναι προηγουμένως ὑπ' αὐτῶν, τὸ μὴ παγιδευθῆναι 273 ὑπὸ τῶν τὰ δίκτυα τῶν θλίψεων ἐπιφερόντων. αἰ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με. καὶ τοῦτο οἰκείως ἐπήνεγκεν· ἵνα γὰρ μὴ τις ὡς ὠμὸν καὶ ἀπαραίτητον τὸν θεὸν ὑπονοήσῃ αὐτὸν λέγειν διὰ τοῦ "ἀλλὰ τίς ἐστὶν ὁ ἐκ τῶν χειρῶν σου ἐξαιρούμενος", ἐπιφέρει τὸ "αἰ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με", λέγων ὅτι κὰν ἐπάγει θλίψεις, ἀλλὰ φεῖδεται τῶν ἰδίων ποιημάτων· εἴρηται γάρ· "φεῖδη δὲ πάντων, ὅτι σὰ ἐστὶν, δέσποτα φιλόψυχε." εὖ δὲ τὸ "αἰ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με", ἵνα τὸ μὲν "ἐποίησαν" ἐπὶ τῆς ψυχῆς λαμβάνηται, τὸ δὲ "ἔπλασαν" ἐπὶ τοῦ σώματος· ἀντέρεισιν γὰρ σημαίνει τὸ "ἔπλασάν με", ὅπερ οἰκείον σώματι. καὶ ἐν τῇ Γενέσει δὲ εἴρηται· "ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν·" οὐ γὰρ τὸ σῶμα κατ' εἰκόνα, ἀλλ' ἡ ψυχὴ· οὐ γὰρ ἀνθρωπόμορφος ὁ θεός. καὶ μεθ' ἕτερα εἴρηται· "ἔπλασεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς" τὸ σῶμα λαμβάνων, ἵν' ὡς εἶπομεν τὴν μὲν ποίησιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς δεχώμεθα, τὴν δὲ πλάσιν ἐπὶ τῆς σαρκός. εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς σαρκός κεῖται ἡ ποίησις, οὐ ξενιστέον· καὶ γὰρ 274 τὸ πλάσαι τῷ γένει ποιῆσαί ἐστιν. ἀντιθήσει μὲν οὖν τις λέγων □λεγων□ καὶ τὸ πεπλάσθαι ἐπὶ τῆς ψυχῆς κείσθαι καὶ τοῦτο σημαίνεσθαι ἐκ τοῦ· "ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐτῶν." πρὸς ὃ σοφῶς δὲ καὶ τὰ περὶ χειρῶν θεοῦ νοητέον· καὶ ὁ μὲν ἀπλουστέρως εἰρησθαί φησι τὰς χεῖρας πληθυντικῶς ἢ δυϊκῶς τὴν δραστήριον τοῦ θεοῦ δύναμιν· ἔστι□ν□ δὲ καὶ ἀκριβέστερον λαβεῖν χεῖρα τὸν υἱόν· εἴρηται γάρ· "ἡ χεῖρ μου ἐποίησεν ταῦτα πάντα"—καὶ τὸ πνεῦμα, καθὸ εἴρηται· "τῷ λόγῳ τοῦ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτοῦ." εἴρηται δὲ καί· "πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ ἡ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι, διὸ τὸ γεννώμενον ἐν σοὶ ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ." ἵνα γὰρ συστήῃ ὁ ναὸς τοῦ ζωτῆρος, καὶ πνεύματος ἁγίου ἐπέλευσις γέγονεν καὶ τῆς τοῦ ὑψίστου δυνάμεως, ἥτις ἐστὶν ὁ υἱός. μετὰ ταῦτα μεταβαλὼν με ἔπαισας. τὸ δημιουργικὸν ἅμα καὶ προνοητικὸν τοῦ θεοῦ διὰ τούτων παρίστησιν, διὰ μὲν τοῦ "αἰ χεῖρές σου ἐποίησάν με" τὸ δημιουργικόν, διὰ δὲ τοῦ "μετὰ ταῦτα μεταβαλὼν με ἔπαισας" τὸ προνοητικόν. καὶ τοῦτο γὰρ προνοίας ἐστὶν θεοῦ ἔργον 275 τὸ ἐν θλίψεσιν δι' ἀγῶνα περιβαλεῖν τὸν ἀνδρείον, ἵνα χαρακτηῖρα καὶ σκοπὸν τοῖς ἀνθρώποις στήσῃ, πρὸς ὃν ἀποβλέποντες μιμηταὶ καταστῶσιν. τὸ δὲ "μεταβαλὼν" νοητέον ἀντὶ τοῦ μεταβολῆν περὶ ἐμὲ ποιήσας τοῦ σώματος· εἴλ κωτο γὰρ καὶ λελώβητο ἀνιαρῶς πάντων ἀπαξαπλῶς τῶν περὶ αὐτὸν μεταβληθέντων. μνήσθητι, ὅτι πηλὸν με ἔπλασας, εἰς δὲ γῆν με πάλιν ἀποστρέφεις. ἀκολούθως καὶ

τῆς δημιουργίας καὶ τῆς προνοίας αὐτὸν ἐπιστάμενος ἀρχηγὸν καὶ κύριον εἰς εὐχὴν τρέπει τὸν λόγον λέγων· εἰ καὶ ἐπήγαγες ὡς ἐξουσιάζων τὰ ὀδυνηρά, ἀλλὰ μνήσθητι, ὅτι ἀσθενὴς εἰμι καὶ ἐκ πῆλου τὴν σύστασιν ἔχω –τοῦτο δὲ κατὰ τὸ σῶμα νοητέον– καὶ πλάσας εἰς γῆν με πάλιν ἀποστρέφεις. καὶ δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι περὶ τοῦ σώματος λέγει· οὐ γὰρ εἰς γῆν ἢ ψυχὴ ἀποστρέφεται. τὰ δὲ περὶ τῆς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως διεξέρχεται προτρέπων καὶ τοὺς φίλους εἰς καρτερίαν καὶ ἐπίγνωσιν τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ὑπομονῆς. καὶ νῦν δὲ ὡς οἰκεῖον τὸ πλάσαι τῷ σώματι συνῆψεν· ἀντιτύπῳ γὰρ ἢ πλάσις οἰκεῖον· καὶ γὰρ περὶ τῶν ἀγγέλων οὐκ εἴρηται· 276 ὁ πλάσας ἀγγέλους, ἀλλ' "ὁ ποιῶν ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα." καὶ περὶ τῆς γῆς εἴρηται ὡς παχέος σώματος· "καὶ τὴν ξηρὰν αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἔπλασαν." ταῦτα δὲ οὐχ, ὅτι κατὰ τοὺς ἀνθρώπους θεὸς χερσὶ διαπλάττει, εἴρηται, ἀλλ' ὅτι ἐκάστῳ τὸ οἰκεῖον ἢ θεία παιδείσεις ἐπιφέρει ὄνομα, τὴν μὲν πλάσιν ὡς εἶπομεν τῷ σώματι, τὴν δὲ ποίησιν τῇ ψυχῇ. ὁμοιον τῷ "εἰς δὲ γῆν με πάλιν ἀποστρέφεις" τὸ τῷ Ἀδάμ εἰρημένον· "γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει." παρατηρητέον ὅτι, ἐάν τι περὶ συνθέτου λέγεται, οὐκ ἀνάγκη περὶ παντὸς μέρους αὐτὸ νοεῖν. ἐάν γὰρ λέγεται· καὶ ἦν Δαυὶδ πρῶτος ἢ Μωσῆς, οὐ περὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ τοῦτο νοοῦμεν. ἐάν δέ· καὶ ἦν Δαυὶδ "πυρράκης μετὰ κάλλους ὀφθαλμῶν", περὶ τοῦ σώματος αὐτὸ διανοοῦμεθα, οὐ περὶ ψυχῆς. καὶ ἐνταῦθα εἰ λέγεται· "εἰς δὲ γῆν με πάλιν ἀποστρέφεις", οὐ δεῖ λογίζεσθαι, ὅτι περὶ τῆς ψυχῆς τοῦτο λέγεται. ἢ οὐχ ὥσπερ γάλα με ἤμελξας, ἐτύρωσας δέ με ἴσα τυρῶ; τὸ σπέρμα, ἐξ οὗ συνίσταται τὸ ζῶον, ὡς γάλα ἀμελχθὲν λέγει· καὶ ὥσπερ τὸ γάλα συστρεφόμενον τυρὸς γίνεται, οὕτω καὶ τὸ σπέρμα συστραφὲν φύσις γίνεται· κατάστασις δὲ ἐστὶν αὕτη πρὸ τοῦ ἐμβρύου· τὸ γὰρ καταβληθὲν εἰς 277 τοὺς αὐλάκας τῆς ὑτέρας σπέρμα, ὅταν συστραφῇ οἷα τυρὸς, γίνεται φύσις· ὅπερ λοιπὸν διαπλάττεται ἢ, ὡς ἡ γραφὴ φησιν, "ἐξεικονίζεται" καὶ δέχεται ὥσπερ χαρακτῆρας. ὅταν δὲ διαστῇ τὰ μέλη καὶ ἕκαστον ἰδίᾳ γένηται καὶ κινήται λοιπὸν οἷα ζώου χεῖρ ἢ πούς, τότε ἐμβρύου μὲν ἢ ἀπότεξις ἀποδείκνυσιν εἰς τὸ φανερὸν τὸ ζῶον. ταῦτα πάντα οὖν ἐμπεριλαμβάνει, διὰ μὲν τοῦ "μνήσθητι, ὅτι πηλὸν με ἔπλασας" τὴν ἐξ ἀρχῆς κτίσιν τοῦ Ἀδάμ σημαίνων, διὰ δὲ τοῦ "ἢ οὐχ ὥσπερ γάλα με ἤμελξας" τὰς κατὰ διαδοχὴν συνισταμένας γενέσεις. πάντα οὖν ταῦτα διέξεισιν, τὸ δημιουργήμα τοῦ θεοῦ ὑποδεικνύς, ἴν' □δι□ ἐκ τούτου ἢ δι' εὐχῆς εἰς ἔλεον ἐκκαλέσῃται. τὸ "ἤμελξας" οὖν λέγει τῷ θεῷ δεικνύς, ὅτι αὐτοῦ ἐνεργεία ἢ γνησία τῶν σπερμάτων καταβολὴ γίνεται. δέρμα καὶ κρέας με ἐνέδυσας, ὀστέοις δὲ καὶ νεύροις με ἐνεῖρας. τούτῳ χρῶνται οἱ βουλόμενοι δεῖξαι, ὅτι, οὐς ἐνέδυσεν ὁ θεὸς δερματίνους χιτῶνας, τὰ σώματά ἐστιν ταῦτα τὰ παχέα. καὶ γὰρ ἐν τῇ Γενέσει εἴρηται· "καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τῷ Ἀδάμ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ χιτῶνας δερματίνους καὶ ἐνέδυσεν αὐτούς." ἀλλ' 278 "ἐποίησεν τῷ Ἀδάμ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ", ἵνα δείξῃ, ὅτι κατάλληλον "ἄρρени καὶ θηλεία" ἔνδυμα πεποίηκεν. σαφές, ὅτι "δέρμα καὶ κρέας" ἐνταῦθα τὸ σῶμα φησιν· συνάπτει γὰρ ἐξῆς τὰ διακρατητικὰ τούτου λέγων· "ὀστέοις δὲ καὶ νεύροις με ἐνεῖρας." ὅλην οὖν τὴν ὁδὸν καὶ ἀρμονίαν τῆς συστάσεως τοῦ σώματος ἀπαγγέλλει διὰ τε τῶν πρὸ τούτων καὶ αὐτῶν τῶν ἐγκειμένων. σημειωτέον, ὅτι φαίνεται τῆς ψυχῆς ταῦτα ῥήματα· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ ἐνδυσασμένη τὸ δέρμα καὶ τὸ κρέας ὀστέοις τε καὶ νεύροις ἐνεργεῖσα· ὅπερ σημαίνει προτέραν αὐτὴν εἶναι τῶν ἐνδυμάτων καὶ τοῦ ἐνδεδύσθαι· ὑποκειμένη γὰρ ἐνδέδυται. ζωὴν δὲ καὶ ἔλεος ἔθου παρ' ἐμοῦ, ἢ δὲ ἐπισκοπὴ σου ἐφύλαξέν μου τὸ πνεῦμα. ἐπεὶ μὴ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὸ δέρμα καὶ □το□ κρέας καὶ «τὰ» ὀστᾶ καὶ νεῦρα ζωὴν ἔχει, παρουσίᾳ δὲ ψυχῆς ζωτικὰ κινήματα ἔχει· ἀναχωρησάσης γοῦν αὐτῆς οὐδὲν ἔχει ζωτικόν–, φησίν, ὅτι οὐκ ἔπλασας μόνον καὶ κρέας καὶ δέρμα καὶ ὀστᾶ καὶ νεῦρα πεποικῶς ἐνέδυσάς με, ἀλλὰ καὶ "ζωὴν καὶ

ἔλεον ἔθου παρ' ἐμοῦ". καὶ διὰ μὲν τοῦ ζω279 ἦν τεθηκῆναι τὸ τῆς δημιουργίας οἰκεῖον σημαίνει, διὰ δὲ τοῦ ἔλεου τὴν προνοητικὴν χάριν. ἐπεὶ γὰρ συμβαίνει καὶ ἐπιβουλήν ὑπομείναι τὴν ζωὴν τὴν τοιαύτην, ἔλεου χρεία, δι' ὅπερ εἴρηται· "ζωὴν καὶ ἔλεον ἔθου παρ' ἐμοῦ." οὐ γὰρ κατὰ χρέος, ἀλλὰ κατ' ἔλεον καὶ ἀγαθότητα δημιουρ γεῖ θεός· τὸ γὰρ εὐπαθεῖ ὕλη ζωὴν δωρήσασθαι ἔλέω μᾶλλον ἢ ἑτέρω τινὶ γέγονεν. ἔτι δὲ σαφέστερον τὰ περὶ τῆς προνοίας καὶ κηδεμονίας αὐτῆς τὸ ἐξῆς δηλοῖ φάσκον· "ἢ δὲ ἐπισκοπὴ σου ἐφύλαξέν μου τὸ πνεῦμα", πνεῦμα λέγων τὴν ψυχὴν. εἰ γὰρ καὶ πολλὰ σημαίνει τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ νῦν τὴν ψυχὴν δηλοῖ· ἔαν γὰρ λέγη Ἰάκωβος· "ὥσπερ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρὸν ἐστίν", καὶ Στέφανος ἐντυγχάνων τῷ θεῷ καὶ λέγων· "κύριε, δέξαι τὸ πνεῦμά μου", τὴν ψυχὴν σημαίνει. ταῦτα ἔχων ἐν σεαυτῷ οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι· ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν. οὐκ ἔξωθεν ὁ θεὸς ἔχει, ἃ ἔχειν λέγεται· πᾶν γάρ, ὃ ἐστίν, ἀπλοῦς ὢν ἐστίν καὶ ἀσύνθετος ὑπάρχων, οὐ προσλαμβάνων ἕξωθέν τι· ἀπροσδεῆς γάρ. καὶ γὰρ δημιουργὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ φῶς καὶ πᾶν, εἴ τι ὀρθῶς θεολογεῖται, κατ' οὐσίαν αὐτῷ πρόσ280 ἐστίν. πιστῶς δὲ καὶ φρονίμως ἀκουστέον τοῦ "πάντα δύνασαι", ἵνα μὴ ὑποπέσωμεν τῇ τῶν δοκητῶν ἀνοίᾳ. ἔστιν δὲ σαφὲς τὸ λεγόμενον διαιρέσει χρησαμένοις οὕτως· τῶν δυνάμεων αἱ μὲν εἰσὶν ἐνεργητικαί, αἱ δὲ παθητικαί. καὶ ἐνεργητικαὶ μὲν εἰσὶν, καθ' ἃς ποιοῦμεν, παθητικαὶ δέ, καθ' ἃς γινόμεθα, αἱ καὶλῦσαι πρὸς τὰς ἐνεργείας. εἴ ἂν οὖν λέγηται ὁ θεὸς πάντα δύνασθαι, οὐ δεῖ προσάπτειν αὐτῷ καὶ τὰς παθητικὰς δυνάμεις· οὐ γὰρ οἶόν τε εἰπεῖν αὐτὸν γενέσθαι ἄλλο τι–οὐ γὰρ ὑπάρχουσιν αὐτῷ αἱ κατ' ἐπιτηδειότητα δυνάμεις–οὐδὲ λεκτέον, ὅτι δύναται ψεύδεσθαι ἢ μεταβάλλεσθαι ἢ ἀρνήσασθαι ἑαυτόν. ἃ ἀρμόζει οὖν θεῷ, δυνατὰ αὐτῷ λέγω. σοφίζονται γὰρ τινες, ὢν ἐστὶ καὶ Πορφύριος καὶ ὅμοιοι, ὅτι εἰ πάντα δυνατὰ τῷ θεῷ, καὶ τὸ ψεύσασθαι, καὶ εἰ πάντα δυνατὰ τῷ πιστῷ, δύναται καὶ κλίνην ποιῆσαι καὶ ἄνθρωπον ποιῆσαι. οὐ τοῦτο δὲ σημαίνεται, ἀλλ' ὥσπερ, ἔαν λέγηται πάντα δυνατὰ τῷ ἰατρῷ, περὶ ἰατρικῆς λέγω, καὶ πάντα δυνατὰ τῷ κυβερνήτῃ, τὰ ἀρμόζοντα τῇ τέχνῃ αὐτοῦ φημι, οὕτως ἔαν λέγω πάντα δυνατὰ τῷ θεῷ ἢ 281 τῷ πιστῷ, τοῦτο λέγω, ὅτι ἃ ἀρμόζει θεῷ θεῷ δυνατὰ, καὶ ἃ ἀρμόζει πιστῷ δύναται πιστός. ταῦτα δὲ ἐστὶν τὰ διὰ πίστεως κατορθούμενα. ὅτι δὲ καὶ ἡ γραφὴ τοῦτο οἶδεν, φησὶν περὶ θεοῦ· "εἰ ἀρνησόμεθα, αὐτὸς πιστὸς μένει. ἀρνήσασθαι γὰρ ἑαυτὸν οὐ δύναται." καὶ πάλιν· "ἐν οἷς ἀδυνατὸν ψεύσασθαι τὸν θεόν." ὡσαύτως δὲ καὶ μετὰ συνέσεως τὸ "ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν" ἐκλημπτέον, ὅπερ ἐκ παραλλήλου οἶόν τε νοῆσαι τῷ φθάσαντι κατὰ τὸ λεχθέν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· "πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδέν." συνεπίσκειναι δέ, εἰ καὶ οὕτως αὐτὸ νοῆσαι προσήκει· ἢ κακία «μὴ» ὄν ἐστίν ἀμέλει γοῦν οἱ μετέχοντες αὐτῆς μὴ ὄντες λέγονται· "μὴ παραδῶς γὰρ τὸ σκῆπτρόν σου τοῖς μὴ οὔσιν." εἴρηται καὶ· "ὁ καλῶν τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα", "ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ"–ἴν' ἢ τοῦτο λέγων· τὸ μὴ ὄν καὶ ἡ κακία «ἀ»δυνατεῖ σοι· τρεπτοῦ γὰρ τὸ ἀμαρτάνειν οἰκεῖον. ἔαν τε γὰρ ἀμάρτω, φυλάξεις με· ἀπὸ δὲ ἀνομίας οὐκ ἀθῶν με πεποιήκας. εἰκότως τοῦτο λέγει· ἐπεὶ γὰρ δημιουργὸν καὶ προνοητὴν ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ὄλων οἶδε_6_v_ _α_ ὑτόν, ἀκολούθως καὶ περὶ μακροθυμίας αὐτοῦ διδάσκει. ἐπίσταται γὰρ καὶ αὐτὸς κατὰ 282 τὸν μακάριον Δαυίδ, ὅτι "οὐκ ὀργὴν ἐπάγει καθ' ἐκάστην ἡμέραν." φυλάττει δὲ τὸν ἀμαρτάνοντα θεὸς οὐ βουλόμενος αὐτὸν ἀμαρτάνειν–"οὐ βούλεται γὰρ τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ ὡς τὴν μετάνοιαν"–ἀλλὰ ἵνα νόμον διδούς τὸν κωλύοντα ἀμαρτάνειν, ὅπως μισήσῃ κακίαν ὁ ἐνεργῶν αὐτήν. ἡρέμα δὲ καὶ ἐλέγχει τοὺς φίλους οἰομένους, ὅτι δι' ἀμαρτίας πάσχει, διδάσκων αὐτούς, ὅτι οὐχ ἅμα τῷ ἀμαρτήσῃ θεὸς ἀποδίδωσιν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐκ τῶν καθ' ἑαυτοὺς τοῦτο λογίσωνται. διδάσκει δὲ καὶ τὸ τρεπτόν τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦ "ἃ πὸ δὲ

άνομίας οὐκ ἀθῶόν με πεποίηκας", ἅμα καὶ μετριότητος δ»εἶγμα ἐκφέρων καὶ τὴν κατὰ διαδοχὴν τοῦ Ἀδάμ ὑποδ»εἰκνύς ἀμαρτίαν κοινήν οὔσαν ἀνθρώπων. οὐ τοῦτο δέ φαμεν, ὅτι οἱ ἅγιοι ὑπόκεινται τῇ παραβάσει κατὰ προαίρεσιν, ἀλλὰ κατὰ διαδοχὴν, ὡς ἐλέχθη. ὡς γὰρ ὁ γεγεννημένος παρ' εἰδωλολάτρη βρέφος ὢν οὐκ ἔχει ἀμαρτίαν, τοῦτ' αὐτὸ δὲ ὡσπερ μολυσμὸν ἔχει παρὰ τοιούτοις γεννηθῆναι τῆς ἀνατροφῆς μεμπτῆς οὔσης, οὕτω καὶ περὶ τοὺς ἀγίους δεῖ νοεῖν παράπτωμα οὐχ ἐκούσιον. οὕτω καὶ εἴρηται· "πάντες γὰρ ἡμαρτον". λέγομεν δὲ τῶν ἀγίων τὰ ἀμαρτήματα²⁸³ τα ὁδὸν ἐπ' ἀρετὴν εἶναι. καὶ ὡσπερ, εἴ τις γράφειν μανθάνων, ἐπεὶ οὐ δύναται ἀθρόως καλῶς γράψαι, διαπταίει ἐν τῷ μανθάνειν τοῦ πταιίσματος αὐτοῦ οὐχ οὕτω τυγχάνοντος μεμπτοῦ, ὡς εἰ ἐθελοκάκως τις γράφοι κακόν, οὕτω καὶ ὁ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ὀρμώμενος, εἰ πρῶτον ἀγνοίαι σφάλλεται, οὐ κολαστέος. ἐάν τε γὰρ ἀσεβῆς ᾧ, οἴμμοι. ἐάν τε ᾧ δίκαιος, οὐ δύναμαι ἀνακύψαι. λέγοι ἄν, ὅτι εἴ τε προαιρετικῶς ἀμάρτω, οἴμμοι, εἴ τε, ὡς προαποδεδώκαμεν, τὸ ἐκ διαδοχῆς μόνον ἔχω τοῦ Ἀδάμ, πάλιν οὐδ' οὕτω ἀνακύψαι δυνησομαι ὡς παντὸς ἀπηλλαγμένος ῥύπου. τῶν γὰρ ἀμαρτημάτων τὰ μὲν ἐκ τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως φαύλως ὑφίσταται, τὰ δὲ ὡς προεἴρηται· καὶ τοῖς μὲν ἐκ προαιρέσεως κόλασις ἔπεται, τοῖς δὲ ἐξ ἀγνοίας κάθαρσις χρεωστεῖται. δύναται δὲ λέγειν, ὅτι εἰ καὶ δίκαιός εἰμι, ἀλλ' οὐ μεγαφρονῶ τὸ ἀδύηλον ἐπιστάμενος. πολλοὶ γὰρ περιαιτολογήσαντες πράγματι ἐπέπεσαν. καὶ πρόσσχεσ γε δὴ ὁ Φαρισαῖος ἐπὶ θεοῦ λέγων μὴ ἄρα ἀληθῶς ἔλεγεν; τῷ δὲ περιαιτα εἶναι τὰ ῥήματα οὐκ ἔσχεν ἀποδοχὴν. ἀμέλει εἴρηται περὶ τοῦ ταπ»εἰνοῦ, ²⁸⁴ ὅτι "κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος παρ' ε ἐκεῖνον." πλήρης δὲ ἀτιμίας εἰμί. τὸ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθεν»εἰας σαθρὸν σημαίνει πλήρης γὰρ ἀτιμίας ἐστὶν ὁ ἀνθρωπος τῷ περικεῖσθαι σῶμα τοιοῦτο, περὶ οὗ Παῦλος φησιν· "σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ." ἀγρεύομαι δὲ ὡσπερ λέων εἰς σφαγὴν. πλήρης με ἀτιμίας ὄντα κατὰ τὴν προαποδοθεῖσαν ἔννοιαν οἴομενος καταβάλλειν ὁ ἐχθρὸς διὰ τῶν περιεστηκότων ὡσπερὶ κυσὶν καὶ δικτύοις περιβάλλειν πειράται. ὁ λέων δὲ μέγα ζῶον ὑπάρχει. εἴρηται· "λέων ἰσχυρότερος κτηνῶν." "δίκαιος γὰρ ὡσπερ λέων πέποιθεν." ὅμως ὁ παρατεταγμένος πρὸς ἀντίπαλον οἶδεν, ὅτι ἀγραεῦσαί τις αὐτὸν πειράται· οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ ἀντίδικος διάβολος. σφαγὴν δὲ λέγει νῦν τὴν ὑπόπτωσιν εἰς ἀμαρτίαν· λέγεται γὰρ καὶ ἐπὶ κολάσεως ἢ σφαγῇ πολλάκις. ἐμφαίνει τὸ μέγεθος τῆς καθ' ἑαυτοῦ ἐπιβουλῆς ὑπερβαλλούσης διὰ τοῦ λέγειν, ὅτι οὕτως "ἀγρεύομαι ὡσπερ λέων" τοῦ ἐχθροῦ καθάπερ λέοντι ἐπάγοντος τὰς πάγας καὶ μὴ δὲν παραλιπόντος εἰς πειρασμόν. τοῦτο δὲ οὐχ ὑπεροψία, ἀλλὰ φανερώσει τῆς ἐπιβουλῆς εἴρηται. πάλιν γὰρ μεταβα²⁸⁵ λῶν δεινῶς με ὀλέκεις. παρίστησιν, ὅτι εἰ καὶ ἀγρεύομαι ὡσπερ λέων ἀλλὰ τοσοῦτων μοι περιεστηκότων, ἀλλ' οὐκ αὐθεντοῦσιν αὐτοὶ τῆς ἐπιφορᾶς· σὴ γὰρ ἐστὶν ἡ συνχώρης εις. εἰ μὴ γὰρ θεὸς συνεχώρησεν, ὁ ἀγρεύων οὐκ εἶχεν ἐξουσίαν. τὸ δὲ "μεταβαλῶν" ἐνεργητικῶς ἀκούειν δεῖ ὡς τῆς μεταβολῆς περὶ τὸν Ἰὼβ γεγεννημένης ἐκ πλοῦτου εἰς πενίαν καὶ ἐξ ὑγιαίνοντος εἰς νοσοῦντα, ὧν πολλὴ ἔτις προσγένονεν. ἐπανακαινίζων ἐπ' ἐμὲ τὴν ἔτασίν μου. τὴν ἀλλεπάλληλον τῶν ἐπιπόνων ἐπίτασιν σημαίνει. καθάπερ γὰρ πολέμιος ἀποκρουόμενος ἐκ τῶν ἐναντίων πάλιν ἑαυτὸν παρασκευάζει πρὸς τὸ καταπολεμεῖν, τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς πρὸς ἀνδρ»εἰον ἀεὶ καινὰς ὁ λαβὼν τὴν ἐξουσίαν ἐπινοῶν ἀλγηδόνας εἰς μέγεθος ἐξῆρεν τὴν θλιψίν. τοῦτο δ»εἰκνυται ἐκ τοῦ· "ἔτι τούτου λαλοῦντος ἦλθεν ἕτερος ἄγγελος·" πυκναὶ γὰρ καὶ ἀλλεπάλληλοι αἱ ἀνίαι ἐγίνοντο. ὀργῇ δὲ μεγάλη μοι ἐχρήσω· ἐπήγαγες δὲ ἐπ' ἐμὲ πειρατήρια. καὶ ἐνταῦθα πάλιν τὸ μέγεθος τῶν θλιβηρῶν ἐμφαίνει, οὐκ ἀποκάμνων, ἀλλὰ παριστῶν τοῖς φίλοις γνῶναι, ὅτι ἡ ὑπερβάλλουσα αὕτη ὀργῇ οὐχ, ὡς ὑπε²⁸⁶ νόουν, δι'

ἀμαρτίας ἐστίν, εἰ συμβάλοιεν αὐτοῦ τὸν βίον. ὄργην δὲ ἐνταῦθα οὐ πάθος ἐκλαβεῖν δεῖ, ἀλλὰ τὴν ἐπίπονον ἀγωγὴν, καθὰ καὶ Μωσῆς πρὸς θεὸν φησιν· "ἐξαπέστειλας τὴν ὄργην καὶ κατέφαγεν αὐτούς ὡς καλάμην," εἴτι μὲν δι' ἀμαρτίας· ἐνφαίνεται δὲ ἐνταῦθα διὰ τοῦσ' "ἐπήγαγες δὲ ἐπ' ἐμὲ πειρατήρια", ὅτι οὐ δι' ἀμαρτίας· οἱ γὰρ τούτῳ τῷ τρόπῳ κολαζόμενοι οὐ πειρατήρια ὑφεστάναι λέγονται. οὕτω δὲ νοητέον τὸ ἐπήχθαι τὰ πειρατήρια, οὐχ ὡς ὑποπέσει αὐτοῖς. γινέσθαι δὲ καὶ τοῦτο, ὅπερ μὴ γενέσθαι ἐδιδάσκοντο ἐν τῇ εὐχῇ λέγειν οἱ μαθηταί· "μὴ ἐπισθενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν." ἵνα τί οὖν ἐκ κοιλίας με ἐξήγαγες, καὶ οὐκ ἀπέθανον; ὀφθαλμὸς δὲ με οὐκ εἶδεν, καὶ ὡσπερ οὐκ ὦν ἐγενόμην. τοῦτο οἰηθεῖ τις εἶναι ἐξ ἀποκακήσεως, ἀλλὰ ἀνατρέπεται ἐκ τοῦ εἰρημένου πρὸς τοῦ θεοῦ· "οὐκ εἶδεν δὲ με ἄλλως σοι κεχηματικένας ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος;" οὐκ ἀντιδοξῶν οὖν τοῦτο λέγει ὁ πρὸ βραχέος εἰπών· "ἐάν τε γὰρ ἀσεβῆς ᾶ, οἴμοι", ἀλλὰ τὸ πικρὸν τοῦ βίου δηλῶσαι βουλόμενος, ὅπερ οὐκ ἂν ποιήσειεν φαῦλος· ἴδεται 287 γὰρ ἐπὶ τῷ ζῆν τούτῳ. ἄλλως τε καὶ τὴν αἰτίαν δεικνύσθαι βούλεται φανερώς καὶ τοῖς φίλοις, δι' ἣν οὐκ ἀπέθανεν ἅμα τῷ ἐκ κοιλίας ἐξελεῖν· δηλὸν δέ, ὅτι διὰ τὸ μέλλειν εἶναι σκοπὸς ἀνδρῶν· ὑποδείκνυται δὲ καὶ ἄλλως ἢ μετὰ σαρκὸς ἀγωγῆς, περὶ ἧς γράφει Παῦλος· "εἰ ἐν ταύτῃ τῇ ζωῇ ἡλικιότες ἐσμὲν μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν." καὶ τὰ ἡδέα τοῦ βίου καὶ τὰ πικρὰ αἰσθάνεται. οὐδεὶς γὰρ ἀπολυόμενος σαρκὸς ἴδεται ἐπὶ πλούτῳ, ἐπὶ ἀκολασίᾳ, οὐδὲ ἐπὶ τοῖς κακωτικοῖς ἀνιάται. περὶ αὐτῆς οὖν τῆς ζωῆς ταύτης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἡδέων-εὐπαις γὰρ καὶ πολύπαις καὶ πλούσιος γεγένηται ὑγιειάν τε σώματος ἔσχεν-μεταπεσόντων τῶν πραγμάτων εἰς τὰ τούτων ἐναντία καὶ τούτων ἐν πείρᾳ γενόμενος καὶ αὐτοῖς ἔργοις τὸ ματαῖον αὐτῶν ἐγνωκώς, παιδεύει καὶ ἡμᾶς μὴ πόθον ἔχειν πρὸς αὐτὰ διὰ τοῦ λέγειν· "ἵνα τί οὖν ἐκ κοιλίας με ἐξήγαγες καὶ οὐκ ἀπέθανον", ὀφθαλμοῦ με μὴ θεασαμένου, ἵν' ὡς μὴ ὦν γένωμαι. δεικνύεται τὸ ματαῖον τῶν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ περιμαχίτων οἷον πλούτου ἐκ τοῦ· "μὴ φοβοῦ, ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος ἢ ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου 288 αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκῃ αὐτὸν λήμψεται τὰ πάντα"-οὐ γὰρ ἔπεται τῷ ἀπαλλαττομένῳ ταῦτα-"οὐ γὰρ συνκαταβήσεται αὐτῷ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ." ἐν γὰρ τούτῳ τῷ ζῆν οἱ τοιοῦτοι μόνον πεποιθήσιν. εἰ δὲ καὶ θέλουσιν οἱ ἅγιοι ὡς ὁ μακάριος Παῦλος "ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι" ἀπαλλαγῆναι τοῦ βίου, ἀλλ' οὖν ἐκδέχονται τὸ παρὰ τοῦ θεοῦ κρίμα. ἔχουσι δὲ πόθον τοῦ ἔξω εἶναι σώματος οἱ ἅγιοι προσφόρων. οὐ γὰρ ἅγιοι μόνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἔξω τοῦ κηρύγματος τῆς ἀληθείας περὶ τῆς ψυχῆς τῆς ἀνθρώπου ὡς ἀθανάτου ἐκλαμβάνουσιν. καὶ δηλὸν γε τὸ τοιοῦτον ἐκ τῶν συμβαινόντων αὐτῇ· μετέχει γὰρ ἀγίου πνεύματος, γινώσκῃ δέχεται τῆς τριάδος· ὁμοιοῦται γὰρ τῷ θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν, ἅπερ αὐτῇ συμβαίνει ἀπλῆ κατ' οὐσίαν ὑπαρχούσῃ, ἐξ ὧν τὸ ἀθάνατον αὐτῆς κυροῦται. δηλὸν δέ, ὅτι κρῆστων τυγχάνουσα τοῦ σώματος, ὅτε ἀμίγως ἔχει πρὸς αὐτό, καθαρωτέραν καὶ εἰλικρινεστέραν ἔχει τὴν ἐνέργειαν. καὶ ἔστω παράδειγμα τούτου πρόχειρον εἰς παράστασιν τοῦ τὰ κρῆστων μειγνύμενα τοῖς ἐλάττωσιν ἐλαττοῦσθαι, οἷον τὸ μέλι μιγνύσθαι ἐλαττοῦται καὶ οἶνος ὕδατι. συνεζεύχθη δὲ οὐ κατὰ Μανιχαῖον, ἀλλ' ἀκολουθῶσα 289 θήσασα ἐν ἑτέροις λο..... .. συνῆψεν δὲ αὐτὴν ὡς ὁ δημιουργὸς τῷ σώματι εἰς ἔνωσιν πρὸς αὐτὴν πλασθέντι, .. ἢ σύστασις τῆς ζωῆς ἡται. ἐβούλετο ἡται. αἴτια τοῦ ἐβούλετο δὲ μὴ πειραθῆναι, ἀλλ' ὡς ἡται. ἀγαθὸν γὰρ ὑπὲρ ἀμφοτέρους τὸ ἔκτρωμα· οὐ γὰρ ἂν ἀγαθὸν ἐλέγετο, εἰ μὴ ὑπὲρ ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Ἰούδα λέγεται· "καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη." εἰ μὴ γὰρ αὐτῷ γεννηθῆναι οὐκ ἂν ἐκέκλητο. διὰ τί γὰρ ἐκ γαστρὸς εἰς μνήμα οὐκ

ἀπηλλάγη; ἢ οὐκ ὀλίγος ἐστὶν ὁ χρόνος τοῦ βίου μου; τὸν τῆς ἀθανάτου ζωῆς χρόνον ἐννοῶν καὶ τοῦτον συγκρίνων τῇ παρουσίᾳ ζωῆς φησιν· οὐκ ὀλίγος ἐστὶν ὁ χρόνος τοῦ βίου μου, ὥστε βέλτιον ἦν μὴ γεννηθῆναι; ταῦτα δὲ δ····· ἄν λέγει πα····ων····· ἄσ μὴ ἐνδοῦ··· αἰτία· τῆς ἐνταῦθα γενέσεως. ἕασόν με ἀναπαύσασθαι μικρὸν πρὸ τοῦ με πορευθῆναι, ὅθεν οὐκ ἀναστρέφω. εὐχῆς τρόπῳ ταῦτα προφέρει. οὐ γὰρ αἰ ἐπικείμενα ἀνία μικραὶ ἐτύγχανον οὐδ' ἀναισθητῶς ἔφερον τὰς ἀλγηδόνας. τοῦτο γὰρ οὐκ ἦν ἀνδρ_6_εβίον, 290 εἰ οὐκ ἠσθάνετο. διδάσκει δέ, ὅτι θεοῦ δυνάμει ὑπέμεινεν, δι' ὧν εὐχεται εὐχαρίστως. ταῦτα καὶ Παῦλος φησιν· "οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ' ἡ χάρις σὺν ἐμοί." θέλει δ' ἀνεθῆναι "πρὸ τοῦ πορευθῆναι, ὅθεν οὐκ ἀναστρέφει". οὐκ οὐκ διὰ τὸ ἑαυτὸν ···· ··, ἀλλὰ διὰ τὸ τοὺς φίλους παιδεῦσαι ταῦτα ἠύχετο, οἱ τοὺς μὲν ὑφισταμένους τὰ ἐπίπονα φαύλους ἐτίθεντο, τοὺς δ' ἀπαλλαττομένους σπουδαίους. ἐβούλετο πληροφορηθῆναι ····· τὸ περὶ αὐτοῦ κρίμα. οὐ δεῖ λογίζεσθαι, ὅτι ἀνάστασιν νεκρῶν ἀναιρεῖ ὁ Ἰώβ, ἀλλ' οὕτω ···· ·· "ὅθεν οὐκ ἀναστρέφω" ·····ω ἰν κατ' ἐπίκηρον ζωῆν· οἶδεν γάρ, ὅτι ἄφθαρτος ἀναστήσεται. εἰς γῆν σκοτ_6_εβινὴν καὶ γνοφεράν, εἰς γῆν σκοτόους αἰωνίου, οὗ «οὐ»κ ἔστιν φέγγος οὐδὲ ὄραν ζωῆν βροτῶν. καὶ ἐν ταῖς ἀλγηδόσιν τυγχάνων ὁ ἀνδρ»εἰότατος ἐκήρυττεν περὶ μέλλοντος αἰῶνος· οὕτω»» οὐκ ἀναιρῶν ἀνάστασιν ἔλεγεν τὸ "πρὸ τοῦ με πορευθῆναι, ὅθεν οὐκ ἀναστρέφω". γνοφεράν δὲ καὶ σκοτεινὴν γῆν τοῦ σκοτόους αἰωνίου, ἔνθα φέγγος οὐκ ἔστιν οὐδὲ ζωὴ βροτῶν, φησὶν αὐτὴν πρῶτον μὲν τὰ ἐλάττονα διδοὺς ἑαυτῷ ὁ ἅγιος· οὐ γὰρ ἤρμοζεν λέγειν αὐτόν· 291 πρὶν με εἶναι ἐν τῇ "βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν" καὶ τῇ ἐν ἐπαγγελίαις σου τοῦ θεοῦ γῆ ···· ·· ἐτύγχανεν ἐλαττ····· ἄντων τυγχάνουσι. ἔπειτα βούλεται τοὺς ἀκούοντας παιδευθῆναι περὶ τῆς κρίσεως, ὅτι οὕτω συνέβαινεν διόρθωσις ταῖς πράξεσιν. σημ»εἰωτέον δέ, ὅτι τὸ γῆς ὄνομα πολλάκις καὶ γνώμην τὴν φαύλην φησὶν. τοῦ τῶ δὲ δηλοῦται τὸ "ἐ βαθύνετε εἰς τὴν κάθισιν" καὶ τὸ "εἰσελεύσονται εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς". ···· ἔπεκαλεσαν το τα···γ···· ἄν ἐπὶ τῶν γεώδων. τοῦτο δὲ τοῖς "φοροῦσι τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ" ἀρμόζει. λέγεται δὲ πολλάκις γῆ καὶ ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ὅτε μὲν ἀρετὴν ἔχει, ἀγαθὴ, ὅτε δὲ ἐστὶν πετρῶδης καὶ ἀκανθοφόρος, κακὴ. πρὸς τοὺς φιλοῦντας δὲ τὴν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἡδονὴν λέγει τὸ πληκτικόν· "οὐκ ἔστιν φέγγος οὐδὲ ὄραν ζωῆν βροτῶν." ὑπολαβὼν δὲ Σωφᾶρ ὁ Μιναῖος λέγει· ὁ τὰ πολλὰ λέγων καὶ ἀντακούσε»ται», ἢ καὶ ὁ εὐλαλος οἶεται εἶναι δίκαιος. οὐ τὴν καθήκουσαν εὐλάβειαν περὶ τὸν ἅγιον ἔχοντες θρασύτερον ἢ προσῆκεν αὐτῷ προσεφέροντο, πολλὰ λέγειν αὐτόν οἰόμενοι, ἐπεὶ τὸν 292 σκοπὸν τῶν προσαγγελλομένων ἠγνόουν. κρίνεται δὲ τὸ πολλὰ λέγειν οὐκ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν λόγων· ἔστιν γὰρ ὅτε ···· ἄντων πραγμάτων ···· ἔχει· ἀλλ' ὅτε ἀλληγάλλως λεγόμενα ὅπερ συμβαίνει ···· ἄντων πεντε ρήματι ασ····· ἄντων· σιν. καταδρομῆ δὲ χρώμενος πρὸς αὐτόν ὡς πολλὰ λέγοντα ἐπιφέρει καὶ τὸ "ἢ «ὁ» εὐλαλος οἶεται εἶναι δίκαιος", πιθανὸν τυγχάνον. πολλοὶ γὰρ τῶν ἀμαρτανόντων λόγους ἐκ λόγων ἐξάπτοντες οἶονται κρύπτειν τὰ ἀμαρτήματα τῇ πιθανότητι τῶν λόγων, ὑποκλέπτειν θέλοντες τῶν πεπραγμένων αὐτοῖς τὴν χαλεπότητα· ἀλλ' οὐ τοιοῦτος ὁ δίκαιος Ἰώβ πρὸς θεοῦ μαρτυρούμενος. οὐ καθηκόντως οὖν, ὡς ἐλέχθη, αὐτῷ προσεφέροντο διὰ τὸ τὴν αἰτίαν τῶν ἐπαγομένων αὐτῷ ἐπιπόνων ἀμαρτίαν λογίζεσθαι· δι' ἣν πλάνην ···· αἰνίττεται αὐτῷ, ὅτι εἰ καὶ ···· διεξε··· τοὺς λόγους ···· ἄντων, οὐ διὰ τοῦτο δίκαιός ἐστιν. εὐλογημένος γεννητὸς γυναικὸς ὀλιγόβιος. πιθανῶ μὲν χρῆται λόγῳ νῦν, τῆς δὲ καθηκούσης γνώσεως τοῦ ἀνδρὸς ἀπολείπεται. λέγει τοίνυν, ὅτι κἂν εὐλαλὸς τις ἦ καὶ διὰ τῆς τῶν λόγων τῶν παρ' ἑαυτοῦ προφερομένων πιθανότητος οἷ293 ηται δίκαιος εἶναι, ἀλλὰ γε γινώσκων δεῖ αὐτόν, ὅτι ὀλιγόβιος ἐστίν. κἂν ···· ἄντων· οἰς τις

εὐλογημένος ὑπὸ θεοῦ νομισθῆ ὡς πολυετής- γενέσθαι γὰρ καὶ πολυχρόνιον ἄνθρωπον εὐλογημένον ἐνόμιζον-, ἀλλὰ καὶ οὗτος ὡς πρὸς τὸν μέλλοντα αἰῶνα ὀλιγόβιος ἐστίν· διὰ τῶν δειξάτων αὐτῷ βουλόμενος, ὅτι οὐκ ἔχει τῶν πραγμάτων ἐπιστήμην ἀκριβῆ, ὀλιγόβιος γὰρ ὢν κατὰ τοὺς ἀθρώπους. δηλον δὲ τοῦτο ἐκ τῶν ἐξῆς ἐπιφερομένων· γεννητὸν δὲ γυναικὸς περιφραστικῶς τὸν ἄνθρωπον σημαίνει. ἔχομεν τοῦτο ὑπὸ τοῦ κυρίου λεγόμενον· "μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν Ἰωάννου οὐδεὶς ἐστίν." χαριέντως οἱ εἰς τοῦτο λόγοι ... παρατίθενται διαστέλλοντες τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τῶν γεννητῶν διὰ γυναικὸς διὰ τὸ παρθένιον εἶναι αὐτόν· χαριέντως δὲ ἐροῦμεν, ὅτι αὐτοῦ ... ηται· "γενόμενος ἐκ γυναικός", δηλοῦντος ἐνταῦθα τοῦ τῆς γυναικὸς ὀνόματος τὴν θήλειαν. καὶ τῷ ὄντι ὀλίγος ἐστίν ὁ χρόνος ἀνθρώπινος· καὶ τούτου δ»εἰγμα τὸ παρὰ Παύλου εἰρημένον· εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν μόνον, ἔλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμὲν." αὕτη γὰρ ἡ τοῦ συνθέτου ἀνθρώπου ζωὴ ἐστίν. εἰ δὲ τὴν 294 τῷ λογικῷ προσοῦσαν ζωὴν νοήσοις, οὐκ ὀλιγοψυχῆσαις ἄν· ἀθάνατος γὰρ ἡ ψυχὴ. εἰ γοῦν τὴν Μαθουσάλα ζωὴν συνκρίνοις, καὶ αὕτη ὀλίγη ἂν εἴη πρὸς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ζωὴν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀθανασίαν. μὴ πολὺς ἐν ῥήμασιν γίνου, οὐ γὰρ ἐστίν ὁ ἀντικρινόμενος □·□ σοι. ο·... "τὴν ἀρετὴν τοῦ ὑποτῶν", ὡς προεῖρηται, ἀγνοῶν καὶ τὸν σύμφωνον σκοπὸν τῶν ἀπαγγελλομένων πρὸς αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ· "μὴ πολὺς ἐν ῥήμασιν γίνου." ὁ δὲ θεὸς λόγος παιδεύων τὸ ἐν λόγοις περιττὸν ἐπέχειν φησίν· "ἐκ πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξῃ ἁμαρτίαν," πολυλογίαν ἐνταῦθα μὲν τὴν μὴ προσ ηκόντων ἀπαγγελίαν λέγων. ἔστιν δὲ ... στου·αν καὶ κα·... · λαλεῖν. ὅτι δὲ οὐ τὸ πλῆθος τῶν ἀπαγγελλομένων λόγων τὸ πολύλογον ποιεῖ, δηλοῖ ὁ ἀπόστολος "μέχρι μεσονυκτίου παρατείνων τὸν λόγον" πρὸς τοὺς ἀκούοντας. θαυμάσαι δὲ ἐστίν αὐτοῦ τὴν κατὰ τοῦ Ἰωβ θρασύτητα, ὅτι καίτοι ἀποκρινόμενος πρὸς αὐτὸν ἔφασκεν μὴ εἶναι τὸν ἀνταποκρινόμενον αὐτῷ· διὰ τοῦ 295 του ... δει θρασύτερόν τινα ... "ενεχθῆναι του το ... μινει τῷ διὰ φαυλότητα αὐτὸν πάσχειν, τὴν ἐτέραν ἀγνοῶν αἰτίαν. μὴ γὰρ λέγε, ὅτι καθαρὸς εἰμι τοῖς ἔργοις καὶ ἄμεμπτος ἐναντίον αὐτοῦ. ὡς πρὸς τὴν ἰδίαν ὑπόλημψιν ἀγνοῶν αὐτοῦ τὴν καθαρότητα τρόπον τινὰ παραίνεσιν αὐτῷ προσάγει οἰόμενος, ὅτι ἀθέτησίς ἐστίν τῆς προνοίας ἢ τούτου τῆς καθαρότητος καὶ τοῦ ἀμέμπτου ὁμολογία· οἷοντα γὰρ οἱ φίλοι, ὅτι εἰ μὴ ἦν ἁμαρτήσας, οὐ περιέπιπτεν σκυθρωποῖς, οὐκ ἔχουσιν δὲ δεῖξαι, ὅτι εἶπεν ὁ Ἰωβ πρὸς θεόν· ἄμεμπτός εἰμι ἐναντίον σου. ἤδει γάρ, ὅτι "ἄστρα οὐ καθαρὰ ἐνώπιον αὐτοῦ", καὶ τὸ ὑπὸ τῶν δικαιοσύνην κατορθωσάντων λεχθέν· "ὡς □α□ ῥάκος ἀποκαθημένης πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν ἐναντίον σου." ὡς πρὸς σὲ γὰρ τὸν δικαστὴν ὄντα δικαιοσύνην, κἂν ἔχωμεν δικαιοσύνην, ἀμαυρὰν αὐτὴν ἔχομεν ὡς πρὸς σέ. καὶ Παῦλος δὲ λέγων· "οὐδὲν ἑμαυτῷ σύννοιδά" καὶ ἐπάγων· "ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι" δ»εἰκνυσι τὸ τῆς γεννητῆς φύσεως ἀσθενές. 296 ἀλλὰ πῶς ἂν ὁ κύριος λαλήσαι πρὸς σέ; καὶ ἀνοίξῃ χεῖλη αὐτοῦ μετὰ σοῦ; ἐπειδὴ φαίνονται ... οἱ ὄντες καὶ αὐτοὶ ... λόγων ἐχόντων ἐντρέχειαν, εἰ καὶ περὶ ἐν ἐσφάλησαν-εἴρηται γὰρ πρὸς τινος αὐτῶν· "ἐπερώτησον γὰρ γενεὰν πρώτην, ἐξιχνίασον δὲ κατὰ γένος πατέρων"- δηλον, ὅτι λαλιὰν θεοῦ καὶ χειλέων αὐτοῦ ἀνοίξιν οὐκ ἀνθρωποπαθῶς φησιν. λέγει οὖν, ὅτι "μὴ λέγε σύ· καθαρὸς εἰμι." εὐτρέπιζε δὲ σεαυτὸν εἰς καθαρότητα, ἵνα οὕτω πρὸς σὲ λαλήσῃ θεὸς καὶ ἀνοίξῃ τὰ χεῖλη αὐτοῦ μετὰ σοῦ δι' ἀγαθότητα. λαλιὰν δὲ αὐτοῦ καὶ χεῖλη αὐτοῦ τὴν ἐν διανοίᾳ ἀοράτως γιγνομένην ὁμιλίαν ἐκλημπτέον. ὅτι δὲ τὰ χεῖλη τὸν λόγον δηλοῖ, διδάσκει τὸ παροιμιῶδες λόγιον· "χεῖλη δὲ σοφῶν δέδεται αἰσθήσει." ἀλλὰ καὶ τὸ "ἄδικα χεῖλη μακρὰν ἀπὸ σοῦ ἄπωσαι." εἶτα ἀναγγέλλει σοι δύναμιν σοφίας, ὅτι διπλοῦς ἔσται τῷ κατὰ σέ. δηλοῖ, ὅτι λαλῶν πρὸς σὲ θεὸς διδάξει σε, ὅτι σοφῶς ταῦτα

ἐπήγαγεν. διακείμενος δέ, ὅτι ὡς περὶ ἀνταποδόσεως διδάξει αὐτὸν ὁ θεὸς δικαίας, ταῦτα τῷ Ἰὼβ ἔλεγεν. ἔστιν μὲν οὖν ἀληθῶς, ὅτε δι' ἁμαρτίας θεὸς ἐπάγει ἐ297 πίπονα, κατανοῆσαι τῷ δυναμένῳ τὴν μετὰ σοφίας αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς πικροῖς ἐπαγωγῆν, ὅτι οὐκ ἀμυνόμενος, ἀλλ' ἰατρικῶς καὶ πρὸς ὑγίειαν ψυχῆς ἐπάγει τὰς θλίψεις· ὅπερ ἐπιστάμενος εἰς τῶν ἀγίων ἔφη· "εὐλογήσω σε, κύριε, ὅτι ὠργίσθης μοι εἰς σωτηρίαν." χαρίσματος δὲ θεοῦ ἐστὶν τὸ δέξασθαι γνῶσιν τῶν τοῦ θεοῦ κριμάτων, περὶ ὧν εἴρηται· "τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή." τοσοῦτον δὲ γινώσκωμεν, ὅτι πρὸς τὸ συμφέρον ἐπιτελοῦνται, κἂν μὴ καταλαμβάνωμεν. καὶ ἔστω ὡς ἐπὶ παραδ»είγματος νῆσός τις ἀφωρισμένη, εἰς ἣν τοὺς πταίοντας καὶ σφαλλομένους ἄρχων ἐκπέμπει· δίκαιος δὲ οὗτος ὑποκεῖσθαι δῆλος, ὡς πᾶς, ὅστις γοῦν εἰς τὴν νῆσον ἀποστέλλεται ἐκεῖσε οἰκῆσαι, ἁμαρτῶν τοῦτο ὑπομένει, κἂν μὴ τὴν ἀκριβῆ αἰτίαν τοῦ σφάλματος γινώσκωμεν. ἀπόδ»ε»ιζιν δὲ τοῦ σοφία πάντα ποιεῖν τὸν θεὸν ἐπάγει λέγων, ὅτι "διπλοῦς ἔσται τῷ κατὰ σέ", διπλοῦν, ὡς ἡγοῦμαι, λέγων τὸν ἀσυνκρίτῳ ὑπεροχῇ διαφέροντα, ἀσθενῶς τῆς λέξεως ὑπ' αὐτοῦ προενεχθ»είσης. ὅτι δὲ τὰ κρίματα τοῦ θεοῦ βαθεῖαν ἔχει τὴν γνῶσιν, διδάσκει 298 Δαυὶδ μακάριος, ᾧ "τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας" πεφανέρωται λέγων· "ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐμοῦ· ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν." καὶ ἕτερος περὶ τῆς σοφίας λέγει· "ε»ἰ»πα· σοφισθῆσομαι, καὶ αὐτὴ ἐμακρύνθη μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ ὑπὲρ ὃ ἦν. καὶ βαθὺ βάθος· τίς εὐρήσει αὐτήν;" καὶ τότε γνώση, ὅτι ἄξιά σοι ἀπέβη ἀπὸ κυρίου ὧν ἡμάρτηκας. ἔτι τῆς αὐτῆς ἐχόμενος διανοίας ὡς πρὸς ἁμαρτήσαντα διαλεγόμενός φησιν, ὅτι εἰ λαλήσαι κύριος πρὸς σέ καὶ ἐπιστήσαι σε κατὰ τὴν σοφίαν ἑαυτοῦ, ἐξ οὗ γνοὺς τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ μαθήσει, "ὅτι ἄξιά σοι ἀπέβη ἀπὸ κυρίου ὧν ἡμάρτηκας". προπετεία δὲ ταῦτα οὗτος λέγει μὴ ἐπιστάμενος τῶν ὑπὸ θεοῦ γιγνομένων τὰς αἰτίας πρὸς ἐπιστάμενον, ὅτι ἀνδρ»είας ἔνεκεν ταῦτα ὑπέμενον τὸν ἀπὸ θεοῦ ἔπαινον ἀπεκδεχόμενος τὸν εἰπόντα· "οἶμαι δέ με ἄλλως σο»ι» κεχηματικένας ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος;" αὐτὸς γὰρ "ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων" οἶδεν ἐκάστου τὸ κρίμα. μὴ ἴχνος κυρίου εὐρήσεις, ἢ εἰς τὰ ἔσχατα ἀφίκου, ἃ ἐποίησεν ὁ παντοκράτωρ. ἀπὸ τίνος πιθανοῦ θρασέως διαλέγεται 299 τῷ ἀγίῳ· ἐπεὶ γὰρ οἶδεν, ὅτι μέγα ἐστὶν τὰ»ς» τῆς προνοίας διοικήσεις καταλαβεῖν, ποιεῖται λόγον πρὸς αὐτὸν φάσκων· "μὴ ἴχνος κυρίου εὐρήσεις ἢ εἰς τὰ ἔσχατα ἀφίκου", ἔσχατα λέγων τὰς τῶν γιγνομένων ἐκβάσεις. ἐλέγχεται δὲ καὶ οὗτος καὶ οἱ ἄλλοι φίλοι· ὡς γὰρ κατειληφότες, ὅτι δι' ἁμαρτίας ταῦτα πάσχει, κατέτρεχον αὐτοῦ. ἔστιν δὲ καὶ ἄλλως τὰ ἔσχατα νοῆσαι· καθὸ καὶ εἴρηται· "ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς." καὶ ἔτι τὸ ἔσχατον τοιοῦτον, οὗ χάριν τὰ ἄλλα πάντα, αὐτὸ δὲ οὐδενὸς ἔνεκεν. ἐπὶ δὲ παραδείγματος· τέλος ἡ ὑγίεια· διὰ γὰρ ταύτην τὰ ἄλλα, βοηθήματα λέγω, καὶ κάματοι καὶ σπουδαὶ εἰς τοῦτο. λέγεται δὲ καὶ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου ἔσχατα· καθὸ εἴρηται· "ὠκεανὸς ἀπέραντος ἀνθρώποις καὶ οἱ μετ' αὐτὸν κόσμοι ταῖς αὐταῖς ταγαῖς τοῦ δεσπότη διθύνονται." ἔννοιαν ἔχων ὁ ψαλμῳδὸς περὶ θεοῦ ὡς ἐκπεριειληφότες καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη καὶ συνόλως πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ γιγνόμενα ἔλεγεν· "ἰδοὺ, σύ, κύριε, ἐποίησας πάντα τὰ ἔσχατα καὶ τὰ ἀρχαῖα." ὑψηλὸς ὁ ο»ὑ»ρανός, καὶ τί ποιήσεις; βαθύτερα δὲ τῶν ἐν ἄδου τί οἶδας; ἢ μα300 κρότερα μέτρου γῆς ἢ εὐρους θαλάσσης; δ»ε»ἰζαι βούλεται διὰ πάντων τούτων, ὅτι ἡ τῶν ἀνθρώπων γνῶσις μεμετρημένη ἐστίν, μὴ ἐφικνουμένη τὰ τοῦ θεοῦ κρίματα. καὶ νῦν γοῦν· οὐρανός, φησίν, ἔστιν καὶ ἄδου βαθύτερα καὶ μακρότερα γῆς καὶ τοῦ εὐρους τῆς θαλάσσης· λέγε τι περὶ αὐτῶν, εἰ δύνασαι. αἰνίττεται δὲ ἴσως, ὅτι κἂν ἐπιχειρήσῃ τις περὶ γῆς καὶ θαλάττης καὶ οὐρανοῦ περιλαλῆσαι, ἀλλὰ τὰ ὑπερέκεινα ἀγνοεῖ. δύναται τοῦτο ἐλέγχειν τοὺς περὶ Ἑλληνικὴν σοφίαν ἐπειρημένους καὶ ἐξ

αὐτῆς οἰομένους λέγειν τι περὶ οὐρανοῦ φύσεως ἢ γῆς καὶ θαλάττης, ὅταν καὶ περὶ τούτων κενὸν ὑποτίθενται καὶ περὶ ἄδου πολλὰ λέγοντες, ὅτι τε ψυχῶν ἔστιν χωρίον καὶ ἄλλα, καὶ ράπτουσιν λόγους, ὧν τὴν ἀπόδ»ε»ιξιν φανερὰν καταστήσαι οὐ δύνανται· ἀμέτοχοι γὰρ ὄντες πνεύματος ἁγίου τὴν περὶ τούτων ἀκριβῆ γνῶσιν οὐκ ἔχουσιν τῶν ἁγίων "ἐπὶ γῆς περιπατούντων καὶ ἐν οὐρανῶ ἐχόντων τὸ πολίτευμα", ὥστ' ἂν εἰπεῖν· "ὁ θεὸς δέδωκέ»ν» μοι τῶν ὄντων γνῶσιν ἀψευδῆ, εἰδέναι σύστασιν κόσμου καὶ ἐνέργειαν στοιχείων, ἀρχὴν 301 καὶ τέλος καὶ μεσότητα χρόνων" καὶ τὰ ἐξῆς. ἐὰν δὲ κατασκάψῃ τὰ πάντα, τίς ἐρεῖ αὐτῶ· τί ἐποίησας; καὶ τοῦτο ἀληθῶς λέγει, εἰ καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν μὴ βλέπων τὸν πρέποντα. "τίς γὰρ ἀνθίσταται τῷ βουλήματι τοῦ θεοῦ;" ὅμοιον τούτῳ· "μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι· τί με ἐποίησας οὕτω;" θρασέως δὲ αὐτῷ εἴρηται τὸ "ἐὰν καταστρέψῃ τὰ πάντα". ἐξὸν δὲ περὶ διοικήσεως εἰπεῖν, ἴσως δὲ ἀνιτιτόμενος τῷ Ἰώβ, ὅτι εἰ καὶ ἀλγεῖς, ἀλλ' οὐ δύνασαι εἰπεῖν· τί ἐποίησας; δικαίως γὰρ γέγονεν· ἡμαρτες γάρ. ἀμέλει, τρυῶτο οὐ πιστοῦται αὐτοῦ τὴν διάλημψιν. αὐτὸς γὰρ οἶδεν ἔργα ἀνόμων· ἰδὼν δὲ ἄτοπα, οὐ παρόψεται. σαφὲς δὲ, ὅτι δι' αὐτὸν εἶπεν τὸ "ἐὰν δὲ καταστρέψῃ"· οἶδεν γάρ, φησὶν, τὰ τῶν ἀνθρώπων ἔργα μὴ παρορῶν τὰ πταίσματα-δ»ε»ικνὺς τοῦ θεοῦ τὸ ἀναπόδραστον-ὄρᾳ δὲ αὐτὰ ἐν τοῖς φαύλοις. χρήσιμον πρὸς τοὺς ἀμελεῖς τὸ ῥητόν. ἄνθρωπος δὲ ἄλλως νήχεται λόγοις, βροτὸς δὲ γυναικὸς γεννητὸς ἴσα ὄνῳ ἐρημίτη. τὸ τῆς τοῦ θεοῦ τῆς γνώσεως ἀσφαλὲς παραβάλλονταῖς τῶν ἀνθρώπων ἐπιβολαῖς νήχεται αὐτοὺς ματαίως φησὶν ἐρημίτη αὐτὸν ὄνῳ 302 παραβάλλον, διὰ τούτου παριστῶν τὸ σφόδρα τῶν ἀνθρώπων νωθὲς πρὸς τὴν κατάλημψιν τῶν κριμάτων ὑπερβολικῶ χρώμενος τῷ λόγῳ. οἱ μὲν γὰρ ἐθάδες ὄνοι καὶ περὶ πόλιν ὄντες ἔχουσι τι ἐκ τῆς συνηθείας ἐπιγνωστικὸν τοῦ ἐρημίτου καὶ διὰ τὸ φύσει νωθὲς καὶ τὸ ἄγριον καὶ τὰ τῆς συνηθείας τῶν ἡμέρων ἀφηρημένον, ᾧ παρεικάζει τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὴν τῶν κριμάτων γνῶσιν. τοῦτο βεβαιοῦται καὶ ἐκ τοῦ μακαρίου Δαυὶδ προσωποποιουμένου τὴν τῶν ἀνθρώπων περὶ κρίματα ἄγνοιαν ἐν τῷ λέγειν· "ἰδοῦ, οὗτοι ἁμαρτωλοὶ καὶ εὐθηνοῦνται, εἰς τὸν αἰῶνα κατέσχον πλοῦτου. καὶ εἶπα· ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου καὶ ἐνιψάμην ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου. καὶ ἐγενόμην μεμαστιγμένος ὄλην τὴν ἡμέραν." καὶ μετὰ ταῦτα φησὶν· "κτηνώδης «ἐγενήθην» παρὰ σοί." εὖ δὲ τὸ "παρὰ σοί"· ὡς γὰρ πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ γνῶσιν κτηνώδης, φησὶν, ἐγενόμην. εἶτα ἵνα δ»ε»ίξῃ, ὅτι ἀνθρώπων πρόσωπον ἦν, ὃ ἀνέλαβεν, φησὶν· "ἐγὼ δὲ διὰ παντὸς μετὰ σοῦ", δηλῶν ὅτι· τῆ σῆ μετουσίᾳ καὶ μετοχῇ ὅτι γινώσκω, οἶδα. τῷ "κτηνώδης ἐγενόμην παρὰ σοί" ὅμοιον τὸ "ἐγὼ δὲ ἄλογός εἰμι" καὶ τὸ "ἐγὼ εἰμι γῆ καὶ σποδός". εἰ γὰρ σὺ καθαρὰν ἔθου τὴν καρδίαν σου, ὑπτιάζεις δὲ χεῖρας πρὸς αὐτόν, εἰ ἄνομόν τι ἔστιν ἐν χερσίν σου, πόρρω ποίησον αὐτὸ ἀπὸ σοῦ· ἀδικία δὲ ἐν διαίτη σου μὴ ἀυλισθήτω. καθάπερ διδάσκαλον ἑαυτὸν εἰσάγων προτροπὴν δῆθεν αὐτῷ προσάγει λέγων, ὅτι εἰ καὶ σφόδρα καθαρὸς εἶ οὕτως, ὡς αἰεὶ εἰς εὐχὴν τὰς χεῖρας ἀνατείνειν αἰτοῦντα τὰ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, εὐτρεπῆς ἔσο καὶ τὸ ὑπολειπόμενον ἐν σοὶ φαῦλον ἀπόσασθαι, ἀλλὰ καὶ ἀδικία ἐν σοὶ μὴ ἀυλιζέσθω. ὃ ἔστιν· κἂν πως γένηταί σε ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀδικεῖν γενέσθαι, ἀλλὰ μὴ παραμενέτω ἢ κακία ὡς ἀυλιζέσθαι ἐν τῷ βίῳ τῷ σῶ. ταῦτα δὲ φησὶν, ὅτι κατάλληλος τῇ τῆς ψυχῆς καθαρότητι τῇ κατὰ σύνεσιν ἔστω καὶ ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ. τούτῳ ὅμοιον τὸ "ἐπαίροντες ὀσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ." διασφάλεται δὲ πως οἰόμενος μὲν δυνατὸν εἶναι καθαρὰν ἔχειν καρδίαν καὶ πράξεις ἀδίκους. τούτου δὲ τὸ ἐναντίον λέγοι ἂν τις δυνατὸν εἶναι «πράξεις δικαίας καὶ μὴ» καθαρὰν ἔχειν καρδίαν φάσκων τὸν 304 ἐλεημοσύνην ποιοῦντα πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις τῆς καρδίας ῥερυπωμένης τὴν πρᾶξιν φαίνεσθαι ἴσην.

οὕτως γὰρ ἀναλάμψει σου τὸ πρόσωπον ὡσπερ ὕδωρ καθαρὸν. λέγει, ὅτι πάσης ἀπηλλαγμένος κηλίδος καὶ ἀδικίας καθαρὸν ὡσπερ ὕδωρ ἕξεις τὸ πρόσωπον· δῆλον δέ, ὅτι τὸ τῆς ψυχῆς λέγει. παντὸς γὰρ μολυσμοῦ χωρισθεὶς τῷ ὄντι ὁ ἄνθρωπος καθαρὸν καὶ εἰλικρινὲς τὸ "κατ' εἰκόνα" ἐπιδύσει. ἐκδύσει δὲ ῥύπον καὶ οὐ μὴ φοβηθῆσθαι. ἀνωμάλως μὲν κινεῖται τῷ λόγῳ. μετὰ γὰρ τὸ "ἀναλάμψει τὸ πρόσωπον ὡσπερ ὕδωρ καθαρὸν" λέγειν πάλιν "ἐκ δύσει ῥύπον" ἀνωμαλία πολλή. ὅμως δὲ τοῦτο λέγει, ὅτι εὐτρεπίζων σεαυτὸν εἰς καθαρότητα παντὸς ἀπαλλαγῆσθαι ῥύπου ὡστε ἄφοβον εἶναι καὶ μηκέτι δεδοικέναι ἀνταπόδοσιν. πιθανῶς δὲ καὶ τοῦτο λέγει, ὅτι μετὰ ἔκδυσιν ῥύπου ἄφοβός ἐστι· "διανοίας" γὰρ καὶ "τὰ κρυπτά" ὄρων ὁ θεὸς οὐ κολάζει τὸν τοιοῦτον· ἄνθρωποι μὲν γὰρ ἅτε τὸ κρυπτόν ἀγνοοῦντες καὶ μεταγνόντα τινὰ λαβόντες ἐλεγχόμενον τε ὡς πάλαι ἀμαρτόντα κολάζουσιν. θεὸς δὲ τὴν παροῦσαν ἀρετὴν ἀπο305 δεχόμενος τῶν παλαιῶν ἀμαρτημάτων ἀμνημονεῖ, καθὼς τὸ μετανοοῦν παριστᾷ πρόσωπον λέγον· "μὴ μνησθῆς ἡμῶν ἀνομιῶν ἀρχαίων. καὶ τὸν κόπον ἐπιλήσῃ ὡσπερ κῦμα παρελθὸν καὶ οὐ μὴ πτοηθῆσθαι. τὸν ἐκ τῶν πληγῶν κόπον, ὃν ἐνόμιζον δι' ἀμαρτίας παθεῖν τὸν ἅγιον, φησὶν ἔνθα ἐπιλησθήσεσθαι καὶ ῥαδίως παρελθεῖν ὡς κῦμα μηδὲν αὐτοῦ πτοουμένου. λήθην δὲ λέγει δηλονότι οὐ τὴν παντελῆ τῆς μνήμης φθίσιν, ἀλλὰ τὴν ἀπαροδοσὶν τῶν ἀνιῶν· καθὼς καὶ περὶ τῶν δικαίων εἴρηται· "ἐπιλήσονται γὰρ τὴν θλίψιν αὐτῶν τὴν πρώτην καὶ οὐ μὴ ἀναβῆ αὐτῶν ἐπὶ τὴν καρδίαν." "ἐν ἡμέρᾳ γὰρ ἀγαθῶν ἀμνηστία κακῶν." ἡ δὲ εὐχή σου ὡσπερ ἑωσφόρος, ἐκ δὲ μεσημβρίας ἀνατέλλει σοι ζωή. ὡς ἐπόμενον τοῦτο λέγει τοῖς φθάσασιν, ὅτι εἰ καθήραις σεαυτὸν ὡς μηδὲ εἰς» ῥύπον γενέσθαι, ἡ εὐχή σου λάμψει ὡσπερ ἑωσφόρος. σημαίνει δὲ αὐτῷ τοῦτο τὸν ἑωθινὸν τάχα φωτισμόν, καθ' ὃν ἄρχεται τὸ τῆς ἀρετῆς φέγγος· οὕτω δὲ ἰσχύσει τὸ φῶς ὡς τὸ ἀκμαῖον. σκόπει δέ, τί αὐτῷ βούλεται τὸ "ἀνατέλλει σοι ζωή", μὴ που τὴν ἀρετὴν φησὶν ἢ τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἢ τὴν ἄνευ πόνων ζωὴν μεταβα306 λόντων τῶν ἐπιπόνων. ἡ δὲ φωτεινὴ ζωὴ ὑπὸ τοῦ "ἡλίου τῆς δικαιοσύνης" πεφωτισμένη τυγχάνει. εἴρηται· "τὸ πρῶτ' ἀποστήσομαι σοι καὶ ἐφόψομαι." πεποιθώς τε ἔσθαι, ὅτι ἔστιν σοι ἐλπίς. καὶ πάλιν αὐτόν φησὶν ἐκ τῆς προπαρασκευῆς πιστεύειν περὶ τῶν ἐλπυζομένων ἀγαθῶν. ταῦτα μὲν· δῆλον δέ, ὅτι ἡ τῆς ψυχῆς· τὴν θεῖαν ἐλπίδα πρ.....· ἔπεται γὰρ τῷ "κατὰ θεὸν ζῆν" βουλομένῳ τὰ αἰδία, καθὰ Παῦλος λέγει· "νυνὶ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη." ἐκ δὲ μερίμνης καὶ φροντίδος ἀναφανεῖται σοι εἰρήνη. τοῦτο λέγει, ὅτι ἀπαλλαγείς τῶν ἐπιπόνων καὶ ἀνιαρῶν διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν γεγε_6_v_η_μ_έβνην ἐκ τῆς προπαρασκευῆς "ἀναφανεῖται σοι εἰρήνη", εἰρήνην λέγων τὴν τῶν περιστάσεων ἀνάπαυσιν. ἔχομεν δὲ ἐν τοῖς θείοις γράμμασιν περὶ εἰρήνης λεγόμενα τῆς κατὰ ψυχὴν, περὶ ἧς λέγεται· "εἰρήνην □ν□ πολλήν □ν□ τοῖς ἀγαπῶσιν σε καὶ οὐκ ἔστ'ι» ἐν αὐτοῖς «ς»κάνδαλον." αὕτη δὲ ἀταραξία οὕσα τῆς ψυχῆς καρπός ἐς»τι τοῦ □ν□ πνεύματος· "ὁ γὰρ καρπός τοῦ πνεύματος ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη." ἀπὸ ταύτης μακαρίζονται περὶ ὧν λέγεται· "μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται." ἐπὶ γὰρ 307 τις τὴν ἑαυτοῦ "μέριμναν ἐπὶ κύριον ἐπιρίψη", ἕξει ταύτην τὴν εἰρήνην· ὁ ἀμαρτωλὸς δὲ οὐκ ἔσται ἐν ταύτῃ τῇ εἰρήνῃ· "πᾶς γὰρ βίος ἀσεβοῦς ἐν φροντίδι" τεταραγμένη. ἡσυχάσεις δὲ καὶ οὐκ ἔσται ὁ πολεμῶν σε· μεταβαλόμενοι δὲ πολλοὶ σου δεηθήσονται. ἐπίστησον, εἰ πάλιν τὴν ἡσυχίαν οὗτός φησὶν τὸ μηκέτι τρόπον τινὰ διὰ τὰς κακώσεις ὄνειδιζεσθαι ὡς φαῦλον· τούτου ἐπιφερομένου ἐπάγει τὸ "μεταβαλόμενοι δὲ πολλοὶ σου δεηθήσονται" δηλῶν, ὅτι οἱ πρότερον κατατρέχοντες διὰ τὴν περὶ σὲ μεταβολὴν δεηθήσονται σου. ἡ κυρίως δὲ ἡσυχία ἢ τῆς ψυχῆς ἀταραξία τῷ ἀγίῳ δίδοται λέγοντος τοῦ λόγου· "ἀναπαύσεται ἕκαστος ὑποκάτω ἀμπέλου αὐτοῦ καὶ ὑποκάτω

συκῆς αὐτοῦ καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐκφοβῶν." τοῦτο δὲ οὐκ αἰσθητῶς· ἀλλ' ὁ ἔχων τὸν πρακτικὸν βίον διὰ τῆς συκῆς δηλούμενον καὶ τὸν θεωρητικόν, ὃς διὰ τῆς ἀμπέλου σημαίνεται-εὐφροσύνης ποιητικὸν τυγχάνον-, ἄφοβος λοιπὸν ἐστὶν οὐκ ἔχων διάβολον ἐκφοβοῦντα ἢ δαίμονας. ὁ δ' ἐν κακία οὐχ ἡσυχάζει ὡδε κάκεϊ τοῦ λογισμοῦ περιφερομένου ὑπὸ παθῶν καὶ δαιμόνων. αὐτίκα γοῦν 308 πρὸς Κάϊν ὡς οὐ δεῖ κινούμενον εἶρηται· "ἤμαρτες, ἡσύχασον." οἶκ»ε»ῖον γὰρ τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει ἢ ἡσυχία τῆς ἀταραξίας, ἢ δὲ ἀταξία ἐπ»ε»ισόδιον. α· · · · · καὶ νῦν σύμβολον τη· · · · ·ης ἐν ψυχῇ οἰκεῖν τη· · · · ·ος ἐρμηνευομένη· "γῆ ἐφοβήθη καὶ ἡσύχασεν ἐν τῷ ἀναστήναι εἰς κρίσιν τὸν θεόν." ὅταν γὰρ οἱ τὰ γήινα πράττοντες διὰ τὸν φόβον τῆς κρίσεως ἐν μετανοίᾳ γένωνται, ἡσυχίαν ἀντι· ταραχῆς ἀναλαμβάνουσιν ἀκούοντες· "καὶ ἡσυχάσεις ἀφόβως ἀπὸ παντὸς κακοῦ." σωτηρία δὲ αὐτοὺς ἀπολείπει. αἰνίττεται, ὅτι οἱ πολεμοῦντες πάλαι δικαίου λοιπὸν τοῦ ἀνθρώπου γεγενημένου ἐγκαταλείπονται ὑπὸ σωτηρίας, δηλὸν δ' ὅτι ἤς ἑαυτοῖς ἀνεπλάσαντο σωτηρίας ἡγούμενοι τὴν τῶν πολεμουμένων κάκωσιν καὶ κατὰ ψυχὴν καὶ σῶμα. ἢ γὰρ ἐλπίς αὐτῶν ἀπώλ»ε»ια. τῶν κακοθελῶν, φησὶν, ἢ προσδοκία ἀπώλειά ἐστίν· λέγοι δ' ἂν αὐτῶν προσδοκίαν οὐ πάντως ὡς αὐτῶν τοῦτο προσδοκῶντων, ἀλλ' ὡς ἐπόμενον τοῦτο ἐχόντων· καθὼς λέγομεν τῷ κολάσει ὑποπίπτοντι· σὺ σεαυτῷ ταῦτα παρήγαγες, οὐχ ὅτι αὐτὸς τοῦτο προέθετο, ἀλλ' ὅτι ἠκολούθησεν αὐτῷ ταῦτα. 309 ὀφθαλμοὶ δὲ ἀσεβῶν τακῆσονται. ἴσως τοὺς φθονεροὺς αἰνίττεται καὶ τὴν λύπην αὐτῶν τὴν γιγνομένην ἐπὶ μεταβολῇ τοῦ ἀνιαροῦς περιπεπτωκότος, ὡς διέγραψεν. οὐ δε τούτους δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς φησι-πολλοὶ γὰρ τῶν ἀσεβῶν μέχρις ὑστερας ἀναπνοῆς ὀξυωποῦντες ἔμειναν-, ἀλλὰ τοὺς ψυχῆς. ἔχεις ἐν τοῖς θείοις γράμμασιν περὶ ὀφθαλμῶν τῶν τοῦ ἀνθρώπου· "ἢ ἐντολὴ κυρίου τηλαυγῆς φωτίζουσα ὀφθαλμοὺς", δηλονότι τοὺς τοῦ □□ ἔσω ἀνθρώπου ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῷ καὶ τυφλοὺς σώζειν τὰς θεοῦ ἐντολάς.

309 ὑπολαβὼν δὲ Ἰὼβ λέγει· εἶτα ὑμεῖς ἐστε ἄνθρωποι; ἢ μεθ' ὑμῶν #6τελευτήσει σοφία; φησὶν ὅτι «ἄνθρωποι μὲν ἐστε, μέγα δὲ περὶ αὐτῶν οἰόμενοι καὶ ὡς μόνους ἑαυτοὺς ἀνθρώπους λογιζόμενοι νομίζετε μέχρις ὑμῶν εἶναι τὴν σοφίαν· οἴεσθε δὲ δύνασθαι καὶ τὰ κρίματα τοῦ θεοῦ καταλαμβάνειν καὶ ἀποφαίνεσθαι τι περὶ αὐτῶν· καὶ τῷ ὄντι ὑπερβαίνει τὰ ἀνθρώπινα.» "τὰ κρίματά σου" γὰρ φησὶν "ἄβυσσος πολλή." ἀλλὰ καὶ Παῦλος "ἀνεξεραύνητα" αὐτὰ εἶναι γράφει. ἐμφαίνει δὲ διὰ τοῦ "μεθ' ὑμῶν τελευτήσει σοφία;" ὅτι ἢ τοῦ θεοῦ σοφία οὐκ ἄχρι τῶν ἀνθρωπίνων ἐστὶν πρα310 γμάτων. οἶδεν καθὰ καὶ ὁ ἀπόστολος ὅτι "ἐκ μέρους" καὶ τοῖς τελείοις ἐνταῦθα ἢ "γνώσις" "ἀραβῶνα πνεύματος" ἐχόντων καὶ τούτων· ὁ δὲ ἀραβῶνά τις ἔχων οὐ τὸ ὅλον αὐτὸ ἔχει, ἀλλὰ "μέρος" αὐτοῦ. τοῦ δὲ "τελείου ἐλθόντος" ἔχει σὺν τῷ ὅλῳ τὸ μέρος· #6τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὁ ἀραβῶν. #6κάμοι μὲν καρδία καθ' ὑμᾶς ἐστίν. παραστῆσαι αὐτοῖς βούλεται, ὅτι ἀναπλασμοὺς ἐν τῇ διανοίᾳ ἑαυτῶν ἔχουσιν, φάσκων· «"κάμοι καρδία καθ' ὑμᾶς ἐστίν" καὶ οὐ συμφέρομαι ὑμῖν εἰς τὴν αὐτὴν διάνοιαν. ἢ μὴ νομίζετε ὑπερβαλλόντως νοεῖν; κἀγὼ γὰρ συνήμι· λογικὸν γὰρ λογικοῦ οὐ διαφέρει. τῇ δὲ ἐπιβολῇ ἢ διαφορὰ γίνεται.» περὶ φαύλων γοῦν λέγεται· "ἀκούσατέ μου οἱ ἀπολωλεκότες τὴν καρδίαν." οὐ γὰρ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς τὴν φαύλην ἀπώλειαν αὐτῆς #6λέγει. δίκαιος γὰρ καὶ ἄμεμπτος ἀνὴρ ἐγε#6νήθη εἰς χλευάσμα. ὅταν τὰ ἐλάττονα λέγη, ἑαυτῷ αὐτὰ προσάπτει· ἐλαττωτικὸς γὰρ ἑαυτοῦ διὰ ἀτυφίαν ὑπάρχει. ὅταν δὲ ἐπαίνου χρεῖα ᾖ, τῷ δικαίῳ καὶ τῷ ἔχοντι τὴν ἀρετὴν αὐτὰ ἔπεσθαι λέγει, ὡς ὁ μακάριος Παῦλος "οἶδα ἄνθρωπον 311 ἐν Χριστῷ" λέγων. ὁ θεὸς γὰρ αὐτῷ ἐμαρτύρησεν λέγων· "οἶε δέ με ἄλλως σοι κεχρηματικένοι ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος;" εἰ δὲ ὁ Ἰὼβ εἶπέν ποτε

ἐκβιαζόμενος διὰ τὸ τοὺς φίλους ἐναντίον δοξάσαι· "οἶδα ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι", χαρακτήρ γινόμενος τοῦτο εἶπεν ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀπαγγείλας τοὺς ἀρετῆ χρωμένους καὶ ἐργαζομένους λέγων· «οἶδα ὅτι εἰ χρησαίμην τῇ ἀνδρείᾳ ἕως τέλους, "δίκαιος ἀναφανοῦμαι".» οὐ γὰρ εἶπεν· «δίκαιός εἰμι», ἀλλ' εἰς μέλλοντα χρόνον ἀνέκλινεν τὴν προσδοκίαν, τὸ ἴδιον τῶν ἀρετῶν ἀπαγγέλλων. εἰς χρόνον γὰρ τακτὸν ἠτοίμαστο πεσεῖν ὑπὸ ἄλλους οἴκους τε αὐτοῦ ἐκπορθεῖσθαι ὑπὸ ἀνόμων. δηλοῖ ὅτι παρεδόθη τοῖς ἐξαιτησαμένοις πειράσαι αὐτόν. τινὲς καὶ ἐκ ταύτης τῆς λέξεως οὐ καλῶς αὐτῇ χρησάμενοι εἰμαρμένην ἐλογίσαντο εἶναι, τὸ "τακτὸν χρόνον" εἰς αὐτὴν ἀναφέροντες. ψεῦδος δὲ τοῦτο· οὐ γὰρ πᾶς χρόνος τεταγμένος τὴν εἰμαρμένην σημαίνει. ὁ παρίστησιν οὖν, τοῦτ' ἔστιν, ὅτι εἰ καὶ εἰς χλευάσμα ἐγενήθη, ἀλλὰ γε οὐκ εἰς ἄπειρον τοῦτο 312 ἐγίνετο, ἀλλὰ καιρῷ τοῦ θεοῦ συνχωρήσαντος τοῦτο γενέσθαι, καθὰ καὶ οἱ "δοθέντες εἰς χειρας τῶν θλιβόντων". "χρόνον" δὲ "τακτὸν" εἶπεν, ὃν ἔστιν τῇ ἀρετῇ τῇ τοιαύτῃ χρῆσθαι τὸν ἄνθρωπον, καθ' ἣν καὶ λέγεται ἰκανὸς εἶναι πολεμεῖν. "οἴκους" δὲ λέγει "πορθομένους" τὰς ἀρετάς· τούτους γὰρ σπουδάζουσι οἱ ἀντικείμενοι διὰ τῶν ἐπιπόνων σεῖσαι καὶ κλονῆσαι· ὅτι δὲ οἴκοι ἀντὶ ἀρετῶν παραλαμβάνονται, εἴρηται· "ἐπεὶ ἐφοβοῦντο αἱ μαῖαι τὸν θεόν, ἐποίησαν ἑαυταῖς οἰκίαν." ἄρα γε ἄοικοι ἦσαν πρὶν φοβηθῶσι τὸν θεόν; ἀλλὰ δῆλον ὡς τὰς ἀρετάς, κατὰ τὸν ἀκούοντα τοὺς λόγους Ἰησοῦ καὶ οἰκοδομοῦντα τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν, ὃ ἔστιν τὸν βίον, οὐκ ἐπὶ πέτραν αἰσθητήν, ἀλλ' ἐπὶ τὸν Χριστὸν τὸν εἰπόντα Πέτρῳ· "σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν", τοῦ Πέτρου δηλονότι ἔχοντος οἰκίαν ἐν τῇ τοιαύτῃ πέτρᾳ. οἰκοδομεῖ δὲ ὁ σωτὴρ τὴν ἐκκλησίαν, αὐτὸς καὶ πέτρα καὶ οἰκοδόμος ὢν· συνεργεῖ γὰρ ὁ θεὸς τῷ σπουδαίῳ. οὕτω καὶ ὁ ψαλμωδός φησιν· "ἐν πέτρᾳ ὑψώσας με." οὐ μέγα δὲ δῶρον θεοῦ ἐν αἰσθητῇ πέτρᾳ 313 ὑψωθῆναι, ἀλλὰ δῆλον ὡς τῷ λόγῳ τῷ ἀσφαλεῖ, καθὸ πάλιν ὁ ψαλμωδός φησιν· "ἔστησας ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου." σημειωτέον δὲ ὅτι δίκαιος ἢ ἄλλοτιν...π... ἀλλ' ἄνομοι. τὸ δὲ "ἐκπορθεῖσθαι" ἐμφαίνει τὸ ἀνδρεῖον τοῦ δικαίου καταμηχανηθέντος· εἴρηται καὶ ἐν ψαλμοῖς· "πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου καὶ γὰρ οὐκ ἠδυνήθη σάν μοι", ὡς καὶ Παῦλος· "τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ;" καὶ τὰ ἐξῆς. οἴκους δὲ πληθυντικῶς δεῖ νοεῖν τὸ πλῆθος τῆς ἀρετῆς· σωφροσύνη οἶκος, ἀνδρεία οἶκος, πραότης καὶ ἄλλαι, καθὸ εἴρηται· "ὀχύρωμα ὀσίου φόβος κυρίου." οὕτω καὶ δικαιοσύνη. τούτων τῶν οἴκων εἰσὶν ἐναντίοι, οὓς κατασπᾶ κύριος· "οἴκους γὰρ ὑβριστῶν κατασπᾶ κύριος· ἐστήριξεν δὲ ὄριον χήρας." τὰς γὰρ τῶν ὑπερηφάνων πολιτείας κατασπᾶ ὡς εἴρηται· "Καφαρναοῦμ, ἣ ἕως οὐρανοῦ ἀναβήση, ἕως ἄδου καταβιβασθήση." καὶ "ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται." "στηρίζει δὲ χήρας τὸ ὄριον", ὃ ἔστιν· τὸν οἶκον, τὸν βίον τῶν κατὰ θεὸν χηρευόντων ἀπὸ κακῶν. δηλοῖ καὶ τὸ "οἰκίαι παρανόμων ὀφειλήσουσιν καθαρισμόν, οἰκίαι δὲ δικαίων δεκταὶ" τοὺς ἐκάστου βίους. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ μηθεὶς πεποιθέτω πονηρὸς ὢν ἀθῶος ἔσεσθαι. ὅσοι παροργίζουσι τὸν κύριον, οὐχὶ καὶ ἔτασις αὐτῶν ἔσται; διδάσκει ὅτι κἂν χλευάζῃ τις τὸν 314 δίκαιον καὶ καταδυναστεύῃ, οὐκ ἔσται ἀθῶος, κἂν ἐκνικήσῃ αὐτὸν τῷ δοκεῖν. παροργίζει γὰρ τὸν θεὸν ὁ τοιοῦτος. ἔσται γὰρ ἐξέτασις τῶν πραττομένων, δι' οὗ αἰνίττεται κρίσιν, καθὰ καὶ Παῦλος φησιν· "δεῖ γὰρ ἡμᾶς πάντας παραστῆναι τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσῃται ἕκαστος πρὸς ἃ διὰ τοῦ σώματος ἔπραξεν." νοεῖν δὲ ὑποβάλλει ὅτι «εἰ καὶ οἱ ἐξαιτησάμενοι πονηρεύονται εἰς ἐμὲ λαβόντες ἐξουσίαν, οὐδ' οὗτοι ἀθῶοί εἰσιν ὄργανον καὶ "σκευὴ ὀργῆς" γεγεννημένοι, κἂν ἐπὶ ἁμαρτάνοντα τοῦτο ποιῶσιν.» χαίρουσιν γὰρ τῇ τοιαύτῃ ὑπηρεσίᾳ. πρὸς τινα γοῦν λέγεται· "ἐγὼ ἔδωκα αὐτοὺς εἰς τὰς χειράς σου, σὺ δὲ οὐκ ἔδωκας αὐτοῖς ἔλεος" καὶ

"ἐγὼ ὠργίσθην αὐτοῖς ὀλίγα, αὐτοὶ δὲ συνεπέθεντο εἰς κακά." οὐ γὰρ ἵνα ἀνηλεῶς χρήσωνται παραδίδωσιν θεός· αὐτοὶ δὲ σὺν πολλῇ προθυμίᾳ τοῦτο ποιοῦντες ἀνηλεῶς ποιῶσιν· καὶ Φαραὼ δὲ πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσδραὴλ τοιοῦτος, τοιοῦτον τὸ "γίγαντες ἔρχονται πληρῶσαι τὸν θυμὸν μου χαίροντες ἅμα καὶ ὑβρίζοντες." χαίρουσιν γὰρ τοιοῦτοις οἷς ὑπηρετοῦσιν. 315 ἀλλὰ ἐρώτησον τετράποδα, ἐάν σοι εἴπωσιν, πετεινὰ δὲ οὐρανοῦ, ἐάν σοι ἀπαγγείλωσιν· ἐκδιήγησαι γῆ, ἐάν σοι φράσῃ, καὶ ἐκδιηγῆ#6σονταί σοι οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης. τὴν τῶν κριμάτων βαθύτητα καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐνταῦθα δηλῶσαι βούλεται λέγων, ὅτι ἀκατάλημπτά εἰσι τὰ κρίματα ὧν "ἐκ μέρους" ἄνθρωπος ἐπιστήμην δέχεται. οὐ πάντως δὲ οὕτως ἐκλαβεῖν προσήκει, ὅτι ἐρωτῆσαι δεῖ τὰ τετράποδα ὡς παρ' αὐτῶν ἐκδέχεσθαι ἀπόκρισιν, ἀλλὰ «τὴν ἐν τοῖς τετραπόδοις ἐραύνησον καὶ ἐν πετεινοῖς καὶ τῇ γῆ δημιουργίαν καὶ κρίματα καὶ σκόπησον, εἰ δυνήσῃ καταλαβεῖν τοὺς βαθυτάτους ἐν αὐτοῖς λόγους.» ταῦτα δὲ φησὶν ἐπιστῆσαι αὐτοῖς βουλόμενος, ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ διοίκησις ἐναποκρύπτεται καὶ οὐ πρέπει αὐτοὺς ἐπιτρέχειν αὐτῇ ἀγνοοῦντας, καθὰ κατέτρεχον αὐτοῦ ὡς δι' ἁμαρτίας πάσχοντος οὐκ εἰδότες τὸ κρίμα. καὶ γὰρ τῷ ὄντι ἐκ προχείρου ἢ τῶν ζώων ὑπαρξίς οὐ παραστήσει τὸ εὐλογον· τὰ γοῦν ἰοβόλα τοῖς πολλοῖς δοκεῖ οὐκ ἔχειν τῆς παραγωγῆς τὸ εὐλογον. ἀλλ' ὁ ἅγιός φησιν· "πάντα εἰς χρεῖαν αὐτῶν ἔκτισται." 316 καὶ τὸ κεκρυμμένον δὲ αὐτῶν παρίστησιν· "α...τ' τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐστὶν ἐν ἀποκρύφοις." καὶ γὰρ ἐπὶ ἰατρικῆς ἐστὶ τοῦτο θεωρῆσαι τοῦ μὲν ἱατροῦ τέχνη καὶ ἐπιστήμη προσάγοντος τὰ ἱατικά, τοῦ δὲ ἀνιάτρου δυσσαρεστομένου πολλάκις τοῖς παρὰ τοῦ ἱατροῦ ἐπιβαλ#6λομένοις φαρμάκοις. τίς οὖν οὐκ ἔγνω ἐν πᾶσι τούτοις, ὅτι #6χειρ κυρίου ἐποίησεν ταῦτα; τὸν καθ' ἕκαστον λόγον τῶν γεγενημένων ἀποκεκρυμμένον εἰπών, δι' οὗ ἐδίδαξεν τοὺς φίλους ἐπιστῆσαι καὶ τῷ καθ' αὐτὸν ὡς κεκρυμμένῳ καὶ μὴ προχείρως φάσκεν ἁμαρτίας χάριν τοῦτο γεγονέναι, ἕτερόν τι παιδεύει παριστῶν, ὅτι ὁ καθόλου λόγος φανερός ἐστίν, κἄν ὁ ἕτερος κεκρυμμένος τυγχάνῃ, λέγω δὴ, ὅτι "χειρ κυρίου ταῦτα πεποίηκεν," ἵνα ἔμφασιν παραστήσῃ τῆς ἐτέρας αἰτίας, ὅτι εἰ καὶ οὐ διὰ ἁμαρτίας, ἀλλ' ὑπὸ χειρὸς κυρίου ταῦτα γίνεται συνχωροῦντος. καὶ γὰρ εἰ μὴ ἦν ὁ ἐξαιτησάμενος λαβῶν τὴν ἐπιτροπὴν πρὸς τοῦ θεοῦ, οὐδὲν ἠδύνατο. ἐλεγκτέον ἐκ τούτων τοὺς τὸ αὐτόματον εἰσάγοντας, ὅτι τάξει καὶ προνοίᾳ τὰ πάντα διοικεῖται. ἢ γὰρ σύνπνοια τοῦ παντός ἰκανὴ διδασκαλία τοῦ ἐφεστάναι 317 #6τοῖς ὅλοις τὴν πρόνοιαν τοῦ θεοῦ. εἰ μὴ ἐν χειρὶ αὐτοῦ ψυχὴ πάντων τῶν ζώντων καὶ πνεῦμα #6παντός ἀνθρώπου; βεβαιοῖ τὰ τῆς παιδεύσεως διδάσκων αὐτούς, ὅτι ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ θεοῦ πάντα ἐστὶν καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ θάνατος –τούτῳ ὁμοιον τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· "οὐχὶ δύο στρουθία ἄσσαρίου πωλεῖται; καὶ οὐχ ἓν αὐτῶν ἐμπεσεῖται εἰς παγίδα ἄνευ τοῦ πατρὸς τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς"–οὐδὲν ἕτερον διὰ τούτου κατασκευάζων ἢ τὸ ἐπιστῆσαι τὴν ἑαυτῶν διάνοιαν ἐπὶ τὰ τοῦ θεοῦ κρίματα καὶ ἢ μὴ εἰκαίως λέγειν δι' ἁμαρτίας αὐτὸν #6πεπονθέναι. νοῦς μὲν γὰρ ῥήματα διακρί#6νει, λάρυξ δὲ σῖτα γεύεται. ἐπίστησον, εἰ ταῦτα ἀποδίδεται πρὸς ἐκεῖνα· "ἀλλὰ ἐρώτησον τετράποδα, ἐάν σοι εἴπωσιν." δηλον ἐκ τῆς ἀκολουθίας, ὅτι οὐκ ἀλόγων ἢ ἀψύχων ἐστὶν εἰδέναι τὰ τῆς προνοίας κρίματα, ἀλλὰ τοῦ νοῦ. καὶ παράδειγμα λαμβάνει, ὅτι καθάπερ ὁ λάρυγξ κριτικός ἐστὶ τῶν σιτίων, οὕτως ὁ νοῦς τῶν τε λεγομένων καὶ τῶν ἐγκειμένων ἐν τῇ φύσει τοῦ παντός. «διακρίνετε τοίνυν 318 καὶ ὑμεῖς», λέγοι ἂν πρὸς τοὺς φίλους, «ταῦτα καὶ εὐρήσετε τὸν τρόπον τῶν ἐμοὶ συμ#6βεβηκότων.» ἐν πολλῷ χρόνῳ σοφία, ἐν #6δὲ πολλῷ βίῳ ἐπιστήμη. παιδευτικώτατα καὶ ταῦτά φησιν· ἵνα γὰρ μὴ πρόχειρον καὶ εὐχερῆ τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν οἰηθῶσιν διὰ τὸ εἰρησθαι "νοῦς μὲν γὰρ ῥήματα διακρίνει" καὶ λογίσωνται,

ὅτι εὐχερὲς αὐτοῖς τοῦτο ἄτε νοῦν ἔχουσιν, ἐνάγει αὐτοὺς εἰς ἐπιμέλειαν τῆς σοφίας λέγων· "ἐν πολλῶ χρόνῳ σοφία, ἐν δὲ πολλῶ βίῳ ἐπιστήμη." ἔλεγκτέον ἐκ τούτου τοὺς μὴ βουλομένους πονεῖν, ἀλλ' οἰομένους αὐτοῖς ἀρκεῖν τὴν ὅπως ποτὲ γιγνομένην ἐπιβολὴν ἐπιστήμης τινός. οὐ γὰρ ἅμα τῷ ἄρξασθαί τινα ἢ γνώσις τῶν τελείων παραγίνεται. πρὸς δὲ τούτῳ ἐλέγχονται καὶ οἱ φύσει νομίζοντες εἶναι τὰς μαθήσεις· οὐδὲν γὰρ τῶν κατὰ φύσιν καὶ ἀναγκαίως τῇ οὐσίᾳ τοῦ ἀνθρώπου προσόντων χρόνῳ κατορθοῦται. οὐδεὶς γοῦν θνητὸς ἢ ζῶον χρόνῳ προστίθεται· τὸ δὲ σοφὸς εἶ319 ναι χρόνῳ προσγίνεται· "ὅτε γὰρ ἤμην νήπιος, ἐλάλουν ὡς νήπιος, ἐφρόνουν ὡς νήπιος, ἐλογιζόμην ὡς νήπιος· ὅτε γέγονα ἀνήρ, κατήρηκα τὰ τοῦ νηπίου." πρὸς ταῦτα ἀντιθήσει τις τὸ "οὐχ οἱ πολυχρόνιοι εἰσιν σοφοί, οὐδὲ οἱ γέροντες οἶδασιν κρίμα," ἐναντίον τοῦτο τῷ ὑπὸ τοῦ Ἰώβ εἰρημένῳ οἰόμενοις. δυνατὸν δὲ ἀμφοτέρω ἀκολουθῶς εἰρημένα συνιδεῖν· ὁ μὲν γὰρ μακάριος Ἰώβ φησιν, ὅτι ὁ ἀρχόμενος σοφίας καὶ σπεύδων αὐτὴν ἀναλαβεῖν οὐχ ὡς ἔτυχεν αὐτὴν, ἀλλ' ἐν πολλῶ χρόνῳ ἀναλήμψεται. ἀλλὰ καὶ ὁ Ἐλιοῦς οὐκ ἀπιθάνως ἂν λέγοι· οὐδὲ γάρ, εἰ μὴ ἐπεθύμησέν τις σοφίας, τῇ δὲ ἡλικίᾳ προβέβηκεν, ἤδη σοφὸς ἂν εἴη· οὐ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ὁ γέρον σοφός. ἐπιστήσεις τῷ ὑπὸ τοῦ ὕμνωδοῦ λεγομένῳ, εἰ συμβάλλεται τῷ ἐν πολλῶ χρόνῳ τὴν σοφίαν ἀναλαμβάνεσθαι ἐν τῷ λέγειν· "γνώρισόν μοι, κύριε, τὸ πέρασ μου καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου, τίς ἐστίν, ἵνα γνῶ, τί ὑστερῶ 320 ἐγώ." ἀναλημπτή γὰρ δείκνυται καὶ οὐ φύσει ἢ ἀρετῇ, ἀλλὰ καὶ χρόνῳ κατορθουμένη ἐν τῷ "ἵνα γνῶ, τί ὑστερῶ ἐγώ". τί δὲ ἐστίν σοφία, ἐν τοῖς ἐξῆς εἴρηται οὕτως· "ἰδοὺ ἡ θεοσέβειά ἐστίν σοφία, καὶ τὸ ἀπέχεσθαι ἀπὸ κακῶν ἐστίν ἐπιστήμη." καὶ πρῶτον δεῖ κατορθῶσαι τὴν ἀποχὴν τῶν κακῶν, ἵνα οὕτω ἡ θεοσέβεια προσγένηται σοφία οὔσα. εἴρηται γάρ· "ἐπιθυμήσας σοφίαν διατήρησον ἐντολὰς καὶ κύριος χορηγήσει σοὶ αὐτήν." ἡ γὰρ σοφία καθαρθεῖσης τῆς ψυχῆς προσγίνεται. παρ' αὐτῷ σοφία καὶ δύναμις, αὐτῷ βουλή καὶ σύνε#6σις. εἰπὼν "ἐν πολλῶ χρόνῳ σοφία" πρὸς τὸ μὴ νομίσαι αὐτοὺς λέγειν αὐτὸν περὶ ἀνθρωπίνης σοφίας λέγειν μηδὲ ζητεῖν αὐτὴν ἐν τοῖς γενητοῖς διδάσκει, πῶς εὐρίσκεται, λέγων· "παρ' αὐτῷ σοφία καὶ δύναμις." οὐ γὰρ ἔξωθεν αὐτοῦ ἐστίν, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἐστίν ὁμοούσιος αὐτῷ τυγχάνουσα· πηγὴ γὰρ αὐτῆς ὑπάρχει, ἡ πηγὴ δὲ οὐκ ἄλλοθεν δέχεται. καὶ ἡ δύναμις δὲ παρ' αὐτῷ ἐστίν ὁ Χριστός· "Χριστὸς γὰρ θεοῦ δύναμις καὶ σοφία." αὐτῷ δὲ 321 καὶ βουλή καὶ σύνεσις πρόσεστιν, ὥστε μὴ ἀνθρωπίναις ἐπιβλαῖς ταῦτα ζητεῖται, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ. ταῦτα δὲ πάντα ὁ υἱός ἐστίν· τὸ γὰρ "ἡτοίμασεν #6οὐρανοὺς ἐν φρονήσει" περὶ υἱοῦ λέγεται. ἐὰν καταβάλλῃ, τίς οἰκοδομήσει; ἐὰν κλείσῃ κατὰ ἀνθρώπων, τίς ἀνοίξει; ἐὰν κωλύσῃ τὸ ὕδωρ, ξηρανεῖ τὴν γῆν· ἐὰν δὲ ἐπαφῇ, ἀπώλεσεν #6αὐτὴν καταστρέψας. τὸν περὶ προνοίας λόγον, ὡς καὶ πρότερον ἐλέχθη, ἡρέμα διδάσκει τοὺς ἀντιλέγοντας αὐτῷ. εἰ γὰρ καὶ ἐτίθεντο πρόνοιαν, ἀλλά γε ἐναντιώμασιν περιέπιπτον. λέγει οὖν ὅτι "τῷ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκεν;" ἔστι γοῦν εὐρεῖν τὸν μὲν πενόμενον, τὸν δὲ ἐν περιστάσει, τὸν δὲ νόσῳ πεπιεσμένον καὶ ὅλως ἐν διαφόροις συνπτώμασιν ἄλλον καὶ ἄλλον κατειλημμένους καὶ μὴ σθένοντας ἀπώσασθαι τὸ κεκριμένον. θεοῦ γὰρ βουλήσει συμβαίνουσιν. οὐ μόνον περὶ οἰκοδομῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν προειρημένων οὐδεὶς ἐστίν, ὃς δυνήσεται εἰπεῖν κατὰ τὸν ἀπόστολον· "τί με ἐποίησας οὕτως;" ἀλλὰ καὶ οἱ χωρὶς βουλῆς θεοῦ τολμῶν322 τέσ τι, ἐπεὶ οὐκ ἐπεκαλέσαν322 το αὐτόν, καταστρέφονται κατὰ τὸ "αὐτοὶ οἰκοδομήσουσι καὶ ἐγὼ καταστρέψω, λέγει κύριος." καὶ περὶ τῶν κακῆν οἰκοδομῆν ἐχόντων λέγεται· "καθελεῖς αὐτοὺς καὶ οὐ μὴ οἰκοδομήσεις αὐτούς." οὕτω καὶ ἐὰν ἐνκλείσῃ κατὰ ἀνθρώπων, οὐδεὶς ἀνοίξει· θεοῦ γὰρ μὴ εὐδοῦντος ἐπὶ πρᾶξίν τινα, ἦν προήρηταί τις, δι' οὐς οἶδεν λόγους, τίς ἀνοίξει

δύναται; συνέκλεισεν τῷ Φαραῶ καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις τὴν ἀποφυγὴν καὶ ἀνοίγων οὐχ εὕρισκετο. καὶ ὅλως πολλὰ τοιαῦτα εὕρησεις. κλείει γὰρ πρὸς τὸ χρήσιμον μὴ ἔῶν ἔχειν τῶν ἀνθρωπίνων ἀπόλαυσιν, ἀλλ' ἐν ἐνδείᾳ εἶναι· πρὸς δὲ τίνα; πρὸς τὸν σωτήριον εἶναι ἐπάγων τὰ ἐπίπονα. κλείει δὲ καὶ ἄλλως κατὰ ἀνθρώπων, ὅτε οὐκ ἔῶ εὐοδοῦσθαι αὐτοὺς ἐν κακοῖς καὶ τούτου δεόντως γινομένου πρὸς θεοῦ, οὐ καθὼς Φαρισαῖοι ἐποίουν· εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτούς· "κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, αὐτοὶ οὐκ εἰσέρχεσθε οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν." κλείεται δ' ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, 323 ὅταν οἱ δοκοῦντες εἶναι διδάσκαλοι δι' ὧν ἐνεργοῦσιν φαύλων μιμητὰς ἑαυτῶν ποιῶσιν τινὰς, ὡς μήτε αὐτοὶ μήτε οἱ μιμούμενοι αὐτοὺς εἰσιέναι εἰς τὴν βασιλείαν. ἐὰν οὖν τῷ ἑαυτῷ κλείσαντι καὶ θεὸς κλείσῃ διὰ τὴν πολιτείαν αὐτοῦ, τίς τούτῳ ἀνοίξει; οὕτω καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ κατὰ αἰσθητὸν κωλύων κατὰ τὸ εἰρημένον "μερίς μία βραχίσηται καὶ μερίς, ἐφ' ἣν οὐ βρέξω, ξηρανθήσεται" κωλύων ξηραίνει τὴν γῆν· καὶ τούτου ἔχεις ἐν ταῖς Βασιλείαις τὸ παράδειγμα· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν "ὁ ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς, ἀστραπὰς εἰς ὑπερὸν ποιῶν." καὶ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἐξουσίαν ἐπαφίεται τῇ γῇ καὶ εἰς ἀρδεΐαν καὶ εἰς φθορὰν τῶν ἐν αὐτῇ, ὡς ἐν τῷ κατὰ Νῶε κατακλυσμῷ. ταῦτα δὲ εἰ μετὰ συνέσεως ἀνάγοις, εὕρησεις καὶ τὸ ἀπὸ τούτων ὄφελος. παρ' αὐτῷ κράτος καὶ ἰσχύς, #6αὐτῷ ἐπιστήμη καὶ σύνεσις, τὸ εὐλογον τῆς ἀποδείξεως τοῦ ἕκαστα τῶν παρ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ γινομένων μὴ ἂν 324 ἄλλον δύνασθαι ποιεῖν ἢ αὐτὸν διὰ τούτων διδάσκει φάσκων· "παρ' αὐτῷ κράτος καὶ ἰσχύς." καὶ ἵνα μὴ τις ἀβέβαιος λογίσσεται, ὅτι δυνάμει καὶ ἰσχύϊ μόναις θεὸς ποιεῖ, ἐπάγει· "αὐτῷ ἐπιστήμη καὶ σύνεσις." κὰν γὰρ δυσαρεστῆ τις τοῖς γινομένοις λέγων ὅτι «διὰ τί μὲν ἦδε ἡ χώρα ἢ εὐφορος καὶ πολύπλουτος πάλιν ἄρδεται, ἢ δὲ δεομένη ἄβροχος διατελεῖ;», ἀκουέτω τὸ "αὐτῷ ἐπιστήμη καὶ σύνεσις." αὐτὸς γὰρ "σταθμῶι καὶ μέτρῳ πάντα τα διαταξάμενος" ἕκαστῳ κατὰ τοὺς λόγους τῆς προνοίας ἑαυτοῦ ἐπιχορηγεῖ ἃ βούλεται· οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν ἢ τῶν ὄντων παραγωγῇ ἢ διοίκησιν ἔχει τὴν σύστασιν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν δημιουργημάτων διάφορον καὶ τὸ τῆς διοικήσεως συνέσει θείᾳ πέπηγέ τε καὶ ἔστηκεν. ἐπιστατέον ὅτι οὐχ ὡς συνθέτου ὄντος τοῦ θεοῦ "ἰσχύς παρ' αὐτῷ καὶ κράτος" καὶ "αὐτῷ ἐπιστήμη καὶ σύνεσις" εἴρηται· πάντα γὰρ ταῦτα ὁ υἱὸς ἐστὶν #6ἀπλοῦς καὶ ἀσύνθετος ὑπάρχων. διάγων βουλευτὰς αἰχμαλώτους, κριτὰς δὲ γῆς ἐξέστη#6σεν. καὶ ταῦτα τῆς προνοίας 325 ἔργα· καὶ γὰρ τῷ θελήματι καὶ τῇ κρίσει καὶ βουλευταὶ αἰχμαλῶτοι διάγονται καὶ κριταὶ μεθίστανται. καὶ εἰ μὲν βουλευτὰς λέγοι τοὺς ἐν πολιτεία μεγάλα φουσῶντας, ἔστιν καὶ τούτων πολλοὺς εὕρεῖν ἐν αἰχμαλωσίᾳ διαχθέντας· ὅπερ δῆλον ἐκ τῆς τοῦ Ἰσδραὴλ αἰχμαλωσίας, περὶ οὗ θρήνον ὁ Ἱερημίας θρηνῶν ἐπὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἔλεγεν· "πῶς ἐκάθισεν μόνη ἡ πόλις ἢ πεπληθυμμένη λαῶν, ἐγενήθη ὡς χήρα πεπληθυμμένη ἐν ἔθνεσιν, ἄρχουσα ἐν χώραις ἐγενήθη εἰς φόρον." εἰ δὲ τοὺς συμβουλευόντας σημαίνει τὸ τῆς βουλῆς ὄνομα, καὶ οὕτως τοὺς ἐπὶ κακῷ τοῦτο ποιῶντας αἰχμαλώτους διάγει θεός· καὶ τούτου παράδειγμα Ἀχιτόφελ, οὗκ ἢ βουλή καὶ ἡ ζωὴ διεστράφη. καὶ γὰρ καὶ ἐκ τούτου κατανοῆσαί ἐστιν τὸ ἔργον τῆς προνοίας, ὅτι καὶ οἱ συνετώτατοι τῶν συμβουλευόντων καὶ σκοπῷ τοῦ συμβουλεύειν ἐπόμενοι ἀποτυγχάνουσιν πρὸς τὰς ἐκβάσεις οὐχ ὡς κακῶς συμβουλεύσαντες, ἀλλ' ὡς τῆς προνοίας ἐτέρως 326 δοκιμαζούσης. οὕτω καὶ κυβερνῆται πάντα τὰ παρ' ἑαυτοῖς πεπονηκότες ἀποτυγχάνουσιν· θεοῦ γὰρ ἐστὶν τὸ τέλος. τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει καὶ τοὺς "κριτὰς ἐξέστησεν". καὶ εἰ μὲν τὸ "ἐξέστησεν" σημαίνει τὴν παραφροσύνην, καὶ τοῦτο γίνεται τοῖς μὴ ὄν δεῖ τρόπον τῇ κρίσει τῶν πραγμάτων χρωμένοις· ἐξιστᾶ δὲ θεὸς τοὺς τοιοῦτους ἀποδεικνύων αὐτοὺς ἄφρονας. δυνατὸν δὲ καὶ τὴν μετάστασιν αὐτῶν σημαίνει τὸ "ἐξέστησεν"· αὐτοῦ

γὰρ τοῦ θεοῦ λόγου προνοίαι καὶ #6οὶ κριταὶ μεθίστανται. καθιζάνων βασιλεῖς ἐπὶ θρό#6νους. ὅμοιον τούτῳ τὸ "δι' ἐμοῦ βασιλεῖς βασιλεύουσιν" καὶ τὸ "κύριος καθιστᾷ βασιλεῖς καὶ μεθιστᾷ". πολλάκις τούτους καὶ κατ' ὀργὴν δίδωσιν καὶ κατὰ τὸ "ἔδωκα αὐτοῖς βασιλέα ἐν ὀργῇ μου". ὅτι δὲ σαθρὰ τὰ χωρὶς τῆς τοῦ θεοῦ ἐπικρίσεως, αὐτὸς καταμεμφόμενός φησιν· "ἔβασίλευσαν καὶ οὐ δι' ἐμοῦ, ἦρξαν καὶ οὐκ ἐγνώρισάν μοι," δι' ὅπερ ἐν ὀργῇ οἱ τοιοῦτοι πάλιν ἀφίενται, τῆς συνχωρήσεως πάλιν τὴν 327 ἐπιτροπὴν παρεχούσης ἄχρι καιροῦ. ὅτι δὲ ὁ θρόνος ἀντὶ βασιλείας πολλάκις παραλαμβάνεται, εἰ καὶ ἐσθότε ἀντὶ διδασκαλίας, δῆλον ὡς τὸ "καθιεῖται κύριος βασιλεὺς εἰς τὸν αἰῶνα", καὶ πάλιν· "ὁ θρόνος σου, ὁ θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος", καὶ ἔτι· "μετὰ γὰρ δικαιοσύνης ἐτοιμάζεται θρόνος ἀρχῆς." ἀλλὰ καὶ τοῖς μαθηταῖς εἴρηται· "καθήσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ." ὅταν δὲ λέγηται· "ἐπὶ τῆς καθέδρας Μωσέως ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς," ἡ καθέ#6δρα αὕτη διδασκαλίας ἐστίν. καὶ περιέζωσεν ζώνη ὀσφύ#6ας αὐτῶν. εἰ μὴ αὐτὸς ζώση, οὐκ ἔχει ἰσχὺν ὁ ζωσθεὶς, ὥστε θεός ἐστιν ὁ καὶ ταῦτα τῆ ἑαυτοῦ προνοία διοικῶν. καὶ τὸ τῆς ζώνης δὲ ἀρχὴν σημαίνει ὡς τὸ "καὶ ἄρχοντες #6δι' ἐμοῦ κρατήσουσι γῆς." ἑξαποστέλλων ἱερεῖς αἰχμα#6βλώτους. εἰ μὲν τοὺς οὐκ ὀρθῶς χρωμένους τῷ πράγματι λέγοι, δηλοῖ, ὅτι οὐδὲ ἐκείνων φεῖδεται καιροῦ καλοῦντος. εἰ δὲ τοὺς εἰς δέον 328 χρωμένους σημαίνει, καὶ τούτους πολλάκις ὡς τοὺς περὶ Δαυὶδ καὶ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ἰωσεφὸς εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ἑξαποστέλλει θεὸς διὰ τὸ χρήσιμον τοῦ ἄλλου πλήθους· ὅσον γὰρ ἐφ' οἷς ἔπραττον οὗτοι, οὐκ ἦσαν ἄξιοι τοῦ αἰχμαλωσίαν ὑποστῆναι. ἀμέλει γοῦν τὸ μέγεθος αὐτῶν σκόπει, ὅτι καὶ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ γεγεννημένοι καὶ ἐν τῇ Βαβυλῶνι ἔμειναν ἀσάλευτοι. κἂν οὖν εἰς τὸν βίον τοῦτον ἑξαποστελλομένους τοὺς ἀγίους ὀρώμεν, λογιζώμεθα ὅτι οὐ διὰ ἑαυτοῦς, ἀλλὰ τὸ τῶν ἄλλων ὄφελος τοῦθ' ὑπέστησαν. τοῦτο αὐτὸ ὁ ἀπόστολος ἀνιτιτόμενος γράφει· "τοῦτο φρονεῖτε ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσεν #6μορφὴν δούλου λαβών." #6δυναστας δὲ γῆς κατέστρεψεν. αὐτοῦ γὰρ τοῦ θεοῦ κρίσει καὶ οὗτοι τὴν καταστροφὴν ὑπομένουσιν καθὰ καὶ Φαραὼ καὶ Ναβουχοδοноσόρ. καὶ τὸν ἀρχέκακον διάβολον ὁ θεὸς κατέστρεψεν· εἴρηται γάρ· "ἀγγέλους δὲ τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν." 329 #6διαλλάσσων χεῖλη πιστῶν. ἔνιοι δοκοῦσιν πιστοὺς λόγους ἔχειν καὶ ἀνελέγκτους, καὶ τούτους διαλλάττει θεός. ἀμέλει γοῦν περὶ τοῦ Ἀχιτόφελ λέγεται τοῦ συμβούλου τοῦ βασιλέως Ἰσραὴλ, ὃς πρότερον τοῦ Δαυὶδ ἐτύγχανε σύμβουλος, ὕστερον δὲ τοῦ Ἀβεσαλὼμ-ἐλέγετο γὰρ περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἔμπροσθεν ἡ βουλή Ἀχιτόφελ ὡς βουλή θεοῦ· τοῦτο δὲ περὶ αὐτοῦ περιεφέρετο ὡς ἀδιαπτώτου ἐν ταῖς συμβουλαῖς-ἀμέλει γοῦν ὁ Δαυὶδ, ὃ "τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας" πεφανέρωτο, εὐχόμενος τῷ θεῷ ἔλεγεν· "διασκέδασόν μοι τὴν βουλήν τοῦ Ἀχιτόφελ," #6δ καὶ γέγονεν. #6σύνεσιν δὲ πρεσβυτέρων ἔγνω. καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐχόντων ἀντὶ πολιᾶς τὴν φρόνησιν καὶ τὸν βίον τὸν ἀκηλίδωτον ἀντὶ τοῦ γήρωτος τὴν σύνεσιν αὐτὸς ἔγνω· ἀξία γὰρ ἦν τῆς γνώσεως αὐτοῦ. τοῦ δὲ "ἔγνω" συνετῶς ἀκούειν προσήκει· καὶ τοὺς ἀσυνέτους γὰρ καὶ τὰς τούτων βουλάς γινώσκει· ἀλλὰ δῆλον, ὡς ἐκεῖνας γινώσκων-τὰς τῶν πρεσβυτέρων λέγων κατὰ τὸν Ἀβραάμ-καὶ ἀποδέχεται. 330 ἐκκέων ἀτιμίας ἐπ' ἄρχοντας, #6ταπεινοὺς δὲ ἰάσατο. αὐτοῦ γὰρ τοῦ "καθιστῶντος καὶ μεθιστῶντός" ἐστὶν κατὰ μὲν τὸ καθιστᾶν τιμὰς παρέχειν, κατὰ δὲ τὸ μεθιστᾶν ἀτιμίαν καταχεῖν· τὸ δὲ ἐκχεῖν τὸ δαψιλῶς τοῦτο ποιεῖν σημαίνει· πολλάκις γὰρ τοῦτο παρετηρήσαμεν, ὡς ἐν τῷ "ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχεται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν," ἀντὶ τοῦ «μεγάλως δέδοται» κατὰ τὸ εἰρημένον· "μύρον ἐκκενωθὲν ὄνομα

σου," ὅπερ "ἐν πάσῃ τῇ γῆ θαυμαστὸν" γέγονεν κατὰ τὸν ψαλμωδόν, πρὸ τούτου ἄχρι μόνῃς τῆς Ἰουδαίας τὴν εὐωδίαν ἐκπέμπον, ὕστερον δὲ ἐπὶ πάντας φθάσαν ὡς λέγεσθαι· "ἐμεγάλυνας ἐπὶ πάντας τὸ ὄνομα τὸ ἅγιόν σου." ἀλλὰ καὶ τὸ "ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα" τῆς πλουσίως διδομένης χάριτος παραστατικὸν ὑπάρχει. λέγει οὖν, ὅτι ὀργῆς ἐπιτεμπομένης κατ' ἀξίαν ἐπ' ἄρχοντας ἔκχυσις ἀτιμίας ἐπ' αὐτοὺς ἔσται τῶν ταπεινῶν ἰωμένων παρὰ θεοῦ· αὐτὸς γὰρ ἐξ ἐντίμων ἀτίμους ποιεῖ, ἐκ πενήτων πλουσίους, ἐξ ἀσθενῶν δυνα331 τοὺς κατὰ τὸ "ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχὸν καὶ ἀπὸ κοπρίας ἀνιστῶν πένητα." ἐὰν δὲ ταπεινοὺς λάβῃς τοὺς κατὰ γνώμην καὶ προαίρεσιν, τούτους "εἰς ὕψος ποιῶν" ἰάσατο τὴν δοκοῦσαν συντριβὴν ἐκ τοῦ ἐξευτελιζέσθαι καταστήσας κατὰ τὸ "ὁ καλῶν τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα." οὕτω γοῦν λέγει· "ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ θεοῦ τὴν κραταιάν, ἵν' ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ." καὶ πάλιν· "κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσιν χάριν." τοὺς γὰρ τὴν τῆς ταπεινοφροσύνης ἀρετὴν κατορθώσαντας εἰσάγει εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· αὐτὸς γὰρ ἔστιν, περὶ οὗ εἴρηται· "καὶ τοὺς #6ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει." ἀνακαλύπτων βαθεῖα ἐκ σκό#6τους, εἰπὼν τὰ περὶ τῆς δημιουργίας καὶ προνοίας διέξεισιν καὶ τὰ περὶ προγνώσεως καὶ τοῦ ἀναποδράστου αὐτοῦ ὡς καὶ τὰ ἐν ἀποκρύφῳ πραττόμενα ἐπισταμένου, τούτῳ ὅμοιον τὸ ὑπὸ Δαυὶδ λεγόμενον· "κύριε, ἐδοκίμασάς με καὶ ἔγνωσ με, σὺ ἔγνωσ τὴν κα332 θέδραν μου καὶ τὴν ἔγερσίν μου, σὺ συνῆκας πάντας τοὺς διαλογισμοὺς μου ἀπὸ μακρόθεν" οὐ γὰρ, ὅτε λογίζομαι, γινώσκεις τοὺς διαλογισμούς, ἀλλ' ὡσπερ τῶν πραγμάτων προγνώστης ὑπάρχεις, οὕτω καὶ τῶν διαλογισμῶν. "ποῦ γὰρ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου, ἢ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ εἶ ἐκεῖ· ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ἄδην, πάρει· ἐὰν ἀναλάβω τὰς πτέρυγάς μου κατ' ὀρθὸν καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ πέρατα τῆς θαλάσσης, καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου ὁδηγήσει καὶ καθέξει με ἢ δεξιὰ σου." ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ταῦτα ἕτερόν τι λέγει ἐν τῷ "εἶπα· ἄρα σκότος καταπατήσει με," ἀντὶ τοῦ «κρύψει με». ἀλλὰ καὶ τοῦτο πάλιν παιδεύων, ὅτι οὐ δύναται κωλύσαι τὴν γνώσιν τοῦ θεοῦ, φησὶν ὅτι "τὸ σκότος οὐ σκοτισθήσεται ἀπὸ σοῦ καὶ νύξ ὡς ἡμέρα φωτισθήσεται." ἀνθρώποις μὲν γὰρ ἡ νύξ διαφορὰν ποιεῖ πρὸς ἡμέραν, σοὶ δέ, ὦ κύριε, καὶ ταῦτα πεφώτισται, ἀντὶ τοῦ «φανερὰ τυγχάνει»· ὅπερ καὶ ὁ ἀπόστολος φανεροῖ λέγων· 333 "πάντα δὲ γυμνά καὶ τετραηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ." καὶ ἐν τῷ Δανιὴλ εἴρηται· "γιγνώσκων πάντα τὰ ἐν τῷ σκότει, καὶ τὸ φῶς μετ' αὐτοῦ ἔστιν," ὅ ἔστιν ὁ ἄσπετος ἡμῶν, ὃς "φωτίζει πάντα ἄνθρωπον". φανερὰ οὖν αὐτῷ καὶ τὰ ἐνκατα..... τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων τὰς ἐν ἀποκρύφῳ καὶ σκότει γιγνομένας φανερὰς ποιῶν ὅτε δεῖ. δύναται δὲ καὶ τὰ ἀσαφῆ τῶν λόγων κατὰ τὸ "νοήσει τε παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον" ἀποκαλύψαι διὰ φωτισμοῦ ἐν διανοίᾳ γενο#6μένου. ἐξήγαγεν δὲ εἰς φῶς σκιὰν θανά#6του. σκιὰν θανάτου νῦν τὴν κακίαν λέγει τὴν ἐπικεκρυμμένην καὶ ἐνεργουμένην μετὰ δόλου πρὸς τινος ὡς αὐτὸν λέγεσθαι τὴν σκιὰν τοῦ θανάτου· πολλάκις γὰρ τῷ τῶν ἕξεων ὀνόματι οἱ ἐνεργοῦντες σημαίνονται, ὡς ὁ δίκαιος δικαιοσύνη καλεῖται ἐν τῷ "ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ". καὶ τοὺς ἔχοντας δὲ ἀγάπην ὁ ἀπόστολος τῷ ὀνόματι τῆς ἀγάπης ἐδήλωσεν λέγων· "ἡ ἀγάπη 334 μακροθυμεῖ, οὐ φησὶται, οὐ περπερεύεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, πάντα πιστεύει." ταῦτα δὲ οὐ περὶ τῆς ἕξεως λέγει, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἔχοντος τὴν ἀγάπην. εἶτα δὲ πάλιν ἐπιλέγει· "ἡ ἀγάπη οὐδέποτε πίπτει" καὶ οὐ μέγα ὅτι ἀρετὴ "οὐ πίπτει"· οὐ πέφυκεν ἢ, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐν ταύτῃ τεθεμελιωμένου λέγει· ἐς ὅσον γὰρ τις ἔχεται αὐτῆς, ἄπτωτός ἐστιν· ἐὰν οὖν λέγη "τὴν σκιὰν τοῦ θανάτου εἰς φῶς ἄγειν", οὐ τὴν κακίαν, ἀλλὰ τὸν ἐνεργοῦντα αὐτὴν

λέγει κατὰ τὸ "ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ". ὅτε γὰρ σκότος ἦσαν ἐν ἀγνοίᾳ ὄντες, σκιά θανάτου ἐτύγγανον. ὅτε δὲ μεταγνόντας ἐφώτισεν, τότε ἀπὸ τῆς σκιάς τοῦ θανάτου αὐτοὺς ἐξήγαγεν, ἵνα λεχθῆ περὶ αὐτῶν· "ἐν οἷς ἐστε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ," οἵτινες "ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος", ὃ ἐστὶν «σκότος», "ἀλήθειαν λαλοῦσιν", ὅπερ #6ὑπάρχει φῶς. πλανῶν ἔθνη καὶ ἀπολλύων #6αὐτά. ἡ πλάνη ὁμώνυμός ἐστιν. λέγεται γὰρ καὶ ἡ ἀπάτη πλάνη, λέγεται καὶ ἡ ἀνομία, κατὰ τὸ λεγόμενον· "καὶ ἐγένοντο πλανῆται ἐν τοῖς ἔθνεσιν." πλανᾶ δὲ θεὸς οὐκ ἀσυμφόρως τοῦτο ποιῶν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κακίας ἀποσπῶν. 335 εἰ δὲ καὶ τὸ "παραδοῦναι εἰς ἀδόκιμον νοῦν" πλανᾶν λέγει, καὶ τοῦτο οὐκ ἀσυμφόρως ποιεῖ, ὡς ἔστιν ἀκοῦσαι λέγοντος τοῦ κυρίου· "ἰδοὺ ἐγὼ πλανῶ αὐτήν", ὃ ἐστὶν· ἐπεὶ ἐπὶ τὰ κακὰ τρέπεται, τῆς σωτηρίας ἐπιμελούμενος αὐτῆς διαστρέφει αὐτήν, ἀντὶ τοῦ τὴν εὐδοουμένην ἐν κακοῖς ψυχὴν. διαστρέφει δὲ πλάνην χρησίμην αὐτῇ ἐντιθείς. τῷ δ' αὐτῷ τρόπῳ καὶ αὐτὸν τὸν φαῦλον ἢ κολάσει ὑποβάλλων ἢ διὰ ἐπιστροφῆς ἀπολλύων τὴν ἐπὶ κακὰ αὐτοῦ ἔξιν ἀπολλύειν τοὺς φαύλους λέγεται. ἐκατέρως οὖν ὁ θεὸς ἀπόλλυσιν τὰ ἔθνη ἢ τιμωρούμενος αὐτὰ ἢ ἀπολλύων τὴν κακίαν αὐτῶν. οὕτω καὶ "ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολω#6λὸς ἐλήλυθεν". καταστρωννύων ἔθνη καὶ καθοδηγῶν #6αὐτά. τῶν τιθεμένων πρόνοιαν καὶ λεγόντων θεὸν διοικεῖν τὰ ὅλα διαφορὰ φέρεται· οἱ μὲν γὰρ λέγουσι τὸ καθόλου διοικεῖν θεόν, οὐ μὴν τὰ καθ' ἕκαστα· ἡ μεῖς δὲ καὶ τοῦτο λέγομεν. χρῶνται δὲ καὶ παραδείγματι τοιούτῳ· ὁ ἀγορανόμος, φασίν, προνοεῖται τῆς πόλεως, τὰ ὄνια δαψιλῆ ποιεῖ, τὴν ἄλλην διοίκησιν οὐ μέντοι φερε 336 τῷ δὴμῳ τῆς πόλεως. καὶ περὶ δημιουργοῦ φασιν ἐκεῖνοι, ὅτι τὰ γένη τῶν ὄντων δημιουργεῖ, οὐ μέντοι τὰ καθ' ἕκαστα. ἡμεῖς δὲ καὶ τοῦτο λέγομεν ἀκούοντες τοῦ "ὅτι σὺ ἐποίησάς με" καὶ "αἱ χεῖρές σου ἔπλασαν με καὶ ἐποίησάν με" καὶ "πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαί σε", ὃ ἐκεῖνοι φέρουσιν ἐπὶ τὸν τρόπον τῆς πλάσεως, οὐ μὴν τόνδε ἢ τόνδε σφαλλόμενοι. τὸ «καταστρωννύειν» οὖν τοῦτο δηλοῖ· αὕτη γὰρ ἡ λέξις καὶ ἐπὶ τῶν ἐνγγραφομένων τῇ πολιτείᾳ παραλαμβάνεται. ὁ λέγει ἐστὶν ὅτι προνοία θεοῦ· εὖ καὶ τεταγμένως ἅπαντα ...εἶται καὶ ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα τοῦτο ποιῶν· τοῦτο γὰρ δηλοῦται μάλιστα ἐκ τοῦ "καθοδηγῶν αὐτά". οὐ μὴν δὲ ἀλλ' ἐγὼ πρὸς κύριον λαλήσω, ἐλέγξω δὲ ἐναντίον αὐτοῦ, #6εἰάν βούληται. αἰτιασάμενος αὐτοὺς ὡς σφαλλομένους φησὶν ὅτι "πρὸς κύριον λαλήσω" τὸ εὐπαρησίαστον ἑαυτοῦ δεικνύς. τὸ δὲ "ἐλέγξω ἐναντίον αὐτοῦ" ἀντὶ τοῦ «ἀποδείκνυμι τὰ κατ' ἑμαυτόν, εἰ καθ' ὑπόθεσιν ἤθελεν· οἶδα γὰρ ὅτι αὐτὸς τὴν αἰτίαν τῆς κακώσεως ἐπίσταται». ὁμοιον τούτῳ τὸ "ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω ἢ θεόν;" καὶ τὸ "ὁ δὲ ἀνακρίνων με κύριός ἐστιν". 337 οὐ μικροῦ δὲ ἀλλὰ τελείου καὶ ὡς ὁ θεὸς ἐν ἀρχῇ ἐμαρτύρησεν "δικαίου καὶ ἀμέμπτου" τὸ λέγειν "πρὸς κύριον λαλήσω" καὶ τὸ "ἐλέγξω δὲ ἐναντίον αὐτοῦ, εἰάν βούληται". χωρὶς γὰρ τῆς αὐτοῦ βουλήσεως ποιῆσαι τοιοῦτό #6τι οὐ θεμιτόν. ὑμεῖς δὲ ἐστε ἰατροὶ #6ἄδικοι καὶ ἰαταὶ κακῶν πάντες. ἄδικος ἰατρός ἐστὶ κατὰ τὸ πρόχειρον ὁ ἄλλα βοηθήματα παρὰ τὰ συμφέροντα προσάγων τοῖς κάμνουσιν. διττῶς δὲ τοῦτο γίνεται, ἢ ἐξ ἀπειρίας τοῦ ἰατροῦ ἢ κακοηθείας. οὗτοι δὲ οἱ ἐλεγχόμενοι ἔλεγον ἐξ ἀμαθίας μᾶλλον ἢ ἐκ κακουργίας τῷ Ἰώβ ὅτι «δι' ἁμαρτήματα πάσχεις», οἰόμενοι παρακλήσεως προσάγειν λόγους, ἄδικοι οὖν κατὰ τὸ ἀγνοεῖν τὴν αἰτίαν. τὸ δὲ "ἰαταὶ κακῶν πάντες" εἴη ἂν #6λέγων κατὰ τῶν οἰομένων μεγάλα περὶ ἑαυτῶν ὡς δυναμένων ἰάσασθαι τὰ περιστατικῶς ἐτέροις συμβαίνοντα. εἴη δὲ ὑμῖν κωφεῦσαι, καὶ ἀπο#6βήσεται ὑμῖν εἰς σοφίαν. εὐχεται αὐτοὺς καιρῶν ἐπιστήμην ἔχειν ὅτε δεῖ λαλοῦντας καὶ ὅτε δεῖ σιωπῶντας, ἐγνωκότας ὅτι σφάλονται· τοῦτο γὰρ αὐτοῖς σοφίας ἀρχὴ καὶ προοίμιον γενήσεται. εἰ γὰρ μάθοιεν, ὅτι ἔστι καὶ ἐτέρως θλίβεσθαι ὑπὲρ τοῦ

ἀναφανῆσαι τὴν ἐνοῦσαν ἀρετὴν, σοφία αὐτοῖς ἔσται. 338 ἔστιν φρονη
 αἱ τὸ ἐπέχειν πε..... .., καθὰ ἐν Παροιμίαις λέγεται· "ἀνοήτῳ ἐπερωτήσαντι
 σοφίαν σοφία λογισθῆσεται." ὅταν γὰρ τις ἐπιγνῶ, ὅτι χρῆζει παιδευμάτων καὶ
 διδασκάλου τοῦ φωτίζοντος, ἀποβήσεται αὐτῷ εἰς σοφίαν. ὡς περὶ γὰρ ὁ λέγειν
 δυνάμενος περὶ σοφίας καὶ διδάσκειν σοφός ἐστι καὶ διδάσκαλος, οὕτως ἀπὸ μέρους
 σοφός ἐστιν ὁ δυνάμενος ἐρωτῆσαι ἢ δεῖ ἐρωτῆσαι. "ἀνόητον" δ' αὐτὸν εἶπεν οὐχ ὡς
 πάντῃ ἐστερημένον, ἀλλ' ὡς ἔχοντά τι ἐλλεῖπον. ὅμοιον τῷ "εἴη δὲ ὑμῖν κωφεῦσαι"
 τὸ "καιρὸς τοῦ σιγᾶν" – – – #6επι "καιρὸς" δὲ "τοῦ λαλεῖν". ἀκούσατε ἔλεγχον
 στόματός μου, κρίσιν δὲ χειλέων μου προσέχετε. στόμα καὶ χεῖλη ἀντὶ τοῦ λόγου
 φησίν. ἔλέγχει δὲ ὁ ἅγιος ὡς ἅγιος καὶ κρίνει ὡς πρέπει αὐτῷ· ἐπιστημονικῶς καὶ
 νομίμως χρῆται τῷ ἐλέγχῳ καὶ τῇ κρίσει· οὐ γὰρ ἄκαιρον ἔλεγχον ἔχει ὁ δίκαιος
 οὐδὲ ψευδῶς τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ κεκριμένως. "στόμα γὰρ δικαίου μελετήσεται σοφίαν
 καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ λαλεῖ κρίσιν. ὁ νόμος τοῦ θεοῦ αὐτοῦ 339 ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ
 οὐχ ὑποσκελισθήσεται τὰ διαβήματα αὐτοῦ." ὅτι γὰρ ὁ νόμος τοῦ θεοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ
 τοῦ δικαίου ἐστίν, σοφίαν μελετᾷ καὶ τὰ διαβήματα οὐχ ὑποσκελίζονται, ὅ ἐστιν «αἰ
 πορευτικαὶ τῆς ψυχῆς δυνάμεις». τοιοῦτόν τι καὶ σημαίνει τὸ τῶν Παροιμιῶν λόγιον
 "λογισμοὶ δικαίων κρίματα". τῶν δὲ λογισμῶν τοιούτων ὄντων ἀκολουθεῖ καὶ τὸν
 λόγον εἶναι τοιοῦτον· "ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς
 #6καρδίας προφέρει τὸ ἀγαθόν." πότερον οὐκ ἔναντι κυρίου λαλεῖτε, ἔναντι δὲ
 αὐτοῦ φθέγγεσθε #6δόλον, ἢ ὑποστελεῖσθε; ἀπὸ τῆς συνειδήσεως αὐτῶν ἀπάρχεται
 τοῦ ἐλέγχου διδάσκων αὐτούς, ὅτι πᾶν ὃ προφέρουσιν ὀρώντος τοῦ θεοῦ
 φθέγγονται· ἀλλὰ καὶ τὸν δόλον ὡς κατέναντι αὐτοῦ προφερόμενον αὐτοῖς
 ἀπαγγέλλει διορθώσεως ἕνεκεν, ἵνα παύσωνται τῆς τοιαύτης διαθέσεως ὡς ἔχοντες
 τὸν ἐφορῶντα κύριον. καὶ τῆς τόλμας οὖν αὐτούς ἀποκωλύει, ὅτι καθάπερ
 ἄνθρωπον ὑπεστέλλοντο τὸν θεὸν κρύπτοντες τὸν δόλον καὶ ἐναντίον αὐτοῦ
 φθειγόμενοι. δόλον δὲ 340 ζα. 11·γμ·νοι ζα. 10 χρήσιμα τὰ ῥήματα πρὸς τοὺς
 ψευδομένους καὶ δόλῳ χρωμένους, περὶ ὧν καὶ Δαυὶδ λέγει· "τῶν λαλούντων
 εἰρήνην μετὰ τῶν πλησίον αὐτῶν, κακὰ δὲ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν." ὑμεῖς δὲ αὐτοὶ
 κριταὶ γένεσθε. καλὸν γε, ἐὰν ἐξιχνιάσῃ ὑμᾶς. λέγοι ἄν τις ὅτι «πῶς οἷς εἶπεν ἄρτι τὸ
 "ὑμεῖς δὲ ἐστε ἰατροὶ ἄδικοι" καὶ "πότερον οὐκ ἀπέναντι κυρίου λαλεῖτε, ἔναντι
 □α □ δὲ αὐτοῦ φθέγγεσθε δόλον;" λέγει νῦν· "ὑμεῖς δὲ αὐτοὶ κριταὶ γένεσθε";» πρὸς
 ὃ λεκτέον, ὅτι ἕκαστος τῶν ἀμαρτανόντων ἠδονῆ θελγόμενος τὸν ἔφορον τοῦ θεοῦ
 ὀφθαλμὸν οὐχ ὑπείδεται. ἐπὶ δὲ δίκαιος καὶ σοφὸς ἀνὴρ ἢ καὶ ἄλλος οὐ τοιοῦτος
 προκαλῆται τὸ συνειδὸς τοῦ ἀμαρτανόντος ἐνάγων αὐτὸν εἰς τὸ διακεῖσθαι, ὅτι ὀρᾷ
 ἐκάστου τὰ ἐνθυμήματα ὁ θεός, πλήττει αὐτὸν εἰς συναίσθησιν. τοῦτ' οὖν αὐτὸ ποιεῖ
 ὁ ἅγιος λέγων· "ὑμεῖς δὲ αὐτοὶ κριταὶ γένεσθε. καλὸν γε, ἐὰν ἐξιχνιάσῃ ὑμᾶς." οἱ γὰρ
 συνειδότες ἑαυτοῖς σφάλματος οὐδ' ὑπὸ δικαίου ἀνδρὸς ἐραυνηθῆναι βούλονται, μή
 τί γε δὴ τοῦ θεοῦ· ἀγίων γὰρ τοιοῦτόν ἐστιν κατὰ τὸν Δαυὶδ λεγόντων· 341
 "πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καὶ τὴν καρδίαν μου." εἰ γὰρ τὰ πάντα ποιῶντες
 προστεθήσεσθε αὐτῷ, οὐθὲν ἦσσαν ἐλέγχει ὑμᾶς. «κἂν τὰ πάντα ποιήσαντες ἢ δεῖ
 ποιῆσαι προστεθῆτε αὐτῷ»–ἀντὶ τοῦ «οἰκεῖο αὐτοῦ καταστήτε»–, «ὑπόκεισθε ἄλλοι
 ἐλέγχῳ δι' ἀγνοήματα.» τοῦτο γοῦν ὁ μακάριος ἀπόστολος ἔλεγεν· «"οὐδὲν ἑμαυτῷ
 σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι." ἐγχωρεῖ με γὰρ παριδεῖν τι τῶν
 ἀγνοημάτων, καὶ οὐ δεδικαίωμαι δι' ἐκεῖνο. ὅσον δὲ δοκῶ μηδὲν ἑμαυτῷ συνειδέειν,
 δοκῶ ἀνυπεύθυνος εἶναι. οὐκ ἐμοῦ δὲ ἡ κρίσις δείκνυσίν με δεδικαιωμένον, ἀλλ' ἡ
 τοῦ θεοῦ.» βεβαιοῖ τὸ τοιοῦτον καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ λέγων· "παραπτώματα τίς
 συνήσει; ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με." καὶ γὰρ τῷ ὄντι ἀμαρτήματα μὲν

γιγνώσκει τις, παραπτώματα δέ, ἄπερ τρόπον τινὰ ἀκούσιά ἐστιν, δυσκόλως συνήσιν τις. «καὶ ἐὰν οὖν,» φησίν, «πάντα ποιήσητε πρὸς καθαρότητα, ἐκ τῶν ἀκουσίων ὡς θεοῦ κρίνοντος ἔξετε τὸν ἔλεγχον.» δι' ὅπερ καὶ ὁ κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἔλεγεν· "ὅταν πάντα ποιήσητε, εἴπατε· δούλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν." εἰ δὲ καὶ κρυφῆ πρόσωπα θαυμάσετε, πότερον οὐχὶ δεινὰ αὐτοῦ στροβήσει ὑμᾶς, φόβος δὲ παρ' αὐτοῦ ἐπιπεσεῖται ὑμῖν; ὁ ἄριστος κριτῆς πραγμάτων ἐστὶν ἐξεταστής, οὐκ εἰς πρόσωπα βλέπει τῶν κρινομένων. ἐὰν γὰρ ὧσιν οἱ κρινόμενοι πλούσιοι ἢ ἄρχοντες ἢ ἄλλην ὑπερέχοντες ἀξίαν, οὐκ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν σκοπεῖ, ἀλλ' εἰς τὰς πράξεις, ἃς κρίνει. τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῇ καθολικῇ φέρεται· "θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν", δῆλον δὲ ὅτι οἱ δωροδόκοι δικαιούντες τὸν ἀσεβῆ ἔνεκεν δώρων καὶ τὸ δίκαιον τοῦ δικαίου αἴροντες. θεὸς δὲ προστάτων οὐχ οὕτω βούλεται, ἀλλὰ νομοθετεῖ· "κατὰ τὸν μέγαν καὶ τὸν μικρὸν κρινεῖς, οὐ λήμψει πρόσωπον", τοῦ πλουσίου δηλονότι, καὶ "πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει." καὶ ἐτέρωθι δὲ λέγεται· "δικαίως τὸ δίκαιον διώξει." οὕτε γὰρ πλουσίῳ προστίθεσθαι δεῖ οὕτε πένητος τὴν ἔνδειαν ἐλεοῦντα παρορᾶν τὸ δίκαιον. ἔργον δὲ ὀρθοῦ κριτοῦ τυγχάνει, καθάπερ καὶ τῇ περὶ τοῦ Δαυὶδ ἱστορίᾳ παραδέδοται, ἵνα μετὰ τὰς κρίσεις καὶ ἐκβάσεις 343 τῶν πραγμάτων, εἰ συμβαίῃ πένητα εἶναι ἢ τὸν ἀγνοήσαντα τὸ δίκαιον ἢ ἀδικοῦντα, παρακαλεῖν τὸν πλούσιον ὥστε φιλανθρωπίαν εἰς αὐτὸν ἐνδείξασθαι. ἐτοιμότερος δὲ ἔσται πρὸς τοῦτο τὴν ὀρθότητα τοῦ κριτοῦ ἀποδεχόμενος. οὕτω γοῦν λέγεται περὶ τοῦ Δαυὶδ· "ποιῶν κρίμα καὶ δικαιοσύνην".....
..... φιλο· ὁ Ἰὼβ ὑπτ·.....
..... "εἰ καὶ κρυφῆ πρόσωπα θαυμάζετε" πᾶς γὰρ δωροδόκος οὐκ ἐκ τοῦ φανεροῦ ἀποδέχεται τὰ τῶν παρεχόντων πρόσωπα, ἀλλὰ κεκρυμμένως, πολλάκις καὶ σχηματιζομένως κατ' ἐκείνου, ὡ·ρο·αδ· συνελθεῖν βούλεται. καὶ ἐπάγει φόβον λέγων, ὅτι εἰ καὶ δόλω τις τολμᾷ κρύπτειν τὸ τῆς προσωποληψίας, ἀλλὰ γε ὁ θεὸς ὀργιζόμενος διὰ τῆς ἐπιφορᾶς τῆς κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων στροβώσει αὐτούς, ἀντὶ τοῦ «πεῖραν αὐτοῖς παρέξει τοῦ θυμοῦ». δῖναν δὲ λέγει τὴν μεθ' ὀρμῆς τοῦ θυμοῦ ἐπιφορὰν ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν συστρεφομένων ὑδάτων κατὰ τοὺς εἰλίγγους, ἴν' ἢ ὁ λέγει συντόμως τοιοῦτον· «ἢ φέρετε αὐτοῦ κίνησιν, ἐὰν ἀγανακτήσῃ;» τούτῳ ὁ 344 μοιον, ὃ ἐν Ζαχαρίᾳ φέρεται λεγόμενον πρὸς τοὺς ἀμαρτάνοντας· "πορεύσεται κύριος ἐν σάλῳ ἀπειλῆς αὐτοῦ." σάλον δὲ ἀπειλῆς τὴν ὀργὴν τὴν διὰ τὰ ἀμαρτήματα αὐτῶν σημαίνει, αὐτὸς γὰρ
..... ἐστίν. τὸ δὲ "πορεύσεται" ἴσως ἂν ὁμοιον εἴη τοῦ ἐν τῇ Γενέσει λεγομένου περὶ τοῦ Ἀδάμ, ὅτι ἤκουσεν τοῦ θεοῦ περιπατοῦντος ἄρτι ἀμαρτάνων· δι' αὐτοῦ τούτου αἴσθησιν δέχεται τῆς τοῦ θεοῦ ἀναχωρήσεως διὰ τὸν μηδὲν ἔχειν ἔτι ἐν ἑαυτῷ φωτεινόν. οἱ γὰρ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀκούουσιν· "μακρὰν ἀπέχει ὁ κύριος ἀπὸ ἀσεβῶν", οὐ τόπῳ τούτου λεγομένου, ἀλλὰ τῷ τὸν μὲν θεὸν ἀγαθόν, τὸν δὲ φαῦλον ἀφεστάναι τούτου. καὶ ταῦτα μὲν διὰ τὸ "πορεύσεται ἐν σάλῳ". ἐπανελθετέον ἐπὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς, τοὺς "κρυφῆ πρόσωπα θαυμάζοντας", οὓς καὶ στροβώσει, ὡς ἀποδέδοται, ὃ κατὰ δίνησιν θυμὸς τοῦ θεοῦ· ἐπ' αὐτοὺς δὲ καὶ ἐπιπίπτει φόβος παρὰ θεοῦ, καὶ τοῦτο ἐπ' εὐεργεσία, ἵνα γνῶσιν, ὅτι ἀπειλὴ κατ' αὐτῶν ὡς ἀμαρτανόντων ἐπάγεται. τούτου δὲ τοῦ φόβου, τοῦ κατὰ τὴν ἀπειλὴν λέγω, ἕτερός ἐστιν καθ' ὃν εἴρηται· "φόβος κυρίου πάντας ὑπερέβαλεν", ὅστις καὶ κυρίως εὐλάβειά ἐστιν. οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστιν φόβος θεοῦ 345 ἢ ἐπιτεταμένος σεβασμός, δι' οὗ ἄνυστέρητοι γίνονται οἱ ἔχοντες αὐτόν· "οὐκ ἔστιν γὰρ ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν." ὃ δὲ παθητικὸς φόβος τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἔπεται. ἕτερος γὰρ τοῦ τοιοῦτου κατὰ κόλασιν ἀμαρτωλοῖς ἐπιπέμπεσθαι λέγεται· σκοπεῖ δέ, εἰ μηδὲν ἕτερον σημαίνει διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ φόβου ἢ τὴν τῆς ὀργῆς ἀποφυγὴν.

αὕτη οὐ πάθος θεοῦ ἐστίν· εἴρηται γάρ· "ἔξαπέστειλας τὴν ὄργην"· πάθος οὐκ ἔξαποστέλλεται· ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν τὸ γαυρίαμα ἴσα σποδῶ. τὴν μετὰ τὴν ὄργην τῶν ἀμαρτανόντων κατάστασιν ἐνφάνει ὁ λόγος, εὐτελιζομένων αὐτῶν ἐν τῇ φανερώσει τῇ διὰ τῆς ὄργῆς γινομένη καταπινούσης τὸ οἶημα τῶν λαθραίως κρινόντων. ὅτι δὲ τὴν εὐτέλειαν ἢ σποδὸς δηλοῖ, ἔστιν ἐξ ἐνὸς τῶν δώδεκα προφητῶν μαθεῖν λέγοντος· "καὶ καταπατήσετε ἀνόμους καὶ ἔσονται ὡς σποδὸς ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν." ἢ γὰρ σποδὸς καυστὸν τί ἐστὶν ἀπολέσαν τὴν ἰδίαν δύναμιν. ἀμέλει γοῦν ἀπειλὴ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ περὶ καύσεως φέρεται ὡς διὰ τοῦ τῶν καρπῶν ἐμποδιζομένων διὰ τὸ ἀπολωλεκέναι τὴν γῆν τὴν ἑαυτῆς δύναμιν. 346 ἔστι δὲ ἐπ' ὠφελείᾳ τινὸς τὰ ἀμαρτήματα τεφροῦσθαι· καθάπερ ἄκανθαι καὶ τρίβολοι καυθέντες οὐκ ἐλαχίστην ἐπιφέρουσιν βλάβην, οὕτω καὶ τὰ ἀμαρτήματα, εἰ καίεται κατὰ τὸ εἰρημένον "καυθήσεται ὡς πῦρ ἢ ἀνομία καὶ ὡς ἄγρωστις ξηρὰ βρωθήσεται ὑπὸ πυρός", οὐκέτι τὴν ψυχὴν λυμαίνεται, ἀλλ' εἰς μετάνοιαν ἐκκαλεῖται κατὰ τὸ ἐν εὐαγγελίῳ εἰρημένον· "εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῶ καθήμενοι μετενόησαν." εἰ γὰρ τις δέχεται ἐν τῇ διανοίᾳ τὸ σωτήριον πῦρ, περὶ οὗ εἶπεν ὁ Σωτὴρ· "πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ τί θέλω, εἰ ἤδη ἀνήφθη", τὰς μὲν προτέρας ἀμαρτίας τεφροῖ· καθήμενος δέ, ἀντὶ τοῦ «ἀργήσας ἀπὸ τοῦ ἀμαρτάνειν», εἰς μετάνοιαν τρέπεται αὐστηρόν τινα βίον ἐλόμενος καὶ ἐπίπονον. τὸ δὲ σῶμα πῆλινον. ὁ ἄνθρωπος σύνκειται ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος. καὶ ἔστιν ὅτε δουλαγωγεῖται τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς ψυχῆς καὶ τρόπον τινὰ οὐκέτι πῆλινόν ἐστὶν ἀγόμενον τύποκειμένη μετὰ λογικὰ ὑπηρετοῦν λοιπὸν ψυχῆς σὺν λόγῳ καὶ σὺν 347 νῶ ἐνεργούσῃ. ὅταν δὲ μηδὲν φροντίση τις τῆς σωτηρίας αὐτοῦ τῆς ψυχῆς πρὸς κακίαν τραπείς καὶ τῇ σαρκὶ λοιπὸν δουλεύῃ ποιῶν τοιαῦτα, ἃ οὐδὲν διαφέρει ἀλόγου ζώου, δείκνυσιν, ὅτι αὐτοῦ τὸ σῶμα πῆλινόν ἐστὶν ὡς οὐδὲν βοηθούμενον ἀπὸ τῶν ψυχικῶν κινήματων. ἑτεροῦσιον γὰρ ἐστὶν τὸ σῶμα παρὰ τὴν ψυχὴν, ὡς αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἐδίδαξεν λέγων· "μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι." ἐπεὶ τὸ σῶμα ἀνθρώπου δύνανται ἀποκτεῖναι, τὴν ψυχὴν δὲ οὐ, σαφὲς ὅτι οὐχ ἡ αὐτὴ οὐσία ψυχῆς καὶ σώματος ἐστίν. ὅταν τοίνυν ἐμποδισθῇ ἢ ψυχὴ τῶν ἰδίων καὶ οἰκείων ὁρμῶν, τότε ὁ ἄνθρωπος ὡς πῆλινον σῶμα φαίνεται, οὐ τῆς ψυχῆς εἰς σῶμα μεταβαλλούσης, ἀλλὰ τῷ τὰς πράξεις αὐτῆς οὐκέτι εἶναι οὐρανίους, ἀλλὰ σωματικὰς, καθὰ καὶ "τοὺς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας" καὶ "κατ' ἄνθρωπον" ἀνθρώπους καλεῖ ὁ Παῦλος τῷ ἀνθρωπίνως ἔχειν καὶ μὴ θείας ἐνεργείας λέγων. εἴρηται γοῦν παρὰ τοῦ μακαρίου Παύλου πρὸς ὅλους τοὺς τοῖς σωματικοῖς ἑαυτοὺς ἐπιδεδωκότας καὶ διὰ τοῦτο ἀνθρωπί348 νους ὄντας· "ὅπου γὰρ ἔρις ἐν ὑμῖν, οὐ σαρκικοί ἐστε καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε;" ὅτε δὲ "ἐπὶ γῆς περιπατοῦντες ἐν οὐρανῷ τὸ πολίτευμα ἔχουσι" καὶ "φοροῦσι τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου", οὐκ εἰσὶν πῆλινον σῶμα· κωφεύσατε, ἵνα λαλήσω καὶ ἀναπαύσωμαι θυμοῦ. αὐτοὺς ἐπιστῆσαι τοῖς παρ' αὐτοῦ ἐπιφερομένοις προτρεπόμενος ταῦτά φησιν ἐπάγων τὴν αἰτίαν ἐν τῷ λέγειν· "καὶ ἀναπαύσωμαι θυμοῦ" παιδεύων ὅτι, εἰ διορθώσεως τύχοιεν ἐκ τοῦ συνκεχωρηκέναι αὐτῷ λέγειν, ἀναπαύσεται αὐτοῦ τοῦ θυμοῦ, οὗ εἶχεν δικαίως κατὰ τῆς ἀνομίας αὐτῶν ὀργιζόμενος οὐκ ἐμπαθῶς, ἀλλ' ὡς ἂν ἔκειτο ὁ νόμος κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων ὀργιζέσθαι. σημαίνει δὲ τὸ τῆς κωφώσεως ὄνομα τὴν σιωπὴν ὡς ἐν τῷ "ἐκωφώθην καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στόμα μου, ὅτι σὺ εἶ ὁ ποιήσας με". τὸ γὰρ μὴ λαλήσαι κώφωσιν λέγει. καὶ πάλιν· "ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἀμαρτωλὸν ἐναντίον μου ἐκωφώθην καὶ ἐταπεινώθην καὶ ἐσίγησαν ἐξ ἀγαθῶν." ὅταν γὰρ ὁ ἀμαρτωλός, ὅστις ἐστὶν ὁ διάβολος, πείσας ψυχὴν ἀμαρτάνειν 349 στῆ κατενώπιον

αὐτῆς ὄνειδίζων αὐτῇ, "ἐχθρὸς ὑπάρχων καὶ ἐκδικητῆς", τότε αἰσχυνομένη σιωπᾶ κώφωσιν ἀναδεχομένη. λέγει οὖν ὅτι «ἐπέχετε τὴν πολυλογία», ἵνα διὰ τοῦ αὐτὸν εἰπεῖν παιδεύσις αὐτοῖς ἐγγένηται. ἀναλαβὼν τὰς σάρκας μου τοῖς ὁδοῦσιν. τρόπον τινὰ ὑπαναπαύει αὐτούς. ἐπεὶ γὰρ αὐτὸς τὸς ἠτιάσατο αὐτούς πρότερον ὡς "παρακλήτορας κακῶν" ὄντας—οὐ γὰρ παρεκάλουν ὡς ἔδει, ἀλλὰ μάλλον τὴν λύπην ἤγειρον καὶ τὴν ὀδύνην τοῦ δῆθεν παρακαλουμένου—, λέγει ὅτι «"ἀναλαμβάνω τὰς σάρκας μου τοῖς ὁδοῦσιν", οὐκέτι καθ' ὑμῶν ὀργίζομαι, ἀλλὰ κατ' ἑμαυτοῦ». ἐξομαλισθεῖη οὕτως τὸ τῶν σαρκῶν ὄνομα. πολλάκις γάρ, ὅτε τις ἀπαγγεῖλαι βούλεται ἑαυτῷ συντριβὴν γεγενημένην, τῶν σαρκῶν μνημονεύει καθὸ εἴρηται. "ἐν τῷ ἐγγίξειν ἐπ' ἐμὲ κακοῦντας τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας μου," ἀντὶ τοῦ «τοῦ κακῶσαί με»· οὐ γὰρ τὰς σάρκας αὐτοῦ τὰς ὑπὸ δέρμα ἦσαν φαγόντες, ἀλλὰ θλίψαντες αὐτόν. ὅμοιον τούτῳ καὶ τὸ "ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς" δηλοῦν τὴν σφο350 δρᾶν ἐπίθεσιν τῶν βιαζομένων. λέγοι ἂν ὅτι «"ἐγὼ τὰς σάρκας μου τοῖς ὁδοῦσιν ἀναλαμβάνω." οὕτω τρέφομαι τὰς ὀδύνας μου. καὶ ὡσπερ τροφή ἀναλαμβανομένη εἰς τοὺς ὀδόντας λεπτύνεται καὶ τὸ ἐπωφελὲς αὐτῆς δείκνυσιν, οὕτω καὶ τὰς ὀδύνας μου τρεφόμενος καὶ τὰς ἐκ τούτων κακώσεις ἔψων αὔξῃσιν ὠφελείας δέχομαι.» εἰ δὲ τὴν καρτερίαν ἐμφαίνει διὰ τοῦ λέγειν "ἀναλαβὼν τὰς σάρκας τοῖς ὁδοῦσιν", ἀντὶ τοῦ «τῆς κακώσεως οὐδὲν φροντίσας», συνεπίσκεψαι. ψυχὴν δὲ μου θήσω ἐν χειρὶ, ἐάν με χειρώσῃται #60 δυνάστης, ἐπεὶ καὶ ἦρκται. συν φώνως τῷ "ἀναλαβὼν τὰς σάρκας μου τοῖς ὁδοῦσιν" ἐκλημπτέον καὶ τὸ "ψυχὴν δὲ μου θήσω ἐν χειρὶ", ἵν' ἢ λέγων ὅτι «καὶ τῆς ψυχῆς τῆς ἑμαυτοῦ καταφρονῶ ὑπὲρ τοῦ τινὰ ὠφέλειαν ὑμᾶς ὠφελῆσαι ὑποκείμενος τῷ χειρουμένῳ με καὶ ἤδη τούτου ὑπαρξαμένῳ» δηλῶν τὸν θεὸν τὸν τῷ ἐξαιτήσαντι αὐτὸν συνκεχωρηκότα. «ἔτοιμος οὖν εἰμι θανάτῳ ἐκδοθῆναι.» εἰ δὲ τὴν εἰς αὐτὸν μέλλουσαν μεταβολὴν ἔσσεσθαι 351 τοῦτο λέγει, σκοπῆσαι ἄξιον ἐννοοῦντα, μὴ ἀντίκειται τὸ "ἐπεὶ καὶ ἦρκται", δυνάστην καλῶν τὸν θεὸν διὰ τὸ ῥύεσθαι ἐκ τῶν καταπονούντων· ἢ μὴν λαλήσω καὶ ἐλέγξω ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν. δι' ὅλων σπουδῆ αὐτῷ ἐστὶν παιδεῦσαι τοὺς φίλους τὴν αἰτίαν τῶν ἐπιπόνων, ἵνα κερδήσῃ αὐτούς μὴ ἐναντία δοξάζειν. σωτηρίαν γὰρ ταύτην ἐλογίζετο τὸ τούτους γνῶναι τὸν καὶ περὶ τούτου τῆς προνοίας λόγον, ὄντινα φανερώσῃ βουλόμενος ἔλεγεν τὸ "καὶ ἐλέγξω". πολλάκις γὰρ ὁ ἔλεγχος τὴν ἀπόδειξιν σημαίνει, καθὸ καὶ Παῦλός φησιν· "τὰ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦνται," καὶ πάλιν δὲ "πίστις ἐστὶν ἐλπίζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων", ἀντὶ τοῦ «ἀπόδειξις». οὐ γὰρ ἐναντίον αὐτοῦ δόλος εἰσελεύσεται. τὸ ἀψευδὲς αὐτοῦ παραστήσῃ βουλόμενος καὶ τὸ εὐλαβὲς λέγει ὅτι «ἂν λέγω θεοῦ ὀρώντος φθέγγομαι. οὐ γὰρ οἶόν τε ἀπάτην τινὰ γενέσθαι θεῷ, ὡς δόλον εἰσελεθεῖν ἐνώπιον αὐτοῦ.» τοῦτο δὲ διττῶς ἂν νο352 ηθεῖη τῇ τοῦ ὁμοίου παραθέσει, ὅπερ οὕτως ἔχει εὐαγγελικὸν ὑπάρχον· "καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν." ἢ γὰρ συνσκιάζον λύεται μὴ ὑφιστάμενον τοῦ φωτὸς τῇ παρουσίᾳ, ἢ ὅστις ἀπάτην προσάγει ἐπὶ τῷ ἐγγὺς τοῦ φωτὸς γενέσθαι ἀποστρέφεται λυομένης τῆς ἀπάτης, καὶ ὅλως οὐ καταλαμβάνει. πᾶσα γὰρ τῶν ἀπατώντων καὶ μηχανωμένων ἀνόνητος ἢ σπουδῆ· οὐ γὰρ καταλήμψονται τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος. δόλος οὖν οὐκ ἐγγίξει τῇ πηγῇ τῆς ἀληθείας διὰ τὸ μὴ τολμᾶν τοὺς χρωμένους αὐτῷ αὐτῇ αὐτὸν προσαγαγεῖν. καὶ ἄλλως δόλος οὐκ ἔστιν ἐν θεῷ· οὐ γὰρ πέφυκεν ἐν αὐτῷ γίνεσθαι. "πιστὸς γὰρ ὁ θεὸς καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ." καὶ πάλιν· "εἰ ἀρνησόμεθα, αὐτὸς πιστὸς μένει." ἄτρεπτος γὰρ ἐστὶν καὶ ἀναλλοίωτος. ἀκούσατε, ἀκούσατε τὰ ῥήματά μου· ἀναγγεῶ γὰρ ὑμῶν ἀκούοντων. ἐπαναδιπλασιάζει τὸ ῥῆμα, ἵνα βεβαίως αὐτούς πρὸς τὸ

ἀκοῦσαι καλέση. ἔνεστι γάρ ποτε πληγείσης τῆς ἀκοῆς τῇ φωνῇ διὰ τὸ μὴ προσέχειν τὸν νοῦν μὴ ἀκηκοέναι. διὰ τοῦτο ὁ Σωτὴρ διεγείρων τοὺς ἀκούοντας εἰς τὸ γνησίως ἀκούειν ἔλεγεν· "ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω." καὶ πᾶσι 353 ἰνὰ πρὸς ἄλλους μὴ προσέχον τὰς λέγει· "οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἐώρακάτε," καὶ ἔρμηνεύων πῶς ἐπάγει· "οὔτε τὸν λόγον αὐτοῦ ἔχετε ἐν ὑμῖν μένοντα", ὅπερ συνέβαινε, εἰ γνησίως ἤκουον. οὕτως δὲ καὶ ὁ μακάριος Ἰωβ προεுτρεπίσαι αὐτῶν τὴν ἀκοὴν βουλόμενος ἔλεγεν τὸ «"ἀκούσατε"· οὔτω γὰρ ὑμῶν εὐτρεπισθέντων εὐδοκῶ λέγειν», σοφοὺς ἀκροατὰς αὐτοὺς γενέσθαι βουλόμενος· "οὔς γὰρ ἀκροατοῦ ἐπιθυμία σοφοῦ." ἰδοὺ ἐγὼ ἐγγὺς εἰμι τοῦ κρίματός μου. διδασκαλίαν ἀρχὴν αὐτοῖς καὶ νῦν καταβάλλεται παιδεύουσαν, ὅτι οὐ δι' ἁμαρτίας, ἀλλὰ διὰ ἀγῶνα αὐτῶ παθεῖν κέκριται οὕτως ὡς καὶ τὸν καιρὸν εἰδέναι, καθ' ὃν λήξει τὸ κρίμα. οἶδα ἐγώ, ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι. τίς γὰρ ἐστὶν ὁ κριθησόμενός μοι, #6 ὅτι νῦν κωφεύσω καὶ ἐκλείψω; οὐκ ἀλαζονεῖα τοῦτό φησιν, ἀλλὰ πρὸς τὸ παιδεῦσαι αὐτοὺς μὴ ἑτέραν παρὰ τὴν ἀληθῆ διάληψιν ἔχειν περὶ αὐτοῦ. ἐσθότε γὰρ τις περὶ ἑαυτοῦ λέγει χρηστὰ μὴ προθέμενος τοῦτο ποιεῖν, ὅταν ἄλλως ἢ διαθέμενός τις περὶ αὐτόν. φέρε γὰρ εἴ τις ἐγκεχειρισμένον 354 τινὰ διακονίαν εἰς τοὺς δεομένους ἀποπληρῶσαι, εἰ διαβάλλοι ὡς σφετεριζόμενόν τι, οὐκ ἂν αἰτιασαίμεθα ἐν ἀπολογίας εἶδει λέγοντα ὅτι «τὰ ἡμέτερα πάντα παρέσχον δεομένοις», πρότερον τοῦτο μὴ εἰρηκότα. οὕτως οὐδὲν αἰτιατέον τὸν Ἰωβ οὐ φιλαυτίας, ἀλλὰ τῆς εἰρημένης αἰτίας ἕνεκα ταῦτα λέγοντα καὶ μετὰ παρρησίας καθαρᾶς λέγοντα· "τίς ἐστὶν ὁ κριθησόμενός μοι ἵνα κωφεύσω", ἀντὶ τοῦ «σιωπήσω», "καὶ ἐκλείψω"; ἀντὶ τοῦ «παύσομαι λέγων». δεῖν δέ μοι χρήσει· τότε ἀπὸ τοῦ προσώπου σου κρυβήσομαι· τὴν χεῖρα ἀπ' ἐμοῦ ἀπέχου, ὁ δὲ φόβος σου μὴ με καταπλησ#6σέτω. τὸ ἀσαφές τῶν προκειμένων οὕτως ἂν ἐξομαλισθεῖν λέγοντος αὐτοῦ ὅτι «εἰ ὡς οἱ φίλοι λέγουσιν οὔτω μοι χρήσει ὡς φαῦλον δεικνύς, "ἀπὸ τοῦ προσώπου σου κρυβήσομαι", εἰ δὲ ὡς ἐγὼ λέγω, "τὴν χεῖρα ἀπ' ἐμοῦ ἀπέχου καὶ ὁ φόβος σου μὴ με καταπλησ#6σέτω". « κρύπτεται δ' ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ πᾶς ὁ ἁμαρτάνων ἀνάξια αὐτοῦ ἐνεργῶν, καθὰ καὶ Ἄδὰμ ἐκρύπτετο ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ. 355 τούτῳ ἐναντίον ἐστὶν τὸ ὑπὸ θεοῦ κατακρύπτεσθαι κατὰ τὸ εἰρημένον· "κατακρύψεις αὐτοὺς ἐν ἀποκρύφῳ τοῦ προσώπου σου ἀπὸ ταραχῆς ἀνθρώπων." σωτήριον καὶ τοῦτο σκεπάζοντος τοῦ θεοῦ τὸν σπουδαῖον, ἵνα μὴ ταραχαῖς ἀνθρωπίναις ἐκπέση. ἀπόκρυφον δὲ τοῦ προσώπου τοῦ θεοῦ εἶναι τὰ μυστικά θεωρήματα ἀντιδιαστελλόμενον πρὸς τὸ φανερόν. τὸ γὰρ ἐξ ἔργων τῆς προνοίας καὶ τῶν δημιουργημάτων θεὸν ὁρᾶν οὐκ ἔστιν ἐν ἀποκρύφῳ, ἀλλ' ἐν τῷ φανερῷ. εἴρηται· "διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς· ὁ θεὸς γὰρ αὐτοῖς ἐφανέρωσεν. τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασιν νοούμενα καθορᾶται." τὸ κατακρύπτεσθαι οὖν, ὡς προείρηται, ὑπὸ θεοῦ σωτήριον, τὸ δὲ κρύπτεσθαι αὐτὸν κατὰ τὸν Ἄδὰμ ἀλυσιτελές, οὐ μὴ γινομένου διὰ τὸ μὴ ὑποκεῖσθαι ἁμαρτίᾳ φησίν· "τὴν χεῖρα ἀπ' ἐμοῦ ἀπέχου" καὶ τὰ ἐξῆς, «ἵν' οὔτοι παιδευθῶσιν, ὅτι οὐ δι' ἁμαρτίας τοῦτο πάσχω. « οἱ γὰρ φίλοι οὐδὲν ἕτερον διεννοοῦντο ἢ ὅτι δι' ἁμαρτίας πάσχει. 356 εἶτα καλέσεις, ἐγὼ δέ σοι ὑπακούσομαι· ἢ λαλήσεις, ἐγὼ δέ σοι δώσω ἀνταπόκρισιν. διὰ πλειόνων ἑαυτοῦ τὴν πρὸς θεὸν παρρησίαν γνωρίζει, ἵν' ἐν τούτῳ ἀναγάγῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἀληθῆ τῶν περὶ αὐτὸν συμβαινόντων γνῶσιν. καὶ γὰρ παραστατικόν ἐστὶν τοῦτο τοῦ εἶναι αὐτὸν δίκαιον. ἔχεις δὲ τοῦτο καὶ περὶ τοῦ ἱεροφάντου Μωσέως καταξιωθέντος λαλεῖν πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ "Μωσῆς ἐλάλει καὶ ὁ θεὸς ἀπεκρίνετο αὐτῷ φωνῇ". οὐ δεῖ δὲ τὴν ἀπόκρισιν τὴν πρὸς θεοῦ γινομένην ψιλὴν φωνὴν οἶεσθαι, ἀλλ' ἐνεργείας θείας, ἐξ ὧν εὐπαρησιάστως πρὸς θεὸν λαλεῖ. πόσαι εἰσὶν αἱ ἁμαρτίαι μου καὶ ἀνομίαι μου;

δίδαξόν με, τίνες εἰσίν. πάλιν δι' ἐκείνους τὰ τοιαῦτα λέγει, ἴν' ἐκείνοι μάθωσιν, ὅτι ὁ ἔχων ἀμαρτίας καὶ ἀνομίας οὐ λέληθεν θεόν. καὶ αὐτὸς δὲ εἰπὼν τὸ "οἶδα ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι" πρὸς τοὺς φίλους πρὸς θεὸν εὐλαβῶς λέγει ὅτι "σύ με δίδαξον, πόσαι εἰσίν αἱ ἀμαρτίαι μου". ὅμοιον τούτῳ τὸ "οὐδὲν ἐμαυτῷ συνοῖδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι, ὁ δὲ ἀνακρίνων με κύριός ἐστιν". καλὸν δὲ καὶ τὸ μανθάνειν 357 τὰ σφάλματα, ἵνα ἐκ τούτων ἐκτρεπώμεθα. διὰ τί ἀπ' ἐμοῦ κρύπτη, ἡγησάσθαι δέ με ὑπεναντίον σου; καὶ τοῦτο πρὸς τὴν ἐκείνων διάληψιν· οὐ γὰρ ἐκρύπτετο ἀπ' αὐτοῦ θεὸς ἐνοικῶν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐκείνους τοῦτο οἶσθαι καὶ ταῦτα εἶρηται. «τοῦτο γὰρ οὗτοι νομίζουσιν, ὅτι ὑπεναντίος μου τυγχάνεις, νομίζοντές με δι' ἀμαρτίας πάσχειν.» ἢ ὡς φύλλον κινούμενον ὑπὸ ἀνέμου εὐλαβηθήσεται ἢ ὡς χόρτῳ φερομένῳ ὑπὸ #6πνεύματος ἀντίκεισάι μοι; τὸ ὅλον τῆς νοήσεως οὕτως ἂν εἴη· «διὰ τί με ἀποκρύπτη ἡγούμενός με εἶναι ὑπεναντίον σου καὶ φύλλον ὑπ' ἀνέμου κινούμενον καὶ χόρτον ὑπὸ πνεύματος φερόμενον;» ἅπερ παραστατικὰ τυγχάνει εὐμεταβόλου τρόπου καὶ φαυλότητος κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος λεγόμενον περὶ Ἰωάννου· "τί ἐξήλθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον;" – ἀντὶ τοῦ «εὐκαταφρόνητόν τινα καὶ ὑπὸ τοῦ τυχόντος μεταπίπτοντα». ταῦτα δέ, ὡς καὶ πρότερον εἶρηται, πρὸς τὴν τῶν φίλων διάληψιν ὁ Ἰωβ λέγει. 358 ὅτι κατέγραψας κατ' ἐμοῦ κακά, περιέθηκας δέ μοι νεότητος ἀμαρτίας. σαφὲς ὅτι πρὸς τὴν ἐκείνων ὑπόληψιν λέγει· "κακά" γὰρ νῦν τὰς κακώσεις φησίν. τοῦτο γὰρ νομιζόντων τῶν φίλων, ὅτι δι' ἀμαρτίας πάσχει, αὐτὸς τῷ "κατέγραψας κατ' ἐμοῦ κακά" συνῆψεν τὸ "περιέθηκας δέ μοι νεότητος ἀμαρτίας" σημαίνων ὅτι «ἐξ ὧν οἱ φίλοι μου κατατρέχοντές μου διάκεινταί με δι' ἀμαρτίας πάσχειν, ἐπόμενον ἔχουσι τὸ νομίζειν, ὅτι αἱ τῆς νεότητος ἀμαρτίαι νῦν μοι περιετέθησαν». ἔθου δέ μοι τὸν πόδα ἐν κωλύματι. οὐ κατὰ βούλησιν τὴν ἑαυτοῦ ταῦτα λέγει, ἀλλὰ πρὸς τὸν ὑποτιθέμενον, ὅτι πᾶς θλιβόμενος ἀμαρτῶν τοῦτο ὑφίσταται. ἐξομαλιζόμενον δὲ οὕτως ἂν εἴη· «τὴν πορευτικὴν μου δύναμιν, καθ' ἣν κατορθῶ, ἐτέρως παρ' ἐκείνων ὑπονοουμένην ὡς ἀμαρτόντος μου καὶ διὰ τοῦτο περιστάσεσιν κοινωνοῦντος ἐν κωλύματι ἔθηκας.» τρόπον γὰρ τινα αὐτὸς τοῦτο ἐνήργησεν ἐκδοὺς αὐτὸν τῷ αἰτησαμένῳ, ἐξ οὗ συνέβη ἐν κωλύματι τεθεῖσθαι 359 αὐτοῦ τὸν πόδα, παρ' αὐτοῖς ὡς εἶρηται κωλυόμενον ἐξ ἀμαρτιῶν, μὴ βουλομένων αὐτῶν τὴν προκοπὴν τοῦ δικαίου, ἣτις ἐστὶν πούς, ὀρθῶς ἐκλαμβάνειν. ὅτι δὲ σύνηθες τῇ γραφῇ καὶ τὰ ἀπὸ γνώμης συνιστάμενα τοῦ ἐνεργοῦντος ὡς παρὰ θεοῦ λέγειν διὰ τὸ συνκεχωρηκέναι, σαφὲς ἔσται σοι ἐκ τοῦ "παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας" καὶ "εἰς ἀδόκιμον νοῦν" καὶ "ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν". εἰ δὲ καὶ διὰ τὴν ὀλοσώματον κάκωσιν μηκέτι συνχωροῦσαν αὐτῷ αὐτουργεῖν τὰ πρὸς τὰς χρείας ἢ τῶν δεομένων ἢ ἄλλων τινῶν – καθὰ καὶ εἶρηκεν. "θύρα μου δὲ παντὶ ἐλθόντι ἡνέωκτο" – τοῦτο ἔλεγεν, συνεπίσκεψαι, ὅπερ οὐκ ἡγνόμενός με διὰ ἀγῶνα αὐτῷ γεγενῆσθαι. πολλὰ γὰρ διὰ τὸ συμφέρον τοιαῦτα θεὸς ποιεῖ, ὡς ἐκ τῶν κατὰ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἔστιν μαθεῖν, ὃν διήγαγεν ὁ θεὸς διὰ τῆς ἐρήμου Ἰαβὼ διὰ τριῶν ἡμερῶν χρησίμως, ἵνα μὴ ταχεῖαν οἰηθῶσιν τὴν εἰς Αἴγυπτον ὑποστροφὴν. κατανόησον δέ, μήποτε καὶ τὴν πρὸς σῶμα κοινωνίαν βάρους οὔσαν καὶ δι' οἰκονομίαν ἀπόρρητον γινομένην τοῦτο λέγει 360 ὡς τῆς ἄκρας καθαρότητος μὴ ἐπιτελουμένης. τοῦτο δὲ πάλιν ἔκ τινος αἰτίας· οὐ γὰρ ἡμᾶς, οὐ γὰρ τὸν θεὸν αἰτιατέον. ἐφύλαξας δέ μοι πάντα τὰ ἔργα. οἶδεν ὁ μακάριος τὸ ὑπὸ τοῦ Δαυὶδ εἰρημένον ἅγιος ὢν, ὅτι ὁ θεὸς οὐ παρατηρεῖται πάσας τὰς ἀνομίας τῶν παιόντων, ἀλλὰ παιδεύων ἐκείνους πάλιν, δι' ἣν αἰτίαν πάσχει – ὅτι δι' ἀγῶνα – τὸ προκείμενον εἶρηκεν ὡς πάντα αὐτοῦ τὰ ἔργα φυλάξαντος καὶ οὕτως ἐπαγαγόντος αὐτῷ τὰ

άνιαρά, ίνα έκ τούτου έννοήσωσιν, ότι τó μέγεθος τών τοσούτων έπαγωγών ου δια άμαρτίας έστιν, αλλά δια άγώνα και σκοπόν άνδρείας, τó "έφύλαξας" ένταυθα ουκ άντι τοϋ «έτήρησας», αλλά «παρητηρήσω». εί δέ και "νεότητος άμαρτίας" έαυτοϋ λέγει και τó "έφύλαξας δέ μου πάντα τά έργα" έμφασιν παρέχων ως άμαρτήσας, ου ξενιστέον· και γάρ πάντες οί άγιοι και μετριότητος ένεκεν και εύγνωμοσύνης προφέρονται τοιαύτας φωνάς, καθά οί έν τή καμίνω άνδρες και ό μακάριος Δαυίδ λέγων· "άμαρτίας νεότητός μου και τās άγνοίας μου μη μνησθής." είς δέ ρίζας τών ποδών μου άφίκου. άντι τοϋ «ήκρίβωσας πάντα 361 τά κατ' έμέ ούτως ως τās ρίζας, τουτέστιν και τās αίτίας και τās άρχάς τών διαβάσεών μου τών πρακτικών, έπιτηρήσαι ίνα μοι κόλασιν έπαγάγης». τοϋτο δέ páλιν κατά τήν έκείνων υπόλημψίν φησιν. ό παλαιούται ίσα άσκῶ ή ώσπερ ίμάτιον σητόβρωτον. «έκείνων,» φησίν, «κατά τούτους έμνήσθης τών φθασάντων άμαρτημάτων, άπερ πεπαλαίωται ίσα άσκῶ.» άσκός δέ παλαιωθείς άνενέργητός έστιν πρός τήν χρείαν ήν κατεσκευάσται· ου γάρ κατέχει τά έμβαλλόμενα ύγρά. ούτω δέ και τά τής νεότητος πεπαλαίωται άμαρτήματα και ως ίμάτιον σητόβρωτον ουκέτι παρέχον τήν χρείαν. παλαιούται δέ άμαρτήματα, όταν αυτά διαδέξεται άρετή· ή ένεργούμενα γάρ άεί νεάζει, κán πολυχρόνιος ύπάρχη ό ένεργών αυτά, νεώ τερος και αυτός έκ τοϋ νεωτεροποιού ήθους καλούμενος. βροτός δέ γεννητός γυναικός όλιγόβιος και πλήρης όργης. βούλεται αυτοίς παραστῆσαι τήν αίτίαν τής κακώσεως έαυτοϋ συνκρινόντων αυτών τόν όγκον τής έπαγωγής και τόν άνθρώπινον βίον· διεξελθών γάρ ότι «τās τής νεότητος άμαρτίας μοι περιέθηκας» και "έφύλα362 ξάς μου πάντα τά έργα" ούτως ως τοσαυτά μοι έπιπέμψαι», έπάγει ώσανεί παραστατικόν τοϋ μη ούτως έχειν τó πρᾶγμα τó "βροτός δέ γεννητός γυναικός όλιγόβιος και πλήρης όργης". τῷ δέ όλιγοβίω και πλήρης όργης δια τó μοχθηρόν τοϋ βίου ουκ άν έπήγαγε τοσαύτην κόλασιν, εί μη άγώνος χάριν έτύγχανε. τήν γάρ αγαθήτητα τοϋ θεοϋ εί συνέβαλλον και τó τών άνθρώπων όλιγόβιον, ουκ άν έτι ως δι' άμαρτίας ταυτα πεπονθότα έλογίζοντο. έπίσκεψαι δέ, μήποτε και τοιαύτην έχει διάνοιαν· ό μη γεγενημένος θεός δι' άρετήν, άλλ' έν τή άνθρώπου καταστάσει μένων, ούτος έν όργη έστιν και όλιγόβιος τρόπον τινά "έν ταύτη τή ζωη μόνη ήλικώς". ό δέ πιστεύων είς τόν Σωτήρα ώστε έκ τούτου γενέσθαι θεός όργη έκ τούτου ουχ υπόκειται τή κατά κόλασιν, κán θλίβηται, όργης καλουμένης τής θλίψεως έτέρως. λέγοι οϋν ότι «εί κάγω κατά άνθρωπον έπολιτευσάμην, σκοπήσατε, ίν' έκ τούτου άποφαίνησθε, ότι όργη υπέπεσον». ή ώσπερ άνθος άνθησαν έξέπε σεν, άπέδρα δέ ώσπερ σκια και ου μη στη. ταυτα συναπτέον 363 τῷ πρὸ αυτών. ότι τῷ παρερχομένω άνθρώπω ως άνθει και σκιᾶ τοσαύτην έπήνεγκε κάκωσιν, ουκ έστιν κατά τόν παρόντα δι' άμαρτήματα. "έν γάρ άνομίας παρατηρήση, κύριε, κύριε, τίς ύποστήσεται; ότι παρά σοι ό ίλασμός έστιν." ώστε έννοητέον τοίς φίλοις ήν, ότι ου δια σφάλματα, άλλ' ως προείρηται δια τó προβληθῆναι αυτόν άνδρείας σκοπόν ταυτα αυτῷ συνέπεσεν. και ταυτα μέν κατά πρώτην διάνοιαν. κατά δευτέραν δέ ούτως άν λεχθείη· ως άνθος εκπίπτει "ό κατά σάρκα περιπατών" και ως σκια παρακολουθήματι έοικώς και ουδέν πράττων προηγούμενον. ότι δέ ως άντι άνυποστάτου ή σκια παραλαμβάνεται, δηλοϊ τó "αί ήμέραι μου ώσει σκια παράγουσιν". ουχι και τούτου λόγον έποίησω και τοϋτον έποίησας είσελθεϊν έν κρίματι ένώπιόν σου; σύμφωνα τή προτέρᾳ άποδόσει λέγοι τις άν είναι ταυτα συνάπτων αυτά ούτως· «εί και ό γεννητός γυναικός όλιγόβιός έστιν και μόχθου πεπληρωμένος ούτως ως άνθει πεπτωκότι έοικέναι και σκιᾶ τή φευγούση ταχέως, αλλά μην και τούτου λόγον έποίησω ουχ υπεριδών αυτόν ώστε και είς κρίμα 364

ἐνώπιόν σου αὐτὸν εἰσέρχεσθαι.» τούτου ἀποδεικτικὸν ἂν εἴη τὸ πρὸς θεοῦ λεγόμενον· "λαός μου, τί ἐποίησά σοι;" καὶ πάλιν "ἰδοῦ, κρίνομαι πρὸς σέ". οὐκ ἂν οὖν ὁ τοιαύτην περὶ ἀνθρώπων κηδεμονίαν εἰσάγων θεὸς οὕτως ἀτέγκτως καὶ ἀπαραιτήτως ἀπήτει δίκας τὸν ἄνθρωπον, ὡς οἱ φίλοι αὐτὸν ὑπενόουν τινύναι. ταῦτα δ' ἐπάγει πρὸς παράστασιν τοῦ μὴ ἐτέρως πάσχειν ἢ διὰ τὸ φανῆναι δίκαιον κατὰ τὸ "οἶει δέ με ἄλλως σοι κεχρηματικέσαι ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος;" τίς γὰρ καθαρὸς ἐστὶν ἀπὸ ῥύπου; οὐδὲ εἷς, ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀριθμητοὶ δὲ μῆνες αὐτοῦ παρὰ σοί. καὶ ταῦτα, ἵνα ἐννοήσωσιν, ὅτι οὐ δι' ἁμαρτίας πάσχει, συνῆψεν. εἰ γὰρ τοῦτο οὕτως εἶχεν, οὐδεὶς ἂν ἔξω περιστάσεως ἦν, εἰ καὶ πρὸς βραχὺ ἐβίωσεν. ταῦτα δέ, ὅπως οἱ φίλοι παιδευθῶσιν τὴν αἰτίαν· ὡς γὰρ ἐνστάσεως ἂν λεχθησομένης πρὸς τὰ πρὸς αὐτοῦ εἰρημένα τοῦτο εἶπεν λέγοντός τινος ἐνισταμένου ὅτι «κὰν γὰρ ὀλιγόβιος ἦς καὶ ὡς σκιά παρερχόμενος καὶ ὡς ἄνθος ἐκπίπτων, ἀλλ' οὐδὲν κωλύει δι' ἁμαρτίας σε πάσχειν». πρὸς δ' εὐθυβολώτατα εἶπεν· "τίς γὰρ καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου; ἀλλ' οὐδεὶς", ὥστε ἔδει 365 πάντας, ὡς ἤδη εἴρηται, πάσχειν. ῥύπον δὲ καὶ ἁμαρτίαν ἄλλος τις ἂν εἴποι ταῦτ' ὀφθαλμοῦ, ἐτέρου ἐλάττω τὸν ῥύπον τῆς ἁμαρτίας λέγοντος. ἔχεις περὶ ῥύπου καὶ ἁμαρτίας παρὰ τῷ [Ἡσαία οὕτως· "ἐκπλυνεὶ κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἰῶν καὶ τῶν θυγατέρων Σειῶν καὶ τὸ αἶμα ἐκκαθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῶν", τοῦ μὲν αἵματος τὴν ἁμαρτίαν ἐνταῦθα δηλοῦντος, τὸ ἀκάθαρτον, τοῦ δὲ ῥύπου τὰ ἀκούσια, ἃ καθ' αὐτὰ ὁ Σωτὴρ ἐπιδημήσας ἐκάθηρεν. ὅτι δὲ τὸ αἶμα πολλακίς τὴν ἁμαρτίαν δηλοῖ, εἴρηται πρὸς τὸν ἀρχέκακον διάβολον· "ὄν τρόπον ἱμάτιον ἐν αἵματι πεφυρμένον οὐκ ἔσται καθαρὸν, οὕτως οὐδὲ σὺ ἔσει καθαρὸς." οὐ γὰρ αἶματι πεφυρμένος ἐτύγχανεν, ἀλλὰ δῆλον, ὡς τὴν "πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν" δηλοῖ αὐτῷ τὸ αἶμα. ὁ οὖν ἔχων σφάλμα δυνάμενον πλυθῆναι ῥύπον ἔχει, ὁ δὲ ὡσανεὶ ἀμετανόητος ὡς ὁ "εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσας" καὶ τὰ ὅμοια οὐχ ὑπὸ ῥύπον ἐστίν, ἀλλ' ἁμαρτίαν, καὶ ὁ ἐντολὰς παραβαίνων μετὰ τοῦ εἰδέναί. τὸ δὲ "οὐδ' εἰ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς" διττῶς ἂν ἐπιχειρηθεῖ· ἔστιν ὁ νῦν ἂν γεννώμενος ὁ κατὰ διαδοχὴν ἔχων τοῦ Ἀδάμ τὸ ἁμάρτημα, ἔστιν ὁ ἐναρχόμενος λόγῳ κρίνειν τὰ πράγματα, ὅτε καὶ τὸν τοῦ ἀνθρώπου λόγον συμπληροῖ. οὐδ' ὁ τοιοῦτος ἡμέραν καθαρεύσει ἀγνοίας παρεπομένης τῷ καὶ νῦν ἀρξαμένῳ διακρίνειν τὸ φευκτὸν ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ, κὰν ἡμέραν, κὰν ἀριθμητοὺς μῆνας βιώσῃ. ὁ μὲν οὖν φαῦλος "ἐκ βίβλου ἐξαλειφόμενος ζώντων" οὐκ ἔστιν ἐναριθμῖος παρὰ θεῷ, ὁ δὲ σπουδαῖος ἀριθμεῖται παρ' αὐτῷ. «κὰν τοιοῦτον οὖν,» φησὶν, «ὑποθῆ, οὐδὲ οὗτος ἀπήλλακται ῥύπου.» τούτῳ ὅμοιον τὸ "οὐδὲν ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμα" καὶ τὸ "ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με". εἰς χρόνον γὰρ ἔθου καὶ οὐ μὴ ὑπερβῆ. τὴν περὶ τὸν ἄνθρωπον πρόνοιαν ἐνταῦθα σαφηνίζει οὐχ ὡς εἰκαίως καὶ ὡς ἔτυχεν ἐν τῷ βίῳ παραμένοντος, ἀλλ' ἐκ κρίσεως θεοῦ οὐχ ὑπερβαίνοντος τὸν παρ' αὐτοῦ τεταγμένον χρόνον. ταῦτα δὲ οὐχ ὡς 367 εἰμαρμένης κρατούσης λεκτέον, ἀλλ' ὡς τοῦ θελήματος τοῦ θεοῦ "ὄροις καὶ μέτροις ἕκαστα διαταξαμένου." εἰ δὲ καὶ κατὰ ἀλληγορίαν λέγει τὸν ὑπὸ θεοῦ ἐναρέτως χειραγωγούμενον μὴ ὑπερβαίνειν τὰ καθήκοντα διὰ τὸ μεμετρημένην εἶναι τὴν ἀρετὴν, συνεπίσκειψαι. ἀπόστα ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ἡσυχάσῃ καὶ εὐδοκίησῃ τὸν βίον ὡς περὶ ὁ μισθωτός. ἐπεὶ δι' ἐπιπόνων πάρεστιν αὐτῷ θεός, τὸ "ἀπόστα" εἴρηκεν ἀντὶ τοῦ «παῦσον τὴν ὀργήν». τὸ γὰρ ἐγγίζειν θεὸν διάφορον, καὶ τὸ κατὰ μετουσίαν καὶ τὸ κατ' ὀργήν. τῶν γὰρ φίλων δι' ἁμαρτίας πάσχειν αὐτὸν τιθεμένων καὶ οὕτω γε σκληρῶς εἰπὼν τὰ φθάσαντα, ὅτι "ὀλιγόβιος ἐστίν" ὁ ἄνθρωπος καὶ "ὡς ἄνθος ἐκπίπτων" καὶ "ὡς σκιά" καὶ ὡς ὅτι "λόγον αὐτοῦ ποιεῖται θεός", παριστὰς αὐτοῖς, ὅτι οὐ δι' ἁμαρτίας ἀνιᾶται, λέγει ὅτι "ἀπόστα ἀπ' αὐτοῦ". εἰ γὰρ τοσοῦτω πλήθει κακώσεων αὐτὸν ἐπιβάλλει,

οὐκ ἔχει σχολὴν εἰς μετάνοιαν ὁ ἄνθρωπος. παιδεύει οὖν αὐτούς, ὅτι οὐ συνετῶς τοῦτο ὑπολαμβάνουσιν, διὰ τοῦ "ἀπόστα ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ἡσυχάσῃ". οὐδὲ γὰρ δύναται μετὰ τοσούτων 368 περιστάσεων σχολὴν ἄγειν οὐδὲ εὐδοκῆσαι τὸν βίον. — ἴν' ὡς μισθὸν ἐργάτη ἀποδοῦ. ἄλλως τε αἰνίττεται· εἰ δι' ἁμαρτίας ἔπασχεν, ἀρκούντως εἶχον αἱ ἐπιτιμήσεις, ἴν' ἐκ τούτου ἡσυχία γένηται καὶ ὡς μισθωτὸς λοιπὸν ἐργάσῃται. ταῦτα δὲ ὡς πρὸς αὐτούς πάλιν εἴρηται δῆλου τυγχάνοντος, ὅτι ἀνοχὴν δίδωσι θεὸς εἰς μετάνοιαν, ὡς τὸν Παῦλον λέγειν· "ἢ τῆς ἀνοχῆς αὐτοῦ καὶ μακροθυμίας καταφρονεῖς ἀγνοῶν, ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει;" ὅτι δὲ τὸ ἡσυχάσαι ἀντὶ τοῦ παύσασθαι κακίας καὶ ἀρετὴν ἀναλαβεῖν λέγεται, δῆλον ἐκ τοῦ "ἤμαρτες, ἡσύχασον" καὶ ἐκ τοῦ "γῆ ἐφοβήθη καὶ ἡσύχασεν ἐν τῷ ἀναστῆναι εἰς κρίσιν τὸν θεόν". οἱ γὰρ ἄνθρωποι ἔννοιαν λαβόντες, ὅτι κριτῆς ἐστὶν ὁ θεός, ἡσύχασαν ἀπὸ τοῦ ἁμαρτάνειν. ἔστιν γὰρ δένδρῳ ἐλπίς· ἐὰν γὰρ ἐκκοπῆ, ἔτι ἐπανθήσει καὶ ὁ ῥόδαμος αὐτοῦ οὐ μὴ ἐκλίπη. διὰ πολλῶν ἀποδείκνυσιν, ὅτι οὐ διὰ φαυλότητα ὑπέμεινεν τὰ ἀνιαρά, οὕτω σαφοῦς τοῦ λόγου γινομένου· καθ' ὑπόθεσιν γὰρ τοῦτο οὕτως ἐχέτω· ἀρκούντως αἱ κολάσεις γεγένην 369 ται ὡς καιρὸν ἔχειν τοῦ ἀποστῆναι. οὐδὲ γὰρ ἀπέγνωσται τὰ τῆς μετανοίας οὐδὲ θεὸς ὡς ἀμεταβλήτου τῆς προαιρέσεως οὔσης ἀμέτρως κολάζει. ἔνκειται γὰρ ἡ ἐπιτηδειότης ἐν ταῖς ψυχαῖς, κὰν πολλὴ χύσις ἁμαρτημάτων γένηται· δύναται οὖν γενέσθαι μετάνοια. δένδρον δὲ τὸν ἄνθρωπον καλεῖ ὡς καὶ πολλαχοῦ τῶν γραφῶν, καθὸ εἴρηται· "ἦδη ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται." καὶ πάλιν· "ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν καὶ τοὺς καρποὺς αὐτοῦ καλοῦς, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τοὺς καρποὺς αὐτοῦ σαπρούς." τοῦτο δὲ ἅπαξ παραθέμενοι οὐκ ἀβασάνιστον αὐτὸ ἔασομεν. οὐ γὰρ ὁ Σωτὴρ προστάττει σαπρὸν τινι γενέσθαι δένδρον ἢ σαπρὸν καρπὸν ἐνεγκεῖν, ἀλλὰ τὴν ἐνὸς ἐκάστου ἕξιν φανερὰν διὰ τῶν ἐνεργειῶν εἶναι καὶ μὴ προκρίνειν τούτου τὴν ὑπόκρισιν. ἔστιν δὲ καὶ ἐτέρως νοῆσαι τοῦτο· οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον περὶ τοῦ Σωτῆρος· "ἐν Βεεζεβούλ τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια." διόπερ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ φησιν αὐτοῖς· "ἢ ποιήσατε 370 τὸ δένδρον καλὸν" καὶ τὰ ἐξῆς. εἰ γὰρ τὸ ἐκβάλλειν δαίμονας ἀγαθόν, ἀγαθὸς ὁ τοῦτο ἐνεργῶν, εἰ δὲ φαῦλος ὁ ἐνεργῶν, φαῦλον καὶ τὸ γεγεννημένον. ἐὰν γὰρ γηράσῃ ἐν γῆ ἡ ῥίζα αὐτοῦ, ἐν δὲ πέτρα τελευτήσῃ τὸ στέλεχος αὐτοῦ, ἀπὸ ὁσμῆς ὕδατος ἀνθήσει, ποιήσει δὲ θερισμὸν ὡς περ νεόφυτον. τοῦ δένδρου εἰς τὸν ἄνθρωπον μεταφερομένου δῆλον ἔσται, ὅτι ἡ ψυχὴ ἀσθένειαν ὑπομένει, ἣτις διὰ τοῦ "ἐὰν γηράσῃ ἐν γῆ ἡ ῥίζα αὐτοῦ" δηλοῦται. ἔχει πάλιν προσδοκίαν μετανοίας, κὰν ἐν πέτρα στέλεχος αὐτοῦ, δηλονότι τοῦ ἀνθρώπου, τελευτήσῃ. κὰν γὰρ προσαράξῃ τῇ ψυχῇ ἁμάρτημα ὥστε θάνατον αὐτῇ ποιῆσαι καὶ ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ἀρετῆς αὐτὴν κατασπάσαι, ὅπερ τὸ στέλεχος δηλοῖ, ἀλλ' οὐκ ἐκκόπτει τὴν εἰς ἀρετὴν ἐπιτηδειότητα, ὅπερ δηλῶν ὁ κύριος ἔλεγεν· "ἢ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν," σημαίνων τὴν ἐνκειμένην δύναμιν, ἣντινα καὶ τὸ παρὸν ἀνάγνωσμα διδάσκει. "ἀπὸ ὁσμῆς ὕδατος" ἐστὶν «ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ θείου εὐωδοῦς ὄντος». "μύρον γὰρ 371 ἐκκενωθὲν ὄνομά σου." ἀναλαμβάνει ποτὸν καὶ νεάσει διὰ μετανοίας, ὥστε καὶ θερισμὸν ποιῆσαι καθὰ τοὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦ λόγου ἀδιαπτῶτως ἀκούοντας ὥστε εἰπεῖν περὶ αὐτῶν· "ἐρχόμενοι δὲ ἤξουσιν ἐν ἀγαλλιάσει αἶροντες τὰ δράγματα αὐτῶν." δῆλον δὲ καὶ ἐκ τοῦ θερισμὸν εἰπεῖν ποιεῖν τὸ δένδρον, ὅτι οὐ περὶ τοῦ αἰσθητοῦ λέγεται· οὐ γὰρ θερίζεσθαι τὰ δένδρα εἴποι τις ἄν, ἀλλὰ μᾶλλον τρυγᾶσθαι, ὥστε περὶ πόνων ψυχῆς ἡμελημένης καὶ ἐκ μετανοίας διὰ τὸν σωτήριον λόγον ἀναλαμπούσης οἱ προτεθέντες εἴρηται στίχοι. — λόγου ἐκείνου, ὃν ὁ κύριος ὕδωρ καλῶν ἔλεγεν· "ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ποταμοὶ ἐκ τῆς

κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον." ἀνὴρ δὲ τελευτήσας ὥχετο, πεσὼν δὲ βροτὸς οὐκέτι ἐστίν. ἐπίστησον, μὴ ἄρα πρὸς τὸ "ἀπόστα ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ἡσυχάσῃ" καὶ τὰ εἰς αὐτὸ εἰρημένα τοῦτο ἀρμόζει οὕτως· εἰ γὰρ δι' ἁμαρτίας οἱ φίλοι ἔφασκον αὐτὸν ἀνιάσθαι, εἰκότως 372 τὸ "ἀπόστα ἀπ' αὐτοῦ" ἔλεγεν ἀντὶ τοῦ «ἔνδοσιν πονηρῶν χάρισαι, ἵν' ἐκ τούτου γένηται τὸ ἡσυχάσαι, τουτέστιν τὸ ἐν γαλήνῃ ἐνάρετον γενέσθαι τὴν ψυχὴν». εἶτα ἐξῆς ὡς ἀν εἰ ἀντίθεσις ἠκολούθει ὅτι «διὰ τί μὴ πάλαι, ἀλλὰ νῦν μεταγιγνώσκεις πάλαι ἁμαρτία ἐνεχόμενος;» ἐπιφέρει τοῦ "ἔστιν γὰρ δένδρῳ ἐλπίς" καὶ τὰ ἐξῆς, οἷς ἐπόμενον ἔθηκεν· "ἀνὴρ δὲ τελευτήσας ὥχετο" καὶ τὸ μετ' αὐτὸ δηλῶν, ὅτι ἕως ἐν τῷ βίῳ τούτῳ διαμένει, κατὰ τὸν ῥάδαμνον καὶ τὸ δένδρον ἔχει τὴν προσδοκίαν τῆς μετανοίας· ἐπὶ δὲ τελευτήσῃ, ἀκούει· "νῦν μετανοεῖς, ὅτε οὐκ ἔστιν καιρὸς μετανοίας," ἵν' ἢ ὅμοιον τῷ "μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμίσει ἡμερῶν μου". οὐ γὰρ κατὰ τοὺς "ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότας μόνον" καὶ ἄχρι τῶν ἐνταῦθα οἶεται εἶναι τὴν διαμονὴν ὁ ἅγιος ἐν τοῖς ἐξῆς λέγων· "ὑπομενῶ, ἕως πάλιν γένωμαι." χρόνῳ δὲ σπανίζεται θάλασσα, ποταμὸς δὲ ἐρημωθεὶς ἐξηράνθη. πρόσσυχες, εἰ καὶ ταῦτα τῇ φθασάσῃ διανοίᾳ ἀρμόζουσι 373 ζειτρόπον ἀλέξοντα ἀναύδως εἰπόντων· «ἐνεκα ἁμαρτημάτων τίνων δίκας, τί δὴ λέγεις ὅτι "ἔστιν γὰρ δένδρῳ ἐλπίς";» οὐ γὰρ οἶονται τὴν τοσαύτην τῆς κακίας ἀνασπῆσαι φορὰν, πρὸς ὃ δεῖξαι βουλούμενος, ὅτι καὶ οἱ ἐν πολλοῖς κακοῖς ἐνεχόμενοι δυνατοὶ εἰσὶν εἰς μετάνοιαν ἐλθεῖν, ἐπήγαγεν· "χρόνῳ δὲ σπανίζεται θάλασσα." ὁ γὰρ τρόπος καὶ τὸ ἦθος τὸ θαλάσσιον καὶ τῷ ἀστάτῳ τοῦ κλύδωνος εἰκότως ἴσχυον καταστάσιν ἰουλον λόγῳ, ὡσαύτως καὶ ποταμὸς, ὃς δηλοῖ τὰ ρευστὰ τοῦ βίου πράγματα, ἐρημωθεὶς τοῦ ἐνεργοῦντος ξηραίνεται τοῦτο ποιῶντος τοῦ διδασκαλικοῦ λόγου. ἄνθρωπος δὲ κοιμηθεὶς οὐ μὴ ἀνασπῆ, ἕως ἂν ὁ οὐρανὸς οὐ μὴ συνραφῇ, καὶ οὐκ ἐξυπνισθῆσονται ἐξ ὕπνου αὐτῶν. εἰ γὰρ ὄφελον ἐν ἄδῃ με ἐφύλαξας, ἔκρυψας δέ με, ἕως ἂν παύσηταί σου ἡ ὀργὴ καὶ τάξῃ μοι χρόνον, ἐν ᾧ ἡμνεῖάν μου ποιήσῃ. ἔμφασίς ἐστὶν δηλουμένη ἐκ τῶν προκειμένων τοῦ μεγέθους τῶν ἀνιάρων, ἐξ οὗ παρίστη 374 σιν τοῖς φίλοις ἐπίνοιαν τῆς αἰτίας τῶν ἐπαγομένων οἰομένοις, ὅτι τοσαύτη ἐπιτιμία οὐκ ἐγένετο μὴ ἁμαρτόντι. δείκνυσιν δέ, ὅτι ὑπερβολικῶς ἠνιάθη, ἐκ τοῦ αἰρετωτέραν τὴν ἐν ἄδῃ διατριβὴν καὶ φυλακὴν, οὐ τὴν κατὰ κόλασιν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν φυλακῶν αἰκνυμένων κρυφθησόμενον ἐνταῦθα, "ἕως ἂν παρελθῇ ἡ ὀργή", ἐπαγ γελλομένου θεοῦ μνημονεύειν αὐτοῦ, ἵν' ἢ σαφέστερον λέγων, ὅτι τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν ἐν τῷ ἄδῃ μᾶλλον ἐκδέξασθαι οἶον αὐτὸν ἢ τοσαύτας ὑπομεῖναι ἀλγηδόνας. καὶ γὰρ τῷ ὄντι ἐν ἄδῃ τυγχάνων καθ' ἕκαστα δίκαιος κατὰ τὸν πρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Χριστοῦ χρόνον βέλτιον διάγει ἅτε τοῦ ἐπικλήρου καὶ νοσώδους ἀπηλλαγμένος σώματος μέλλων αὐτὸ ἀφθαρτον ἀπολαβεῖν. μόνος γὰρ ὁ Σωτὴρ κατὰ τὸν ἄνθρωπον οὐχ ὑπέκειτο τῷ ἐν ἄδῃ εἶναι, εἰ καὶ ἐκεῖ γέγονε δι' ἄλλους. εἴρηται γὰρ ἐκ προσώπου αὐτοῦ· "ἐγενήθη ὡς ἄνθρωπος ἀβοήθητος ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος." καὶ γὰρ 375 τοὺς μὲν ἀγίους φωταγωγοὶ ἀπάγουσιν ἄγγελοι, τοὺς δὲ φαύλους σκότιοι. ὁ δὲ Σωτὴρ οὗτις ἀγγέλων ἐδεήθη ἐλεύθερος ὢν καὶ δεσπότης αὐτῶν καὶ παρ' αὐτῶν διακονούμενος καὶ χειραγωγούμενος. εἶπεν γοῦν· "οὐδεὶς αἶρει τὴν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ." ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ᾠσμάτι τῶν ᾠσμάτων διὰ συμβόλων τὸν θάνατον σμύρναν καλῶν φησὶν δεικνύς ἑαυτοῦ τὸ ἐλεύθερον· "πορεύσομαι ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄρος τῆς σμύρνης." ἀλλὰ καὶ τὸ "τῶν ἐθνῶν οὐδεὶς ἐστὶν ἀνὴρ μετ' ἐμοῦ" δείκνυσιν αὐτοῦ καὶ κατὰ τὸν ἄνθρωπον τὸ ἀπροσδεές. φέρεται ἀντὶ τούτου ἑτέρου ἑρμηνευτοῦ τοῦ "ἐγὼ μόνος ἐξέπιον τὸ κεραμύλλιον". ἀλλὰ καὶ Πέτρου λέγοντος· "ὑπὲρ σοῦ τὴν ψυχὴν θήσω" ἐπιτιμῶν εἶπεν· "ὑπὲρ ἐμοῦ τὴν ψυχὴν θήσεις; πρὶν ἀλέκτορα

φωνῆσαι τρίς με ἀπαρνήσει." ὅτι ἀπ' ἀγγέλων φωταγωγοῦνται οἱ ἅγιοι καὶ πρὸς τῶν σκοτίων δαιμόνων οἱ φαῦλοι, εἴρηται· "ἄφρων, ταύτη τῇ νυκτὶ ἀφαιροῦ376 σιν τὴν ψυχὴν σου ἀπὸ σοῦ," δηλονότι κολασταί. περὶ δὲ Λαζάρου εἴρηται· "ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς κόλπον Ἀβραάμ," δῆλον #6δὲ ἀπὸ ἀγγέλων ἀγαθῶν. ἐὰν γὰρ ἀποθάνῃ ἄνθρωπος, ζήσεται συντελέσας τὰς ἡμέρας #6τοῦ βίου αὐτοῦ. οὐκ ἀπεικότως αἰρετωτέραν τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγὴν τῆς ἐπωδύνου ζωῆς τίθεται πεπεισμένος περὶ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ εἰδώς, ὅτι κάλλιον ἐστὶν τὸ "ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι", λέγων· "ἐὰν γὰρ ἀποθάνῃ ἄνθρωπος, ζήσεται συντελέσας τὰς ἡμέρας τοῦ βίου αὐτοῦ," ἐξ οὗ παρίσταται καὶ δόγμα περὶ ἀναστάσεως καὶ κρίμα τῆς ἐκάστου ζωῆς ἐν τῷδε τῷ βίῳ οὐκ εἰκαίως καὶ ὡς ἔτυχεν συμβαίνοντος τοῦ θανάτου. εἰ δὲ καὶ τὸ "συντελέσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ" δύναται τὰς πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἡμέρας δηλοῦν, μεθ' ἃς ἡ αἰώνιος ζωὴ διαδέχεται, συνεπίσκειται. ὑπομενῶ, ἕως ἂν πάλιν γένωμαι. τῇ αὐτῇ ἀκολουθίᾳ τῶν λόγων καὶ τὰς τῶν προδιαλεγόμενων αὐτῶν δόξας ἀντι377 δοξούντων τίθεται καὶ τὰς ἀληθεῖς, ἵνα παραλλήλων αὐτῶν κειμένων ὁρώμεν, ποῖαί εἰσιν αἱ ἀνασκευαζόμεναι καὶ ποῖαι αἱ κατασκευαζόμεναι. ὡς πρ· μεῖν γὰρ ἔλεγεν πρὸς τὴν δόξαν ἐκείνων τὴν ἐσφαλμένην· "ἄνθρωπος δὲ κοιμηθεὶς οὐ μὴ ἀναστῆ" καὶ "ἀνὴρ τελευτήσας ὦχετο, πεσὼν δὲ βροτὸς οὐκέτι ἐστίν." οὐ γὰρ οὕτως εἶχεν ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις ὡς ἐκεῖνοι ἐνόμιζον, ὅτι μέχρι τῆς παρούσης ζωῆς ἔχων τὴν ὑπόστασιν ἄνθρωπος ἀποβαλὼν ταύτην τὴν ζωὴν οὐκέτι ἐστίν ὡσαύτως τοῖς ἀλόγοις ζῴοις. τῶν γὰρ ἀλόγων ζῴων αἱ ψυχαὶ συσπείρονται τοῖς σώμασιν αὐτῶν, διὸ καὶ συνφθείρονται. ἐπειδὴ δὲ ἡ τοῦ ἀνθρώπου οὐ συσπείρεται, οὐδὲ συνφθείρεται· ἀθάνατος γὰρ ἐστίν. καὶ ἐπεὶ οἱ φίλοι οὐ διέκειντο, ὡς ἔστι διὰ ἀγῶνα ἐπίπονα συνβαίνειν καθὼς αὐτῷ τῷ μακαρίῳ, λογιζόμενοι αὐτὸν διὰ ἀμαρτίας πάσχειν, πρὸς τὴν ἐκείνων δόξαν ἐναντιούμενος λέγει τὸν λογισμὸν τοῦ φέρειν τὰ ἐπίπονα εἶναι τὸ πάλιν γενέσθαι. "ὑπομενῶ", γὰρ φησιν, "ἕως πάλιν γένωμαι", σημαίνων 378 τὴν ἀνάστασιν, ἣν οὐ παραδέχονται οἱ συνφθειρομένην λέγοντες εἶναι τὴν ψυχὴν καὶ τινες τῶν "ατ" τιθεμένων τ" φύσιν ἀπολο" δὲ τὸ "ὑπομενῶ, ἕως ἂν πάλιν γένωμαι" τοῦ "ἐὰν γὰρ ἀποθάνῃ ἄνθρωπος, ζήσεται συντελέσας τὰς ἡμέρας τοῦ βίου αὐτοῦ". ταύτης τῆς ὑπολήψεως ὑπάρχων καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἔγραψεν· "εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπιότες ἐσμὲν μόνον, ἔλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμὲν" καὶ "εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται;" οὕτως ὡς πρὸς τὴν δόξαν τῶν φίλων μὴ τιθέντων, ὅτι δι' ἀρετὴν ἔστιν πάσχειν, τὸ "ἄνθρωπος δὲ κοιμηθεὶς οὐ μὴ ἀναστῆ" ἐλέγετο, τὸ δὲ "ὑπομενῶ, ἕως ἂν πάλιν γένωμαι" ἐναντιουμένου τῇ γνώμῃ τῶν φασκόντων· "φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν." τὸ δὲ "ἕως πάλιν γένωμαι" διεξοδευτέον οὕτως· γένεσις τίς ἐστίν ἡ ἀνάστασις. διὰ γὰρ τοῦτο "παλινγε379 νεσία" πρὸς τοῦ Σωτῆρος εἴρηται. καὶ γὰρ ἡ μὲν προτέρα γένεσις διάφορον ἔχουσα τρόπον κατὰ μεταβολὴν ὕλης συνίστατο, ἢ τοῦ χοῦ ὡς ἐν τῷ πρωτοπλάστῳ ἢ τῆς πλευρᾶς ὡς ἐν τῇ Εὐᾷ ἢ τῶν σπερμάτων ὡς ἐν τοῖς γεννηθεῖσιν ἢ ἀπὸ παρθένου χωρὶς σπέρματος τρεψάσης τι αὐτῆς εἰς τὸν σωτήριον ναόν, οὕτω γινομένης τῆς μεταβολῆς. οὕτω καὶ τῆς ἀναστάσεως καιροῦς ἢ εἰς χοῦν τοῦ σώματος μεταστάντος ἢ εἰς ἕτερόν τι κατὰ μεταβολὴν τούτων ἐγείρει ἀφθαρτον τὸ ἀνιστάμενον σῶμα. γένεσις ἄρα τίς ἐστίν. εἶτα καλέσεις, ἐγὼ δέ σοι ὑπακούσομαι. δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι οὐ μόνον τὸ σῶμα ἀνίσταται, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ τὰς ἐννοίας τὰς περὶ θεοῦ ἔχουσα, φησὶν τὸ "εἶτα καλέσεις, ἐγὼ δέ σοι ὑπακούσομαι". τὸ γὰρ ὑπακούσαι θεοῦ καλοῦντος λογικῆς οὐσίας οἰκεῖον. τὰ δὲ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ

ἀποποιῶ. διδάξας περὶ ἀναστάσεως τοῦ ὅλου ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς παιδεύει τοὺς φίλους πρὸς τὸ μὴ νομίζειν εὐτελεῖ αὐτὸν 380 παρὰ θεῶ κεκρίσθαι. ἠρίθμησας δέ μου τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ οὐ μὴ παρέλθῃ σε οὐδὲν τῶν ἁμαρτιῶν μου. ἀναπόδραστον αὐτοῦ τὴν γνῶσιν διδάσκων διὰ τούτων ἔτι καὶ τρόπον τινὰ παιδεύει τοὺς φίλους διακειμένους, ὅτι δι' ἁμαρτίας πάσχει, πῶς χρὴ μετανοεῖν καὶ μὴ ἀλαζονεύεσθαι τῆς ἐνυπαρχούσης καθαρότητι, μετριότητος ἕνεκα τῆς ἑαυτοῦ καὶ τοῦ ἐκείνους διεγείρειν εἰς μετάνοιαν ταῦτα λέγων. ἐπεσημῆνω δέ, εἴ τι ἄκων παρέβην. ὡς πρὸς αὐτοὺς πάλιν λέγει ταῦτα διακειμένους ὡς ἀμαρτόντα αὐτὸν ταῦτα ὑφίστασθαι καὶ μετριότητι καὶ πρὸς παιδευσιν αὐτῶν εἰς τὸ μιμῆσασθαι αὐτὸν οὕτω καθαρὸν ὄντα καὶ μετanoiás προφέροντα ῥήματα. ἐσφράγισας δέ μου τὰς ἀνομίας ἐν βαλλαντίῳ. τουτέστιν· «ἐμπεριείληφας αὐτῶν καὶ τὴν ποιότητα καὶ τὸν ἀριθμόν». ὅμοια δὲ τῶν προλαβόντων καὶ ταῦτα νοῆσαι δεῖ. καὶ πλὴν ὄρος πίπτον πεσεῖται. πιστεύων τῷ πάντων αἰτίῳ, ὅτι κατορθώσει τὸν ἄγωνα συντριβέντος τοῦ ἐξαιτησαμένου 381 ὄρους ἐνταῦθα καλουμένου, φησὶ γὰρ αὐτοῖς ὅτι «ἀσθενήσει οὕτως ὡς ἐκπίπτειν τῆς προσδοκίας, ἣν προσεδόκησεν, ἐλεῖν με πειρώμενος». νῦν γὰρ καὶ πανταίτη ρησίν, ὡς προεῖρηται, ἀλλ' οἴδεν, ὅτι διαπεσεῖται τοῦ ἀντικειμένου τὸ βούλευμα. καὶ πέτρα παλαιωθήσεται ἐκ τοῦ τρόπου αὐτῆς. κἂν πέτρα οἴηται εἶναι ὁ ἀντικείμενος, ἀλλὰ "παλαιωθήσεται"–ἀντὶ τοῦ «ἔωλος ὀφθήσεται»–τῆς κατορθώσεως φανείσης. πέτρα δὲ εἴρηται διὰ τὸ φαντασίαν ἐξαποστέλλειν ὡς ἀκαταμάχητος καὶ διὰ τὸ σχηματίζεσθαι εἶναι Χριστὸς καὶ μιμητῆς τῆς ἀληθοῦς πέτρας, περὶ ἧς εἴρηται· "ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός." τόπον δὲ ἐνταῦθα τὴν κατάστασιν καλεῖ, καθ' ἣν ἐλεῖν βούλεται τὸν ἐνάρετον. ὅτι δὲ ὁ τόπος λέγεται καὶ ἀντὶ βαθμοῦ, εἴρηται ἐν ταῖς Πράξεσιν· "δέσποτα καρδιογνώστα πάντων, ἀνάδειξον ἕνα λαβεῖν τὸν τόπον τῆς διακονίας ταύτης ἀπ' ἧς παρέβη Ἰούδας." εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν ὅτι "ἐσφράγισας δέ μου τὰς ἀνομίας ἐν βαλλαντίῳ" καὶ ὡς περὶ ἁμαρτωλοῦ ἑαυτοῦ εἰρηκέναι τὰ προεκτεθέντα ἐπήγαγεν τὸ "πλὴν ὄρος πίπτον πεσεῖται καὶ πέτρα παλαιωθήσεται ἐκ τοῦ 382 τόπου αὐτῆς" δηλῶν ὅτι «κἂν ὄρος διὰ ὑπερηφανίαν ἦγον διὰ σκληρότητα γένηται, ἔσται αὐτοῦ ἡ κατάγνωσις», συνεπίσκεψαι. λίθους ἐλέαναν ὕδατα καὶ κατέκλυσεν ὕδατα ὑπτια τοῦ χώματος τῆς γῆς· καὶ ὑπομονὴν ἀνθρώπου ἀπώλεσας; βεβαιοῖ διὰ τούτων τὰ προειρημένα δεικνύς, ὅτι μετάνοια ἰσχύει. διὰ γὰρ τοῦ "λίθους ἐλέαναν ὕδατα" παρίστησιν, ὅτι ὁ μετanoiás ἀρχόμενος ἐπιμένων τούτῳ κατὰ τὸ ὕδωρ τὸ περιαιρουμένον τοῦ λίθου τὰ περιττὰ τῆς ἁμαρτίας ἑαυτὸν ἀπαλλάττει ὡς μηκέτι ἔχει τὴν ἀπ' αὐτῆς τραχύτητα καὶ καθάπερ ἐν ὑπτίῳ χωμάτων κειμένων τὸν κατακλυσμὸν τῆς ἁμαρτίας ἐργάζεται. «εἰ δὲ ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, μὴ ἀπογίγνωσκε ὑπομονὴν ἀνθρώπου μηδὲ λέγε, ὅτι αὕτη ἀπόλλυται ὡσας αὐτὸν καὶ εἰς τέλος ὦχετο. μετάγει τὸν λόγον ἐπὶ τὸν θεόν. μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν, ὅτι μετάνοια δυνατὴ καὶ ὡς οὐ δεῖ ἀπογινώσκειν ὑπομονὴν ἀνθρώπου, ἐπάγει τὸ "ὡσας αὐτὸν καὶ εἰς τέλος ὦχετο" παιδεύων, ὅτι εἰ μὴ θεὸς σύνεργος ἦ, μάτην 383 τὰ τῆς ὑπομονῆς. "ἐὰν γὰρ μὴ κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες αὐτόν." ὡθεὶ δὲ θεὸς οὐ τὸν ἀνάξιον, ἀλλὰ τὸν ὑποκείμενον τοιοῦτῳ τρόπῳ λέγων· "ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, ἐργάται ἀνομίας, οὐδέποτε ὑμᾶς ἔγνω." ἐπέστησας αὐτῷ τὸ πρόσωπον καὶ ἐξαπέστειλας. εἴρηται· "πρόσωπον κυρίου ἐπὶ ποιούντας κακά" καὶ πάλιν οἱ ἅγιοι εὐχόμενοι φασιν· "ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου καὶ σωθησόμεθα" καὶ ἐν ἄλλοις· "ἐπιφάναι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ καὶ δώῃ σοι εἰρήνην." ἐπὶ οὖν διὰ πολλὴν μακροθυμίαν θεοῦ ἀναισθητῶν ὁ ἀμαρτάνων ἐμμένῃ τοῖς σφάλμασιν, μὴ οἰηθῆ εἶναι θεόν, ἀλλὰ δόξῃ λανθάνειν, καὶ λέγῃ· "σκότος καλύπτει με πάντοθεν καὶ οἱ τοῖχοι, τίς με ὄρα";

ὁ θεὸς λέγων· "θεὸς ἐγγίζων εἰμὶ καὶ οὐ θεὸς πόρρωθεν. μὴ κρυβήσεται τις ἐν κρυφαίοις καγὼ οὐκ ὄψομαι αὐτόν; οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ; λέγει κύριος" ἐπιστήσας τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τῷ ἁμαρτάνοντι ἕξαποστέλλει αὐτόν, ἀντὶ τοῦ «ἀλλότριον ἑαυτοῦ αὐτὸν ἀποδείκνυσιν», κατὰ τὸ "ἀπὼ384 σεται αὐτούς ὁ θεός, ὅτι οὐκ εἰσήκουσαν αὐτοῦ, καὶ ἔσονται πλανῆται ἐν τοῖς ἔθνεσιν" καὶ τοῦ "ὡσεὶ τραυματαῖα ἐρριμμένοι καθεύδοντες ἐν τάφῳ, ὧν οὐκ ἐμνήσθης ἔτι, καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς χειρός σου ἀπώσθησαν". πολλῶν δὲ γενομένων τῶν υἰῶν αὐτοῦ οὐκ οἶδεν, ἐάν τε ὀλίγοι #6γένωνται, οὐκ ἐπίσταται. ἐπίστησον, μὴ τὸ ἀκατάλημπτον τῶν κριμάτων τοῦ θεοῦ ταῦτα δηλοῖ. ἀλλ' ἢ αἱ σάρκες αὐτοῦ ἤλγησαν, ἢ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ ἐπέπλησεν. παρίστησιν, ὅτι τῆς ὀργῆς κατὰ τοῦ ἁμαρτάνοντος χωρούσης κατὰ τοὺς ἀπορρήτους λόγους τῆς προνοίας ἀλγεῖ μὲν ὁ περιπίπτων καὶ πενθεῖ, ἀγνοεῖ δὲ τοὺς λόγους τῆς παραδόσεως. ταῦτα δὲ παιδευτικὰ πρὸς τὸ μὴ λέγειν τοὺς φίλους ὡς εἰδότας, ὅτι δι' ἁμαρτίας πάσχει. ἀλγεῖ μὲν οὖν καὶ ὀλοφύρεται ὁ μὴ ὑπομένων, ὅτε ἀνίαις περιπίπτει, ὁ δὲ ἀνδρεῖος, κὰν ἐπαίσθηται τῶν ἀνιαρῶν, ἀλλὰ φέρει γενναίως πρὸς τὸν σκοπὸν ἀποβλέπων. ἀλγεῖ μὲν γὰρ μόνον ὁ πρὸς μηδὲν ἀφορῶν χρηστὸν ἢ ὠφέλιμον, ἐάν θλίβηται. ὁ δὲ ἐνάρετος ὡς στεφανίτης ἀθλητῆς οὐ385 δὲν ἡγεῖται τὰ ἐπίπονα διὰ τὴν τοῦ στεφάνου προσδοκίαν. ὑπολαβὼν δὲ Ἐλιφάζ ὁ θαιμανίτης λέγει· πότερον ὁ σοφὸς ἀπόκρισιν δώσει συνέσεως πνεύματος; καὶ οὗτος τῆς αὐτῆς ὑπάρχων διαλήμψεως καὶ οἰόμενος, ὅτι δι' ἁμαρτίας πάσχει, ἄρχεται τῶν λόγων φάσκων, ὅτι σοφοῦ ἐστὶν μετὰ συνέσεως ἀποκρίνεσθαι, αἰνιττόμενος, ὅτι ὁ Ἰὼβ οὐ μετὰ συνέσεως ἀποκρίνεται. φορτικὸς οὖν καὶ οὗτος πλήττων τὸν ἅγιον ἐπὶ ἀσυνεσίᾳ. καὶ ἐπέπλησεν πόνον γαστρὸς ἐλέγχων ῥήμασιν, οἷς οὐ δεῖ, καὶ ἐν λόγοις, οἷς οὐδὲν ὄφελος. ὡς εἴρηται, πληκτικῶς ἄρχεται· φησὶν γάρ, ὅτι τῶν μὲν σοφῶν ἐστὶν συνετῶς ἀποκρίνεσθαι, "ἐπέπλησεν δὲ πόνον γαστρὸς ἐλέγχων ῥήμασιν, οἷς οὐ δεῖ," ἀντὶ τοῦ «ἐκ τῶν πόνων, ὧν ἐν καρδίᾳ ἔσχεν καὶ κατασχεῖν οὐ δεδύνηται, προφέρει ῥήματα, ἃ μὴ δεῖ, καὶ τοὺς λόγους, οἷς μηδὲν ὄφελος,» διαχλευάζων αὐτοῦ τοὺς λόγους ὡς ἀνηνύτους καὶ μάτην ἐκπεμφθέντας. οὐ καὶ σὺ ἀπεποιήσω φόβον; βεβαιοῦται τὰ προειρημένα· ἐλέγχει γὰρ αὐτὸν δῆθεν ὡς μὴ ἐσχηκότα φόβον, δῆλον δὲ ὅτι τὸν θεοῦ, ὑποβάλλων ἄλλιν 386 καὶ οὗτος, ὅτι διὰ τὸ μὴ ἐσχηκέναι φόβον, ἀλλ' ἐν ἁμαρτίαις γεγενῆσθαι ταῦτα πέπονθεν, καὶ ὅτι μὴ φόβον ἔχοντος τὸ τοιοῦτος χρῆσθαι λόγοις. θρασεῖς γὰρ αὐτούς ἐνόμιζον ἀγνοοῦντες αὐτοῦ τὴν ἀρετὴν οἰόμενοι, ὅτι ἀποποιησάμενος τὸν φόβον ταῦτα λέγει. συνετέλεσας δὲ ῥήματα τοιαῦτα ἔναντι κυρίου; ἴσως διὰ τὸ εὐπαρησίαστον αὐτοῦ τῶν λόγων, οὐς προέφερον ἀπὸ καθαροῦ τοῦ συνειδότος, ταῦτα λέγει, ἅπερ οὗτος νομίζει ὡς βλάσφημα, ψευδῆ ἀρχὴν ὑποτιθέμενος τὴν ὅτι δι' ἁμαρτίας πάσχει. ἔνοχος εἶ ῥήμασιν στόματός σου. θρασεῶς αὐτῷ διαλέγεται ὡς πρὸς μὴ δίκαιον προφέρων τοὺς λόγους. οἶεται δὲ καὶ ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων ἐλέγχειν αὐτὸν φάσκων ὅτι «ἐκ τῶν σεαυτοῦ ἐλεγχθήσει λόγων». οὐδὲ διέκρινας ῥήματα δυναστῶν. συνεπίσκεψαι, μήποτε δυνάστας λέγει τοὺς ὑπερέχοντας συνέσει ἤτοι κατὰ τὸν αὐτοῦ καιρὸν ἢ κατὰ τὸν πρὸ αὐτοῦ, καθὰ λέγεται ἐν τοῖς ἔνπροσθεν· "ἐπερώτησον γὰρ γενεὰν πρώτην, ἐξιχνίασον δὲ κατὰ γένος πατέρων," ἴν' ἢ ὁ λέγει τοιοῦτον· «οὐ διέ 387 κρινας τὰ τῶν σοφῶν ῥήματα ὥστε δι' αὐτῶν ῥυθμίσει σου τὰ ῥήματα καὶ ὄλον τὸν βίον.» πολλάκις γὰρ εἴρηται, ὅτι ὡς ἐξ ἁμαρτιῶν πάσχοντι ἐπιτιμῶσιν. ἐλέγξαι σε τὸ σὸν στόμα καὶ μὴ ἐγώ, τὰ χεῖλη σου καταμαρτυρήσασάν σου. ἀπὸ θρασύτητος καὶ ταῦτα προφέρονται· οὐ γὰρ εἶχεν αὐτὸν οὕτως ἐλέγξαι. πρὸς γὰρ τὴν ἐξ ἀρχῆς διάλημψιν καὶ ταῦτα προφέρεται. τί γάρ; μὴ πρῶτος ἀνθρώπων ἐγεννήθης, ἢ πρὸ θινῶν ἐπάγης; παριστᾶν αὐτῷ βούλονται ὅτι «οὐ διαφέρεις τῶν ἄλλων ἀνθρώπων

οὐδ' ἔξω τῆς φύσεως αὐτῶν ὑπάρχεις ὥστε πλέον τι τῶν ἄλλων κατειληφέναι», ἴν' ἑαυτοὺς ὡς ἐφικνουμένους τῆς ἀκριβείας παραστήσωσιν, δι' ἣν ἀλγεῖ αἰτίαν. τούτῳ δὲ προσκρίθονται οἱ συσπειρομένην εἰσάγοντες τὴν ψυχὴν, ὧν εἰσιν Ἰερακαῖται καὶ Στρατιῶται καὶ ὅμοιοι, λέγοντες ὅτι «εἰ μὴ πρὸ τῶν θινῶν»-ἀντὶ τοῦ «πρὸ τῆς γῆς» ἀπὸ μέρους γὰρ τὸ ὄλον ὠνόμασεν-, «ἐπάγη μετὰ τὰς θίνας», ἐξ οὗ συνάγειν οἰήσονται τὴν ψυχὴν συνσπείρεσθαι τῷ σώματι, ἐτέρου τούτους ἀνατρέποντος ἐκ τοῦ νοεῖν τὴν πῆξιν συστροφὴν εἶναι ὑγροῦ, ὅπερ οὐχ 388 ἀρμόζει ψυχῇ, ἀλλὰ σώματι. ἢ σύνταγμα κυρίου ἀκήκοας, εἰς δὲ σὲ ἀφίκετο σοφία; προβαλλόμενος τὸ τῶν κριμάτων ἀνεξεραύνητον ἐκ τούτου οἶται αὐτὸν περιτρέπειν εἰς τὸ μὴ οἶεσθαι, ὅτι δι' ἕτερον ἢ δι' ἀμαρτίας πάσχει, τούτῳ αὐτὸς ἐνεχόμενος. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς συνταγὴν κυρίου ἦν ἀκηκοῶς ἢ ἀφικομένην εἶχεν πρὸς αὐτὸν τὴν σοφίαν, ἵνα διάλημψιν ἔχη περὶ τοῦ ἀγίου ὡς δι' ἀμαρτίας πάσχοντος. τί γὰρ οἶδας, ὃ οὐκ οἶδαμεν, ἢ τί συνείεις σύ, ὃ οὐχὶ καὶ ἡμεῖς; κοινοποιεῖ αὐτὸν τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις εἰκότως ἄτε ἀγνοῶν αὐτοῦ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς, ἐκ τούτου, ὡς προεῖρηται, ἀνατρέπων δῆθεν τὸ οἶεσθαι ἑαυτὸν δίκαιον· ὅπερ ἔδει καὶ αὐτὸν ἀγνοοῦντα μὴ προκαταλαμβάνειν τὸ κρίμα καὶ πεπεῖσθαι, ὅτι ὡς ἀμαρτῶν ἀνιᾶται. καί γε πρεσβύτης καί γε παλαιὸς ἐν ἡμῖν, βαρύτερος τοῦ πατρός #6σου ἡμέραις. «εἰ καὶ πρεσβύτης,» φησὶν, «ὑπάρχεις καὶ παλαιὸς ἐν ἡμῖν προγενέστερος τυγχάνων ὡς καὶ τοῦ πατρός σου βαρύτερος»-ἀντὶ τοῦ «γηραλεώτερος»-»γεγονέναι, οὐ πλεῖον τι ἡμῶν ἐπίστασαι.» καὶ ταῦτα 389 δὲ ἀπὸ ἀυθεντίας ἀλαζονικῆς λέγει. ἔχομεν τὸ «βαρὺς» ἀντὶ τοῦ «γέρων» κείμενον ἐν ταῖς Βασιλικαῖς Ἱστορίαις· καὶ γὰρ περὶ τοῦ Ἥλι πεσόντος δεῖξαι θέλων ὁ λόγος, ὅτι γέρων ἦν, λέγει· "καὶ ὁ ἄνθρωπος βαρὺς." δηλοῖ δὲ καὶ τὸ τίμιον καὶ πλήθος, ὡς ἐὰν λέγη· "ἐξομολογήσομαί σοι, κύριε, ἐν ἐκκλησίᾳ πολλῇ, ἐν λαῷ βαρεῖ αἰνέσω σε," ἀντὶ τοῦ «ἐν τιμίῳ καὶ πολλῷ». ὀλίγα ὧν ἡμάρτηκας μεμα#6στίγωσαι. τοῦτο λέγει ὅτι «ἡμαρτες καὶ διὰ τοῦτο μᾶστιγας ὑπομένεις. ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ὑφιστάμενος προσάπτεις ἀδικίαν τῷ θεῷ, βαρύτερον γέγονέ σοι τὸ ἀμάρτημα.» καὶ ταῦτα δὲ λέγει οὐ συνετῶς· οὐ γὰρ ἤδει τὸ κατ' αὐτόν, ὥστε ψευδῶς ἔλεγεν. καὶ ποικίλον δὲ ἐστὶν τὸ ψεύδεσθαι. ἔστιν γὰρ ψεύσασθαι μὴ ψευδόμενον· πολλάκις γὰρ διακείμεθα περὶ τινος ὡς οὕτως ἔχοντος καὶ λέγομεν αὐτὸ διάθεσιν ἔχοντες ὡς περὶ ἀληθοῦς, καὶ τὸ μὲν ἀπαγγελλόμενον τῇ ἑαυτοῦ φύσει ψεῦδος ἐστὶν, οὐκ ἀπὸ ψευδομένου δὲ λεγόμενον. ἔστιν δὲ καὶ μηδ' ὅλως τι ἐπιστάμενον προφέρειν λόγον ψευδῆ 390 ἐξ ἀλαζονείας, ὅπερ τούτῳ συμβέβηκεν. εἰσὶν δὲ καὶ ἄλλως ψευδόμενοι, ὡς ἐπιστήσας γνώσει. μεγάλως ὑπερβαλλόντως λελάληκας. τί ἐτόλμησεν ἡ καρδιά σου ἢ τί ὑπήνεγκαν οἱ ὀφθαλμοί σου; καὶ ταῦτα διακείμενοι περὶ αὐτοῦ ὡς ἀμαρτόντος ἀκούοντές τε καὶ τῶν ἐκ παρρησίας λόγων αὐτοῦ προήνεγκαν. ἐπεὶ γὰρ ἐκ καθαρότητος προέφερον λόγους ὁ μακάριος, τόλμαν ἠγοῦντο τοῦτο καὶ ὑπερβολὴν ἀλαζονείας ματαίως καὶ ἀνοήτως, ὅτι θυμὸν ἔρρηξας ἔναντι κυρίου, ἐξήγαγες δὲ ἐκ στόμα#6τος ῥήματα τοιαῦτα. θυμὸν ἠγοῦντο τὴν ἐκ καθαρότητος ὑπερβαλλούσης παρρησίαν, ὅπερ αὐτοῖς συνέβαιεν ἐκ τῆς σαθρᾶς αὐτῶν ἀρχῆς ἧς αὐτοῖς ἑαυτοῖς ὑπέθεντο βλασφημίαν ἠγούμενοι τὴν εὐλογον καὶ ὡς προαποδέδοται τῶν λόγων αὐτοῦ ἐλευθερίαν. τίς γὰρ ὧν βροτός, ὅτι ἔσται ἄμεμπτος ἢ ὡς ἐσόμενος δίκαιος γεννητὸς γυναικός; ἴδιον τῶν μὴ ἐχόντων ἀρετὴν τὸ δυσχερῆ λογίζεσθαι τὴν ταύτης ἀνάλημψιν καὶ δια391 κεῖσθαι ὡς μηδενὸς αὐτὴν ἔχοντος, καθάπερ καὶ ὁ προκείμενος λέγει σφαλλόμενος διὰ τὴν τοῦ σώματος ὡς εἰκὸς ἀσθένειαν. εἰ δὲ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὴν διάνοιαν ἦν σκοπήσας, ἐθεώρει τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου τὸ μέγεθος, ὅπερ εἰδὼς ὁ ὕμνωδὸς ἀμφοτέρω διδάσκει λέγων· "τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι λογίζῃ αὐτόν; ἄνθρωπος ματαιότητι ὠμοιώθη," ὅπερ πρὸς

τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος εἴρηκεν ὡς πρὸς τὰ θεῖα συνκρίνων. παιδεύων δὲ τὸ μέγεθος λέγει πάλιν· "ἠλάττωσας αὐτὸν βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους, δόξη καὶ τιμῇ ἔστεφάνωσας αὐτόν." καὶ πάλιν ἕτερον λόγιον "μέγα ἄνθρωπος" φησὶν "καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων", ὅπερ οὐ κατὰ τὸ γεννᾶσθαι ἔχει, ἀλλὰ κατὰ τὸ οὐσίαν εἶναι ἐν τῷ συνθέτῳ δικαιοσύνης δεκτικῆν. εἰ κατὰ ἀγίων οὐ πιστεύει. ὅμοιον τούτῳ ἡ τὸ "εἰ κατὰ παίδων αὐτοῦ οὐ πιστεύει, κατὰ ἀγγέλων αὐτοῦ σκολιὸν τι ἐπενόησεν". ἀγίους οὖν ἐνταῦθα τοὺς ἀγγέλους λέγει παριστῶν ὅτι «εἰ καὶ ἄγγελοι τρεπτοὶ εἰσιν, πῶς οἶόν τε ἄνθρωπον εἶναι ἄμεμπτον.» σημειωτέον, ὅτι τὸ πιστεύειν πολλάκις τὸ βέβαιον δηλοῖ, καθὼς εἰ 392 ρηταὶ "πισταὶ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ." καὶ ἐρμηνεύει τὸ πιστὸν αὐτῶν λέγων· "ἔστερωμέναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." καὶ πάλιν· "πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος." καὶ ἔτι· "ὁ θεὸς πιστὸς καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία." οὐδὲ γὰρ ὁ θεὸς ἐκ τοῦ μετέχειν πίστεως πιστὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ βεβαιότητα ἔχειν. οὐρανὸς δὲ οὐ καθαρὸς ἐναντίον αὐτοῦ. ὡς οὐδὲ τὰ ἄστρα συνκρίσει θεοῦ φωτὸς ὄντος καὶ σκοτίαν οὐκ ἔχοντος οὐδεμίαν καὶ αὐτὸς ὁ οὐρανὸς οὐ καθαρὸς ἐστίν, οὐ καθάπαξ, ἀλλ' ἐπίπροσθεν θεοῦ. δυνατὸν δὲ οὐρανὸν ἐνταῦθα λέγειν αὐτοὺς τούτους τοὺς "ἀπολιπόντας τὸ οὐράνιον οἶκημα", οὓς εἶπεν "παῖδας αὐτοῦ, καθ' ὧν οὐ πιστεύει". λέγει γοῦν ἐν τῷ Ἡσαΐα αὐτὸς ὁ θεὸς ἀπὸ ἰδίου προσώπου· "ἐμεθύσθη ἡ μάχαιρά μου ἐν τῷ οὐρανῷ." ἡ μάχαιρα δὲ κόλασιν σημαίνει, καθὼς εἴρηται· "ἡ μάχαιρά μου φάγεται αἷμα τραυματιῶν καὶ μεθύσω τὰ βέλη μου ἀφ' αἵματος." ἐν τοῖς οὖν παραβεβηκόσιν ἀγγέλοις φησὶν μεθύσκεσθαι τὴν μάχαιραν οὐρανοῖς καλουμένοις τὴν κόλασιν ἐπιφέρων. οὗτος οὖν ὁ οὐρανὸς οὐ καθαρὸς ἐναντίον αὐτοῦ. ἕα δὲ ἐβδελυγμένος καὶ ἀκάθαρ³⁹³ τὸς ἀνὴρ πίνων ἀδικίας ἴσα ποτῷ. κἂν τις οὐρανὸς τυγχάνων ἐκ παραβάσεως γήϊνος γένηται, ὁμοιοῦται ἀνδρὶ οὐκέτι ἄγγελος εἶναι ἀξιούμενος διὰ τὸ ποτὸν ἠγεῖσθαι τὴν ἀδικίαν· ἀμέτρως γὰρ ἐμφορεῖται τὴν ἀδικίαν ὁ ἄδικος. δεικτικὸν δὲ τοῦτο μὴ κατὰ φύσιν εἶναι τὸ κακόν· ἐπεισόδιον γὰρ ἐστίν τὸ κακόν. φησὶν γοῦν, ὅτι ὁ οὐρανὸς οὐ καθαρὸς ὡς πρὸς τὸν θεόν. εἰ δὲ τοῦτο, ὁ ἄνθρωπος ἐν πίνουσιν ἀδικίαν ταχθεῖη. ἀδικίαν ἐνταῦθα λέγει τὴν γενικὴν κακίαν· ἔστιν γὰρ καὶ ἰδικὴ ἀδικία ἢ περὶ τὰ συναλλάγματα, ὡσπερ δικαιοσύνη ἢ ἰδικὴ καὶ ἢ πᾶσα ἀρετὴ πολλάκις καλεῖται. ἀναγγέλλω δέ σοι, σὺ δὲ ἄκουέ μου. δοκεῖ πως ἀλαζονικῶς ταῦτα τῷ Ἰὼβ λέγειν ἢ τάχα οὐ προθέσει ἀλαζονικῆ, ἀλλὰ τῷ νομίζειν αὐτὸν ἐν ἀμαρτίᾳ εἶναι καὶ διὰ τοῦτο δεῖσθαι τῆς πρὸς αὐτοῦ παραινέσεως. ἃ δὴ ἐώρακα ἀναγγέλλω σοι, ἃ σοφοὶ ἐροῦσιν καὶ οὐκ ἔκρυψαν πατέρες αὐτῶν. ὡς ἐνδόξων δῆθεν προσώπων χρῆσθαι βούλεται τῷ λόγῳ, ἵν' ἐκ τούτων πειστικῶς δοκοῖη λέγειν. φησὶν γάρ· «ἃ σοφοὶ ἐροῦσιν, οἱ παρὰ πατέρων ἀκηκόασιν οὐ κρυψάντων ἀπ' αὐτῶν 394 τὴν διδασκαλίαν.» δηλοῖ δὲ διὰ τούτων ὡς εὐδιαθέτως εἰς τὸν Ἰὼβ αὐτὸν κινούμενον. ὅμοιον τούτῳ τὸ "ἐπερώτησον γὰρ γενεὰν πρώτην, ἐξιχνίασον δὲ κατὰ γένος πατέρων." αὐτοῖς μόνοις ἐδόθη ἢ γῆ καὶ οὐκ ἐπῆλθεν ἀλλογενῆς ἐπ' αὐτούς. ἔοικεν οὗτος, εἰ καὶ μὴ κατ' ἐπίγνωσιν θεῖαν, ἀλλὰ τῷ θαυμάζειν τοὺς συνέσει ὑπερβάλλοντας, ὅμοιον λέγειν τῷ ῥητῷ τῷ φάσκοντι· "τοῦ πιστοῦ ὅλος ὁ κόσμος τῶν χρημάτων, τοῦ δὲ ἀπίστου οὐδὲ ὀβολός." κἂν γὰρ πολυκτῆμων ὑπάρχη ὁ ἀπίστος, οὐ δεσπότης αὐτῶν, ἀλλὰ δοῦλός ἐστιν. τῷ γὰρ μαμωνᾶ δουλεύει. ὁ δὲ δίκαιος ἀδούλωτος ἔχει τὸ φρονεῖν. διὸ "οὐδὲ ἐπέρχεται ἀλλογενῆς ἐπ' αὐτούς", ἀντὶ τοῦ «οὐκ αἰχμαλωτεύονται οὔτε ἀπὸ ἀοράτου δυνάμεως οὔτε ἀπὸ ἀνθρώπου». "ἡ ἀγάπη γὰρ οὐδέποτε πίπτει", ἀντὶ τοῦ «ὁ ἀγαπῶν». κἂν γὰρ ποτε ἐν αἰχμαλωσίᾳ κρατηθῆ ὁ δίκαιος, ἀλλ' ὡς προεῖρηται ἀδούλωτός ἐστιν τὸν λογισμὸν. οἰκεῖον δὲ τῶν ἀλλογενῶν καὶ ἀοράτων καὶ ὀρατῶν τὸ ἐπέρχεσθαι. πᾶς ὁ βίος ἀσεβοῦς ἐν φροντίδι. θέλει λέγειν, ὅτι ὁ δίκαιος ἐν πάσῃ

ἐστὶν ἀναπαύσει, ὡς τὴν 395 γῆν αὐτοῖς δίδοσθαι καὶ μὴ ἐπέρχεσθαι ἀλλογενῆ ἐπ' αὐτούς, ὁ δὲ ἀσεβῆς ἐν φροντίσιν ἐστίν. καὶ εἰ μὴ κατὰ τὰ εἰρημένα τοῦτο ἔλεγεν, εἶχε λόγον. ἐπειδὴ δὲ εἶπεν, ὅτι ἀμαρτωλὸς ἐστίν, παραινίττεται ὅτι «διὰ τοῦτο ἐν φροντίσιν ὑπάρχεις, ἐπεὶ οὐκ εἶ δίκαιος, ᾧ μετὰ τῶν ὁμοίων ἐδόθη ἡ γῆ καὶ οὐκ ἐπέρχεται ἀλλογενής». οὗτος μὲν οὖν ὅπως τοῦτο εἶπεν, δεδήλωται. ὁ δὲ κύριος παραγγέλλων τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς φησὶν· "μὴ μεριμνήσητε περὶ τῆς αὔριον." καὶ παραγγελία ἔστιν, ἵνα "πᾶσαν μέριμναν ἐπὶ κύριον ρίψωμεν". εἰ δὲ καὶ τὰ χρήματα λέγει τὸν βίον, καὶ οὗτος "ἐν φροντίδι". ἔτη δὲ ἀριθμητὰ δεδομένα δυνάστη. ὁ δὲ φόβος αὐτοῦ ἐν ὧσιν αὐτοῦ. τοῦτο λέγει, ὅτι κἂν δυναστεύων τις καταθρασύνῃται, ἴστω ὅτι ἀριθμητὰ ἔτη ἔχει. οὐχ ἡ δυναστεία πολυχρόνιον αὐτὸν ποιεῖ ἐπιμετρεῖται γὰρ τοῖς ἀνθρώποις χρόνος παρὰ τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ αὐτοῦ κρίμα. κἂν ἀλαζονεύηται οὖν ὁ δυνάστης, ἀλλ' ὁ βίος αὐτοῦ καὶ τὰ ἔτη αὐτοῦ ὀλίγα τυγχάνει καὶ ἐπίφοβα ἀεὶ ἐν τοῖς ὧσιν τὸν φόβον ἔχοντος διὰ τὸ ἀβέβαιον τοῦ τρόπου. 396 τὸν δὲ παθητικὸν ὁ τοιοῦτος ἔχει φόβον. ὅταν γὰρ ἐν φροντίσιν τοῦ βίου ἐστίν, εὐλαβεῖται καὶ τὸν θάνατον. ὁ δὲ σπουδαῖος εἰδώς, ὅτι κάλλιον "ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι", εὐελπίς ἐστίν, τοῦ φαύλου οὐχ οὕτως ὄντος, ἀλλὰ φοβουμένου· εἴρηται γάρ, ὅτι "φεύγει ἀσεβῆς οὐδενὸς διώκοντος". ὅταν δοκῆ ἤδη εἰρηνεύειν, ἤξει αὐτοῦ ἡ καταστροφή. κἂν ἐν πολλῇ εὐθηνία τις ὑπάρχη ὡς ὁ λέγων ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· "καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ· ψυχῇ, ἔχεις ἀγαθὰ πολλά, φάγε, πίε, εὐφραίνου", ἀλλ' ὁ κύριος αὐτῷ λέγει· "ἄφρων, ταύτη τῇ νυκτὶ ἀπαιτοῦσιν τὴν ψυχὴν σου ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἠτοίμασας, τίνοι ἔσται;" ὅτε γὰρ ἔδοξεν εἰρηνεύειν ἐν τῷ πλούτῳ, ἦλθεν ἡ καταστροφή αὐτοῦ. ταῦτα μὲν οὖν ὁ θεῖος ὑποβάλλει λόγος. ἔοικεν δέ, ὅτι οὗτος ἐκ παρακουσμάτων τῶν σοφῶν ταῦτα λέγει κατὰ τοῦτο σφαλόμενος, ὅτι περὶ τοῦ Ἰώβ αὐτὰ ἠνίττετο. μὴ πιστευέτω ἀποστραφῆναι ἀπὸ σκότους. ὅμοιον τῷ "ὅταν λέγωσιν· εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια ἐστίν" τὸ "ὅταν δοκῆ εἰρηνεύειν, ἤξει αὐτοῦ ἡ καταστροφή". "τότε," φησὶν, "αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος ὡσπερ ἡ ὠδὴν τῇ ἐν γαστρὶ 397 ἐχούσῃ." -- ζατ 7 ιοβ 15,22β-23α ἐντέταλται γὰρ ἤδη εἰς χειρὰς σιδήρου, κατατέτακται δὲ εἰς σῖτα γυψίν. ἀπεντεῦθεν γὰρ ὁ ἀμαρτάνων ἐθησαύρισεν ἑαυτῷ κόλασιν, ἅπερ διὰ τοῦ σιδήρου καὶ τῶν γυψῶν σημαίνεται. οὐ δεῖ δὲ ξενίζεσθαι, ὅτι οὗτος τοιαῦτα λέγει. ἤδη γὰρ εἴρηται, ὅτι ἴσως ἐκ παρακουσμάτων τῶν ἀρχαίων αὐτὰ προφέρει. ιοβ 15,23β οἶδεν δὲ ἐν ἑαυτῷ, ὅτι μένει εἰς πτώμα. λέγει, ὅτι τὸ συνειδὸς τῶν ἀμαρτανόντων οἶδε τὴν τῶν ἐπιτηδευμάτων τῶν φαύλων προσδοκίαν, ὅτι αὕτη πτώμα ὑπάρχει. ιοβ 15,23ξ ἡμέρα δὲ αὐτὸν σκοτεινὴ στροβήσει. ἀντὶ τοῦ «διαταράττεται ἐκ τῶν κολάσεων». ἔχεις ἐν Ἄμῳ περὶ ταύτης τῆς ἡμέρας· "οὐαὶ οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἡμέραν κυρίου, καὶ ἵνα τί ὑμῖν αὕτη ἡ ἡμέρα κυρίου; καὶ αὕτη ἐστὶ σκότος καὶ οὐ φῶς". αμοσ 5, 18-20 "καὶ γνόφος οὗ οὐκ ἔστι φέγγος". ζφ. ιοβ 10,22α. ιοβ 15,24α ἀνάγκη δὲ καὶ θλίψεις αὐτὸν καθέξει. φησὶν οὖν, ὅτι οἱ φαῦλοι τούτοις περιπεσοῦνται, διὰ πάντων κατασκευάζων, ὅτι δι' ἀμαρτίας ταῦτα πάσχει. ιοβ 15,24β ὡσπερ στρατηγὸς πρωτοστάτης πίπτων. εἰ καὶ μὴ ὁ Ἰώβ ἐστὶν ὁ ταῦτα λέγων, ἀλλ' εἶχε τινα τοῦ διαβόλου γνῶσιν, ἤντινα εἰκὸς ἐκ λόγων ἢ τοῦ Ἰώβ ἢ ἄλλων παλαιῶν ἔσχεν. πρωτοστάτην οὖν αὐτὸν στρατηγὸν διὰ τὸ ἀρχέκακον λέγει. φησὶν οὖν, ὅτι οὕτως αὐτὸν καθέξει, ἀνάγκη καὶ θλίψεις λεγόμενος ἐν τοῖς προειρημένοις, ἔσται ὡς ὁ πρωτοστάτης στρατηγός· οὕτως καὶ αὐτὸς πεσεῖται ἀρχέκακος ὢν. 401 ιοβ 15,26α ἔδραμεν δὲ ἐναντίον αὐτοῦ ὕβρι. -- ἔμφαίνεται διὰ τοῦ μὴ κεκρυμμένως αὐτὴν ἐνεργεῖν, ἀλλ' ἐναντίον κυρίου. ὕβρις δὲ δύναται εἶναι καὶ ἡ ἀλαζονεία καὶ πᾶσα ἀδικία· ὕβρεως γὰρ ἀξίους ποιεῖ τοὺς ἐνεχομένους. ὁ ὑβρίζων τινὰ λόγους λέγει καὶ

τούτους φαύλους, οὐ πάντως δὲ ποιεῖ αὐτὸν ὕβρεως ἄξιον· οὔτε γὰρ ἔπαινος ἀγαθὸν ποιεῖ οὔτε ψόγος κακόν. ἐν πάχει νώτου ἀσπίδος αὐτοῦ, ὅτι θρασύτης ἐν τῷ κακῷ ἐστίν, δηλοῖ ἐν τούτῳ· ὡς γὰρ ἀκαταμάχητος χρῆται τῇ ἀσπίδι χρησάμενος τῇ ταύτης παχύτητι καὶ τοῖς σαρκικοῖς ἐπιτηδεύμασιν. οὕτω καὶ οἱ ψευδοπροφήται δορὰν προβάτου περιβεβλημένοι "ἔσωθεν" ἦσαν "λύκοι ἄρπαγες". περὶ τοῦ διαβόλου λέγεται ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ βιβλίῳ· "τίς ἀποκαλύψει ἔνδυμα προσώπου αὐτοῦ, εἰς δὲ πτύξιν θώρακος αὐτοῦ τίς ἂν εἰσέλθοι;" σπάνιος γὰρ ὁ ἀποκαλύπτων αὐτοῦ τὴν κακίαν. καὶ ὡσπερ ὁ ὑποκρινόμενος ἐν σκηνῇ ἄλλο ἔχων πρόσωπον ἄλλοις ἑαυτὸν ἐμφανίζει, οὕτω καὶ ὁ διάβολος "μετασχηματιζόμενος εἰς ἄγγελον φωτός" ἀπατᾷ καὶ συναρπάζει, καὶ οὐχ ὡς διάβολος· εἰ γὰρ ἀν προφανῶς, ἔφευγον ἂν αὐτόν. οὕτω καὶ ἡ ἐν Πα402 ροιμίαις προσωποποιουμένη πόρνη χρηστοῖς λόγοις τὸν ἰὸν ὑποβάλλει. εἰσέλθοι δὲ εἰς οἴκους ἀοικήτους. ἔοικεν ταῦτα περὶ διαβόλου λέγεσθαι ἢ περὶ πάσης πονηρᾶς καὶ ἀντικειμένης δυνάμεως καὶ ψυχῆς μετεχούσης τῆς αὐτῆς κακίας· τὰ γὰρ τῶν αὐτῶν δεκτικὰ ὁμοουσία ἐστίν. καὶ ἐάν τι περὶ διαβόλου λέγεται ὡς πονηροῦ, ὡς κακούργου, δυνατὸν ταύτην τὴν κακίαν καὶ περὶ ἄλλην δύναμιν πονηρὰν λεχθῆναι. καθόλου οὖν περὶ παντὸς κακοῦ φαμεν, ὅτι εἰσέρχεται εἰς οἴκους ἀοικήτους· ἔνθα γὰρ οἴκησίν ἐστίν σπουδαία, οὐκ ἔχει χώραν ὁ κακός. καὶ ἔχομεν ἐξ εὐαγγελικοῦ παραστῆσαι τοῦτο· "ὅταν τὸ ἀκάθαρτον," φησίν, "πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν καὶ οὐχ εὐρίσκει." ἄνυδροι δὲ τόποι ἐν τούτοις αἱ ψυχαὶ εἰσιν αἱ ἐστερημέναι κακίας. πολλαχοῦ γὰρ ἡ ὑγρότης τῆς κακίας ὕδωρ λέγεται· "ἄρα διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τὸ ἀνυπόστατον." καὶ "βασιλεύς" ἐστίν ὁ διάβολος "πάντων τῶν ἐν τοῖς ὕδασι," οὐ τῶν αἰσθητῶν-ταῦτα γὰρ τοῦ θεοῦ εἰσι δημι403 ουργήματα-, ἀλλὰ τῶν κακῶν καὶ ἀμαρτωλῶν τῶν ἐνεχομένων τῷ ὕδατι ἐκείνῳ, περὶ οὗ εἴρηται· "ὕδωρ πολὺ οὐ δυνήσεται σβέσαι τὴν ἀγάπην," ἀντὶ τοῦ «κακία ἀγάπην οὐκ ἐμποδίζει». ὅταν οὖν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐκβληθῆν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ζητῇ ἄλλον οἶκον ζητῇ ποῦ φωλεῦει, διέρχεται δι' ἀνύδρων, ἀντὶ τοῦ «οὐ κάθηται ἐν ψυχῇ»-εὐρίσκει γὰρ αὐτὴν ἐστερημένην τῶν φαύλων ὑγρῶν ὥστε παρρησιάζεσθαι τινα ἐν τούτῳ καὶ λέγειν· "ἡ ψυχὴ μου ὡς γῆ ἄνυδρος" «καὶ οὐχ εὐρίσκει ἐκεῖ ἀνάπαυσιν». ἀνάλογόν τι ὁ ὕμνωδός που λέγει· "ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ οὐκ ἐγίγνωσκον." "οἴκοι" οὖν "ἀοικήτοί" εἰσιν αἱ ἐκεῖναι αἱ ψυχαί, ὧν κεχώρισται πᾶσα ἀρετὴ, ἥς ἀπούσης ὁ θεὸς ἄπεστιν καὶ ὁ τούτου λόγος καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα· εἰς οὓς ὁ διάβολος, ἡ ἀντικειμένη δύναμις, εἴσεισιν. ἃ δὲ ἐκεῖνοι ἠτοίμασαν, ἄλλοι ἀποίссονται. εἰπὼν περὶ ἀντικειμένων δυνάμεων ἐνικῶς διὰ τοῦ "εἰσέλθοι δὲ εἰς οἴκους ἀοικήτους" ἐπάγει πληθυντικῶς· "ἃ δὲ ἐκεῖνοι ἠτοίμασαν, ἄλλοι ἀποίссονται." ὅσα γὰρ παρασκευάζουσιν οἱ φαῦλοι εἰς κακίαν, ἄλλοι αὐτῶν ὄντες οἱ ἅγιοι λαμβάνουσιν ἀποσπῶντες αὐτοὺς ἀπὸ τῶν κατεχόντων διὰ τοῦ θείου κηρύγματος, ὅπερ οἱ μακάριοι ἀπόστολοι 404 πεποιήκασι ἀποσταλέντες "μαθητεῦσαι πάντα τὰ ἔθνη". καὶ πρόσσχε, ὅτι οὐκ εἶπεν «ἃ ἐκεῖνοι ἔκτισαν, ἀλλ' "ἃ ἐκεῖνοι ἠτοίμασαν", ἠτοίμασαν δὲ διὰ κακίας, δι' ἡδονῶν, διὰ τῶν ἄλλων κακῶν. οὔτε μὴ πλουτισθῆ, οὔτε μὴ μείνη αὐ#6τοῦ τὰ ὑπάρχοντα. τῶν σπουδῆ ἑτοιμασθέντων ἐξαιτουμένων πῶς ἂν ἔτι πλουτοίη; πένης γὰρ καὶ ἱροσγ..... ν ἠτοιμασμένων α τῆς αὐτοῦ ἀπάτης ἀγαθοὺς διδασκαλ..... νων. τούτῳ ὅμοιον τὸ "ἐφώνησεν πέρδιξ, συνήγαγεν ἃ οὐκ ἔτεκεν· ἐπ' ἐσχάτου αὐτοῦ ἐγκαταλείψουσιν αὐτόν, ἐπ' ἐσχάτου αὐτοῦ ἔσται ἄφρων." οὐ μὴ βάλῃ ἐπὶ γῆς σκιάν. τὰ σώματα ποιητικὰ τῶν σκιῶν εἰσιν καὶ ἀδύνατον σώματος μὴ ὄντος σκιάν εἶναι. καὶ οὗτος οὖν ἐπεὶ τρόπον τινὰ ὑφesseτηκῶς οὐ μένει- οὐ λέγω, ὅτι ἡ οὐσία αὐτοῦ οὐ μένει, ἀλλ' οὕτως ὡς ἠθέλησεν εἶναι οὐ μένει-, διὸ οὐ

βάλλει σκιάν· "οὔτε γὰρ ἦν ἀπ' ἀρχῆς", φησίν, ἢ κακία "οὔτε εἰς τὸν αἰῶνα ἔσται." οὐδὲ μὴ ἐκφύγη τὸ σκό#6τος, καὶ εἰκότως· ὁ γὰρ τῶν ἄλλων παραίτιος εἰς κακίαν ἀναπόδραστος ἔχει τὴν κόλασιν. τὸν βλαστὸν αὐτοῦ μαράναι ἄνεμος, εἰ καὶ ἔδοξε βλαστάνειν ἐν οἷς ἠπάτησεν καὶ ἐν οἷς ἐκπληροῖ αὐτοῦ τὴν κακίαν, ἀλλ' ὁ βλαστὸς οὗτος ὑπὸ ἀνέμου μα405 ραίνεται· οὐ γὰρ ἔστιν ρίζαν ἔχων. οὐ γὰρ οὐσιώδης ἢ κακία, ἀλλὰ ἔξωθεν ἐπηρεασθούσα, ἣτις προσβολῇ πειρασμοῦ, ὅστις ἄνεμος εἴρηται, ἐλέγχεται καὶ πίπτει καὶ μαραίνεται. ἐκπέσοι δὲ αὐτοῦ τὸ ἄνθος, τὸ ἄνθος ἀρχὴ καὶ προοίμιόν ἐστιν καρποῦ, καὶ τοῦτο οὖν ἐκπίπτει. κὰν γὰρ ἀλαζονεύηται ὁ μετέχων κακίας, ἀλλὰ μικρὸν ὕστερον ταπεινοῦται. τοῦτο δὲ πολλάκις καὶ εὐεργετικὸν ἐστίν, καθὰ καὶ ὁ ἰατρὸς τὴν ἐπιφυομένην λύμην τῷ σώματι πολλάκις διὰ σιδήρου ἐκτέμνει καὶ οὐδὲ παύεται προσάγων τὰ ἀνιαρά, ἕως οὗ τὸν σκοπὸν, τὸ ὑγιεινόν, ἀποπληρώσῃ. ξατ 12 μὴ ἀσφαλῆ, φησίν, τὰ καθ' ἑαυτὸν νομιζέτω ὁ ἀσεβῆς πταιῶν εἰς θεόν. κενὰ γὰρ ἀποβήσεται αὐτῷ. ματαιότης γὰρ ἔστιν αὐτοῦ πᾶσα πρᾶξις διὰ τὸ μηδὲν ὑφεισθηκὸς ἔχειν. ἢ τομὴ αὐτοῦ πρὸ ὥρας φθαρήσεται. διὰ τοῦτο τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐκπίπτει καὶ ὁ βλαστὸς αὐτοῦ μαραίνεται, ὅτι οὐ μένει καιρὸν τελείου καρποῦ. ὁμοιον τούτῳ τὸ "μὴ γίνου σκληρός, ἵνα μὴ ἀποθάνῃς ἐν οὐ καιρῷ σου." τινὲς ἐκ τῶν τοιούτων λέξεων ταραττόμενοι εἰμαρμένην εἰσηγοῦνται καὶ λέγουσιν ὅτι «ὑπὸ καιρὸν ἔσμεν ἐν οἷς πράττομεν». τὸ δὲ "πρὸ ὥρας" ἐνταῦθα «πρὸ τῆς τελεσφορήσεως» λέγει, καθὸ λέγομεν ὥραν εἶναι τρυγητοῦ ἢ ἀμῆτου. οὕτω γοῦν ὁ Ἰώβ "ἐλήλυθεν ἐν τάφῳ ὡς σῖτος ὠριμος κατὰ καιρὸν συνκομισθεῖς". εὐεργεσία δὲ θεοῦ 406 ἐστίν τῆς κακίας τὸν βλαστὸν πρὸ ὥρας φθαρήναι. καὶ ὁ ρόδαμος αὐτοῦ οὐ πυκάσει· τρυγηθεῖ δὲ ὡσπερ ὄμφαξ πρὸ ὥρας, ἐκπέσοι δὲ ὡς ἄνθος ἐλαίας. οὐκ ἐπιτρέπεται εἰς τελείαν καρποφορίαν ἐλθεῖν τὸ ἄνθος αὐτοῦ. οὐδὲν δ' ἦττον καὶ τοῦτο ὡς προεῖρηται λυσιτελὲς ἐστίν καὶ χρήσιμον ἡ ἐλετην κακίαν εἶναι τῶν ἐνεργούτων. τὰ δὲ τῶν δικαίων οὐχ οὕτως· τὰ γὰρ κλήματα τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου μένοντα ἐν τῇ συμφυίᾳ βλαστοῦσιν καὶ καρποφοροῦσιν. μαρτύριον γὰρ ἀσεβοῦς θάνατος. τὰ φθάσαντα διελθὼν τὸ πέρας τοῦ ἀσεβοῦς θάνατον ἀποφαίνεται. ἢ γὰρ τῆς κακίας τελεσιουργία θάνατον ἀπεργάζεται, οὐ τὸν κοινόν, ἀλλὰ τὸν τῆς κολάσεως. πῦρ δὲ καύσει οἴκους δωροδεκτῶν. καὶ κατὰ τὸ πρόχειρον ὠφέλειαν ἔχει, ὅτι οἱ δωροδοκοῦντες πάντως ἐπὶ ἀδικήμασι καὶ ἀσεβήμασι τοῦτο ὑπομένουσιν. εἴρηται γάρ· "ὁ ἄρχων αἰτεῖ καὶ ὁ κριτῆς εἰρηνικοὺς λόγους ἐλάλησεν, καταθύμιον ψυχῆς αὐτοῦ ἐστίν." πῶς δὲ καίεται τοῦ δωροδέκτου ὁ οἶκος, ἐπιστῆσαι δεῖ. εἴρηται· "καὶ ἐξελοῦμαι τὰ ἀγαθὰ αὐτῶν ὡς σῆς ἐκτρώγων καὶ βαδίζων ἐπὶ κανόνος ἐν ἡμέρᾳ σκοπιάς." ἐν γὰρ ἐξετάσει τῶν πραγμάτων ἔσται ἀπόδοσις κατὰ τὸ εἰρημένον· "ὑπάγετε εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον." ἔστιν δὲ ὅτε καὶ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἢ ἀνταπόδοσις γενήσεται κατὰ τῶν δω407 ροδεκτῶν. ἐπεὶ γὰρ "ἢ κρίσις τοῦ θεοῦ ἐστίν", ὅσοι διαστρέφουσιν τὰ τοῦ θεοῦ κρίματα, οὗτοι ὑπὸ κόλασιν πίπτουσιν. ἐν γαστρὶ δὲ λήμψεται ὀδύνας. τοῦτο λέγει, ὅτι πατὴρ ἔσται κακῶν γεννημάτων αἴτιος γινόμενος κολάσεων. τὰς δ' ἀμοιβὰς τὰς θείας οὐκ ἄνθρωπος γεννᾷ, ἀλλὰ θεὸς χαρίζεται· "οὐ γὰρ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς." καὶ οὐ τοῦτο λέγομεν, ὅτι τῶν ἀγαθῶν ὁ σπουδαῖος οὐκ ἔστιν αἴτιος, ἀλλ' ὅτι αἱ χάριτες τοῦ θεοῦ καὶ αἱ δωρεαὶ ἀνυπερβλήτῳ ὑπεροχῇ παρ' αὐτοῦ παρέχονται· "πᾶσα γὰρ δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστίν καταβαῖνον παρὰ τοῦ πατρὸς τῶν φωτῶν." ὅτι δὲ τοῖς μὲν φαύλοις ἔπεται τὰ τῆς κολάσεως τρόπον τινὰ αὐτοῖς αὐτῶν αὐτὰ ἐπαγόντων, τοῖς δὲ σπουδαίοις θεὸς ὀρέγει τὰς χάριτας, εἴρηται· "τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, οἱ δὲ ἐμὲ ἐξουθενοῦντες ἀτιμασθήσονται." ἢ γὰρ ἐξουθένωσις τοῦ θεοῦ ἐπιφέρει αὐτοῖς τὴν ἀτιμίαν. τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος γράφει· "τοῖς

μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν ζητοῦσιν ζωὴν αἰώνιον" δίδωσιν θεός, "τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας καὶ ἀπειθοῦσιν τῇ ἀληθείᾳ ὀργὴ καὶ θυμὸς" ἔπεται. ἀποβήσεται δὲ αὐτῷ κενά, ἢ δὲ κοιλία αὐτοῦ ὑποίσει δόλον. πᾶσα 408 γὰρ αὐτοῦ πρᾶξις, ὡς προεῖρηται, ματαιότητος πεπλήρωται ἐν γαστρὶ λαμβάνοντος ὀδύνας. "συνέλαβεν γὰρ πόνον καὶ ἔτεκεν ἀδικίαν", δηλονότι τῆς κοιλίας αὐτοῦ δόλον φερούσης. δόλον δὲ ἐνταῦθα τὴν πᾶσαν σαρκίαν φησὶν. ἔστιν μὲν οὖν καὶ εἶδος κακίας ὁ δόλος, οὐδὲν δ' ἦττον καὶ πᾶσα κακία καλεῖται τῷ ὀνόματι κατὰ τὸ εἰρημένον "ὅτι πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥαδιουργίας" καὶ "διὸ ἀποθέμενοι πάντα δόλον καὶ ὑπόκρισιν". κοιλίαν δὲ δεῖ νοεῖν τὴν τὸ δόλον ἔχουσαν ψυχὴν καὶ συνκατατίθεται τοῖς κακοῖς ἢ τοῖς ἀγαθοῖς. ὑπολαβὼν δὲ Ἰωβ λέγει· ἀκήκοα τοιαῦτα πολλά· παρακλήτορες κακῶν πάντες. δείκνυσιν διὰ τούτων, ὡς συνὼν ἀνθρώποις οἶδεν πολλὰ ἀκούσας. καὶ ἐπεὶ ἀδιαφόρως τοῖς ἐν περιστάσεσιν οὖσιν προσάγουσιν τὰς παρακλήσεις μετὰ τοῦ διακεῖσθαι περὶ αὐτῶν ὡς φαύλων, εἰκότως, καθὰ καὶ οἱ τρεῖς πεποιήκασιν φίλοι, ἐπήγαγεν τὸ "παρακλήτορες κακῶν πάντες" σημαίνων ἥτοι ὅτι πάντες ἀγνοοῦν τῶν συμβαινόντων ἐτέρως ἢ ὡς δεῖ φθέγγονται ἐγείροντες μᾶλλον ἢ συστέλλοντες τὰ ἀναισθητῶν, ἢ τοὺς τρεῖς "πάντας" εἶπεν· καὶ γὰρ ἀπὸ τούτου τοῦ ἀριθμοῦ τὸ πλῆθος. τί γάρ; μὴ τάξις ἐστὶν ῥήμασιν πνεύματος 409 ματος; – – – ξατ 13 ιοβ 16,6α ἐὰν γὰρ λαλήσω, οὐκ ἀλγήσω τὸ τραῦμα. θέλει τὴν διάθεσιν αὐτοῦ τὴν γνησίαν ἐπιδείξασθαι ὅτι «ἐμοὶ μέλει τῆς ὑμετέρας σωτηρίας, ὥστε εἰ καὶ ἀλγῶ, χρῶμαι τῇ παραινέσει». εἰ γὰρ καὶ ἄλλοι ἀλγοῦντες καὶ ἀνιώμενοι ἀρκοῦνται ταῖς καθ' ἑαυτοὺς ἀναισθησίαις, ἀλλὰ τούτῳ ἢ σωτηρία τῶν φίλων προκριτέα. ιοβ 16,6β ἐὰν δὲ καὶ σιωπήσω, τί ἔλαττον τρωθήσομαι; «εἰ δὲ καὶ σιωπήσω», φησὶν, «ἐνέγκαι τὰ ὄνειδη βουληθεῖν, οὐ μόνον φιλοσοφίας δόξαν οὐκ ἀποίσομαι, ἀλλὰ τούναντίον μειζρόνως ὡς παράνομος κριθήσομαι τῆς σιωπῆς ἀπὸ τοῦ περὶ τὰ λεγόμενα συνειδότος γίνεσθαι νομιζομένης.» ιοβ 16,7 νῦν δὲ κατάκοπόν με πεποίηκεν, μωρόν, σεσηπότα κατ' αὐτοὺς καὶ τοῦτο λέγει φάσκων ἐκ θεοῦ τοῦτο αὐτῷ συμβεβηκέναι· οὐχ οὕτως δὲ εἶχε τὸ πρᾶγμα. εἰ γὰρ καὶ ὁ θεὸς συνεχώρησεν, ἀλλὰ γε οὐ προηγουμένως τοῦτο πεποίηκεν, ἀλλ' ἐξαιτησαμένου τοῦ ἀντικειμένου. "μωρόν" δὲ ἐνταῦθα τὸ ἀναίσθητον· συνῆψε γὰρ τούτῳ τὸ "σεσηπότα". ιοβ 16,8α καὶ ἐλάβετό μου, εἰς μαρτύριον ἐγενήθη τὸ "ἐπελάβετό μου" ἀντὶ τοῦ «καθήψατο». τοῦτο δὲ εἰς μαρτύριόν μοι ἐγενήθη. καὶ γὰρ τῷ ὄντι ἢ ἀνδρεία τοῦ μακαρίου Ἰωβ πᾶσιν ἐξάκουστος ἐξετέθη.